

Riksdagens protokoll 1996/97:73

Onsdagen den 5 mars

Protokoll
1996/97:73

Kl. 9.00 – 18.08

19.00 – 22.01

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 27 februari.

2 § Meddelande om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1996/97:190

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:190 av Margareta E Nordenvall om remiss-
tvång i hälso- och sjukvården.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 6 mars 1997.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 3 mars 1997

Margot Wallström

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Proposition

1996/97:114 till finansutskottet

Redogörelse

1996/97:RR1 till finansutskottet

Meddelande om samlad votering

Tredje vice talmannen meddelade att arbetsmarknadsutskottets betän-
kanden AU8 och AU11 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad
debatt.

4 § Jämställdhetspolitiken

Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU8

Jämställdhetspolitiken (skr.1996/97:41)

Anf. 1 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlar arbetsmarknadsutskottet dels regeringens skrivelse nr 41, *Jämställdhetspolitiken*, dels ett stort antal motionsyrkanden med anledning av skrivelsen och från den allmänna motionstiden.

Både skrivelsen och de flesta motionerna är en imponerande uppvisning i den ädla konsten att vara politiskt korrekt. Trots att Sverige förmodligen är det land som kommit längst i världen när det gäller jämställdhet mellan kvinnor och män – åtminstone på det formella planet – så beskrivs bristen på jämställdhet som om det skulle vara Sveriges just nu mest akuta samhällsproblem. Den socialdemokratiska regeringen drivs uppenbarligen av ett behov av att visa fram *ett* område där man har vunnit internationell uppmärksamhet för att skyla över sina misslyckanden i centrala politiska frågor.

Regeringens skrivelse är ett tunt dokument som innehåller många ord men litet av konkreta förslag och åtgärder. Det finns några illavarslande inslag, bl.a. när det gäller lönebildningen, till vilken jag återkommer. Det är också olyckligt att jämställdheten beskrivs som ett nollsummespel. Jag citerar ur skrivelsen:

”Ökad makt för kvinnor i beslutsfattande församlingar i samhället och inom arbetslivet innebär minskad makt för män.”

Om man degraderar hela frågan till en könskampfråga tror jag att det blir mycket svårt att vinna den acceptans i samhället som regeringen säger sig eftersträva.

För Moderata samlingspartiet är s.k. *mainstreaming* den naturliga utgångspunkten för det fortsatta jämställdhetsarbetet, dvs. jämställdhetsfrågor skall inte behandlas enskilt eller vid sidan av ordinarie verksamhet utan ingå som ett naturligt och självklart led i allt arbete. Jämställdhetsperspektivet skall alltså införlivas i huvudfåran inom varje politikområde.

Regeringen skriver att detta skall bli det nya sättet att arbeta, men lever inte som den lär. Hela skrivelsen präglas av ett batteri av särskilda åtgärder riktade mot kvinnor, miljonlukande projekt av allehanda slag, positiv särbehandling m.m. Hur skall jämställdhetsaspekten någonsin bli ett normalt inslag i varje aktivitet i samhället om vi hela tiden förutsätter att ingenting händer utan att staten tillskjuter särskilda projektmedel eller genom annan särbehandling?

Skrivelsen andas också social ingenjörskonst av gammalt 40-talssnitt. Fortsatt hård styrning av människorna, även deras familjeliv, är vad som gäller. Skatte- och bidragssystemen fungerar som en effektiv piska. Regeringen slår sig för bröstet och pekar på att år 1991 hade andelen kvinnor som var helt beroende av en man för sin försörjning sjunkit till 3,4 % från 12,6 % år 1981. Regeringen förbigår med tystnad det faktum att under samma tid hade andelen kvinnor som är helt eller delvis beroende av lön eller bidrag från det offentliga stigit till 70 %! Den socialdemokratiska

politiken har alltså inte lett till större frihet för kvinnor – de har bara tvingats byta ett beroendeförhållande mot ett annat.

Under ytan kan man ana ett förakt för det arbete som till stor del utförs av kvinnor. Och så är det ju i socialistiska samhällen. I det gamla Sovjetunionen var yrken som läkare och lärare lågstatusyrken med usla löner. Att vårda och utveckla humankapitalet – vilket kvinnor ofta arbetade med – stod inte högt i kurs. I det senaste numret av Från Riksdag & Departement finns en artikel om svenska feministers problem i östsamarbetet med att missionera om jämställdhet. Deras systrar i öst associerar till Sovjettidens påbud och kvinnliga traktorförarideal.

Budskapet från regeringen är att kvinnor väljer fel. Utifrån socialdemokratiska värderingar är det männen som väljer rätt. Alltså syftar alla projekt för att få en mindre könssegregerad arbetsmarknad till att locka kvinnor över till mansdominerade verksamhetsområden. Nu när Socialdemokraterna har lagt ned försvaret – varför inte lägga in t.ex. ett projekt som stimulerar friställda officerare att söka jobb på daghem eller i skolan, Martin Nilsson? Där finns ett skriande behov av deras tjänster och det skulle också minska segregeringen.

Tack vare att stora samhällssektorer, som är helt kvinnodominerade arbetsfält, utgör statliga eller kommunala monopol i vårt land har den ende arbetsgivaren på området effektivt kunnat förhindra en rimlig löneutveckling för stora grupper på arbetsmarknaden. Den offentliga sektorns monopolställning har byggt upp en bomb som ligger och tickar.

I regeringens skrivelse om jämställdhetspolitiken sägs att en av de viktigaste frågorna inom detta område är att komma till rätta med osakliga löneskillnader och lönediskriminering. Lönediskriminering som beror på kön måste bekämpas med alla medel, sägs det vidare. Regeringen hyllar därefter oreflekterat JämO:s aktiviteter på området och säger sig välkomna JämO:s insatser för att få frågor om lönediskriminering prövade i domstol.

I alla andra sammanhang brukar regeringen framhålla att det är arbetsmarknadens parter som har ansvaret för lönebildningen i vårt land. Är det ett paradigmskifte som vi nu iakttar, statsrådet Messing? Skall lönebildningen verkligen flyttas från marknaden till domstolen?

I den nu aktuella skrivelsen visar den socialdemokratiska regeringen prov på en betydande aningslöshet.

Till att börja med ifrågasätter vi moderater regeringens verklighetsbeskrivning. I en forskningsrapport som presenterades för någon tid sedan slår de två forskarna Eva Meyerson, Industrins utredningsinstitut, och Trend Petersen, UCLA och universitetet i Oslo, fast att den påstådda lönediskrimineringen av kvinnor till förmån för män med samma jobb och samma arbetsgivare är en myt.

De visar också att varken den allmänna lönespridningen eller lönespridning inom likartade befattningar har lett till att kvinnor har fått sämre löner än män. Skillnader i lön mellan kvinnor och män beror på att kvinnor arbetar i låglöneyrken. Studien som sträcker sig över en tidsperiod på 20 år visar också att jämställdhetslagen inte har inneburit några skillnader i lönebildningen för könen. Arbetsgivarna har betalat samma lön för samma arbete både före och efter lagens tillkomst.

De löneskillnader som finns förefaller i stället vara ett resultat av den svenska modellen – ett problem som det socialistiska samhället har skap-

at. Till problembilden hör också att skattetrycket för låg- och mellaninkomsttagare är extremt högt i Sverige vid en internationell jämförelse. Problemet med *the working poor* är därmed en realitet i vårt land.

Dessutom borde regeringen ställa sig frågan vad som händer om JämO får framgång med sitt system för arbetsvärdering så att nästa barnmorskemål vinner bifall i Arbetsdomstolen. Vilka effekter får det på landstingens redan hårt ansträngda ekonomi? Kan det ligga i kvinnornas intresse att landstingen i ett slag tvingas höja t.ex. sjuksköterskelönerna med 25 % och därmed tvingas avskeda tiotusentals anställda utöver redan förutskickade neddragningar? Moderata samlingspartiet är den första att instämma i sjuksköterskornas krav på anständiga löner, men detta är ju ingenting som kan kommenderas fram i Arbetsdomstolen, i all synnerhet som Arbetsdomstolen inte kan utanordna några pengar.

Här är det fråga om flera decennier av försyndelser, särskilt från arbetsgivarna inom den offentliga sektorn. Tyvärr kommer det nog att ta sin tid innan vi kommer till rätta med lönebildningen för välutbildade kvinnor. Det kan inte lösas över en natt med några penndrag i Arbetsdomstolen.

Den offentliga sektorns monopol är en verklig kvinnofälla. Det faktum att kvinnor av tradition har klumpats ihop till en anonym massa i stället för att ses och värderas som individer har ytterligare försämrat deras lönebildning. Som en långsiktigt och samhällsekonomiskt hållbar strategi för att förbättra kvinnors löneutveckling föreslår vi följande:

Den offentliga sektorns monopolställning på i princip alla andra områden än dem som innefattar myndighetsutövning skall avskaffas och ersättas med ett system där staten och kommunerna upphandlar tjänsterna på en fri marknad eller på annat sätt säkerställer en öppen konkurrens. Kvinnors egenföretagande skall underlättas genom ett generellt förbättrat företagsklimat, där sänkt skatt på arbete är en vital del. Det skall bli möjligt för kvinnor – lika väl som för män – att träffa individuella löneavtal med arbetsgivaren inom ramen för eller vid sidan om gällande kollektivavtal. En medarbetares lön skall återspegla hennes arbetsinsatser, kompetens, engagemang och resultat i arbetet. Myten om att det genom arbetsvärdering skulle vara möjligt för lagstiftaren, domstolen eller JämO att anvisa några objektiva faktorer som skall ligga till grund för lönesättningen måste avlivas en gång för alla.

Det finns mängder med arbetsuppgifter i vårt land som bara ligger och väntar på att bli utförda. Vårt perversa skattesystem gör emellertid att ingen har råd att köpa tjänsterna. Den begränsade marknad som finns för hemtjänster är i huvudsak svart. Förutom att bryta upp de offentliga monopolerna är det därför en viktig uppgift att genom skattesänkningar öppna en privat tjänstesektor. Detta skulle ge ett substantiellt bidrag till en minskning av arbetslösheten och dessutom ge många kvinnor möjligheter till egenföretagande.

Herr talman! Jag yrkar bifall de till moderata reservationerna 1 och 24.

Anf. 2 MARGARETA ANDERSSON (c):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till fyra reservationer – tre som Centerpartiet står bakom och en reservation ytterligare som jag har funnit att jag vill stödja. Det är reservationerna nr 9, 12, 30 och 38.

Jämställdheten i Sverige har kommit långt. Vi har ett av världens mest jämlika parlament med ungefär 40 % kvinnliga ledamöter. Hurra, vad vi är bra! Fast är vi det? Har kvinnor och män lika stort inflytande när det verkligen gäller? Om man bara tittar på hur många utskottsordförande som är kvinnor respektive män får man en annan bild. 11 av 16 är män, och 5 är alltså kvinnor. Tittar man sedan på kanslicheferna är listan ännu mer nedslående. Där är bara 2 av 16 kvinnor. Det är dags för en skärpning även av riksdagens jämställdhetsarbete på den här nivån.

Tyvärr går jämställdhetsarbetet i samhället långsamt. Varken män eller kvinnor är alltid medvetna om vad som egentligen är både kränkande och diskriminerande för kvinnor i olika situationer. I gårdagens DN talade Doris Josefsson om att flickor och kvinnor måste lära sig att säga nej. Pojkar och män väntar sig att de gör så, eftersom andra pojkar och män gör det. Men flickor och kvinnor kan känna sig hotade att säga ja trots att de egentligen inte vill. Det här behöver inte bara gälla det sexuella spelet mellan könen utan även helt vardagliga situationer. Hotet behöver inte heller vara att bli misshandlad eller dödad. Det kan räcka med att känna att man kan bli övergiven eller ratad. Så kan spelet fortgå utan att någondera sidan egentligen vill det. Man har bara inte tänkt på hur verkligheten ser ut för den andra parten.

Den skrivelse från regeringen som vi skall behandla i dag ger trots allt ett visst hopp. Det görs mycket, och fler och fler blir involverade i jämställdhetsarbetet. *Mainstreaming*, om den genomförs konsekvent, leder till att jämställdheten förbättras steg för steg. En del av detta är att en konsekvensanalys kan fogas till de propositioner som läggs fram på riksdagens bord.

Många av de förslag till utredningar och åtgärder som finns i skrivelserna är bra, och behöver genomföras fortast möjligt. Där kan man vara kritisk. Det tar så förtvivlat lång tid innan någonting händer. Utredningar kan fortgå under långa tider, och under tiden fortsätter missförhållandena. Ett exempel är de s.k. anknytningsärendena där kvinnor utvisas om de inte under minst två år levt ihop med den man som tog hit dem från ett annat land, även om han misshandlar dem. Detta får förhoppningsvis sin lösning under det här året, eftersom en utredning skall vara färdig under våren 1997.

Våld mot kvinnor är en jämställdhetsfråga av grundläggande natur. Den som hotas till livet eller riskerar att bli misshandlad kan inte utöva sina mänskliga rättigheter. Därför är det så angeläget att också männen deltar i jämställdhetsarbetet och tar ansvar både för sitt eget och andra mäns handlande. Vuxna män har en stor roll att spela som förebilder för det uppväxande släktet. De måste visa hur riktiga män uppträder – att man respekterar andras lika rätt och värde i olika sammanhang.

Även invandrarkvinnornas situation måste beaktas. De har också mänskliga rättigheter, och vårt lands lagar gäller oinskränkt även för dem. Det ansvaret måste vi ta, både män och kvinnor. Det går inte att bortförklara misshandel och mord med att någon kommer från en annan kultur. I Sverige skall våra lagar hävdas oavsett hur situationen ser ut i det land en del av våra innebyggare kommer ifrån.

JämO är den myndighet som har att övervaka att jämställdhetslagen efterlevs. Det är viktigt att lagstiftning och regler innebär att hon kan fullfölja sitt arbete på ett smidigt och effektivt sätt. I ett par av Centerns

reservationer tar vi upp vikten av att jämsälldhetsplaner och arbetsvärderingsinstrument används och är utformade på ett riktigt sätt. Enbart att utforma en jämsälldhetsplan kan påverka inställningen till jämsälldheten i ett företag.

Att också arbetsvärderingsinstrumentet utvecklas och utformas på ett korrekt sätt är viktigt för att undvika könsdiskriminerande lönesättning. Som det ser ut i dag kan både den utvalde mannen och företaget undvika att delta i jämförelsen med en kvinna som känner sig utsatt för lönediskriminering.

Av det skälet anser jag att en skärpning av reglerna bör göras i enlighet med motion A 10 och reservation 12. Jämförelsepersonen, liksom i dag arbetsgivaren, skall ha skyldighet att lämna uppgifter enligt 33 § jämsälldhetslagen om JämO begär det. Uppgiftsskyldigheten skall förenas med vite. Jämförelsepersonen skall ha rätt att ta del av den utredning som görs och ha möjlighet att lämna synpunkter på den.

En annan viktig fråga som JämO i olika sammanhang tar upp, nu senast i en artikel i Svenska Dagbladet den 18 februari 1997, är sammansättningen i AD vid jämsälldhetsmål. En jämn könsfördelning har hittills inte varit möjlig att komma fram till. I andra sammanhang är det viktigt att man döms av "likar", men i jämsälldhetsmål gäller tydligen inte denna urgamla regel. Annars vore det troligen möjligt att nominera väl kvalificerade domare av båda könen.

Arbetslösheten är ett stort gissel för många i vårt land i dag. Insatser görs för att människor skall komma in på arbetsmarknaden och för att människor skall kunna starta nya företag för att skapa nya jobb. Därför är det viktigt att NRC, Nationellt resurscentrum för kvinnor, permanentas och att det får bli en egen myndighet med eget budgetansvar.

De regionala resurscentrum som finns i alla län är en viktig resurs i länen och de skall ges garantier så att de kan fortsätta sin verksamhet under trygga former. Som det ser ut i dag är de flesta verksamheterna drivna endast på projektbasis och det ger ingen trygghet för de anställda och ingen kontinuitet för verksamheten. Den här reservationen är jag mycket förvånad över att jag måste lägga fram, eftersom den bygger på en motion från kvinnor från samtliga partier i riksdagen. Är det bara vi i Centerpartiet och Vänsterpartiet som tycker att man skall satsa denna blygsamma resurs på kvinnorna i de olika länen?

Arbetet med jämsällldhet behöver fortsätta. Det är som med demokratin – den är ingen självklarhet och varje generation måste erövra den på nytt. För att arbetet skall bli styrande för hela samhällsutvecklingen är det oerhört angeläget att män också deltar i arbetet. Kvinnorna kan inte av egen kraft bli jämsällda med männen om inte också männen inser att hela samhället blir bättre om alla får delta i samhällsbygget på sina egna villkor. Hela samhället vinner på om det finns män och kvinnor på alla plan. Det behövs fler män i vård, omsorg och skola. Fler pappor behöver vara hemma en period med sina barn för att få en god och viktig kontakt med dem. Kvinnors insatser behövs i politiken, i facket och i företagsledningarna. Inget av könen har monopol på kunskaper och åsikter som är värdefulla för samhället.

Vi i Centerpartiet vill bygga ett hållbart samhälle där *alla* behövs.

Anf. 3 SIRI DANNAEUS (fp):

Herr talman! Det liberala kravet på jämställdhet mellan kvinnor och män utgår från respekten för individens egenart. Godtycke, tradition och diskriminering begränsar både mäns och kvinnors livschanser. Jämställdhet betyder inte att vi skall leva likadant. Det betyder att alla skall ha samma möjlighet att utveckla sin personlighet. Därför får jämställdheten inte bli en kvinnofråga, utan den berör i högsta grad också männen.

Folkpartiet har länge varit pådrivande i arbetet med att förändra samhället i riktning mot att alla kvinnor och män ges mer likvärdiga förutsättningar till individuell utveckling och till likvärdiga rättigheter och skyldigheter såväl i arbetsliv som i omsorg om hem och familj. Liberaler drev kampen för allmän rösträtt, gifta kvinnors rätt att arbeta, sambeskattningens avskaffande och införandet av jämställdhetslagen.

Det har hänt mycket under det här århundradet. Många har säkert som jag personliga erfarenheter av för oss självklara reformer som det då stod politisk strid om. Min mamma som gifte sig 20 år gammal blev exempelvis omyndigförklarad ett helt år. Min svärmor fick när hon började som lärarinna be om sin mans tillåtelse för att börja arbeta. I dag låter det helt otroligt. Men man frågar sig vad våra barn kommer att förvånas över om ett halvt sekel.

Herr talman! Numera är socialdemokraterna tillskyndare till den jämställdhetslag vi fick driva igenom så småningom, men vi har ändå upplevt att den fackliga makten har varit viktigare för socialdemokraterna än kvinnors makt. Det krävdes en liberal jämställdhetsminister för att få igenom jämställdhetslagen. Den socialdemokratiska oppositionen röstade emot.

Nu ser det väl ändå ut på papperet som om vinden vänt även inom socialdemokratin, med ”världens mest jämställda regering”. Här visar fördelningen att jämställdhet är något annat än just procent. I den praktiska politiken gör regeringen prioriteringar, i utgiftsminskningar, skattesänkningar, tillväxtinsatser och neddragningar, som visar att man inte riktigt har förstått jämställdhetens innersta väsen – lika möjligheter för kvinnor och män. Jämställdhet handlar inte om procent utan om makt och möjlighet.

Det är betydelsefullt att kvinnor och män är likvärdigt representerade i statliga styrelser och utredningar. Det system som införts med dubbla nomineringar fungerar inte eftersom alla nominerande parter inte tillämpar systemet. Fortfarande dominerar ordförandeposterna av män. Fortfarande dominerar det ekonomiska området av män, medan kvinnor dominerar inom det sociala området.

Det glädde mig därför särskilt mycket när ministern redovisade kvinnorepresentationen i statliga styrelser och uttryckte kravet på dubbla nomineringar på central nivå. Tyvärr visar ju utredningen att kvinnorepresentationen på regional nivå är så låg som 36 %. Där är det nödvändigt med ett krav. Jag hoppas därför verkligen att riksdagen ställer sig bakom Folkpartiets och Vänsterpartiets reservation nr 3 om dubbla nomineringar.

Herr talman! Lönesättningen vilar ofta på traditionella, manliga värderingar om arbetets värde och svårighetsgrad. Det behövs många nya arbetsvärderingsmetoder. Arbetsvärderingen skall vara könsneutral och omfatta både prestationer och krav samt utformas tillsammans med de

anställda på arbetsplatsen. Här är det viktigt att staten som arbetsgivare skyndsamt startar detta viktiga arbete.

Lönediskriminering är förbjuden, men förekommer. Det är därför viktigt att få fram domstolsutslag. För enskilda är det mycket pressande att driva sådana mål även om man får stöd av JämO. Det är därför dags att införa rätt till grupptalan.

Att få bort de orättvisa löneskillnaderna är en av de viktigaste uppgifterna inom jämställdhetspolitiken, en utmaning som kräver ständig uppmärksamhet. Staten måste här ta ett särskilt ansvar och agera ledande utan att för den skull lägga sig i förhandlingar inom den privata sektorn. Statistiken talar tyvärr ett tydligt språk. Bland industriarbetare har kvinnor 91 % av männens löner, i staten 84 %, i kommuner 87 % och – hör och häpna – i landstingen 71 %. Siffrorna är hämtade ur *Lathund om jämställdhet*, Statistiska centralbyrån 1996.

För att komma till rätta med denna den nu kanske viktigaste frågan i jämställdhetspolitiken föreslår Folkpartiet att det tillsätts en kommission som tar ett helhetsgrepp på de orättvisa löneskillnaderna.

Herr talman! Den totalt sett allra viktigaste frågan är naturligtvis jobben. Här saknas jämställdhetsperspektivet fullständigt i regeringens politik. Strategiska skattesänkningar för att skapa nya jobb har gjorts, men bara inom traditionellt manliga områden. Exempel på detta är ROT-avdraget, sloandet av bilaccisen och sänkta förmånsvärden på tjänstebil- lar.

En dag som denna, när solen skiner och vi äntligen har fått vår, vill man säga: Släpp företagarna loss, det är vår! Det krävs många nya små företag, och det är nödvändigt att små företag får växa och att de anställer fler. Det går inte om inte kvinnorna engageras. Släpp loss den kvinnliga skaparkraften!

Och när skall regeringen våga släppa loss tjänstesektorn, den sektor där kvinnorna finns? Att bryta de offentliga monopolen inom traditionellt kvinnliga sektorer som vård, omsorg och utbildning är en jämställdhetsreform. Det leder också till att kvinnor får fler arbetsgivare att välja mellan.

Den s.k. pigdebatten har rört upp många heta känslor. Ordet piga påminner om ett gammalt klassamhälle, och det vill ingen ha tillbaka. En liberal huvuduppgift är i stället att verka för ett mer jämlikt och jämställt samhälle. Att kategoriskt avfärda alla förslag som skulle kunna göra det lättare för hushållen att köpa tjänster är sorgligt. Här visar statistik att kvinnor arbetar 60 timmar i veckan, varav 27 timmar är betalt arbete. Män arbetar 61 timmar i veckan, och av det är 41 timmar betalt arbete. Det skiljer alltså 14 timmar i veckan till kvinnornas nackdel.

I det obetalda arbetet ingår hushållsarbete, omsorg av barn, hämtning på dagis, inköp osv. Så länge fördelningen ser ut så här är det kvinnorna som skulle tjäna allra mest på att få köpa tjänster till hushållen.

Att bryta de offentliga monopolen, sänka arbetsgivaravgifterna, slopa arbetsgivaravgifter i hushållsrelaterad tjänstesektor, sänka turistmomsen och införa servicecheckar som underlättar för en framväxande tjänstesektor är några av Folkpartiets förslag för att bekämpa arbetslösheten, speciellt bland kvinnorna.

Herr talman! Barnen har rätt till båda sina föräldrar. De första 12–20 månaderna i en människas liv spelar en oerhört viktig roll för individens trygghet och fortsatta utveckling. Studier visar också att relationen både

till mamman och till pappan spelar en stor roll. En otrygg relation är en stor riskfaktor. Männen måste därför få större möjlighet att aktivt delta i barnens utvecklingsprocess. Det är därför viktigt att papporna utnyttjar sina möjligheter att vara föräldralediga. Det medverkar också till att förändra attityder hos chefer och arbetsledare liksom hos arbetskamrater när arbetet planeras och organiseras.

Det främsta instrumentet för att påverka denna utveckling är föräldraförsäkringen. Tyvärr har reglerna ändrats fyra gånger till det sämre de senaste åren. Bl.a. har den högre ersättningen under pappamånaden försvunnit. Detta motverkar naturligtvis våra jämsällldhetskrav.

En viktig åtgärd är därför jämsällldhetspolitiska analyser av de förslag som regeringen överlämnar till riksdagen. Det går inte att av beslutsunderlagen utläsa hur förslagen påverkar kvinnors och mäns liv. Sådana analyser är nödvändiga för jämsällldhetens skull, och detta bör ges regeringen till känna.

För att stimulera kvinnor att söka sig till tekniska yrken har regeringen aviserat särskilda insatser. Regeringen har dock inte lämnat något förtydligande om när dessa kommer och i vilken form. Folkpartiet har den uppfattningen att åtgärder måste sättas in omgående för att öka rekryteringen och göra de tekniska och naturvetenskapliga utbildningsvägarna i högre grad relevanta för kvinnor. Det är dags att på en bred front vidareutveckla introduktion, pedagogik, tillgänglighet, syo och inte minst lärarnas utbildning och fortbildning. Då kanske man på allvar kan få flickor att välja tekniska yrken.

Till sist, herr talman: Jag står naturligtvis bakom alla Folkpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 3, 25, 28, 32 och 38.

Anf. 4 INGRID BURMAN (v):

Herr talman! Debatten i dag handlar om jämsällldhetspolitiken, som är ett viktigt och brett område. Jag vill inledningsvis säga att Vänsterpartiet delar regeringens mål inom jämsällldhetspolitiken. Vi ansluter oss också till många av de analyser som regeringen gjort av vilka frågor som måste drivas. Det handlar om den könssegregerade arbetsmarknaden, om maktstrukturer, om lönediskriminering, om kvinnovåld, om utbildningsfrågor osv.

Vad vi däremot inte delar är den verklighetsbeskrivning som är redovisad i regeringens skrivelse och som utskottet ställer sig bakom. Den ger intryck av framsteg inom jämsällldhetspolitiken i Sverige, trots att de svenska kvinnorna under de senaste åren upplevt en *backlash* på många områden, en brutal omsvängning som innebär att lönegapen växer, att kvinnors arbetslöshet ökar, att hundratusentals kvinnor har vandrat ut från arbetsmarknaden och in i de passiva bidragssystemen och att den könssegregerade arbetsmarknaden kvarstår.

Det är mycket tråkigt att mot den bakgrunden tvingas konstatera att den lägesbeskrivning som regeringen gör och som utskottets majoritet ställer sig bakom inte skildrar hur det ser ut. Den speglar inte så mycket av den verklighet som vi ser och som har drabbat kvinnorna.

Men varför är det då så viktigt att ha en verklighetsbeskrivning som karta när man skall uppnå de här målen? Vi menar att det är viktigt att se verkligheten som den ser ut om man vill förändra den. I det samman-

hanget hoppas jag att regeringen och utskottets majoritet tar sig en andra fundering.

Jag vill börja med att lyfta fram några områden i den mycket brett upplagda skrivelsen. I dag är arbetsmarknaden könssegregerad. Kvinnor finns på en arbetsmarknad som domineras av låga löner. Kvinnor har i dag som grupp – i andra avseenden får vi höra andra siffror – ca 75 % av männens inkomster. Kvinnor som grupp har helt andra anställningsvillkor än män. Det handlar om visstidsanställningar, dvs. vikariat, timanställningar och andra former av korttidsanställningar. Regeringens försämringar av arbetsrätten kommer att ytterligare försvaga kvinnors situation på arbetsmarknaden.

Kvinnor arbetar dessutom i stor utsträckning deltid, vilket innebär att många utöver redan låga löner har deltidslöner. Kvinnors ekonomiska villkor skiljer sig alltså väsentligt från mäns. Dessa villkor permanentas i livets alla skeden, eftersom våra socialförsäkringssystem bygger på heltids- och tillsvidareanställningar. Alltså får kvinnor lägre ersättningar från sjukförsäkring och a-kassa och mindre pension.

Regeringen och utskottets majoritet pekar i de här sammanhangen på genomförda och kommande utredningar. Man har noterat problemen, vilket är bra, men man lägger inte fram några konkreta förslag för att bryta könsdiskrimineringen, vilket är mindre bra.

När vi tittar på hur det ser ut i de organ som regeringen och majoriteten förfogar över kan vi konstatera att departementen i Sverige är ganska små. Men vi har väldigt stora och ofta resursrika myndigheter. Dessa förfogar man över. Men det gäller att sätta mål och att använda alla de medel som dessa verksamheter faktiskt har att hantera.

En sådan myndighet är Arbetmarknadsverket. Ett alldeles givet och övergripande mål borde väl vara att man skall bryta den könssegregerade arbetsmarknaden och att man inriktar hela organisationen på att arbeta aktivt med detta. Men i stället hänvisar regeringen i sin skrivelse till s.k. brytprojekt. Där har man mindre än en promille av de medel som används för arbetsmarknadspolitik.

Det är inte så att vi motsätter oss brytprojekt. De är berättigade. Men det handlar om mindre än en promille av medlen. Varför är det inte ett övergripande mål för Arbetmarknadsverket att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden, Martin Nilsson? Svara på det. Varför reduceras jämsällldhetsfrågan i detta fall till en promillefråga?

Regeringen redovisar i sin skrivelse att kvinnors ställning på arbetsmarknaden har befasts och att deras ekonomiska oberoende har ökat – detta trots att siffror från SCB visar att kvinnors deltagande i arbetskraften minskat från tredje kvartalet 1990 till fjärde kvartalet 1995 med 8 % – och år 1995 var 75,3 % – och trots att hälften av alla LO-kvinnor under 25 års ålder som finns på arbetsmarknaden har visstidsanställningar. Vilken verklighet är det regeringen redovisar?

Den kanske mest uppseendeväckande och direkt könsdiskriminerande försämringen ur jämsällldhetssynpunkt som genomförts under senare år som enskild åtgärd är tidsbegränsningen för deltidsarbetslösa i arbetslöshetsförsäkringen. Bestämmelsen har lett till att många deltidsarbetslösa, de flesta kvinnor, sagt upp sig från sin anställning för att bli heltidsarbetslösa. Detta beskriver regeringen, och nu läser jag ur skrivelsen: Under

1996 har deltidsarbetslösheten börjat sjunka. Hur redovisar regeringen verkligheten?

Utskottet ställer sig bakom denna verklighetsbeskrivning genom att enbart diskutera om det är en begränsning på ett eller flera år innan kvinnor ramlar ut ur systemen. Sedan avvisar utskottet vårt förslag om att man skall avveckla denna direkt könsdiskriminerande bestämmelse.

JämO har vid ett otal tillfällen påtalat behovet av en skärpt jämställdhetslag för att kunna driva mål om lönediskriminering, behovet av starkare likalönelag, behovet av att kunna föra grupptalan och behovet av att kunna se över AD:s sammansättning. Fler talare har berört detta. Vänsterpartiet har också upprepade gånger motionerat om detta. Vi har gjort det mot bakgrund av den verklighet som finns. Den visar att lönegapen mellan könen ökar. Kvinnors kompetens undervärderas konsekvent. Kvinnors anställningsvillkor skiljer sig från männens, osv. Vi har gjort detta för att den nuvarande lagen är uddlös. Det saknas t.ex. möjlighet att få fram jämförelsepersoner när det gäller mål om lönediskriminering.

Vad gör regeringen? Jo, i skrivelsen pekar man på JämO:s ansvar för att nuvarande regler blir kända, i stället för att ge JämO det redskap som behövs för att aktivt kunna motverka diskrimineringen. Utskottet ställer sig bakom regeringens skrivelse och menar att det i dag inte finns någon anledning att vidta någon åtgärd. När finns den anledningen? Vi har väntat 10, 20, 30 år och levt med denna diskriminering. Skall vi vänta 10, 20, 30 år till? När finns det anledning? Lönediskrimineringen tillåts alltså fortsätta i nuvarande omfattning. Eller hur skall jag tolka utskottsmajoritetens?

Skrivelsen omfattar ett väldigt brett spektrum. Både Ulla Hoffmann och Johan Lönnroth kommer för Vänsterpartiets räkning att redovisa fler synpunkter och fler förslag från Vänsterpartiet. Själv tänker jag gå över till ett annat område. Det handlar om forskning och forskningsresurser, som också behandlas i skrivelsen, men kanske inte så djuplodande. Jag vill nämna två exempel som jag tycker är ganska pedagogiska.

I dag avsätts mindre än 1 % av forskningsmedlen till s.k. jämställdhets- och kvinnoforskning. Men hur används dessa medel? Ett exempel är att man inom medicinsk forskning har tagit fram en röstprotes för dem som har opererat bort struphuvudet på grund av cancer. Denna röstprotes har en basröst. För att man skall få fram en som har en ljusare röst – vi kvinnor har ljusare röster – använder man de reserverade forskningsmedlen för kvinnoforskning. Dvs., vi får använda oss av specialdestinerade procentdelar av medlen för att utveckla och täcka behovet hos 50 % av befolkningen. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar från jämställdhetsministern om detta.

Jag har ytterligare ett exempel som skett i Sverige nu i mitten av 90-talet. För några år sedan, inte många, startades ett av de största forskningsprojekt som genomförts i Sverige på barndiabetiker för att utveckla och forska i behandlingsmetoder. Referensgruppen består uteslutande av pojkar, trots att flickor får barndiabetes i samma utsträckning som pojkar. Varför då denna enkönade grupp? Jo, alla tidigare forskningsprojekt hade bara avsett pojkar. Skall vi kunna göra jämförelser bakåt måste även detta behandla pojkar. Så konserveras forskningen – detta så sent som i mitten av 90-talet. Föräldrar till flickor får i stället för forskning och utvecklade behandlingsmetoder höra att de skall övervaka sina döttrar i tonåren då

hormonerna förändras starkt. Det är ett andra rangens könstänkande, finansierat av statliga medel. Vad säger jämställdhetsministern om detta?

Herr talman! Jag vill slutligen lyfta fram kvinnokonferensen i Beijing, där Sverige fick jämställdhetspris och undertecknade en handlingsplan om att det är regeringens ansvar att genomdriva detta i respektive land. Vi har motionerat i två motioner om att regeringen har ett ansvar för att utveckla en strategi för att se till att detta blir verkligt. I skrivelsen och i utskottet behandlar man frågan så, att det inte är någon skyldighet. Men faktum kvarstår: Det är ett ansvar för regeringen. Vår bedömning är att det krävs en strategi. Handlingsplanen är mycket omfattande. Skall den genomföras, och är man seriös när det gäller att följa upp Beijingplanen, bör det tas fram en handlingsplan.

Herr talman! Jämställdhetspolitik är egentligen alldeles för allvarligt för att söka konfrontation kring. I stället är detta ett område där alla demokratiskt sinnade krafter borde kunna enas för att aktivt kunna motverka en könsdiskriminering inom politikens alla områden. Jag menar att anledningen till att en majoritet av utskottet avvisat Vänsterpartiets 32 hemställanspunkter är att man blundat med minst ett öga. Utskottets majoritet har varit lika könsblind som stora delar av den svenska lagen och regelverket.

Jag står naturligtvis bakom samtliga Vänsterpartiets reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 8, 10, 17 och 44.

I detta anförande instämde Ulla Hoffmann (v).

Anf. 5 BARBRO JOHANSSON (mp):

Herr talman! Regeringens jämställdhetsstrategi i skrivelsen bygger på fem punkter. Förhållandet för kvinnor respektive män måste synliggöras på alla områden. Regeringen har utfärdat ett direktiv om att alla utredningar skall redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser av reformförslagen. Det är bra. Men detta innebär långt ifrån att beslut inom t.ex. socialpolitiken inte drabbar kvinnor mer än män. Det är fortfarande finanspolitiken som avgör.

Under de senaste årens ekonomiska kris har det varit lätt att hänvisa till att budgetsaneringen varit överordnad allt annat. I bästa fall har man kanske känt till att besluten fått oönskade effekter för jämställdheten men ändå sett sig tvungen att genomföra dem. Men jag frågar mig varför finanspolitiken, eller kanske förhållandet mellan finanspolitiken och socialpolitiken, varken redovisas eller analyseras ur ett könsperspektiv när regeringen beskriver sin långsiktiga strategi.

I detta sammanhang ekar talet tomt om hur den jämna könsfördelningen i regeringen väcker internationell uppmärksamhet. Så länge regeringen inte förmår analysera begreppet ekonomisk realitet ur könsperspektiv kommer ingen egentlig förändring att kunna ske. Detta är en grundbultsfråga, och samma mekanismer gör sig gällande här som i miljöfrågan. Det finns en insikt om att missförhållanden existerar och om att vi har allt att vinna på en förändring, men den insikten tillåts inte i grunden påverka den ekonomiska politiken.

I punkt två står det i skrivelsen att jämställdhet mellan kvinnor och män är ett kunskapsområde. Inom många myndigheter, företag och orga-

nisationer saknas tillräckliga kunskaper hos ledningen och andra i ansvarig ställning för att pröva verksamheten ur ett jämsällldhetsperspektiv.

Visst behövs det kunskap, men det handlar inte bara om att genom kunskapsuppbyggnad långsiktigt skapa attitydförändringar. Det handlar lika mycket om att stärka kvinnors rätt. Detta arbete måste ske samtidigt, och då räcker det inte att ge mer pengar till JämO för att öka JämO:s möjligheter att driva frågor om könsdiskriminering. Det är att frånsäga sig ansvaret.

Man säger att återkommande ändringar av lagstiftningen måste vägas mot behovet av att reglerna får verka och bli kända hos de aktörer som skall följa och tillämpa dem. Detta synsätt verkar bygga på tron att rättsväsendet är könsneutralt. Det är det inte, vilket också erkänns på annat håll i skrivelsen där man resonerar kring vikten av en jämnare könsfördelning bland domstolarnas ledamöter. Jämsällldhetsarbetet får inte reduceras till enbart ett pedagogiskt upplysningsarbete. Då underskattas styrkan i de strukturer som bär upp diskrimineringen av kvinnor.

I punkt tre sägs att nya arbetssätt och metoder behöver utvecklas för att man skall kunna införliva jämsällldhetsfrågor i det dagliga och administrativa arbetet. Här tycker jag att de utredningar och projekt som genomförts eller skall genomföras är mycket lovvärda. Frågan är bara hur dessa skall kunna fås att bli *mainstream*, när de medel som anslås är mindre än en promille av AMS budget, vilket också Ingrid Burman påpekade förut.

I punkt fyra står att systematisk uppföljning av arbetet med att införliva ett jämsällldhetsperspektiv i alla politikområden behövs för att man skall kunna samla erfarenheter och kunna bedöma behovet av utvecklingsinsatser. Detta är också lovvärt. Vänsterpartiet har ett bra förslag om att man skall införa könsräkenskaper, ungefär som när man nu inför miljöräkenskaper.

I punkt fem står att det för att man skall kunna motverka den ojämna fördelningen av makt och resurser mellan kvinnor och män alltjämt bör avsättas resurser för särskilda jämsällldhetsåtgärder på prioriterade områden. Här bör satsningar mot arbetslösheten bland invandrarkvinnor ges hög prioritet. Att vara kvinna och invandrare innebär i dagens samhälle att man befinner sig i absolut underläge. Att synliggöra etnicitet i jämsällldhetsrelaterad statistik är en av de viktigaste uppgifterna framöver för statliga utredningar och kommittéer.

Herr talman! När vi i dag behandlar regeringens skrivelse om jämsällldhetsarbetet vill jag knyta an till Miljöpartiets motion, där vi lyfter fram behovet av ökade medel till den offentliga sektorn. Det är nödvändigt att tillföra medel för att undvika att kvinnoarbetslösheten ökar.

Inom vården och omsorgen går personalen på knäna. Här finns kvinnodominerande yrken. Kvinnor varslas, och det är nu under 1997, när regeringens besparingar skall genomföras, som neddragningarna inom den offentliga sektorn kommer att visa sig och få fullt genomslag.

Kvinnors totala sysselsättning på arbetsmarknaden har sjunkit. Härmed har också antalet deltidsanställda ökat, trots vad regeringen säger i skrivelsen. Arbeten med osäkra löneförhållanden är överrepresenterade bland kvinnor. 70 % av LO-kollektivets kvinnor är visstidsanställda. Det kan också handla om tillfälliga arbeten, där arbetskraft inkallas endast vid behov och jobbet kanske bara varar några timmar. Det visar sig att det

inte med automatik är så att tillfälligt arbete leder till fast tjänst. LO och JämO har tidigare påpekat att den nya arbetsrätten slår hårt mot jämställdheten.

Arbetslösheten slår hårdast mot de lågutbildade. Detta gäller både män och kvinnor, men kvinnor drabbas mer och hårdare. För äldre kvinnor blir arbetslösheten permanent.

Regeringen skall ju genomföra en vuxenutbildningssatsning, och stor hänsyn bör då tas till kvinnornas situation på arbetsmarknaden när pengarna fördelas. Arbetsmarknaden för kvinnor är ju ett viktigt led i jämställdhetsarbetet, och kvinnor får inte bli ifråsprungna och missgynnade.

Herr talman! Miljöpartiet vill att regeringen i ökad utsträckning studerar vårt lands arbetsmarknad ur ett genusperspektiv. Arbetsmarknaden är segregerad, med mans- och kvinnodominerade yrken. Det betyder att satsningar på bl.a. vägar gör att kvinnor missgynnas vad gäller skapandet av helt nya arbetstillfällen. Vi vet att byggandet av tio mil ny motorväg motsvaras av ca 30 000 arbetstillfällen inom vården.

Miljöpartiet anser att det är viktigare att gynna den offentliga sektorn för att undvika en hög kvinnoarbetslöshet. Den offentliga sektorn är också viktig för att vår infrastruktur skall fungera. Det är viktigare för föräldrar att barnomsorg och skola är välfungerande än att de kan komma några minuter fortare till jobbet på en nybyggd motorväg.

Ett effektivt medel för att kunna överföra ytterligare medel till den offentliga sektorn är en generell skatteväxling, som skulle gynna kvinnor inom främst vård och omsorg och kunna tillföra kommunerna ca 20 000 nya arbetstillfällen.

Herr talman! Vi i Miljöpartiet har länge framfört kravet på en förkortning av arbetstiden. Detta är nu den mest angelägna reformen för att man skall kunna komma till rätta med arbetslösheten. Det är en viktig jämställdhetsfråga, och på den här punkten tror jag att jag får med mig jämställdhetsminister Ulrica Messing, som efter vad jag förstått har framhållit att en arbetstidsförkortning är viktig just ur ett jämställdhetsperspektiv.

En kortare arbetsvecka ger ökade möjligheter för både kvinnor och män att nå balans i livet mellan arbete, fritid och familjeliv. Eftersom män i realiteten arbetar heltid och kvinnor till stor del arbetar deltid, innebär en arbetstidsförkortning ett effektivt sätt att omfördela arbete från män till kvinnor.

Andelen deltidsarbetslösa har fördubblats sedan 1990, och de flesta av dessa är kvinnor med arbete inom vård och omsorg.

Herr talman! I dagens Sverige finns människor som slagits ut eller aldrig fått chansen att komma in på arbetsmarknaden. Det handlar då om en ekonomisk otrygghet och en känsla av utanförskap, att inte klara kraven och inte kunna göra rätt för sig. Nej, låt oss dela på jobben i stället för på pengarna! Som det nu är får de som har jobb arbeta allt hårdare och betala alltmer för dem som inte har arbete. Hårt stressande arbete medför att tiden inte räcker till för jobb, familj och sociala förpliktelser.

Människor mår dåligt för att de inte kan eller får lov att arbeta, och de som har jobb slits ut för att de har för mycket att göra, känner sig otillräckliga och stressade. En mycket bättre fördelningspolitik vore att dela på jobben i stället för på pengarna. Om vi tittar på våra grannländer och länderna i EU ser vi att arbetstiden där redan har sänkts. Det är otvetydigt

så att det blir fler arbetstillfällen för fler människor om man delar på jobben.

Men visst får vi nu gehör för förslag. Kravet på arbetstidsförkortning sprids alltmer. Detta känns bra för mig som miljöpartist. Kortare arbetstid diskuteras nu i var fjärde kommun i landet, och ofta är det motioner från Miljöpartiet som ligger bakom att man gör det. Miljöpartiet har i sina tidigare motioner talat om kortare arbetstid enligt Växjömodellen. Nu står den modell för ett femtiotal andra kommuner som funderar på att växla löneökningar mot mer fritid. Ytterligare 30 kommuner försöker med andra varianter av arbetstidsförkortning.

Argumenten i kommunerna är fler jobb, ökad sysselsättning för deltidanställda, bättre arbetsmiljö, ökad jämställdhet och en ökad livskvalitet.

Sjukfrånvaron och förslitningsskadorna minskar – i huvudsak för de kvinnor som arbetar i kommunerna. I Finland förkortar ett tjugotal kommuner arbetstiden för människor med arbete inom vård, hemtjänst och barnomsorg. I Kemi har man beräknat att mer än dubbelt så många jobb har genererats.

I Miljöpartiets motion anser vi också att en utredning som tar fram möjligheterna till arbetsvärdering bör genomföras. Det finns kommuner i vårt land som är föregångare. Det finns förebilder som regeringen med framgång skulle kunna studera ordentligt för att få inspiration till att förnya politiken. En sådan kommun är Växjö. I Växjö kommun har man tröttnat på att vänta på ett nationellt användbart instrument för arbetsvärdering. I stället har man beslutat att på egen hand utarbeta ett sådant instrument, så att man därefter skall kunna genomföra en ordentlig, heltäckande arbetsvärdering inom kommunen. Miljöpartiet skulle önska att en genomtänkt arbetsvärderingsstrategi togs fram av regeringen. En sådan skulle komma väl till pass vid framtida lokala löneförhandlingar inom den offentliga sektorn.

Herr talman! Jag står givetvis bakom Miljöpartiets alla reservationer, men jag vill yrka bifall till reservationerna 11, 18, 21, 36 och 38.

Anf. 6 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Herr talman! I politiska program bör man alltid kunna följa en röd tråd. Jag hoppas att det alltid skall vara uppenbart att det vi kristdemokrater vill se som den röda tråden i vår politik är den människosyn som vår ideologi utgår från. Den betonar det absoluta människovärdet, det unika människovärdet och att alla människor har samma värde. Detta blir också grunden för vår syn på jämställdhet.

Kvinnan och mannen har ett absolut och lika värde och lika status. Drar man ut konsekvensen av det här på samhällssynen, synen på hur man bygger ett stabilt samhälle, leder det till en strävan efter allas delaktighet och medverkan på lika villkor.

Egentligen tror jag att det i vårt land råder ganska stor samstämmighet om detta i teorin. Men hur ser det då ut i praktiken? Jag tror att man väldigt kort kan uttrycka var vi står när det gäller jämställdheten genom att säga att vi har uppnått stor formell jämställdhet, men inte reell jämställdhet i samma utsträckning. Vi har ingen brist på välformulerade deklARATIONER, ambitioner och målsättningar. Men trovärdigheten för alla de här vackra orden kräver att det politiska arbetet med kraft inriktas på att

skapa reell jämsällldhet. Jag tror att det i detta avseende inte finns något parti som inte har anledning att ägna sig litet grand åt självkritik.

För att vi skall kunna uppnå reell jämsällldhet – det tror jag också egentligen att vi är överens om – måste alla förslag och beslut analyseras ur jämsällldhetsperspektiv. Det gäller alla politikområden. Vi måste som grund för våra beslut veta vilka konsekvenser de får för kvinnorna och vilka konsekvenser de får för männen. Naturligtvis är det på vissa områden något viktigare än på andra. Som speciellt viktiga områden vill jag framhålla utbildningspolitiken, arbetsmarknadspolitiken, näringspolitiken, socialpolitiken och den ekonomiska politiken.

När den socialdemokratiska regeringen tillträdde hösten 1994, utlovade man att en sådan här granskning skulle ske i alla förslag. Löftet kom ju också från en regering som för första gången i Sveriges historia, och också i världshistorien antar jag, bestod av hälften män och hälften kvinnor. Den var alltså numerärt jämsällld. Vi kan med facit i hand konstatera att löftet inte har infriats. Här kommer jag att koncentrera min kritik i dag.

Eftersom löftet inte har infriats, anser jag att riksdagen verkligen borde framhålla vikten av jämsällldhetspolitiska analyser och beställa av regeringen att sådana analyser skall följa med varje proposition.

Jag är förvånad över utskottsmajoritetens syn på detta. Majoritetstexten talar om det ansvar som ligger på ledningen för varje departement. Den talar också om jämsällldhetsenhetens roll, den roll som jämsällldhetsenheten *skall* ha i det här arbetet. Där har jag naturligtvis inga invändningar. Precis så borde det vara. Men sedan drar utskottsmajoriteten slutsatsen att man på grund av detta bör kunna förutsätta att jämsällldhetsaspekten har beaktats i de propositioner som presenteras för riksdagen. Varför bör man förutsätta detta? Det sägs inte. Det är tydligen bara för att regeringen har sagt att ansvaret skall ligga på departementsledningarna och för att det finns en jämsällldhetsenhet.

Men vad är det man skall titta på? Jo, det är naturligtvis resultat. Man skall titta på vad som kommer ut av det som regeringen har sagt sig vilja göra. Vi har inte sett några resultat. Vi kan naturligtvis inte dra slutsatsen att det här fungerar bara för att regeringen har uttryckt en god vilja. Det kan vi självklart inte. Jag finner alltså att utskottsmajoriteten här har uttryckt sig på ett otroligt underdånigt sätt.

Det finns en fyrpartireservation, reservation 38, och det gläder mig att Margareta Andersson från Centerpartiet nu också yrkar bifall till denna. Nu har vi bara Moderata samlingspartiet kvar, så får vi igenom det här kravet. Jag hoppas att det skall kunna bli verklighet.

Det duger inte att, som utskottsmajoriteten gör, säga att man precis som motionärerna tycker att det *skulle* vara av stort värde att en konsekvensanalys av hur förslag påverkar kvinnor och män presenteras i propositionerna och att man förutsätter att ett sådant arbete pågår. Vad då ”sådant arbete pågår”? Presenteras konsekvensanalyserna eller ej? Det är ju lätt att konstatera när man tar del av propositionerna. Det brister alltså väldigt i logiken här. Det som står i den ena meningens följer inte logiskt på det som har stått i den föregående.

Ett sådant här arbete kan väl inte pågå utan att det märks? Finns det någon anledning att regeringen inte skulle presentera de analyser som man har gjort om man verkligen har gjort dem? Inte om man har låtit dem

påverka förslagen. Men om man har gjort analyser och funnit att något inte är bra ur jämsällldhetssynpunkt, då vill man naturligtvis dölja det. Enda skälet att man inte skulle presentera analyserna, om man har gjort dem, är att resultatet av dem inte blivit det man ville. Om det blivit positiva resultat, om det visat sig i de olika analyserna att det här är bra ur jämsällldhetssynpunkt, varför skulle man då inte berätta det i propositionerna? Varför skulle man dra på sig fullständigt onödig kritik? Man har gjort det, men man har inte talat om det. Man har inte visat det.

Jag hoppas att debatten här i dag skall klargöra. Jag hoppas att Martin Nilsson, eller åtminstone statsrådet Messing, skall klargöra om analyserna har gjorts. Om de har gjorts, varför har de inte presenterats i propositionerna?

Jag kommer att inrikta mig helt på att få fram sanningen när det gäller konsekvensanalyserna. Varför är detta så otroligt viktigt? Jo, därför att om vi inte jobbar på det sätt som vi har sagt att vi vill jobba på när vi inte de resultat som vi vill uppnå. Då blir det litet åtgärder hit och dit, och det blir inte en *mainstreaming*, man får inte in allt i huvudfåran som vi har sagt att vi vill. Därför kan jag inte på något sätt backa i fråga om detta. Jag hoppas att en majoritet av riksdagen bifaller reservation 38 i dag. Jag yrkar alltså bifall till reservation 38.

Jag har inte mycket tid kvar, men jag vill även yrka bifall till reservation 19, där vi kristdemokrater har ett yrkande som innebär att vi vill komma till rätta med den segregerade arbetsmarknaden. Mycket skulle naturligtvis kunna sägas om detta. Tiden medger emellertid inte att jag gör det. Som jag ser det är detta något av det allra viktigaste som vi kan ägna oss åt när det gäller jämsällldhetspolitiken. Många av de brister som finns i dag beror på att vi har en så segregerad arbetsmarknad i vårt land.

Jag vill också mycket kortfattat uttrycka vår kritik mot regeringens utnämningsspolitik. Vi framför en nyanserad kritik. Vi påvisar de förbättringar som har skett men framför stark kritik när det gäller regeringens sätt att utnämna högre chefer, generaldirektörer och landshövdingar. Jag skulle tro att om regeringen skall uppnå sitt mål att under mandatperioden som helhet utse minst hälften med nya kvinnor får man nog ta hela den tid som är kvar till att utse bara kvinnor, vilket är en olycklig situation att hamna i. Det har alltså varit dåligt när det gäller utnämningsspolitiken. Och regeringen förtjänar kritik på den punkten.

Anf. 7 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jämsällldhet handlar om, som många andra har sagt, att ge alla människor i samhället grundläggande rättigheter, att ge alla ett lika värde, lika möjligheter och lika ansvar. Men jämsällldhet handlar lika mycket om att ett samhälle skall ta till vara de resurser och den kompetens som ryms i samhället. De samhällen som misslyckas, och där människor på olika sätt förvägras dessa grundläggande rättigheter, är samhällen som brister i civilisation och som accepterar olika former av förtryck och diskriminering.

Under lång tid var detta förtryck synliggjort främst i samhället när det gäller klass. Under de senaste årtionena har förtrycket baserat på kön alltmer uppmärksammas, synliggjorts och blivit föremål för politiska åtgärder. Diskrimineringen har främst tagit sig uttryck i, som många har beskrivit här, att kvinnor haft mindre politisk och ekonomisk makt. Som

en följd av detta har fördelningen av samhällets produktion ofta styrts till nackdel för kvinnor. Denna negativa särbehandling är inte bruten. Ännu diskrimineras kvinnor i samhället genom att få lägre löner, genom att inte få sin del av den politiska och ekonomiska makten och genom att bli utsatta för ett manligt våld.

Herr talman! Politiken måste sträva efter ett samhälle där fler får chansen att utvecklas. Målet för jämsällldhetspolitiken måste därför vara att bryta de barriärer och hinder som fortfarande möjliggör förtryck och diskriminering av kvinnor.

Jämsällldhetspolitiken har ändå på många områden och i stort lyckats. Framstegen är stora och större än vad många hade kunnat ana eller vågat hoppas på. Kvinnors oberoende har stärkts genom deras inträde på arbetsmarknaden. Män har kommit att ta en allt större del i jämsällldhetsarbetet och ansvar t.ex. för arbetet i hemmen.

I politiken har kvinnors inflytande ökat kraftigt. Den svenska riksdagen är ett unikt parlament vad gäller jämn könsfördelning. Den svenska regeringen, statliga myndigheter och ämbetsverk är på många områden internationella föregångare när det gäller kvinnlig representation.

För bara några veckor sedan redovisade regeringen här i kammaren utvecklingen när det gäller könsfördelningen i statliga styrelser. I centrala styrelser är kvinnorepresentationen nu 43 %. Målsättningen om 50 % män och 50 % kvinnor i statliga styrelser fordrar en rejäl fortsatt politisk kraftsamling. Inte minst erfarenheterna från regionala styrelser visar på detta.

Spelar då en jämnare könsfördelning någon roll, eller är det som Folkpartiet både i sin motion och i debatten här uttrycker det, nämligen att regeringen har valt att lägga en överdriven vikt vid kvinnorepresentation? Jag tror inte det. Jag tror att en jämnare könsfördelning är själva grunden för ett jämsällt samhälle. Utan kvinnor och män vid makten blir samhället och beslutsfattandet mindre representativt och mindre benäget att bekämpa de orättvisor och det förtryck som finns baserat på kön. Vi socialdemokrater skäms inte för att andra partier tycker att vi lägger överdriven vikt vid denna maktfråga. Tvärtom. Vi kommer inte att nedvärdera betydelsen av kvinnorepresentation.

Vi tror på olika metoder, däribland inkluderande kvotering och positiv särbehandling. Den första linjen i form av information och kunskaps-spridning har visat sig otillräcklig. Det behövs emellanåt sådana åtgärder för att bryta de manliga maktstrukturer som finns i samhället.

Ett av vårt samhälles största myter är att den sneda maktfördelningen skulle bero på kompetens. Det är angeläget att veta att kompetensen som begrepp inte är könsneutral eller något vetenskapligt. I själva verket är bedömningen av kompetens alltid färgat av bedömarens värderingar.

Om värderingarna rörande begreppet kompetens är präglade och färgade av århundraden av manligt styre blir det naturliga att använda sig av kvotering och positiv särbehandling som en metod.

Det är sorgligt att se att det finns partier som ser dessa maktstrukturer men som inte är beredda att använda sig av metoder för att göra samhället mer jämsällt, särskilt som det finns så mycket kvar att göra på området. Det finns så många manliga, och i vissa fall också kvinnliga, bastioner att bryta – ett näringsliv där de privata bolagsstyrelserna till 97 % består av män, en akademisk värld där professorerna till 93 % är män, men också

en barnomsorg där alltför få män jobbar, och där alltför många kvinnor finns.

Christel Anderberg har fel i fråga om detta. Om hon läser skrivelsen ser hon att det finns ett flertal projekt också för att bryta den könssegregationen på arbetsmarknaden.

För den socialdemokratiska regeringen är den positiva särbehandling- en en fortsatt viktig metod, och det är därför som vi driver frågan med stor prioritet i förhandlingarna med Europeiska unionen.

Herr talman! Det finns ändå en bred uppslutning kring den svenska jämställdhetspolitiken. Behandlingen av regeringens skrivelse och motionerna visar att det finns en stor samstämmighet vad gäller riktningen och målsättningen för jämställdheten.

Med undantag för Moderaterna visar alla partier på olika punkter upp krav på åtgärder som är mer långtgående och som kräver snabbare resultat. Man kan på många sätt känna sympati för önskan om snabbare resultat och direkta politiska insatser var än diskrimineringen uppstår.

Samtidigt finns det en risk i detta betraktelsesätt. Detta politikerområde präglas i dag av en vilja att jämställdheten mellan kvinnor och män skall genomsyra alla politikerområden. Att tänka jämställdhet skall vara lika naturligt som att tänka ekonomi eller miljö eller regionalpolitik. För att lyckas med denna *mainstreaming* redovisar regeringen ett antal insatser i riksdagsskrivelsen. Tjänstemän i utredningar, regeringskansli och på regional nivå har fått utbildning i jämställdhetsarbete. Statistik och fak- tamaterial skall i olika utredningar vara könsuppdelade.

Skrivelsen redovisar vidare inom flera politikerområden på konkreta åtgärder för ökad jämställdhet. Inom försvaret, utbildningsområdet, det sociala och närings- och regionalpolitiken drivs nu jämställdhetsfrågorna aktivt av respektive minister och av respektive myndighet. Allt fler engageras i jämställdheten som ett viktigt samhällsmål. Inom dessa områden visar också skrivelsen på tydliga framsteg.

Att i det läget föreskriva statliga myndigheter och företag exakt hur jämställdhetsarbetet skall bedrivas vore olyckligt. Utskottet avvisar därför i nuläget krav på detaljreglering för exempelvis styrda anslag. Rege- ringen har naturligtvis – det följer av arbetet med *mainstreaming* – ett ansvar för att följa upp jämställdheten och de uppsatta jämställdhetsmå- len, som ju är en viktig metod att konsekvent tillämpa *mainstreaming*.

Regeringen beskriver i skrivelsen flera av de åtgärder som kommer vad gäller jämställdhetspolitiken. Det handlar om en översyn av jäm- ställdhetslagens regler om sexuella trakasserier och de regler som finns om skadestånd. Det handlar om att frågan om grupptalan bereds i rege- ringskansliet. Det handlar om en utvärdering och uppföljning av det s.k. LÖV-projektet för arbetsvärdering. Det handlar om att avvakta och se mer av den rättstillämpning i fråga om den lönediskrimineringslag som inte alls har funnits i 20–30 år, Ingrid Burman! Vi vill där se fler fall. Vi har också sett till att JämO fått mer resurser för att snabbare kunna få fram fall. Det kommer också slutsatser om vad som behöver göras beträf- fande lagen. Utskottet avstyrker därför motionskrav inom detta område som bygger på temat mer och snabbare – detta faktiskt i avvaktan på att vi får fram väl underbyggda förslag från regeringen.

När det gäller sammansättningen i Arbetsdomstolen har regeringen gjort förnyade ansträngningar för att få en jämn könsfördelning. Vad

gäller de ledamöter som regeringen själv utser råder det redan en jämn könsfördelning. Nu gäller det främst att med Svenska Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen föra diskussionen vidare om en bättre könsammansättning. Utskottet tycker att det är viktigt med en jämn sammansättning i alla frågor i Arbetsdomstolen, alltså inte bara utpräglade jämsällldhetsfrågor.

Vidare avser regeringen att under hösten komma med en bred proposition om frågor som rör våld mot kvinnor.

Herr talman! Det råder bred enighet om jämsällldhetspolitikens inriktning. Det har ju framgått av debatten här, dock med ett undantag: Moderata samlingspartiet. På punkt efter punkt avfärdar man politiken som arbetsmetod. Det är attitydförändringar hos marknaden och i den lilla världen som skall formulera jämsällldhetspolitiken. Således väljer man vad gäller frågan om representation att motsätta sig alla former av positiv särbehandling, kvotering och politiska åtgärder. Det är begreppet *kompetens* som förväntas styra.

Att man därmed, genom att acceptera den sneda maktfördelningen, säger att kompetensen i dagens samhälle är ojämnt fördelad därför att kvinnor generellt sett är mindre kompetenta att sitta i bolagsstyrelser och inneha professurer tycks bekymra mindre – dvs. att det vi ser skulle vara en reell bild och reell beskrivning av kompetensfördelningen i samhället och att kvinnor därigenom skulle vara mindre kompetenta. Sanningen är att det nuvarande urvalssystemet missgynnar kompetensen. Man tar inte till vara den kompetens som kvinnor utgör i samhället.

Jag tror på politikens möjligheter. Det gör jag när jag ser hur utfallet varit, när jag ser att utfallet är bättre när det gäller kvinnorepresentation i statliga styrelser och inom den offentliga sektorn jämfört med hur det är inom den privata sektorn. Jag tror att det behövs mycket av attitydförändringar, men också mycket av politiska insatser.

Situationen är inte bättre hos Moderaterna. Att man vill så litet inom jämsällldhetspolitiken beror dels på ideologin – den kända oviljan att på något sätt kritisera utfallet på en marknad – dels på bristen på kvinnor inom Moderata samlingspartiet. Den är väl manifesterad här i riksdagen.

Det finns dock självinsikt också inom Moderata samlingspartiet. Ordföranden för det moderata kvinnoförbundet, Gullan Lindblad, hävdade i Dagens Nyheter den 28 februari att hon är långt ifrån nöjd med jämsällldheten i partiet och att hon – hör och häpna! – kan tänka sig kvotering som en metod för ökad jämsällldhet. Jag skulle vilja fråga Christel Anderberg om Gullan Lindblad har fel. Är beskrivningen icke korrekt?

Det är klart att den moderata jämsällldhetspolitiken blir därefter. Det är därför som *man* – det är också just en man som är normen hos Moderaterna – prioriterat att med hjälp av offentligt stöd, det s.k. vårdnadsbidraget, ge valfrihet när det gäller att organisera arbetet så att män slipper ta sin del av ansvaret för hemarbete. Det är därför som man prioriterar denna valfrihet före kvinnors möjligheter till yrkesarbete och därmed till oberoende från statliga bidrag som vårdnadsbidrag och till oberoende från sina män.

Vi vill se ett samhälle där även kvinnor kan leva på sin lön, men på område efter område ställer Moderaterna sig vid sidan om. Passivitet präglar politiken. Debatten här har gett exempel på det. Man kan ge oändligt många exempel. Ett exempel är att medan alla partier här disku-

terar hur man kan komma till rätta med lönediskrimineringen förnekar Moderaterna att en sådan över huvud taget existerar. Man hänvisar till en rapport från ett partsintresse på arbetsmarknaden som har som ett av sina främsta mål att verka för ökad lönespridning i samhället. Det är inte speciellt radikalt.

Herr talman! Svensk jämställdhet präglas av framsteg, men inte av sig själv och inte utan insatser. Visst finns det problem på vägen. Det tidiga 90-talet präglades av en försvagad offentlig ekonomi. Då minskades möjligheterna att utjämna med hjälp av den offentliga sektorn. Nu, med en sanerad offentlig ekonomi, finns det större möjligheter till offensiva politiska insatser för jämställdheten.

Svensk jämställdhetspolitik präglas av att fler engageras i kampen för ett jämställt samhälle. Regeringens skrivelse visar att *mainstreaming* fått ett allt större genomslag.

Svensk jämställdhetspolitik präglas av aktivitet. Regeringen återkommer till hösten, för att nu ge ett exempel, med ytterligare åtgärder mot våld mot kvinnor.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 8 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Jag vill att Martin Nilsson ärligt och sant svarar på frågan om konsekvensanalyser har genomförts som visar hur förslagen påverkar kvinnor och män. Av någon grundläggande anledning har man inte presenterat detta i propositionerna.

Anf. 9 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Huruvida det gjorts konsekvensanalyser av regeringsförslag är en fråga som skall ställas till regeringen, inte till utskottet. Jag tror att man, som utskottet skriver, på olika departement har kommit olika långt när det gäller förmågan att ta fram konsekvensanalyser. Det finns ju områden där man i propositionen har diskuterat och studerat jämställdhetsanalyser. Inte minst förslaget om arbetsrätten förra året har beskrivits oerhört utförligt i ett jämställdhetsperspektiv.

Det är säkert så som Rose-Marie Frebran tidigare försökte antyda, nämligen att man har kommit olika långt. I vissa fall har jämställdhetsanalyser gjorts och då har de också presenterats. Men den automatiska kopplingen här – om det inte finns jämställdhetsanalyser i varje proposition skulle gjorda jämställdhetsanalyser visa på ett negativt utfall – tycker jag är en något konstig slutsats. Jag vet inte vilka konsekvenserna skulle bli när det gäller den gamla fyrpartiregeringens propositioner, men det kan Rose-Marie Frebran kanske redovisa. Fanns det jämställdhetsanalyser i alla de propositionerna? Om inte undrar jag om det var så därför att jämställdhetskonsekvenserna var så negativa. Jag tror inte det. Jag tror, som sagt, att man har kommit olika långt.

Vi bedriver ett aktivt arbete och utskottet ställer krav på regeringen. Sådana här konsekvensanalyser skall genomföras. Såvitt jag förstår har regeringen en positiv inställning där och kommer att genomföra konsekvensanalyser.

Anf. 10 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Martin Nilsson backar litet. Han ”tror” att det är som utskottet skriver. Men Martin Nilsson står ju bakom utskottets skrivning i dess helhet och yrkar, såvitt jag förstår, avslag på reservation 38.

Martin Nilsson säger att min fråga inte skall ställas till utskottet utan att den skall ställas till regeringen. Men det är ju utskottet som skriver och talar om hur det är. I stället säger Martin Nilsson att man i vissa fall antagligen har gjort konsekvensanalyser och att de då har presenterats.

Det innebär att slutsatsen måste bli att alla gånger man inte har presenterat någonting har man inte gjort sådana. Vad är då problemet när det gäller trovärdighet? Jo, den här regeringen har utlovat att man skulle granska alla förslag ur jämställdhetspolitisk synvinkel. Jag kan beklaga att fyrpartiregeringen inte gick ut med ett sådant löfte. Men er regering har lovat detta. Trovärdigheten kräver att man också redovisar hur man gjort, står för det och lever upp till sitt löfte.

Anf. 11 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att tycka att den diskussion som Rose-Marie Frebran för är en pseudodiskussion. Det är en uppenbar intention från såväl utskottsmajoritetens som regeringens sida att göra jämställdhetsanalyser. Det verkar vi för. Utskottet förutsätter att så också görs. Vi kan inte lova att det i alla fall har gjorts. Det beror på den parlamentariska åtskillnaden mellan utskott och regering, vilket gör att utskott inte i alla delar har insikt i vad regeringen gör. Men hos regeringen finns en tydlig intention, och det är viktigt att komma ihåg. Precis som Rose-Marie Frebran sade har denna regering en intention och en ambition att nå upp till sitt löfte. I den gamla fyrpartiregeringen fanns inte den ambitionen och intentionen. Vi är på väg. Anklaga inte dem som är på rätt väg utan se till att stödja dem i stället, Rose-Marie Frebran!

Anf. 12 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Jag måste börja med lönediskriminering. Det är riktigt, Martin Nilsson, att lagen inte funnits så länge men väl lönediskrimineringen – dessvärre. Vad som hände under många år var att lönegapen minskade, men under de senaste åren har de vidgats på många områden.

Martin Nilsson säger från talarstolen att det hela kommer att ses över. Det stämmer vad gäller grupptalan och sexuella trakasserier. Vad jag dessutom hör Martin Nilsson säga är att detta skulle inkludera lagen i dess helhet. Är det sant blir jag ytterst glad.

I betänkandet säger man: Lönediskriminering: Nej, avstyrks. Statlig utredning om arbetsvärdering: Nej, avstyrks. Jämställdhetsrevisioner: Nej, avstyrks. Jämförelsepersoner: Nej, avstyrks.

Min fråga från talarstolen är i varje fall för mig ytterst motiverad: Hur länge skall vi vänta? I utskottsbetänkandet sägs nej, avstyrks. Lönediskrimineringsfrågan är fortfarande på tapeten. Frågan om hur länge vi skall avvakta är också fortfarande adekvat.

Martin Nilsson säger vidare att kvinnors oberoende har stärkts. Ja, över ett långt tidsperspektiv har det stärkts, men under de senaste åren har vi råkat ut för en *backlash*. Det gäller både tillgången till lönearbete och

tillgången till olika ekonomiska stödformer, som har krympts och som kvinnor har varit mer beroende av än män. Över en lång period har oberoendet stärkts, men i det korta perspektivet har det försvagats. Jag tycker att det är tråkigt om inte Martin Nilsson delar den insikten.

Prot. 1996/97:73

5 mars

jämställdhetspolitiken

Anf. 13 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag vänder ryggen åt Ingrid Burman. Det är litet oartigt men sådan är konstruktionen i den här kammaren.

Visst har kvinnors oberoende och kvinnsituationen försämrats de senaste åren. Jag skall inte förneka det på något sätt. Men faktum är att det har mäns oberoende också gjort beroende på att vi haft en ökande arbetslöshet under de första åren på 90-talet. Den ökade arbetslösheten skapar förstås ett ökat behov av offentliga stödfunktioner. Det är ingenting att tycka speciellt bra om i vare sig det ena eller det andra fallet, men under en längre tid har oberoendet faktiskt ökat därför att kvinnors sysselsättning har ökat. Det är viktigt att säga att ett jobb är en grundläggande förutsättning för att vara oberoende. Där tror jag att vi och vänstern har en samsyn, men det präglar uppenbarligen inte alla andra partier i denna kammare.

Då kommer jag in på frågan om hela lagen skall ses över. Jag hoppas att jag inte uttryckte mig så; jag tror inte att jag gjorde det. Vad regeringen och utskottsmajoriteten tydligt säger är att vi vill se en fortsatt tillämpning av en lag som varit i kraft i ett par år. Vi vill se fler exempel på vad lönediskrimineringen kan innebära, hur långt den nuvarande lagstiftningen räcker och gäller. Det är också därför vi har gett JämO mer resurser för att kunna driva de här frågorna. Jag tycker att Ingrid Burman har ett något felaktigt synsätt.

Ingrid Burman sade tidigare att vi inte lämnat några konkreta förslag för att komma till rätta med kvinnors deltidsfällor, vikariatssituationen i offentlig sektor osv. Det är fel. Det är just i de här områdena det fanns konkreta förslag om arbetsrätten, där vänstern allmänt sett ställer sig vid sidan om och inte vill medverka. Det är en felaktig verklighetsbeskrivning Ingrid Burman gav i sitt anförande tidigare.

Anf. 14 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Det är just verklighetsbeskrivningen som är problemet i dialogen mellan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet – målet har vi gemensamt. Jag vill åter understryka det.

Uppfattade jag rätt från början beträffande lagstiftningen kring lönediskrimineringen, att Sveriges kvinnor får fortsätta att vänta och se, frågan utreds? Jag tycker att det är tråkigt om det är så.

När det gäller tillgång till arbete och att vara ekonomiskt oberoende är det sant att det i dag är en *backlash* för alla i samhället. Men vi vet att det är kvinnor som i dag pressas ned under fattigdomsstrecket i större utsträckning än män. Vi vet att kvinnor i större utsträckning än män har varit beroende av de bidragssystem som vi har haft. Här handlar det om allt ifrån bostadsbidrag till andra former av stöd. Detta är alltså inte ett ideologiskt tyckande, utan detta har faktiskt redovisats. *Backlashen* är större för Sveriges kvinnor än för Sveriges män.

Vad vi också vet är att kvinnors arbetslöshet stiger, att den inte ens synliggörs i fråga om deltidsarbetslösa, samtidigt som de nya arbstillfällena ofta går till männen. Där ser vi också en tydlig skillnad, en köns-segregering. Det är alltså en *backlash*. Jag skulle gärna vilja att Martin Nilsson kommenterade det vidare. Jag tror ändå att det är viktigt att vi ser problemen, när vi nu gemensamt skall arbeta mot ett icke-könsdiskriminerande samhälle.

Anf. 15 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är inte så att regeringen och utskottsmajoriteten vill fortsätta att vänta och se. Det finns en lagstiftning. Vi vill att den lagstiftningen skall kunna tillämpas och prövas. Vi vill att den skall kunna ges reella möjligheter. Det är möjligt att det finns brister, men låt oss då först pröva lagen ordentligt innan vi säger att det finns brister för att se vilka bristerna är. Det är inte fråga om att utreda, vänta och se utan om att tillämpa en lagstiftning som finns.

Jag är beredd att dela den uppfattning som Ingrid Burman ger uttryck för, att det på många områden finns en problematisk situation för kvinnor, på arbetsmarknaden och på ett antal andra områden. Det har varit jobbiga år på arbetsmarknaden som en konsekvens av det dåliga ekonomiska läget. Vi har fått fatta många tuffa beslut. Trots en prioritering av verksamheter framför transfereringar och bidrag har offentliga verksamheter drabbats. Det har fått sysselsättningskonsekvenser. Man måste ändå se att det nu tack vare en framgångsrik sanering av statsfinanserna finns en möjlighet att göra offensiva saker. Regeringen har också utlyst att det i vårpropositionen kommer någon form av sådana åtgärder för kvinnors sysselsättning inom kommun och landsting. Men visst delar jag Ingrid Burmans generella uppfattning att det finns problem med jämställdheten och att det behövs många insatser i en tid när alltfler talar om ökade löneklyftor och neddragningar inom offentliga verksamheter. Då behövs starka motkrafter. Där hoppas jag att socialdemokratin kan vara en av de motkrafterna.

Anf. 16 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Även jag har min meddebattör bakom ryggen, vilket känns litet konstigt. Men jag får väl hoppas att han inte anfäller mig bakifrån.

Jag återkommer till en av mina reservationer, nämligen den om kvinnliga resurscentrum. Det nationella resurscentrumet finns med i skrivningen och att regeringen återkommer om detta under hösten. Jag hoppas att vi kan få till stånd en lösning som kan tillfredsställa behovet.

Utskottsmajoriteten är ganska undflyende i sin skrivning om de regionala resurscentrum som finns i varje län. Jag får inte någon riktig klarhet i vad majoriteten menar, om man inte vill stadfästa detta. I så fall är det väldigt synd.

I vårt eget län, Martin Nilsson, är det ungefär 3 % av det s.k. länsanslaget som går till kvinnor. Tjejen som jobbar med de här frågorna är projektledare och kommer, som hon vet, att ha sitt jobb kvar till den 30 september. Det innebär att det inte blir någon så där väldigt stor trygghet för henne, och hon kan inte planera arbetet på längre sikt.

Här har kvinnliga representanter för samtliga partier i en motion under allmänna motionstiden – bl.a. Inger Segelström har skrivit under den, om jag inte minns fel – sagt att det är viktigt att kvinnliga resurscentrum permanentas. Jag anser att detta är så viktigt att det i regeringens regeringsbrev till länsstyrelserna bör finnas med att kvinnliga resurscentrum skall finnas i varje län. Man skall då inte kunna krypa undan det med att man prioriterar på annat sätt etc.

Anf. 17 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag delar många av Margareta Anderssons uppfattningar om angelägenheten av att skapa resurscentrum både regionalt och nationellt. Det skall ju ske en utvärdering av det nationella resurscentrumet. Därefter kommer regeringen att fatta vidare beslut i frågan.

Frågan om regionala resurscentrum är en fråga som prövas regelbundet. Jag är säker på att besked kommer i god tid innan det så att säga börjar krisa till sig ordentligt. Jag tror att vi får anledning att återkomma till detta och att Centern och Socialdemokraterna säkert kommer att kunna finna en konstruktiv lösning.

Anf. 18 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tackar för det svaret. De resurscentrum som finns i länen har inneburit stora fördelar för många kvinnor. Det är ju inte bara arbetsmarknadsfrågor utan också alla möjliga andra frågor som tas upp i resurscentrumen. Det är väldigt viktigt att de kan permanentas så att de kommer att finnas på lång sikt. Det gäller att inte tappa bort dem, för det är så många olika frågor som resurscentrumen kan arbeta med och, som sagt, inte bara med arbetsmarknadsfrågor, även om det är en grundläggande fråga.

Jag hoppas att det mer var ett misstag än en avvikande mening i det här fallet som gjorde att skrivningen i betänkandet blev litet svag, som jag anser.

Anf. 19 SIRI DANNAEUS (fp) replik:

Herr talman! Vi i Folkpartiet är naturligtvis glada för att Socialdemokraterna har förändrat sin inställning i jämsällldhetspolitiken. Men ni kan ju inte stanna upp vid detta med den procentuella fördelningen. Den är en självklarhet, tycker jag. Lika procent betyder ju inte jämsällldhet, utan man måste ta ytterligare steg.

Margareta Andersson talade här i sitt anförande om hur det är här i riksdagsarbetet, vilket jag inte behöver upprepa. Det är ju faktiskt så att makt och möjlighet är jämsällldhet.

Anf. 20 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är inte bara den procentuella fördelningen som är avgörande, vilket ingen heller försökt att göra gällande. Men det är klart att en grundläggande förutsättning för att kunna skapa ett jämsällldt samhälle är att både kvinnor och män är representerade. Sedan fordrar det självfallet ett antal andra åtgärder, som att det finns en aktiv medvetenhet om de jämsällldhetsproblem som finns i samhället.

Jag tycker att det är synd att Folkpartiet, som på många områden har åsikter om den könsdiskriminering som finns i samhället, har valt att avstå från möjligheten att rätta till förhållandet. När Folkpartiet inte röstade för förslaget om att sanera i vikariatsträsket, missade man en möjlighet att komma till rätta med diskrimineringen. När Folkpartiet inte ville stå upp för en positiv särbehandling inom utbildningsväsendet, missade man ett sätt att aktivt bidra till ökad jämställdhet.

Det är synd att ett parti som faktiskt har insikt inte kan utnyttja insikten till att driva en radikal jämställdhetspolitik. Det skulle behövas i ett parti som säger sig vara berett att samarbeta med Moderaterna – denna perifera kraft i jämställdhetspolitiken. Folkpartiets agerande inom jämställdhetspolitiken ter sig något konstigt, tycker jag.

Anf. 21 SIRI DANNAEUS (fp) replik:

Herr talman! Som jag tidigare sade är jämställdhet naturligtvis en självklarhet för Folkpartiet.

Jag kan inte förstå varför Martin Nilsson och majoriteten i utskottet inte säger ja till dubbla nomineringar t.ex. I vårt parti är det alltid en kvinna och en man som nomineras till styrelser och andra uppdrag. Det har resulterat i att kvinnorna i Folkpartiets riksdagsgrupp har många fler uppdrag än männen. Det är *ett* exempel. De andra partierna nominerar inte dubbelt. Därför får kvinnor i vårt parti fler uppdrag. Förklara detta, Martin Nilsson!

Anf. 22 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är bra om jämställdhet är en självklarhet. Men det vore ännu bättre om det i den praktiska politiken syntes hur Folkpartiet röstade i kammaren när det gällde arbetsrätten, utbildningspolitiken osv.

Man kan säga ja till en motion som kräver någonting som redan finns. Man kan säga ja till att solen skall gå upp i morgon. Men det leder inte till så där oerhört stora framsteg. Regeringen driver aktivt frågan om dubbla nomineringar. Vi inom socialdemokratin nominerar dubbelt till olika uppdrag.

Att Folkpartiets kvinnor får mycket fler uppdrag beror ju på att kvinnorna i Folkpartiets riksdagsgrupp bara utgör 38 %, medan Socialdemokraternas riksdagsgrupp utgörs av 51 % kvinnor. På det sättet blir det ju också en jämnare fördelning av uppdrag mellan män och kvinnor, så det är ju sant.

Självfallet är vi överens om dubbla nomineringar. Men riksdagen behöver inte göra ett tillkännagivande av någonting som redan finns. Det ter sig litet onödigt.

Anf. 23 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag kan försäkra Martin Nilsson och alla andra här i kammaren att Moderata samlingspartiet är fullständigt överens med övriga partier om det långsiktiga målet för jämställdhetsarbetet, nämligen lika möjligheter, rättigheter och skyldigheter för män och kvinnor. Det tycker vi är en självklarhet som över huvud taget inte skulle behöva yttras i den här kammaren. Däremot är vi helt oense om vilka medel som lämpligen kan leda till det önskade målet.

Vi tror inte på kvotering. Jag vet inte vad det är för uttalande av Gullan Lindblad som Martin Nilsson har läst. Men jag kan försäkra att när jag skrev vår motion med anledning av denna skrivelse, skedde det i nära samråd med Gullan Linblad. Det står i motionen: Vi tror inte på kvotering. Den bygger på bristande tilltro till kvinnors förmåga och övertro på regleringar. Vi är övertygade om att en verklig långsiktig jämsällldhet förutsätter det självförtroende som kvinnor får av att skapa sig en ställning grundad på egen kraft och duglighet. Det är det som vi ser som skillnaden mellan reell och formell jämsällldhet.

I Martin Nilssons partis och vissa andra partiers tappning tenderar tyvärr jämsällldhetsarbetet att bli ett vänsterprojekt med åtskilliga inslag av rena stolligheter och ytterligheter som är ägnade att dra löjets skimmer över hela frågan. Det tycker vi är synd, därför att denna fråga är alltför viktig och förtjänar ett bättre öde. Genom att gå till överdrifter avskräcker man många kvinnor som annars skulle ha ett genuint intresse av jämsällldhet, därför att de tar avstånd från den militanta statsfeminismen som för närvarande härskar i vårt land.

Anf. 24 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Då får jag väl se mig själv utnämnd till företrädare för den militanta statsfeminismen. Det gläder mig att jag inte är helt ensam i denna kammare. Det är snarare Christel Anderberg som är helt ensam om att driva den jämsällldhetspolitik hon gör.

Gullan Lindblad – denna representant för Moderata kvinnoförbundet – får i DN frågan om hon är nöjd med jämsällldheten i politiken. Hon svarar att hon inte är det. ”I mina bittraste stunder har jag t.o.m. tänkt mig att vi måste kvotera.” Det är ett uppenbart missnöje med jämsällldheten inom Moderata samlingspartiet.

Jag förstår det. Jag förstår det när jag ser metoderna som man vill tillämpa. Man säger att kvinnors lönearbete skulle vara ett beroende liknande det som fanns i det gamla patriarkala samhället – beroendet av mannen. Kvinnorna saknade oberoende därför att de inte hade en egen inkomst. Det tycker jag är att nedvärdera kvinnors arbete. Det tycker jag att Christel Anderberg gjorde sig grovt skyldig till.

Sedan ställs det ett antal andra frågor, t.ex. om det är ett vänsterprojekt som avskräcker. Det är möjligt att det är ett vänsterprojekt därför att högern i Sverige och högern i många andra länder inte har velat göra någonting åt de brister som finns i samhället. Man har inte haft någon kritik mot det manliga samhället och det manliga styret när det gäller privata bolagsstyrelser. Man har ingen kritik mot att 93 % av professorerna är män i detta samhälle. Det är klart att det blir ett vänsterprojekt om högern avstår från att försöka skapa en analys. Om man bortser från att det finns lönediskriminering i samhället är det klart att man får det till ett vänsterprojekt.

Christel Anderberg säger att en privat tjänstesektor skall ersätta en offentlig sektor. Det ni gör är ju att drastiskt rusta ned kvinnors arbetsmarknad och dra in statsbidrag till kommuner och landsting, vilket kommer att skapa en massarbetslöshet för kvinnor, sällan skådad i detta land. Ni vill ersätta jobb i offentlig sektor med nya lågavlönade privata tjänstesektorsjobb. Överallt där man har prövat det har det lett till lågavlönade tjänstesektorsjobb. Det är er vision. Det är ingen bra jämsällldhetspolitik.

Anf. 25 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Martin Nilsson skall vara litet försiktig med att prata om nedvärdering av kvinnors arbete och kvinnors kompetens.

Martin Nilsson pratar sig varm om positiv särbehandling. Jag anser att det är en mycket grov underskattning av kvinnors kompetens. Riksdagen hann inte mer än besluta om positiv särbehandling inom den akademiska världen innan man började prata om ”Tham-are”, ett akademiskt b-lag. Tror Martin Nilsson att sådana uttryck på litet sikt gynnar jämställdhet mellan kvinnor och män? Tror Martin Nilsson att dessa ”Tham-are” känner det självförtroende som krävs för att de skall uppnå verklig jämställdhet?

Även de kvinnor som har tagit sig in och fått professurer på egna meriter drabbas av detta. Man undrar om hon är en ”Tham-are” eller om hon har egen kompetens?

Jag är inte det minsta orolig för den kvinnliga representationen i Sveriges riksdag. Den moderata är inte lika stor som den socialdemokratiska, men det beror på att vi tillämpar ett naturligt långsiktigt urval i stället för artificiell kvotering, som ni gör. Antalet kvinnor stiger sakta men säkert för varje val som går, och i kommuner och landsting är den kvinnliga representationen mycket stor bland moderater. Vi hade ett stort antal kvinnliga kommunalråd under den förra mandatperioden.

Ni tycker alltid att kvinnor väljer fel, men nu råkar det vara så att moderata kvinnor i stor utsträckning prioriterar det politiska arbetet i kommunerna och i landstingen. Det är en prioritering som jag respekterar.

Anf. 26 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att det går långsamt och säkert. Jag har med mig statistiken för utvecklingen i Sveriges riksdag när det gäller könsrepresentationen. I riksdagsvalet 1994 var 28 % av de moderata riksdagsledamöterna kvinnor. 1988 – två mandatperioder tidigare – var det 27 %. Med den takten kommer Moderata samlingspartiet att ha en jämställd riksdagsgrupp år 2085.

När det gäller jämställdhetspolitik finns det en del kloka moderata kvinnor. De är inte kloka i alla avseenden, men i vissa. Jag såg Gun Hellsvik i TV-programmet *Aschberg & Co häromkvällen*. Hon sade att det är viktigt med kvinnliga förebilder i samhället för att kvinnor skall våga ta sig fram och våga ta de steg som krävs om man vill försöka göra karriär. Men var finns de kvinnliga förebilderna inom exempelvis den akademiska världen? Är inte positiv särbehandling en möjlighet att skapa de förebilderna? Är det egentligen inte så, att fördelningen av professors-ämbeten – 93 % manliga professorer, 7 % kvinnliga – är ett uttryck för att det under lång tid har funnits inte en positiv utan en negativ särbehandling? Om vi tror att kompetens är lika fördelad över könen är det uppenbart att det någonstans har funnits en sådan mekanism.

Vad vi gör nu är att vi försöker skapa instrument och metoder för att fler kvinnor skall våga ta sig in i den akademiska världen. Jag tror att positiv särbehandling är ett viktigt instrument. Det skapas fler förebilder och andra arbetsmetoder inom den akademiska världen som i större utsträckning välkomnar kvinnor och gör att den akademiska världen får en kompetens som den har saknat och som den innerligt behöver.

Anf. 27 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Vi i Miljöpartiet har alltid haft kvotering till alla platser i vårt parti. Vi har drygt 60 % kvinnor i riksdagen. Vi slår kanske Socialdemokraterna litet.

Martin Nilsson slår sig för bröstet när det gäller regeringens sammansättning. Då tycker jag att Martin Nilsson och utskottet skall ställa sig bakom reservation 38, som Rose-Marie Frebran tog upp. Regeringen har inte angivit någonting om hur de sociala nedskärningarna slår mot just kvinnor. Så länge man inte kan redovisa förhållandet mellan finanspolitik och socialpolitik och redovisa konsekvenserna ekar det talet tomt.

Vi har i Miljöpartiet pratat om ett instrument för arbetsvärdering. Man säger att det pågår ett arbete. Jag påpekade i mitt tal att man skulle kunna titta på Växjö kommun, som har ett väldigt bra instrument för detta. Där har man tröttnat på att vänta på ett nationellt instrument för arbetsvärdering. Jag tycker att också utskottet skulle ha ställt sig bakom det.

Anf. 28 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det finns sociala konsekvenser av de besparingar som regeringen har tvingats till i den ekonomiska politiken. Det är ingen som ifrågasätter det. Det finns också en hel del besparingar som slår både mot kvinnor och män, fast inom olika områden.

Det är sant att neddragningar inom offentlig sektor ofta har en tendens att slå mot kvinnor, eftersom den är kvinnodominerad. Samtidigt kan vi i dag se en väldigt hög manlig arbetslöshet på grund av de besparingar regeringen har tvingats till exempelvis när det gäller bostadssektorn. Det finns konsekvenser på båda områdena.

Vi tycker faktiskt att man skall göra en analys, och vi jobbar med att få fram konsekvensanalyser av alla förslag. Det är inte alltid ett enkelt arbete. En viktig första del är att se till att alla får en bra utbildning – bra kunskaper och bra förutsättningar – för att kunna göra dessa bedömningar ute i departementen. Det är ett viktigt arbete som pågår just nu.

Jag tycker att man i Miljöpartiet gör det litet enkelt för sig när man i sin motion säger att regeringen bara har satsat på yrken som domineras av män. Vi kan konstatera att Miljöpartiet har varit med på ett antal av dessa beslut. En satsning på allergisanering, vilket socialdemokratin och Miljöpartiet kom överens om, kan ju sägas vara en satsning på män. Det är mycket möjligt att vi kan komma överens om en och annan byggåtgärd också när det gäller energipolitiken. Det tror jag att Barbro Johansson kommer att tycka är bra. Det behövs nog en del satsningar där också.

Det intressanta är att det nu finns resurser att satsa på offentlig sektor – på den del av arbetsmarknaden som i dag i mångt och mycket domine- ras av kvinnor. De resurserna skall vi ta till vara. De har varit jobbiga att tjäna ihop. Det har varit en stor uppoffring för samhället, men nu är vi där. Vi skall också kunna använda dem. Det är viktigt att komma ihåg.

Anf. 29 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag håller med om att allergisaneringen var en satsning också på byggarbetslösheten. Det är riktigt. Men vi måste komma ihåg att satsningar på manliga yrken inte ger några jobb för kvinnor. Jag nämnde

vägsatsningar i mitt tal förut. Man bygger nya motorvägar. Tio mil motorväg motsvaras av 30 000 arbetstillfällen inom vården.

När det gäller att tillföra kommunerna pengar har ju Miljöpartiet satsat mer. Miljöpartiet har tänkt satsa 15 miljarder i framtiden på den offentliga sektorn. Jag hoppas att även regeringen håller löftet om att man skall satsa på den offentliga sektorn, så att kvinnoarbetslösheten minskar.

Anf. 30 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att Barbro Johansson och jag är överens om att både kvinnors och mäns arbetsmarknad är viktiga delar i det här. Men det kanske är svårare att ha full insikt i en riksdagsgrupp som är så underrepresenterad på män som Miljöpartiets riksdagsgrupp mycket riktigt är.

Det finns ökade resurser nu. Det kommer att göra att vi får möjlighet att stödja och stärka kvinnornas arbetsmarknad. Men det kommer inte att finnas obegränsade resurser.

Det riktas ibland kritik mot Miljöpartiets val av finansiering när det gäller arbetstidsförkortningar och sådant. Det gör att vi kanske inte tror att det skulle bli så mycket resurser som Barbro Johansson vill göra gällande i fråga om satsningar på den offentliga sektorn.

Men det är bra om vi har en samsyn. Vi vill satsa på den offentliga sektorn. Vi skall se till att det finns bra och fungerande vård, omsorg och utbildning och dessutom en bra och fungerande arbetsmarknad för kvinnor och män.

Anf. 31 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Jämställdhet är ingen kvinnofråga. Det är heller ingen sidofråga. Jämställdhet är en huvudfråga som angår både kvinnor och män.

Den skrivelse som regeringen har lämnat till riksdagen visar på bredden i jämställdhetsarbetet. Aktiviteter pågår i hela samhället, och på många områden har väsentliga framsteg skett under senare år.

Jag har tidigare i kammaren redovisat hur kvinnorepresentationen ökar – både i politiska och i andra sammanhang. På flera områden är Sverige världsledande när det gäller jämställdhet. Men vi kan inte slå oss till ro med de uppnådda resultaten. De måste ständigt återerövas. Med den ökande kvinnorepresentationen har nya utmaningar dykt upp. Vi måste bl.a. se mer på varför kvinnor, särskilt unga kvinnor, lämnar sina politiska uppdrag efter en tid. Beror det på att det politiska arbetet inte var som de hade tänkt sig? Beror det på för mycket arbete eller kanske på hur det politiska arbetet är organiserat?

Regeringens skrivelse innehåller en redovisning av jämställdhetsarbetet under mandatperioden på elva områden. Därutöver innehåller den en beskrivning av arbetet med *mainstreaming* – att integrera ett jämställdhetsperspektiv på alla områden. Skrivelsen tar också upp arbetet på det internationella området, inte minst när det gäller hur Sverige arbetar med de åtaganden som gjordes under FN:s kvinnokonferens i Peking.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande över skrivelsen visar att det finns en mycket bred enighet i Sveriges riksdag om målen för jämställdhetspolitiken. Det är mycket glädjande. Men återigen ser vi hur Moderaterna ställer sig utanför och isolerar sig i debatten. Moderaterna avvisar i

sin motion politiska lösningar som ett medel för att man skall uppnå jämställdhet. I stället skall enskilda individer ta ett personligt, praktiskt och moraliskt ansvar. Vi känner igen det från diskussionerna om "den lilla" och "den stora" världen som Moderaterna brukar tala om. Men ni glömer, Christel Anderberg, att möjligheterna att välja fritt i det lilla ofta bestäms av villkoren i den stora världen. Därför kommer er politik aldrig att ge den jämställdhet som vi andra eftersträvar. Framgången för jämställdheten har att göra med politiska prioriteringar och beslut.

Jag vill i dag rikta uppmärksamheten på tre områden.

Det första är arbetsmarknaden. Arbetsmarknaden är fortfarande den centrala frågan i jämställdhetsarbetet. Ekonomiskt oberoende och egen försörjning är grunden för jämställdhet och ett jämlikt medborgarskap. Kvinnornas ställning på arbetsmarknaden har stärkts ytterligare under senare år. Fler kvinnor finns i arbetskraften. Småbarnsmödrarna har ökat sin faktiska arbetstid. Kvinnor ser sig alltmera som yrkesarbetande och allt mindre som hemarbetande. På tio år har andelen kvinnor som är beroende av en man för sin försörjning sjunkit från 12,5 % till 3,5 %. Detta är oerhört viktigt.

Den ökande arbetslösheten för kvinnor är bekymmersam. Regeringen tar det på allvar. Samtidigt kan vi konstatera att Sverige är ett av de få länder inom EU där kvinnors arbetslöshet inte överstiger männens. En majoritet av de arbetslösa i vårt land är män.

Regeringen har under de senaste åren tagit flera initiativ för ökad jämställdhet på arbetsmarknadsområdet. Jag vill räkna upp några av de initiativen:

- Riksrevisionsverket har fått regeringens uppdrag att se över hela arbetsmarknadspolitiken ur ett könsperspektiv.
- AMS hela verksamhet skall bidra till att den könsuppdelade arbetsmarknaden bryts, och arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall ses över ur ett jämställdhetsperspektiv. Vi skall bli bättre på att fördela platser och pengar jämnare mellan kvinnor och män.
- JämO har fått väsentligt ökade resurser. Detta kommer att få betydelse när det gäller möjligheterna att driva enskilda diskrimineringsärenden men också när det gäller att se till att arbetsgivarna bedriver det aktiva jämställdhetsarbete som de enligt lag är skyldiga att göra.
- Jag har tagit initiativ till en översyn av reglerna i jämställdhetslagen med anledning av problemen med sexuella trakasserier.
- Den förändrade arbetsrätten, som jag presenterade i höstas, stärker kvinnors ställning. Vi har satt stopp för det missbruk av vikariat som under lång tid skapat otrygga jobb för främst kvinnor. Vi har också stärkt de deltidsarbetandes ställning genom att ge förtur till mer tid då arbetsgivaren skall anställa fler.
- Regeringen har avsatt medel för att kunna utarbeta en bättre lönestatistik som kan ligga till grund för fördjupade analyser av kvinnors och mäns löner.

Alla dessa initiativ är viktiga och bidrar till ökad kunskap och utvecklad jämställdhet. Men det räcker inte. Vi skall regelbundet återkomma med fler förslag. Jag avser bl.a. att återkomma i arbetstidsfrågan. Det är viktigt att kvinnor och män i större utsträckning delar på arbetet, både det betalda och det obetalda.

Den andra frågan jag vill ta upp gäller våld mot kvinnor. Våld mot kvinnor är en fråga om makt – några mäns sätt att utöva makt över kvinnor. Våld mot kvinnor finns i alla kulturer, religioner och nationer.

Regeringen bereder nu Kvinnovåldskommissionens betänkande, och vi kommer att presentera en proposition i slutet av året. De förslag som då läggs fram skall stärka utsatta kvinnors skydd mot övergrepp.

Det behövs insatser på många områden för att man skall kunna minska våldet: lagstiftning, utvecklingsarbete och förbättrade rutiner inom rättsväsendet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Personal som kommer i kontakt med kvinnor som blivit utsatta och slagna måste få ökade kunskaper. Kvinnojourer, brottsofferjourer och mansjourer gör ett viktigt arbete och behöver uppmärksammas mer.

Samarbetet behöver också utvecklas mellan t.ex. sjukvård, socialtjänst, polis och åklagare för att kvinnor skall få stöd och ett värdigt och kompetent bemötande. Det är inte så att Sverige ligger långt efter andra länder när det gäller åtgärder mot våld. Vi har i ett internationellt perspektiv redan gjort mycket, men vi kan och vi skall bli ännu bättre.

Jag vill bjuda in alla politiska partier i denna kammare till att gemensamt mobilisera mot våldet. Det politiska budskapet skall vara tydligt: Kvinnor som utsätts för övergrepp skall veta och känna att de har lagens och samhällets stöd.

Den tredje frågan som jag vill lyfta fram handlar om männens roll i jämställdhetsarbetet. Jämställdhet angår både kvinnor och män. När kvinnor stärker sina positioner på arbetsmarknaden och när allt fler kvinnor får ökad makt påverkar det också männen. Männens roller förändras när vi delar på makten, ansvaret och möjligheterna. Allt fler män blir nu aktiva i jämställdhetsdebatten. Det märks inte minst bland alla småbarnspappor, som är mer delaktiga än vad någon generation före dem har varit.

Pappaledigheten är unik, och Sverige och Norge är de enda länder där en del av föräldraförsäkringen är reserverad för män. Möjligheten att förena förvärvsarbete och föräldraskap är en hörnpelare i jämställdhetsarbetet, och regeringen har gett stöd åt två satsningar för att öka mäns uttag av föräldraledigheten. Den första satsningen är ett projekt i fyra landsting med pappautbildning, som har slagit mycket väl ut. Den andra är Riksförsäkringsverkets pappakampanj, som används mycket flitigt ute på försäkringskassorna. Kampanjen är riktad både till blivande pappor och till arbetsgivare.

Vi har också lyft fram männens roll i EU-arbetet och bl.a. medverkat till ett direktiv som ger tre månaders föräldraledighet för vardera föräldern. Direktivet bygger på ett kollektivavtal, som har träffats mellan parterna på Europeanivå. Det är bra att EU så tydligt uttalar det gemensamma ansvaret för barnen. Fler närvarande och aktiva fäder är nödvändigt för jämställdheten. Det är självklart, men framför allt är det bra för barnen. Barn behöver en varaktig relation till båda sina föräldrar.

Vi bedriver ett aktivt jämställdhetsarbete inom EU. Sverige har påverkat ett flertal beslut. Vi har varit med om att utarbeta ett jämställdhetsprogram för åren 1996–2000. Vi har drivit på för att andelen kvinnor skall öka i EU:s institutioner. Vi har krävt att ett jämställdhetsperspektiv skall finnas med i alla aktiviteter i EU och ser nu att det börjar ske positiva saker. Sverige har lagt fram förslag till fördragsändringar om jäm-

ställdhet i EU:s regeringskonferens. Det ser nu ut som att flera av våra förslag kan få gehör.

Fru talman! Den skrivelse om jämställdhetspolitiken som regeringen har lagt fram visar att väsentliga framsteg har skett under senare år, och Sverige är världsledande på en rad områden. Men vi har fortfarande inte ett jämställt samhälle. Därför krävs ett fortsatt aktivt arbete för att undanröja alla former av diskriminering på grund av kön, och det krävs ett fortsatt arbete för att fördelningen av resurser och möjligheter skall ske på lika villkor mellan kvinnor och män.

Jag har lyft fram tre viktiga områden där vi nu gör särskilda insatser: jämställdhet på arbetsmarknaden, våld mot kvinnor och männens roll i jämställdhetsarbetet. Det finns självfallet många, många fler områden som är lika viktiga. För att jämställdheten skall fortsätta framåt krävs att vi sätter upp nya mål, att vi utvärderar tidigare beslut, att vi får mer kunskap om hur pengar och makt fördelar sig mellan kvinnor och män, och det krävs en politisk vilja för att få en rättvis fördelning. En majoritet av riksdagens partier verkar ställa sig bakom en sådan strategi, och det är min förhoppning att vi gemensamt skall kunna utveckla arbetet för jämställdheten framöver.

Anf. 32 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Statsrådet Messing sade att enligt hennes sätt att se förutsätter jämställdhet i den lilla världen jämställdhet i den stora världen. Jag skulle vilja vända på resonemanget och säga precis tvärtom. Det är nämligen i den lilla världen som grunden skall läggas för att kvinnorna skall få den styrka och det självförtroende som behövs för att de skall kunna orka gå ut och påverka förhållandena i den stora världen. De måste alltså redan med modersmjölken få med sig ett jämställt tänkande. Det blir nämligen väldigt mycket svårare att påverka attityderna längre fram i livet.

Jag kan vara helt överens med statsrådet vad gäller synen på männens roll i jämställdhetsarbetet. Det är bara det att det här är fråga om faktorer som vi kan stå här i Sveriges riksdag och prata om tills vi blir blå i ansiktet, men det är faktorer som icke låter sig påverkas genom politiska beslut. Varken Ulrica Messing eller jag kan ha något inflytande över hur stor andel olika enskilda män tar av det obetalda hemarbetet. Varken Ulrica Messing eller jag kan påverka hur mycket papporna tar ledigt för att vara hemma med sina barn. Detta går icke att påverka med politiska beslut, och det är just därför som vi hävdar att enskilda personer måste ta ett personligt, moraliskt, praktiskt ansvar. Detta med att påverka attityderna är ett långsiktigt arbete, som icke kan ersättas med tillfälliga projekt eller den typ av konstgjorda åtgärder som många partier här i riksdagen vill se.

Anf. 33 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Christel Anderberg sade att vi kunde prata om det här tills vi blir blå i ansiktet. Den blå ansiktsfärgen får stå för Christel Anderberg; jag pratar mig gärna het för dessa frågor, för jag tycker att de är viktiga.

Om det är möjligt att få in ett jämställdhetstänkande med modersmjölken välkomnar jag det. Det vore oerhört bra. Men jag tror inte på att

vi kan driva jämsällldheten framåt utan en aktiv jämsällldhetspolitik. Jag tycker vi ser tydligt att jämsällldheten går fortast framåt i de politiska församlingar där vi har satt upp mål för att utveckla arbetet och för att ställa nya krav. Jag redovisade för någon vecka sedan andelen kvinnliga representanter i styrelserna för statliga myndigheter och verk, och detta var i det sammanhanget oerhört tydligt. Vi har satt upp mål för att vi vill dela på makten i våra myndigheter och verk. Det går framåt. Vi är inte klara, men det går åt rätt håll. Jämför då de styrelserna med de börsnoterade företagen, där bara 3 % av cheferna är kvinnor. Det blir då alldeles uppenbart att jämsällldheten går fortare framåt där det finns en politisk vilja.

Det är min fasta övertygelse att det visst går att påverka människors beteende och attityder. Vi har i Sverige jobbat aktivt i jämsällldhetsarbetet på bred front. Vi har gjort det med hjälp av en bra jämsällldhetslag, men inte bara med hjälp av en lag utan också genom en bred debatt, en stark opinion och en omfattande folklig förankring av frågorna. Jag tycker att vi skall fortsätta med detta.

Anf. 34 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna kan ju inte, hur gärna ni än skulle vilja, påverka sammansättningen i de privata bolagsstyrelserna. Däremot skulle ni möjligen kunna visa era jämsällldhetssträvanden på de områden där ni faktiskt har makten.

Jag tänker t.ex. på tillsättningar av statliga generaldirektörer. Ett mycket aktuellt exempel är den nya ekobrottsmyndigheten. Där sparkar regeringen i tysthet den kvinnliga chefen för den nuvarande myndigheten, som läggs ned, och tillsätter en ny generaldirektör, man, från ett helt annat verksamhetsområde.

Mycket av det som ni ägnar er åt, Ulrica Messing, är tom retorik.

Jag ställde en fråga i mitt huvudanförande. Är det ett paradigmskifte vi nu skådar? Är det så att lönerna i fortsättningen skall bestämmas i Arbetsdomstolen på talan av JämO? Skall det inte längre vara arbetsmarknadens parter uppgift att ansvara för lönebildningen?

Det är inte fråga om några enskilda diskrimineringsfall, som statsrådet sade. Ta det här barnmorskemålet. Det var ett pilotfall. JämO:s tanke var inte att landstinget skulle höja lönen för *en* barnmorska med 30 % eller var det nu kunde hamna, utan hon skulle representera hela barnmorskekåren. Jag vet inte hur många det kan röra sig om, men det är tusentals kvinnor. Arbetsdomstolen kan tycka vad den vill om JämO:s arbetsvärdering, men den kan inte utanordna de pengar som skulle krävas för att betala de högre löner som den må finna rimliga. Varifrån skall de pengarna tas? Hur löser ni detta praktiskt? Har ni över huvud taget reflekterat över vad det är som håller på att hända och vilka konsekvenser det kan få för lönebildningen inom framför allt den offentliga sektorn?

Anf. 35 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Lönebildningen ligger framför allt på parterna. Jag tycker att det är oerhört viktigt att de tar ett gemensamt och aktivt ansvar för de frågorna. Jag välkomnar också det arbete som sker på flera håll i vårt land med att försöka komma åt osakliga löneskillnader. Men jag ser inget

fel i att driva frågorna på flera plan. Jag tycker att JämO gör ett väldigt bra arbete för att försöka komma åt osakliga löneskillnader, som ibland beror på kön. Jag tycker också att de arbetsvärderingsprojekt som genomförs på en rad områden är *ett* sätt att komma åt dessa löneskillnader – mellan olika yrken, mellan kvinnor och män och mellan olika branscher. Jag tror inte på det som ett heltäckande system, men jag tycker att det är ett bra verktyg. Det visar också att vi inriktar frågorna på någonting som är viktigt, att vi skapar en debatt kring områden som vi vill förändra. Det välkomnar jag.

Christel Anderberg tycker att vi säger en sak och gör någonting annat. Jag tar det som ett löfte om att Christel Anderberg och jag i fortsättningen kommer att göra allt vad vi kan, gemensamt, för att fler kvinnor skall få tunga positioner inom de statliga myndigheterna och verken och också i det privata näringslivet. Precis som Christel Anderberg säger rör inte politiken på de börsnoterade företagen. Det är ju det som är så synligt och tydligt: Där vi har satt politiska mål för att dela på makten och få in fler kvinnor och kvinnlig kompetens på olika områden lyckas vi också. Jag välkomnar om Moderaterna vill vara med oss i det arbetet för att lyfta fram ännu fler kvinnor.

Anf. 36 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag delar jämställldhetsministerns uppfattning att det krävs en aktiv jämställldhetspolitik för att bryta ett könsdiskriminerande samhälle. Ett sätt är att förstärka den icke-diskriminerande lagstiftningen. Vi har ju i det här samhället valt att låta parterna ta hand om lönesättning, men när det gäller just diskriminering i arbetslivet, där vi i dag har en lönediskriminering, har vi gått in och lagstiftat. För mig är detta en mycket bra metod.

Min fråga till jämställldhetsministern blir då: Varför kan vi inte nu förstärka den här icke-diskriminerande lagstiftningen så att JämO har ett mer effektivt redskap när det gäller att ta itu med det hela?

Min andra fråga har sin utgångspunkt i att jag tycker att det är bra att man inom EU jobbar med jämställldhetsfrågor, uttalar att papporna har ett ansvar osv. Men det vore ännu bättre om Sveriges regering uttalade i Sveriges riksdag att så skall det vara inom Sveriges gränser också. Vi har lagt fram ett förslag om att förlänga föräldraledigheten, den s.k. pappamånaden, med två månader till tre månader. Det här skulle direkt få ett genomslag när det gäller pappors möjlighet att ta ut föräldraledighet. Ibland är ju hindren att man möter konstiga attityder på arbetsplatsen, och då underlättar det att ha en lagstiftning i botten.

Visst är det bra att vi talar ute i EU, men låt oss också tala i Sveriges riksdag. Varför avvisar regeringen vårt förslag om att förlänga föräldraledigheten?

Min tredje fråga handlar om AMS, men den får jag återkomma till.

Anf. 37 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Tiden var ute för Ingrid Burmans replik; dock ej för jämställldhetsfrågorna. Jag tycker att det är bra att vi har så många aktiva i debatten.

Två frågor hann det bli. Jag tycker att den jämställdhetslag som vi har i dag i det stora hela är bra. Den senaste förändringen som vi föreslog i lagen trädde i kraft den 1 januari 1995. Vi har på senare år genomfört en rad förändringar i jämställdhetslagen för att hela tiden stärka den. Jag tror att det vore bra om lagen nu får sätta sig något år och att JämO får en chans att pröva lagens styrka innan vi gör ytterligare förändringar. Jag är inte i dag beredd att föreslå nya förändringar. Därmed inte sagt att det aldrig kommer att bli sådana, men den lag vi har i dag har verkat sedan den 1 januari 1995 och jag anser att den kan verka ytterligare ett tag.

Skillnaden mellan det direktiv vi har ställt oss bakom i EU och den föräldraförsäkring vi har är faktiskt stor. Det vi föreslår när det gäller föräldraledighet här hemma i Sverige är också betalt. Den överenskommelse vi har gjort i EU är inte betald utan bara ett direktiv. Jag har inget emot att vi förlänger föräldraledigheten för pappor, men skall vi genomföra ett sådant förslag skall det också finansieras. Då är det ett val mellan att bygga ut föräldraledigheten och att lägga pengarna på andra saker. Som Ingrid Burman vet har regeringen valt att lägga tillbaka pengar på kommuner och landsting för att bl.a. trygga kvinnors arbetsmarknad när vi fick ekonomiskt utrymme för det.

Anf. 38 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! När det gäller föräldraledigheten handlar det ju om att förändra fördelningen så att pappor har både en möjlighet och en skyldighet att utnyttja tre månader med sina barn. Det innebär ingen motsättning mot satsningar på kommuner och landsting. De är välbehövliga, och Vänsterpartiet tycker också att de skall genomföras.

Vad jag menar är: Visst är det vackert att tala om vad vi stöder ute i EU, men det vore ännu vackrare om vi aktivt gick in och förändrade den svenska lagstiftningen i den riktning som jag vet att både Ulrica Messing och jag tycker vore bra, nämligen så att den ledde till att pappor i större utsträckning var hemma med sina barn.

Jag vill återgå till min fråga om Arbetsmarknadsverket. Vi har upprepade gånger motionerat om att det måste vara ett övergripande mål för Arbetsmarknadsverket att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden. Regeringen anser att detta skall vara en förordningsfråga där Arbetsmarknadsverket "verkar för" – inget övergripande mål som vi utvärderar mot, utan kvinnors situation på arbetsmarknaden reduceras till förordning och "verka för". Jag har svårt att förstå motiven kring detta, eftersom jag vet att ambitionen är lika hos jämställdhetsministern och mig när det gäller de här frågorna.

Anf. 39 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag tycker att det vore mycket bra om vi blev duktigare på att dela på föräldraledigheten mellan kvinnor och män. Tanken med föräldraledigheten är ju att den skall delas lika, med undantag av den pappamånad och den mammamånad som finns och som man inte får avsäga sig. Det är min förhoppning att alltfler småbarnspappor i vårt land också tar till sig den möjligheten. Det skulle papporna tjäna på i relationen till sina barn och för att utveckla sin kompetens. Det skulle mammorna tjäna på, som kom tillbaka på arbetsmarknaden mycket snabbare och

även fick en chans att avancera och ta till sig sina karriärmöjligheter. Men framför allt skulle barnen tjäna på om fler föräldrar delade ansvaret hemma lika. Jag hoppas att den pappautbildning som jag nämnde, som vi har medverkat till i fyra landsting, permanentas på fler håll, eftersom erfarenheterna av utbildningen visat att männens uttag av föräldraledigheten ökade.

Det är ett övergripande mål att Arbetsmarknadsverket skall bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden.

Anf. 40 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Om arbetet med att uppnå reell jämsällldhet skall ha framgång måste huvudstrategin vara *mainstreaming*. Om jag förstår saken rätt är de sju partierna i Sveriges riksdag helt överens om detta. Eftersom *mainstreaming* innebär att jämsällldhetsperspektivet integreras i alla politikområden är konsekvensanalyser av hur förslag påverkar kvinnor och män den metod vilken vi måste använda oss av. Därför vill jag även fråga statsrådet om hur detta har genomförts.

Jag bortser nu helt från de skrivningar som finns i utskottsbetänkandet, eftersom svaret på min fråga till Martin Nilsson tyder på att detta är tilltyxade formuleringar som kanske inte har någon grund. Därför vill jag direkt fråga statsrådet: Har konsekvensanalyser gjorts av alla förslag, såsom den tillträdande socialdemokratiska regeringen 1994 utlovade skulle ske? Varför har man i så fall oftast valt att inte presentera dessa analyser i propositionen?

Anf. 41 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! I anförandet frågade Rose-Marie Frebran om det räcker att uttala en god vilja för jämsällldhet för att det skall bli så. Jag skulle vilja svara på den frågan och säga nej. Det är mycket enkelt att uttala sig för jämsällldhet. Det är mycket svårare att genomföra ett aktivt arbete. Jämsällldhetsarbetet kommer aldrig att gå av sig självt. Precis som arbetet med att värna demokratin aldrig gör det. Det krävs ett tålmodigt, långsiktigt och envist arbete.

Den socialdemokratiska regeringen har klart uttalat en målsättning och ett löfte om att alla förslag skall genomsyras av ett jämsällldhetsperspektiv. Vi har gjort det i tre regeringsförklaringar. Vi tar allvarligt på den frågan. Den är viktig för oss.

Men det räcker inte att uttala målsättningarna. Det krävs också kunskap och utbildning för att kunna genomföra detta. Vi har fått börja med att få all statistik könsuppdelad. Det är en av förutsättningarna för att kunna göra en jämsällldhetsanalys på alla frågor och förslag. Vi har inte lyckats med det på alla myndigheter och verk ännu. Men det går åt rätt håll. All statistik skall vara könsuppdelad för att vi skall kunna ta till oss kunskap om hur pengar, möjligheter och resurser fördelas.

Vi utbildar också statsråd och statssekreterare i jämsällldhetskunskap. Ett departement som har kommit långt i de frågorna är Utbildningsdepartementet, som i budgetarbete, forskningsproposition och särproposition har gjort gedigna analyser ur ett jämsällldhetsperspektiv. Men svaret på frågan är: Det går åt rätt håll. Det går olika fort, och på några områden måste vi skynda oss på att bli duktigare. Men målet är helt klart.

Anf. 42 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Jag uppskattar Ulrica Messings svar mer än utskottsrepresentadarens, måste jag säga. Jag upplever att hennes svar är mer ärligt och uppriktigt. Även om det inte är alldeles glasklart är det ändå ett erkännande av att löftet om att granska alla förslag ur ett jämställdhetsperspektiv inte har infriats. Det skulle tydligen mer ses som något slags målsättning för att ett sådant här perspektiv skulle komma in, än att en faktisk granskning av varje förslag skulle genomföras. För att lyckas med den här typen av granskning och analys måste man ha en kunskap som inte är tillräckligt stor ännu.

Jag uppskattar naturligtvis att regeringen arbetar för att på olika sätt öka den kunskapen och hoppas att målsättningen är att verkligen komma fram till att alla förslag skall kunna granskas. Jag anser att man åtminstone borde kunna kräva att detta berörs i varje proposition som lämnas till riksdagen. I de fall där kunskapen ännu inte är tillräckligt stor för att kunna genomföra detta bör man tala om det. Så långt man bara kan bör man anstränga sig för att få med den här typen av analyser i propositionerna som kommer hit till riksdagen. Vi behöver dem som en del av beslutsunderlaget när vi skall fatta de slutliga besluten.

Anf. 43 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Det handlar dels om kunskap från vår sida, dels om fakta, vilket jag sade i min replik. Vi behöver fakta på en rad områden för att kunna ta hänsyn till kvinnors och mäns förutsättningar, till hur pengar och platser fördelas. Där har vi inte alla fakta i dag. Vi skall få det. I takt med att vi blir duktigare på detta, tillsammans med att vi får mer kunskap om kvinnors och mäns villkor, kommer det här arbetet att bli bättre och bättre. Det går olika fort. Jag nämnde Utbildningsdepartementet som ett område som ligger mycket långt framme. Jag tycker att det är viktigt att säga att det löfte vi har gett inte är något som vi nonchalerar, utan arbetet är envist och tålmodigt.

Men det är också viktigt att komma ihåg att det här är ganska nytt för oss. Den regering där Rose-Marie Frebrans parti var företrätt hade inte alls den målsättningen. Hade vi hållit på med detta arbete i tio år, hade vi kommit mycket längre. Personligen tycker jag att det skulle ha varit mycket intressant att t.ex. få ta del av hur ett förslag som vårdnadsbidraget hade ställt sig i en jämställdhetsanalys.

Anf. 44 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Statsrådet Ulrica Messing sade i sitt tal att hon återkommer till arbetstidsfrågan. Men jag vill fråga statsrådet nu hur hon ställer sig till en arbetstidsförkortning ur ett jämställdhetsperspektiv. Det är den absolut angelägnaste reformen för att komma till rätta med arbetslösheten. Det handlar om hur människor skall kunna uppnå balans i livet för att klara sociala kontakter med familjen och med arbetet och att ta hand om sina barn samt om hur man skall minska förslitningsskador och långa sjukperioder.

Det är inte på det sätt som Martin Nilsson sade i sitt svar till mig, att Miljöpartiets beräkningar vad gäller utfallet av en arbetstidsförkortning inte stämmer. Det kan man se om man går till grannlandet Finland. Där

har ett tjugotal kommuner infört arbetstidsförkortning, främst i kvinno-dominerade yrken. Där har utfallet fördubblats jämfört med vad man beräknade. Det är den första frågan: Hur ställer sig statsrådet Ulrica Messing till arbetstidsfrågan?

Min andra fråga gäller en konsekvensanalys av hur olika de sociala nedskärningarna drabbar kvinnor och män. Vi behöver titta närmare på detta både inom finanspolitiken och socialpolitiken. Kommer Ulrica Messing att ställa sig bakom att det här görs? Det finns ju inte med i regeringens långsiktiga strategi.

Anf. 45 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag delar Barbro Johanssons uppfattning att arbetstiderna är en jämställdhetsfråga. På Arbetsmarknadsdepartementet följer vi antalet arbetade timmar i vårt land. När vi bryter ned dem konstaterar vi att i vårt land arbetar småbarnspappor allra mest. Vi ser också att många kvinnor som har små barn av olika skäl arbetar deltid eller halvtid. Några gör det frivilligt. Andra gör det för att få mer tid över för familjen och för att ge mannen en möjlighet att arbeta mer. Det gör det svårare för kvinnor att t.ex. utveckla sig på arbetsmarknaden. Man tappar pensionspoäng och man tappar i lön. Jag tycker därför att arbetstidsfrågan är viktig ur perspektivet att fler män skall ta ett aktivt ansvar hemma och fler kvinnor kunna få betalt för det arbete de gör.

Men jag tror inte att arbetstidsfrågan är så enkel att vi kan prata om en generell förkortning. Vi har i vårt land i dag nästan en miljon kvinnor som jobbar deltid eller halvtid. Många av dem önskar gå upp i tid för att tjäna mer och kunna leva på sin lön.

Jag tycker att det är viktigt att arbetstidsförkortningen i första hand skall riktas mot dem som jobbar full tid och kanske mer än det, framför allt männen, så att man kan släppa fler timmar till de kvinnor som önskar arbeta mera. Precis som det handlar om att dela på makt och möjligheter när det gäller jämställdhet tycker jag också att det handlar om att dela på arbetstid.

Anf. 46 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Det är många kvinnor som arbetar deltid, det är riktigt, och de flesta män arbetar heltid. En arbetstidsförkortning skulle göra att mer av detta arbete överfördes till kvinnor så att de skulle kunna arbeta heltid. Då får man en jämnare fördelning, och det är också från jämställdhetssynpunkt viktigare.

Jag läste att statsrådet har pratat om arbetstidsförkortning, t.ex. i Växjö, bl.a. från jämställdhetssynpunkt. Jag hoppas att regeringen och Ulrica Messing tar åt sig att en arbetstidsförkortning är den absolut viktigaste reformen och att man genom lagstiftning bör försöka dela på jobben så att man sänker normalarbetstiden från 40 till 35 timmar i veckan.

Anf. 47 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag tror inte att förkortad arbetstid bland män automatiskt skulle leda till att kvinnor får ökad arbetstid. Jag tror att det också där skulle krävas styrning och fördelning för att det skulle bli så.

Jag tycker att det är väldigt bra att flera parter i avtalsrörelserna driver frågan om förkortad arbetstid och ger sina medlemmar möjlighet att välja mellan högre lön och kortare arbetstid. Detta ses ibland som en välfärdsfråga och andra gånger som en solidaritetshandling genom att man kan erbjuda en arbetslös att komma in på arbetsmarknaden. Jag välkomnar denna utveckling och tycker att parterna skall ta ett aktivt ansvar i arbetstidsfrågan.

Jag vill också säga – jag glömde det i förra repliken – att jag självklart står bakom regeringsförklaringen och vårt löfte om att alla förslag skall analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv.

Anf. 48 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag återkommer till frågan om arbetsvärdering. Det är någonting som har diskuterats ganska kort tid i det här samhället, medan lönediskriminering ju har förekommit i många år. Arbetsvärdering är ett sätt att uppmärksamma och komma till rätta med de här frågorna.

Men det har visat sig under det sista halvåret att det är ganska svårt att få manliga arbetstagare att ställa upp som jämförelsepersoner. Vi såg ju t.ex. när det gällde de barnmorskor till vilka det refereras i olika sammanhang att sjukhusteknikerna inte alls var intresserade av att ställa upp som jämförelseobjekt.

Man kan förstå att också arbetsmarknadens parter tycker att detta är jobbigt, eftersom de under många år har kommit överens. De vill väl inte bli uppmärksammade på att de kanske har fattat beslut och gjort upp om avtal som har varit lönediskriminerande gentemot kvinnorna. Därför känner de sig förmodligen ganska trampade på tårna.

Vi har ett förslag om att man skall förändra i jämställdhetslagen så att jämförelsepersoner skall tvingas uppge vilka arbetsuppgifter de har och hur det fungerar. De skall också ha en möjlighet till kommunikation om den utredning som görs så att de på det sättet tillförsäkras ett större mått av rättssäkerhet än vad som finns i dag.

Jag undrar vad statsrådet Messing vill göra åt detta och om det finns några funderingar inom regeringen på det här området.

Anf. 49 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag delar Margareta Anderssons uppfattning om hur viktigt det är med jämförelsepersoner och att arbetsvärdering är ett bra instrument för att komma till rätta med en del osakliga löneskillnader. Men jag är ändå inte nu beredd att föreslå några förändringar med anledning av detta. Regeringens uppfattning är att det är lämpligt att avvakta den fortsatta rättsutvecklingen innan vi tar några andra initiativ.

Jag tycker det är glädjande att se att alltfler kommuner i vårt land och även några län nu inför arbetsvärdering på sina arbetsplatser. Jag tycker att det är väldigt bra om denna utveckling kan fortsätta som ett verktyg för att lyfta bort osakliga löneskillnader. I många av de fall som JämO driver sker ju också förlikning innan fallen kommer upp i AD, och det tycker jag är mycket positivt. Det bästa vore naturligtvis om vi slapp ha den typen av mål i Arbetsdomstolen.

Anf. 50 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag hoppas också att man skall kunna nå resultat på ett bättre sätt. Många gånger är det arbete som vi bedriver bl.a. här i riksdagen i form av opinionsbildning väldigt viktigt. Man har blivit mera medveten om de här frågorna, och därför behöver frågorna kanske inte så ofta gå till Arbetsdomstolen. Men jag tror ändå att det är ganska viktigt att vi har möjlighet att få fram jämförelsepersoner på ett annat sätt och att man har en mera skärpt lagstiftning i detta fall. Jag får nöja mig med statsrådets svar.

Anf. 51 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag tror inte att vi har olika åsikter i sak. Jag tycker också att lagen är viktig för denna typ av frågor, men jag tror inte att man skall överdriva tron på lagen. Man bör också ställa stora krav på arbetsmarknadens parter att vara med och ta sitt ansvar i den här typen av frågor.

Anf. 52 SIRI DANNAEUS (fp) replik:

Fru talman! Jag tänkte beröra männens roll i ansvaret för barn och hem. Visst kan man påverka den – helt klart – t.ex. genom ekonomiska villkor. Nu har ersättningsnivåerna sänkts i föräldraförsäkringen. Det är en av anledningarna, tror jag, till att småbarnsmammor arbetar mindre ute i arbetslivet och att småbarnspappor arbetar allra mest. Familjerna har helt enkelt inte råd att låta den som tjänar mest vara hemma. Det är tyvärr så, vilket alla talare har konstaterat, att kvinnor har lägre löner i dag.

Jag tänker speciellt på pappamånaden. Man stimulerade pappor genom att ha en ersättningsnivå på 90 %. Nu har den sänkts till 75 %. Man har alltså tagit bort moroten, men man har piskan kvar. Det är inte bra.

Något annat som man kan påverka med är t.ex. den pappautbildning som ministern berörde. I fyra län har man gjort undersökningar och satsningar på projekt av olika slag. Detta har mest förekommit i samband med mödravårdsutbildning, men det förekommer också i samband med barnavårdsutbildning. Man har nu kartlagt denna pappautbildning, och en slutsats var att papporna fick större förståelse för hemarbetet, vilket stärker jämställdheten. En annan slutsats var att papporna tog ut en större del av föräldraledigheten, och det är ju just det vi vill. Därför är det viktigt att satsa på sådant som t.ex. pappautbildning.

Anf. 53 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Vi vet att kvinnor som grupp tjänar mindre än vad män som grupp gör, säkert av en rad skäl. Jag tycker att vi skall försöka förändra det, men jag ser inget rättvisare instrument i dag än inkomstbortfallsprincipen i försäkringssystemet, och jag tycker att vi skall hålla fast vid den. Jag tycker inte heller att man skall se pappamånaden som en piska. Det är ju ändå ett val man gör, dvs. att skaffa barn, och det är ett förmånligt val om man har möjligheten att få barn.

Det hade varit väldigt glädjande om vi hade kunnat behålla den högre ersättningen i pappamånaden som en morot. Men jag tycker ändå att det är en riktig prioritering att sänka den ersättningen nu för att sanera den ekonomi som var dålig för att sedan så småningom kunna satsa på nya verksamheter.

Vi kan se att det är ganska många, i stort sett alla, som tar ut de tio dagar som alla fäder får när de blir föräldrar, och där är ju inte ersättningen högre än vad den är senare. Jag tycker att fler män borde ta ut pappamånaden utan att få högre ekonomisk ersättning för det.

Jag hoppas också att landstingen kommer att ta till sig pappautbildningen som en del i sitt ordinarie arbete på mödravårdscentralerna för att lyfta fram pappornas roll. Det sker en rad positiva saker runt om i vårt land.

Vi hade ett seminarium här i riksdagen om männens roll i jämställdhetsarbetet, där Landstingsförbundets ordförande Bengt Holgersson, som senare avgick, var med och rekommenderade alla landsting att genomföra pappautbildning i sin ordinarie verksamhet. Jag tycker att det är mycket positivt. Vi kan också se att en rad kommuner gör aktiva saker för jämställdheten. I Växjö kommun har man bestämt sig för att föräldraledighet är en merit vid chefställningar. Det är också ett sätt att ge en morot för att fler män skall ta ett aktivt ansvar för hem och familj.

Anf. 54 SIRI DANNAEUS (fp) replik:

Fru talman! Ministern vet säkert hur svårt det var att genomföra pappamånaden. Det behövdes faktiskt en piska, men det behövdes också en morot. Det är helt självklart att vi nu har fått en generation med pappor som har börjat vara hemma. Det hälsar vi med tillfredsställelse, men vi skulle vilja se att fler valde det och var hemma längre tid.

Det är klart att det är fråga om att kunna prioritera. Om man nu vill prioritera barnen och jämställdheten får man göra det med de pengar man har. Vi tyckte t.ex. i Folkpartiet att det inte var så viktigt att sänka matmomsen, utan att man kunde satsa på barnfamiljer i stället.

Anf. 55 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Vi får försöka hjälpas åt att driva ett aktivt arbete och en bred debatt för männens ökade ansvar i hemmen och för det obetalda arbetet.

Jag vill bara påpeka att när vi tittar på hur antalet dagar för vård av sjukt barn fördelar sig mellan kvinnor och män, där ersättningen också är lika oavsett om det är mamman eller pappan som är hemma, ser vi att mammor och pappor delar lika på antalet dagar. Då kanske det inte alltid är en ekonomisk fråga att få fler pappor aktiva i hemarbetet.

Anf. 56 ANDERS SVÄRD (c):

Fru talman! Martin Nilsson sade i sitt inlägg tidigare i debatten att framstegen är många på jämställdhetsområdet. Med SCB-statistik, som ju redovisar faktiska siffror, kan det här visas. Och det är bra att det går åt rätt håll. Hur skulle för övrigt något annat vara möjligt?

Men man kan på goda grunder fråga sig: Varför går det så långsamt att uppnå verklig jämställdhet, när behovet av bevisföring via SCB-statistik blir mindre och mindre viktigt? Trots långtgående lagstiftning och en tappert kämpande JämO har vi en lång väg att gå innan vi i Sverige kan tala om verklig jämställdhet mellan kvinnor och män. Om det här synes de flesta vara överens, så länge det handlar om läpparnas be-kännelse.

Jämställdhetspolitikens mål kan inte uppnås utan att både män och kvinnor deltar i arbetet. Och deltagandet i den här debatten, fru talman, med elva kvinnor och tre män som föranmälda talare är inte något särskilt bra exempel på gemensamma tag. Det är ju lika viktigt för män som för kvinnor att vi lyckas.

I det ojämlika samhället, där kvinnan tar hela ansvaret för barnen, är mannen en av de stora förlorarna. Jag tillhör den generation som i detta avseende kan uttala sig med anspråk på att bli trodd.

En viktig förutsättning för att uppnå jämställdhet är lika lön för likvärdigt arbete. Detta borde vara en självklarhet, men så är det inte i dag. Jag är t.ex. övertygad om att sjuksköterskorna skulle ligga i ett helt annat löneläge om männen utgjorde en majoritet av yrkesgruppen. Lönesättning inom sjukvården när det gäller sjuksköterskor respektive tekniker talar sitt tydliga språk. Liknande exempel finns det hur många som helst. Självt har jag en hustru som är sjuksköterska och en son som är kyrkvaktmästare. Ni kan själva gissa vem som tjänar mest.

Andra exempel på ojämlikhet finns det också gott om. Jag och mina medmotionärer i motion A817 pekar t.ex. på att när arbetsgivare tvingas avskeda anställda på grund av dåliga tider eller behov av kostnadssänkande rationaliseringar råkar oftast kvinnor värre ut än män. Städskor och kvinnor på lågavlönade kontorstjänster avskedas, medan poliser, militärer och högre tjänstemän i det privata näringslivet, som oftast är män, omskolas eller/och får avgångsvederlag. Alla kan inse olikheterna i framtidsförutsättningar.

Personligen tror jag att också arbetstidsfrågan är av allra största betydelse för hur jämställdhetsarbetet skall lyckas. Jag tycker att det är märkligt att frågan om hur arbetet skall fördelas inte upptar en större del av jämställdhetsarbetet. Att normalarbetstiden skall vara 40 timmar får inte vara någon absolut förutsättning, därför att då kommer vi varken att lyckas med jämställdhetsfrågan eller att radikalt minska arbetslösheten.

Fru talman! Vi har alltså lagstiftning och JämO, och vi har därmed möjligheter att söka få rättelse vid fall av diskriminering. Ändå står utvecklingen alltför stilla. Positiva undantag finns, men också exempel på att utvecklingen är negativ från kvinnors synpunkt och därmed självklart också ur männens perspektiv.

I ett samhälle som av flera skäl bygger på att alla kvinnor såväl som män förvärvsarbetar måste givetvis förutsättningarna i arbetslivet vara lika vad avser både lön och övriga anställningsförmåner. Därmed skulle det också skapas mer realistiska förutsättningar för ett delat ansvar för hem och barn. Aktiva åtgärder måste till för att snabba på utvecklingen. Lagstiftning och sanktionsmöjligheter räcker uppenbarligen inte till. Ett problem är sannolikt att alltför få känner till eller, ännu värre, möjligen vill inse hur illa det är ställt med jämställdheten i Sverige. Okunnighet kan motverkas genom upplysning och opinionsbildning. Oviljan är det svårare att få bukt med, men det är i sig inget skäl för att vi inte skulle försöka.

Vi motionärer tycker nu att det är dags för en brett upplagd informations- och opinionsbildningskampanj, där bästa tänkbara expertis på marknadsföring och folkbildning bör anlitas. Allvarliga brister på jämställdhetsområdet skall åtminstone inte få grundas på okunnighet om de faktiska förhållandena.

Fru talman! Utskottet föreslår avslag på vårt förträffliga förslag i motion A817, och därmed är det inte meningsfullt att yrka bifall till den. Däremot lovar jag att vi motionärer återkommer i frågan, och det är jag, Karl-Erik Persson, Elver Jonsson, Gustaf von Essen, Elving Andersson och Inge Carlsson.

Anf. 57 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara instämma i mycket av det Anders Svärd säger. Jag tycker att det är en angelägenhet att fler män engagerar sig i jämställdhetsdebatten. Det är inte bara här i debatten nu som vi ser en avsaknad av män, utan det är också när det gäller motionsskrivande osv. Det är en viktig uppgift för oss att se till att fler även här i riksdagen blir engagerade. Det är ett lovvärt initiativ som Anders Svärd och hans medmotionärer har tagit.

När det gäller informationskampanj är det ju exempelvis när det gäller pappaledighet en informationskampanj i gång som regeringen har beslutat om, just för att få fler pappor att ta ut en del av ledigheten. Vi får se vad det innebär. Vi hoppas att den ger stora framsteg och att vi sedan kan gå vidare med att påverka attityder så att vi får ett mer jämställt samhälle.

Anf. 58 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Fru talman! De kampanjer som görs för pappamånad och annat är mycket bra. Vad vi i första hand skjuter in oss på i vår motion är frågan om att öka kunskapen om de faktiska förhållandena litet mera brett. Det finns faktiskt människor som tror, genom att statistik visar att det är ganska bra på många områden, att vi har uppnått väldigt stora framsteg, medan det är sämre på andra områden. Därför nämner vi folkbildningen som en metod och marknadsföring som en annan, litet mer modern metod. Det här kostar ju litet pengar. Vi tycker att det är angeläget och att det skulle vara verkningsfullt att öka den allmänna kunskapen om förhållandena.

Anf. 59 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att det som skulle kunnat bli en intressant och framåtsyftande jämställdhetsdebatt dessvärre inte fått den bredd och det djup som ämnet behöver. Regeringens arbete med *mainstreaming*, att föra in jämställdhetsarbetet i huvudfåran genom att alla politikområden granskas ur ett jämställdhetsperspektiv, har fallit platt till marken. Vänsterpartiet har motionerat om en övergripande paragraf i riksdagsordningen som säger att varje utskott i sitt arbete skall beakta jämställdhetsperspektivet. Sättet att arbeta med jämställdhetsskrivelsen i riksdagen visar på nödvändigheten av en sådan övergripande paragraf.

Det är, fru talman, häpnadsväckande att arbetsmarknadsutskottet, som enligt riksdagsordningen har att bereda ärenden om arbetsmarknadspolitik, regionalpolitik, arbetsrätt, arbetstid, semester, arbetsmiljö, statlig personalpolitik samt jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet, sett det som sitt kompetensområde att uttala sig om föräldraförsäkringens pappamånader, om nödvändigheten av sex- och samlevnadsundervisning i skolan, om idrottsfrågor, försvarsfrågor, flyktingfrågor och, sist men inte minst, Sveriges roll i FN. Den enda fråga som arbetsmarknadsutskot-

tet inte ansett sig kompetent att behandla är frågan om kvinnovåld. Det flertal motionsyrkanden som väckts med anledning av skrivelsen har hänskjutits till justitieutskottet.

Det kom till min kännedom i går att kvinnofridspropositionen kommer att beredas av arbetsmarknadsutskottet. Visar inte detta förfarande på det paradoxala i riksdagsordningen? Frågan om kvinnofrid behandlas som en arbetsmarknadsfråga! Är det manne en arbetsmarknadspolitisk fråga? Nej, självklart inte. Kvinnovåldskommissionen behandlar pornografi, könsstympning, socialtjänsten, invandrade kvinnor, jämställdhetslagen, m.m. Kvinnofrid är med andra ord en fråga som angår vartenda utskott i olika delar. Det minsta man kan göra – i väntan på att riksdagsordningen ändras – är att remittera propositionen till vartenda utskott för yttrande.

Majoriteten i arbetsmarknadsutskottet verkar dock helt tillfredsställd med detta sätt att arbeta. Låt mig då säga: Det är inte Vänsterpartiet! Utskottet avstyrker såvitt jag kan se vartenda motionsyrkande. Enligt utskottet är läget i Sverige vad gäller jämställdheten bra – ingenting behöver göras. Det finns tillräckligt med kunskap på departement, statliga verk och myndigheter, och det behövs därför inte något tillkännagivande.

Om det nu finns tillräckligt med kunskap – varför känner jag mig då så missnöjd med arbetsmarknadsutskottets betänkande? Jag känner helt enkelt inte igen mig i det som utskottet beskriver som min verklighet.

Visst finns det fler kvinnor i maktställning i politiken och i näringslivet, fler kvinnor som är ministrar, landshövdingar och företagsledare. Men trots det ökar arbetslösheten mer bland kvinnorna än bland männen i Sverige i dag. Var tredje ung ensamstående mamma är utan jobb. 60 000 ensamstående småbarnsmammor lever under fattigdomsgränsen. Många av de lågavlönade kvinnorna, ofta invandrarkvinnor, har de tyngsta, mest monotona och förslitande jobben. Det är bland kvinnorna som sjukskrivningar, arbetsskador och förtidspensioneringar ökar mest. Löneklyftorna mellan kvinnor och män växer.

Min verklighet säger också att sänkningen av bostadstillägget för pensionärerna slagit hårdare mot kvinnor än mot män. Min verklighet säger mig att inkomstprövningen av änkepensionerna ensidigt riktar sig mot kvinnor utan att finanserna har föreslagit några som helst åtgärder i enlighet med jämställdhetsdirektivet. Maktförhållandena mellan könen har inte förändrats.

De lagar som reglerar livet i Sverige behöver inte heller granskas ur ett jämställdhetsperspektiv, säger utskottet. Berätta då för mig varför! Varför behöver inte t.ex. utlänningslagen granskas ur ett jämställdhetsperspektiv? Det sitter 2 000–3 000 bosnier med kroatiska pass och väntar på utvisning. Cirka hälften av dem är kvinnor. En del av dem har blivit utsatta för systematiska våldtäkter av myndighetspersoner som ett led i krigföringen och den etniska rensningen. Bosniska kvinnor som överlevt har vittnat. Kvinnorna fördes in i ett biografliknande rum och placerades på ett bord. Militär och polis satt runt omkring och tittade på medan kvinnorna våldtogs – gång efter gång efter gång.

En sådan kvinna kan inte gå till polisen för att få upprättelse – det var kanske den polisman som hon får träffa som tillsammans med sina kolleger utförde våldtäkterna. Kanske är det just den polisen och hans kolleger som skall upprätthålla ordningen och bevaka freden i just hennes by.

Dessa kvinnor kan aldrig få upprättelse. Sverige kommer att utvisa ett antal kvinnor som våldtagits av polis och militär.

En annan kvinna – det finns många liknande fall – som var politiskt aktiv i ett latinamerikanskt land tillfångatogs på en förstamajdemonstration och fördes till en militärförläggning. Under tre veckor utsattes hon för den mest sadistiska tortyr man kan tänka sig. Hon utsattes för våldtäkt och gruppvåldtäkt. Efter tre veckor slängdes hon på en soptipp; man trodde förmodligen att hon var död. Hennes familj gick, tillsammans med andra familjer, varje morgon på soptippen och letade efter sina nära för att kunna begrava dem. När de fann henne kände de först inte igen henne – så illa tilltygad var hon. De tog hem henne och vårdade henne. Efter sex månader var hon tillbaka i det politiska arbetet. Då riktades hoten mot hennes son, och då gjorde hon det som varje mamma skulle göra i samma situation: Hon flydde och kom till Sverige. Men här får hon inte stanna.

Myndigheterna, i det här fallet Utlänningsnämnden, tvivlar visserligen inte på att hon blivit våldtagen och torterad men, säger nämnden, eftersom inte något land har systematisk våldtäkt som ett led i krigföring måste det vara enskilda kriminella element inom det militära som våldtagit och torterat henne. Och det är ju fiffigt av Utlänningsnämnden, för om det är enskilda män som våldtar är hon inte utsatt för förföljelse på grund av kön och kan utvisas. Kom inte och säg att myndighetsutövningen i Sverige inte behöver granskas ur ett jämställdhetsperspektiv!

Statsrådet Messing sade att alla kvinnor som utsätts för våld skall veta att de har samhällets stöd. Vilket samhälle stöder dessa kvinnor? Ja, inte det svenska!

Som en av de första nationerna undertecknade Sverige FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, och det är bra. Det är också bra att utskottet anser att det är självklart att varje kvinna och man skall ha rätt att fritt välja partner. Men så tillägger man: Såvitt utskottet erfarit har det inte från något annat håll riktats kritik mot Sveriges efterlevnad av konventionen. Vår kritik är obefogad, säger man. Låt mig då berätta!

I Sverige finns en grupp kvinnor som är gifta eller sambor med män av utländskt ursprung. Männen har flytt från sina länder och sökt asyl i Sverige. Under den långa väntetiden har de träffat svenska kvinnor och inlett förhållanden som många gånger resulterat i gemensamma barn. Enligt svenska lagar måste mannen åka tillbaka till sitt land för att söka uppehållstillstånd. Förhållandet skall också prövas, med en tvåårig provotid.

Enligt företrädare för invandrarmyndigheterna måste dessa män prövas extra noga ”för att skydda kvinnorna”. Provotiden måste vara minst två år ”för det är först efter den tiden som man ser om förhållandet håller”. Samtidigt kan man enligt samma företrädare ”inte hindra de svenska männen att ta hit sina utländska partner”, vilket också styrks av att Invandrarverket beviljar uppehållstillstånd för utländska kvinnor vars svenska partner har dokumenterad misshandel bakom sig. Varför utsträcks inte svenska myndigheters intresse av att skydda kvinnor till att gälla även dessa kvinnor?

Handläggaren som hade beställt den här utredningen säger om de svenska kvinnorna: ”Man slåss med buller och bång för ett äktenskap,

och efter två år säger utlännigen: 'Adjö, adjö. Du trodde väl inte jag var kär i dag?'"

Behandlingen av de kvinnor som valt att leva ihop med en utländsk man visar på ett kvinnoförmynderi som jag trodde att vi hade lämnat bakom oss. Att inte utskottet erfarit någon kritik mot Sveriges efterlevnad av konventionen kanske beror på att enskilda inte har klagorätt. Uppfattningen när det gäller vår efterlevnad blir nog en annan om FN inför tilläggsprotokoll för att möjliggöra klagorätt för enskilda.

I konventionen om mänskliga rättigheter står det i en av artiklarna att det är en mänsklig rättighet att – utan diskriminering – erhålla lika lön för lika arbete. Det är en mänsklig rättighet – inte enbart en manlig rättighet – att få lika lön för lika arbete. Sverige bryter alltså mot den FN-konventionen.

Det amerikanska utrikesdepartementet ger varje år ut en rapport där man granskar hur världens länder uppfyller de mänskliga rättigheterna. En sådan rapport kom för några veckor sedan. I år prickades Sverige på två punkter. Den ena gäller en alltmer restriktiv flyktingpolitik som inte uppfyller kraven på mänskliga rättigheter. Den andra berör arbetsmarknadsutskottets område. US State Department prickar Sverige för brott mot konventionen om mänskliga rättigheter på jämställdhetsområdet. Trots alla möjligheter, säger rapporten, är kvinnor underrepresenterade på högbetalda arbeten. Kvinnornas löner har sjunkit från 80 % till 72 % av männens. Detta beror, enligt US State Department, på ordentliga nedskärningar i den offentliga sektorn. Den dåliga ekonomin, säger man och ger fackföreningarna en känga, har också lett till att fackföreningar är mindre villiga att driva jämställdhetsmål.

Fru talman! Med denna prickning av Sverige på grund av brott mot FN-konventionen om mänskliga rättigheter vad gäller lika lön för lika arbete yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservationer 39, 41 och 45. Jag står självklart bakom alla våra reservationer som, om de hade bifallits, skulle föra jämställdheten framåt.

Anf. 60 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Ursäkta min sena ankomst till bänken. Så blir det ibland.

Först och främst tycker jag att Ulla Hoffmanns verklighetsbeskrivning behöver korrigeras. Att säga att ingenting görs, och att utskottets betänkande signalerar att ingenting behöver göras är faktiskt en felaktig beskrivning. Tvärtom är utskottets betänkande och regeringens skrivelse ett starkt bevis på att mycket görs. Det som skiljer oss åt är måhända att Vänsterpartiet på många punkter redan nu vill ha tillkännagivanden och beslut om sådana saker som man i Regeringskansliet håller på att bereda och ta fram väl genomtänkta förslag om. Där skiljer vi oss säkert åt.

Det finns säkert mycket man skulle kunna önska i övrigt om hur exempelvis den här skrivelsen skulle ha beretts. Det hade kanske varit en fördel om det så att säga hade skett i *mainstreamingens* anda och nått ut till flera utskott. Jag tror också att propositionen om kvinnofrid som kommer i höst kommer att spridas på flera utskott. Jag tror inte att den huvudsakligen kommer att hamna hos arbetsmarknadsutskottet, även om det inte är min sak att bedöma det.

Alla lagar är självfallet inte könsneutrala. Det är inte heller någon som påstår det. Det behövs göras en översyn och en genomgång av detta. Vi

lever med lagar som har funnits under en lång tid och som har präglats av ett samhälle som huvudsakligen styrts av män.

Det är också viktigt att poängtera att många av de saker som Ulla Hoffmann tar upp är sådant som ses över, även om jag inte vill ge mig in i enskilda fall. Det finns en utredning om frågan om anknytningsärenden. Vi är många som är upprörda över det sätt på vilket kvinnor ibland behandlas i samband med äktenskaps- och invandringsfrågor. En översyn pågår, och jag tror att det också kommer att komma förslag om förändringar på den punkten.

Anf. 61 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Jag ser att det har skett saker och ting. Jag är tillräckligt gammal för det – jag fyller 55 i år. Jag kan se vad som hände med min mormor, med min mamma och med mig själv, och jag kan se mot vilken framtid mitt barnbarn går. Jag har fyra generationer kvinnor att titta på. Så visst har det hänt saker och ting! Men eftersom jag är 55 år har jag inte längre tålamod att vänta på att det verkliga genombrottet för jämställdhetsarbetet skall ske. Därför tycker jag att det är viktigt att man beskriver en verklighet som också jag, som 55-åring eller som 55-plussare, kan känna igen mig i.

När det gäller riksdagsordningen, och för att riksdagen skall kunna möta det regeringsarbete som pågår, tycker jag att det är viktigt att varje utskott skall ha att beakta jämställdhetsperspektivet i sitt arbete. Det tycker jag skulle vara schyst mot regeringen, som jag vet arbetar hårt med detta.

Man talar om granskningen av lagar i ett jämställdhetsperspektiv. Det finns gamla lagar, och jag tycker att man skall titta över dem. Som många har uttryckt är de nämligen könsblinda. De är inte könsneutrala – de är könsblinda. De behöver alltså ses över. Jag vet lika väl som Martin Nilsson att det pågår en utredning om anknytningsfall, och det tycker jag är jättebra. Men samtidigt pekade jag på någonting annat – att det finns kvinnor i Sverige i dag som skickas tillbaka till sina bödlar och riskerar att återigen utsättas för systematisk våldtäkt. De kan inte vänta på någon utredning! För dem är det väldigt viktigt att det sker någonting nu.

Anf. 62 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Som Ulla Hoffmann vet finns det ingen möjlighet att diskutera enskilda fall här. Sverige har i olika sammanhang tagit upp frågan om våldtäkt som en del av flyktingfrågorna, bl.a. i samband med Pekingkonferensen. Jag tycker att den frågan självfallet skall vägas in, och jag tror också att så görs i flertalet fall även om jag inte nu kan kommentera det av Ulla Hoffmann framlagda ärendet.

Anf. 63 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! I hela skrivelsen och i det betänkande som arbetsmarknadsutskottet kommit med hävdar man att i Sverige är det bra, och att Sverige arbetar med jämställdhet internationellt. Jag påpekar det återigen, och vi i Vänsterpartiet har sagt detta i vår motion med anledning av skrivelsen. Men vad jag vill säga med att visa på de bosniska kvinnorna och

kvinnor från latinamerikanska länder är: Det är icke bra i Sverige! Det är det som jag skulle vilja att Martin Nilsson kommenterar.

Jag tog också upp en annan sak. En av anledningarna till varför man har svarat som man gjort när det gäller anknytningsfallen är att Sverige inte har blivit prickat. Nu pekar jag på att US State Department i sin rapport har prickat Sverige för brott mot de mänskliga rättigheterna vad gäller just jämsällldheten. Jag skulle väldigt gärna vilja höra vad Martin Nilsson har att säga om det.

Anf. 64 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Kära systrar och bröder! Vi arbetar alla hårt för ökad jämsällldhet. För bara ett och ett halvt år sedan var vi 17 000 kvinnor från hela världen som tillsammans antog en plattform för arbetsplan om hur vi tillsammans skall försöka öka jämsällldheten. Det är alltså ett och ett halvt år sedan. Likaså är det bara ett och ett halvt år sedan kvinnans rättigheter också inkluderades i de mänskliga rättigheterna. Så ni förstår hur lång väg vi har kvar!

Men i Sverige drev vi på inför FN-konferensen, och Sverige vill gärna framstå internationellt som ett av de ledande länderna i världen på området. När man tittar på den parlamentariska representationen här i riksdagen är Sverige ledande i världen. Så nu måste vi försöka hjälpas åt att leva upp till detta på ett ännu bättre sätt än vad det här betänkandet visar på. Det är väl ingen här i kammaren som kan säga att betänkandet är en höjdark. Det är fullt av en massa "avvakta", "vänta och se", "vi har samma uppfattning" och "vi har gemensamma ståndpunkter med tidigare talare" osv. Men hur länge skall vi vänta i Sverige?

I den plattform för aktion som jag nämnde finns det tolv punkter som länderna tillsammans sagt att man skall verka för. Jag skall lyfta fram två punkter.

Den första, och den centrala, är att fattigdomen håller på att feminiseras. I arbetsplanen sägs att kvinnor utgör en växande andel av världens fattiga och att de måste få ökad tillgång till ekonomiska resurser och social service. Det är regeringarnas ansvar att resurserna omfördelas så att kvinnornas villkor förbättras. Jag suckar, därför att jag tycker att det mesta återstår när det gäller finansieringen och fattigdomens feminisering.

På s. 105 i finansutskottets betänkande nr 15 från i somras, *En ekonomisk politik för att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000, m.m.*, står det att de mål för arbetsmarknadspolitiken som fastställdes i början av 1960-talet i sina huvuddrag fortfarande gäller. Huvuduppgiften för arbetsmarknadspolitiken är att bidra till att lösa upp strukturella obalanser genom att med olika åtgärder underlätta och påskynda anpassningen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft.

På 1960-talet kallades detta flyttlasspolitik – då var det raka rör. Jag vet inte vad man inom Centern, som har undertecknat betänkandet, kallar det för i dag. Det skulle vara intressant att höra.

Jag skulle också vilja att Martin Nilsson definierade ordet *mainstreaming*. Vad betyder det på svenska för Martin Nilsson?

Jag vill påstå att vi återigen har satt i gång en rörelse åt fel håll. Jag kan inte förstå på vilket sätt 1960-talets arbetsmarknadspolitiska inrikt-

ning gynnar ett jämställt Sverige. Jag skulle vilja ha det här betänkandet analyserat ur ett genusperspektiv. Jag utgår ifrån att helheten då vägs in.

I det här betänkandet på s. 34 tabell 5 om arbetsmarknaden kan man notera hur många som är sysselsatta i dag och hur många som planeras vara sysselsatta år 1997 inom jordbruk, industri, byggnadssektorn, privat sektor, offentlig sektor osv. Men statistiken är inte könsuppdelad, och detta ett år efter det att Sverige på en internationell konferens har skrutit med hur duktiga vi är på könsuppdelad statistik. Med internationella mått mätt är vi ju duktiga, men skall vi inte visa det i vårt eget riksdagsunderlag, i ett betänkande från finansutskottet där grunden för den ekonomiska politiken fastställs? Det är fundamentet för oss.

Fru talman! Jag tänkte lyfta fram en punkt till ur plattformen för aktion. Det är punkt nr 6 som handlar om den könsuppdelade arbetsmarknaden, där löneskillnaderna är stora. Flera talare har tidigare talat om att löneskillnaderna också ökar. Jag tycker att det är skrämmande. Ett och ett halvt år efter det att regeringen har åtagit sig att verka för den här plattformen ökar löneskillnaderna. I det här betänkandet står det att vi avvaktar och ser, Martin Nilsson.

Det finns många konkreta förslag från olika partier på hur man skulle kunna komma åt detta. För ett par år sedan sade jämställdhetsledamoten från Kommunförbundet till min stora sorg att Kommunförbundet inte vill verka för generella arbetsvärderingsprinciper. Jag tror att vi faktiskt behöver det, och att vi skulle behövt det för flera år sedan. Jämställdhetsministern sade här tidigare att man hoppas att kommunerna själva tar sitt ansvar och lägger upp dessa värderingar. I Växjö har man tröttnat och gjort det. Är det så att varje kommun skall jobba med detta? Hur lång tid kommer det att ta då? Vi vill ha generella arbetsvärderingsbeskrivningar, och det är mycket akut, eftersom löneskillnaderna ökar.

Jag skulle också vilja ta upp att vi kanske inte bara skall dela på jobben, som vi har sagt här. Vi behöver kanske också dela på regeringsmakten för att sätta litet sprutt på jämställdhetsarbetet.

Till sist vill jag yrka bifall till min motion A813 som ett exempel på att det behövs sprutt. Den motionen tar upp att vi vill göra ett tillägg till jämställdhetslagen som innebär att sexuella trakasserier förbjuds. Vi vill också gå vidare med att EU:s definition av sexuella trakasserier skall införas i vår jämställdhetslag. Den här motionen lade jag fram förra året också och fick då precis samma svar som nu, nämligen att vi skall avvakta och se. Hur kan man två år i rad svara precis samma sak? Vad har ni för tidsdimensioner?

Jag vill alltså yrka bifall till reservation 7 mom. 7.

Anf. 65 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! En målsättning från 1960-talet kan ju verka ganska mossig vid det här laget. Men det beror väldigt mycket på vad man lägger in i målsättningen, och den här är ganska allmängiltig. Man skall matcha utbud mot efterfrågan inom arbetsmarknadssektorn. I det fallet är olika insatser på arbetsmarknadsområdet, med utbildning för män och kvinnor så att man kan bryta den könsdiskriminerade arbetsmarknaden, viktiga saker. Det är innehållet i politiken som är avgörande, inte varifrån man har fått formuleringen.

Det är viktigt att vi följer upp de här frågorna. Centern ställde inte upp på flyttlasspolitiken på 60-talet, och det gör vi inte nu heller. Det finns anledning att också titta efter hur regionalpolitiken fungerar ur ett jämställdhetsperspektiv. Det får vi fortsätta att göra. Vi måste över huvud taget se till att detta fungerar på ett bättre sätt. Vi är nog inte färdiga med jämställdhetspolitiken. Men det innebär inte att en målsättning är oanvändbar även om den är formulerad för många år sedan. Man kan säkert använda den. Det är ju innehållet som är det viktiga.

Anf. 66 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Om inriktningen på arbetsmarknadspolitiken modell 1960 hade varit en lyckosam inriktning hade vi förmodligen inte haft den situation vi har i dag i Sverige med väldigt stora skillnader över hela landet. Med hjälp av finansutskottets betänkande, och så småningom riksdagens beslut, accelererar flyttningen från landsbygd och glesbygd till stora städer, och till min hembygd Stockholm. Det får vara slut på den politiken nu. Jag skulle vilja ha en analys ur genusperspektiv på det här betänkandet. Jag kanske kan få det också. Jag hoppas det.

Anf. 67 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag håller med Ewa Larsson om det mesta. Jag vill inte heller att folk skall flytta hit om de inte verkligen vill det. De flesta flyttar ju på sig för att de skall få ett arbete. Centerpartiet ställde inte upp på den målsättning som regeringen hade på 60-talet, och vi gör det inte nu heller.

Regeringen har ju utlovat ett genusperspektiv på alla dessa frågor. Jag hoppas att den kommer att stå för det löftet i framtiden.

Anf. 68 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Om Centerpartiet delar Miljöpartiets uppfattning om att vi skall låta hela Sverige leva, undrar jag varför Centerpartiet skriver på ett betänkande där det står att huvudinriktning skall vara 1960 års arbetsmarknadspolitiska inriktning. Jag undrar också om Centerpartiet på något sätt kan dementera att flyttlasspolitiken har satt i gång igen och att effekterna är att fler människor får flytta i dag än för fem år sedan.

Anf. 69 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det är ganska få riksdagsbetänkanden som är höjdare, vad det nu innebär exakt. Jag har inte stött på så vansinnigt många höjdare i genren riksdagsbetänkanden.

Men det är sant att det finns en vilja att snabbt nå förändringar. Det finns en otålighet. Det är bra att det finns en otålighet, men samtidigt måste man inse att vi inte bara avvaktar och ser, som den litet elaka schabloniseringen från flera talare i den här debatten har låtit göra gällande. Det sker en seriös och noggrann beredning av olika förslag. Man kan ju alltid tycka att det borde gå snabbare, men det sker, och det kommer förslag. Dessa förslag skall bedömas när de kommer. Man skall inte säga, att nu avvaktar vi och ser och gör ingenting. Till råga på allt gör vi ju dessutom saker. Vi har tidigare diskuterat de extra anslagen till JämO för att få en bättre tillämpning av den lag som finns i dag.

Sedan skulle jag vilja kommentera den fråga som Margareta Andersson och Ewa Larsson är inne på om flyttlasspolitiken.

Låt mig först säga att jag tycker att det är bra att Ewa Larsson på egen hand har försökt göra den jämställdhetsanalys som säkert hade behövts i det här betänkandet från finansutskottet.

Men det är ändå så att viljan att matcha utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden i dag till väldigt liten del består i traditionell flyttlasspolitik, det begrepp jag tror att Ewa Larsson använde. Den absolut största delen består ju i kompetensutveckling, i utbildning, i satsningar som till väldigt stor del är till nytta för kvinnor. Att se till att lågutbildade kvinnor får del av det kunskapslyft som nu genomförs i Sverige är en stor, aktiv och bra jämställdhetsreform. Jag tror inte att jag hade haft någonting att frukta om man hade gjort en jämställdhetsanalys på det här betänkandet.

Anf. 70 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag vill ha en definition från Martin Nilsson på vad *mainstreaming* betyder på svenska för honom.

Jag vill också tala om att vi i Miljöpartiet gärna bidrar till att utforma betänkanden som blir ”höjdare”, betänkanden som vi alla kan känna stolthet inför. Jag vill igen påminna om att vi faktiskt har fått exakt samma svar på vår motion om förändringar vad avser lagstiftning mot sexuella trakasserier som vi fick föregående år. Trots att väldigt många, inklusive JämO naturligtvis, vill se de här förändringarna får vi precis samma svar.

När det gäller finansutskottets betänkande är det så att man i kommunerna och i regionerna i Sverige arbetar aktivt på allra högsta nivå för att kunna överleva i sin egen kommun, by och stad. Men vi i riksdagen tenderar att ha en ekonomisk arbetsmarknadspolitik som går åt andra hållet, och faktum är att flyttlassen till städerna ökar.

Anf. 71 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns ju en arbetsmarknad som är sådan att expansionen i huvudsak sker i storstäder. Det är ett problem om inte hela Sverige kan leva. Det är också en ambition i regionalpolitiken att se till att hela Sverige verkligen kan leva, och vi har ju nu ett ökat stöd genom olika former av EU-stimulans och sådant.

Men jag tycker ändå att det är en litet felvriden beskrivning av politiken. Om det under 60-talet fanns en ambition att matcha utbud och efterfrågan i arbetsmarknadspolitik – och det fanns det – blir frågan: Är den inriktningen fel?

Det måste Ewa Larsson svara på, därför att det är en viktig principiell fråga. Är det fel att försöka se till att de kvinnor som har kontorsarbeten, arbeten som vi vet i stor utsträckning kommer att försvinna, får en utbildning som bättre matchar det behov och den efterfrågan som finns på arbetsmarknaden i framtiden? Det är nämligen det som är huvudinriktningen i politiken. Det är att se till att man genom utbildning matchar utbud och efterfrågan. Den beskrivningen är alltså inte helt riktig.

Mainstreaming för mig är att jämställdhetspolitiken genomsyrar politiken på alla tänkbara områden. Det är den traditionella enkla beskrivning som flera använder sig av. Jag tycker också att den skall genomsyra verk-

samheten på alla områden, inte bara i staten. Därför tycker jag att det är bra när exempelvis kommunerna – Täby, Växjö, m.fl. kommuner – tar fram egna arbetsvärderingsmetoder. Det visar nämligen att även i kommuner och landsting har diskussionen om lönediskriminering och jämsällldhet fått genomslag. Det innebär för mig att *mainstreaming* faktiskt har fått rejält genomslag. Att det inte händer någonting är en förvanskning av verkligheten. Det händer mycket på det här området.

Anf. 72 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Då delar vi uppfattningen att finansutskottets betänkande, *En ekonomisk politik för att halvera den öppna arbetslösheten fram till år 2000*, inte genomsyras av jämsällldhet.

Om vi skall ha något berättigande här i riksdagen att fatta politiska beslut om ekonomiska spelregler måste vi väl fatta beslut som gynnar det som vi tycks vara eniga om, nämligen att hela Sverige skall leva, att människor inte skall behöva flytta. Då måste vi se över skattelagstiftningen, och vi måste se över energibeskattningen. Vi måste se över miljöskatterna, vi måste se över beskattningen på tjänstesektorn och vi måste sänka arbetsgivaravgifterna – för att göra det möjligt för hela Sverige att leva. Då håller jag med om att vi kan verka för jämsällldhet i den ekonomiska politiken.

Anf. 73 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för jämsällldhetsskrivelsen. Jag vet att många använder den i dag som ett uppslagshäfte när de får frågor. Det känns också bra att det händer så mycket i jämsällldhetspolitiken, även om jag kanske är litet otålig, som Ulla Hoffmann, och vill skynda fortare fram.

Jag tänkte lämna frågorna om arbetstider och kvinnovåld i dag. De kommer ju senare under året, och vi skall ha den debatten då.

När det gäller de motioner som s-kvinnorna har skrivit med anledning av regeringsskrivelsen, A814 och A6, har jag några kommentarer inför det fortsatta arbetet.

Det räcker i dag inte med att vi säger att kvinnoperspektivet skall finnas med från början och att det skall genomsyra all verksamhet från början till slut. Det har inte riktigt slagit igenom ännu.

Jag sitter t.ex. i Kommunikationskommittén. Vi skall inom ett par veckor lämna ett slutbetänkande. När jag tog upp diskussionen om *mainstreaming* där visste inte alla ledamöter vad det var. Nu får vi självklart både *mainstreaming* och ett särskilt jämsällldhetsavsnitt i det slutbetänkandet.

Men jag tror inte riktigt att vi kan slå oss till ro och räkna med att det här går automatiskt. Därför vill jag uppmana både arbetsmarknadsutskottet och regeringen att följa upp det som händer i kommittéer och utredningar. Också vi riksdagsledamöter som sitter i de här grupperingarna måste ta vårt ansvar.

För att inte tappa greppet om det goda initiativ som har tagits är det nog nödvändigt att vi får den regelbundna uppföljning av jämsällldhetsarbetet som vi vill ha. Det kanske var att ta i litet grand att säga att vi vill att det skall ske varje år – men näst intill tror vi vore bra.

I motion A6 har vi pekat på invandrarkvinnornas förutsättningar på arbetsmarknaden. Det är en grupp som särskilt måste beaktas. I betänkandet sägs att frågan togs upp i budgetpropositionen som ett tillkännagivande om en studie av en eventuell dubbel diskriminering. Jag skulle vilja veta om den här studien har kommit i gång och i så fall vad det är som händer och vilka direktiv som har getts. Det kanske Martin Nilsson eller någon från utskottet kan svara på.

Vi s-kvinnor har länge drivit frågan om 100 000 kvinnor tillbaka till den offentliga sektorn, för att klara löftet till kvinnorna om att halvera arbetslösheten till år 2000. Jag vill tacka för svaret i betänkandet, som just berör det här. Min enda synpunkt är att det är bråttom. Vi ser en uppgång nu vad gäller antalet jobb. Men det är inte i första hand kvinnornas arbetslöshet som lättar.

Får vi se åtgärder under 1997 för kvinnorna? Det är bara tre år till år 2000, och om det här inte går automatiskt måste vi sätta in riktade åtgärder, även i den offentliga sektorn. Vi måste särskilt titta på hur neddragningarna har drabbat. Det är kanske också dags att vi börjar prata mer om den statliga sektorn, inte bara om kommuner och landsting.

Inrikesdepartementet har uppskattat att det extra stödet och investeringsbidraget till ROT-jobb gav ca 14 000 årsarbeten till en kostnad hitintills av ungefär 2,9 miljarder, eller 315 000 kr per arbetstillfälle. Om skrivningen i betänkandet om mål och inriktning i fråga om jämställdhetspolitiken skall bli trovärdig har kvinnorna mycket pengar till godo. Vi hoppas att de kommer nu i aprilpropositionen.

Jag tänkte också gå in på frågan om arbetsvärdering och löner, som flera har pratat om tidigare. Vi har i Sverige sedan 1980-talet haft en ökande löneskillnad mellan kvinnor och män. Därtill har allt fler kvinnor, speciellt under 1990-talets början, också tvingats till en ofrivillig deltid. Det är inte acceptabelt att kvinnor i dag under sin mest produktiva tid på arbetsmarknaden inte tjänar tillräckligt, och får en lön som de inte kan försörja sig på och ännu mindre leva av när de blir gamla och pensioneras.

Jag tror inte att någon i Sverige tycker att det är rimligt att kvinnor inom alla yrken och inom alla delar av arbetsmarknaden tjänar mindre än män och därtill inte får det antal arbetstimmar som de önskar. Det brådskar nu med den här frågan, och jag vädjar till både utskottet och regeringen att göra någonting.

Med det lönesystem som vi i dag har får vi löneökningar i procent av lönen, vilket betyder att de som tjänar bra får en hög löneökning och de som tjänar mindre, dvs. kvinnorna, får en mindre löneökning. Det blir bara värre om det inte sker en uppvärdering av kvinnors arbete överallt i hela samhället. Vi s-kvinnor kommer inte att ge oss på den här punkten.

Fru talman! Jag vill också något gå in på utbildningsområdet. Det händer något mellan skolan och arbetslivet som gör att kvinnorna inte väljer brett. Av de kvinnor som ändå gör det och börjar arbeta inom näringslivet väljer en stor del efter ganska kort tid att lämna det och gå över till den offentliga sektorn. Vi måste förändra hela arbetsmarknaden, så att alla känner att de är välkomna. Om vi misslyckas med det, kommer vi att fortsätta att ha en könsuppdelad arbetsmarknad långt in på 2000-talet.

Jag vill också ta upp de satsningar på de lägst utbildade som nämns i betänkandet. Det gäller främst unga kvinnor med barn. Vi måste våga

satsa på en utbildning för den här gruppen som gör det möjligt för dessa kvinnor att klara familjeekonomin på längre sikt. Det betyder att vi i Sverige måste få tillbaka ett svuxa-bidrag eller något motsvarande. Annars kommer vi att få se utbildningsplatser som inte fylls av unga ensamstående kvinnor eller som står helt tomma.

Jag vill också kort beröra frågan om en kvinna på varannan post i samhället. Det var glädjande att vi antog en så bra text i budgeten för 1997, men det räcker inte med detta. Vi måste alla hålla frågan vid liv och överallt tala om vilket resursslöseri det är att i dag inte ta vara på de kompetenta kvinnor som finns.

Jag vill vidare kort bemöta vad några tidigare har sagt. Jag vill börja med Rose-Marie Frebran, som tyvärr inte längre är kvar i kammaren. Jag menar att vi nu faktiskt skall tillsätta bara kvinnor, om det någon gång skall bli en kvinna på varannan post i hela samhället. Detta är inte någon diskriminering av män utan en fråga om matematik – och att räkna är någonting som vi kvinnor kan.

Till Christel Anderberg vill jag säga att jag gärna är militant feminist, om det är vad som behövs för att ge kvinnorna jobben tillbaka, ge oss rättvisare löner och heltid i stället för deltid liksom en arbetsmarknad som är till både för kvinnor och för män.

Slutligen vill jag till Siri Dannaeus vad gäller nationella resurscentra säga att det är tack vare den tvärlinje politiska kvinnomotionen som vi fick till stånd förlängningen och den utvärdering som vi hade efterfrågat.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Jag vill också tacka dem som har deltagit i den förda debatten.

Anf. 74 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig ta upp ett par av frågorna. Vad beträffar ett antal av de påpekanden som Inger Segelström gjorde har vi i mångt och mycket samma synsätt. När det gäller invandrarkvinnor gjorde utskottet i höstas ett tillkännagivande. Jag skall villigt medge att jag inte riktigt på rak arm kan säga hur långt detta har kommit. *Mainstream*-principen ligger på Inrikesdepartementets bord med i första hand Leif Blomberg som ansvarig. Jag förutsätter att den här frågan har varit uppe till diskussion på ministernivå och att det relativt snart kommer synliga åtgärder på området.

Man har tidigare diskuterat ROT-satsningar och andra projekt som huvudsakligen berör män på arbetsmarknaden. Det har varit en problematisk situation på byggarbetsmarknaden. Jag kan väl konstatera att det varit så också på många kvinnodominerade arbetsmarknader.

Det här sker ofta litet i skymundan. Detta är kanske något som vi som är aktiva i jämställdhetsdebatten måste ta till oss. Vi måste fundera över vad vi kan göra för att detta skall komma högre upp på dagordningen. Vi kan se vilket liv det blir ur arbetsmarknadssynpunkt så snart man lägger ned ett regemente, medan åtskilliga kvinnojobb kan försvinna i skymundan.

Jag tror att det i de förslag som läggs fram i vår kommer att finnas ett antal som berör också kvinnors arbetsmarknad. Vi har redan tidigare talat om att det nu finns resurser för offentlig sektor för att klara en del av sysselsättningen. Vi har också pratat om Kalmarprojektet och annat som kan komma upp i de här förslagen.

Jag håller slutligen bara med Inger Segelström om att det är viktigt med utbildning. För att gå vidare från en könsreglerad arbetsmarknad måste vi hitta bra modeller för ett fungerande understöd. Det kommer sådana förslag under året, där jag tror att det kommer att tas hänsyn till kvinnors perspektiv.

Anf. 75 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara säga att jag inte på något vis är emot att man satsar pengar på ROT-bidrag eller på de arbetslösa byggnadsarbetarna. Jag tycker att det är bra, men det är den gamla och traditionella politiken. Eftersom vi i statistiken kan se att kvinnornas arbetslöshet inte går ned, tror jag att vi måste våga tänka nytt. Eftersom 60 % av kvinnorna jobbar i den offentliga sektorn, är det i första hand där som vi måste sätta in våra åtgärder.

Jag tror också att det handlar om att vi på kort sikt måste ha många åtgärder på alla områden. På lång sikt måste vi se till hela arbetsmarknaden.

Det var glädjande att Martin Nilsson tog upp utbildningsfrågorna. Det är inte så stor mening med att riksdagen inrättar en mängd utbildningsplatser som kostar pengar, om de grupper som de är avsedda för inte har råd att studera.

Anf. 76 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag delar naturligtvis i mycket den syn som Inger Segelström har redovisat. Vänsterpartiet har otaliga gånger motionerat om och reserverat sig t.ex. för överföring av medel till offentlig sektor för skapande av nya arbetstillfällen för kvinnor i stället för sådana arbetstillfällen som har försvunnit. Vi har också väckt motioner inom många andra områden. Inger Segelström tog visserligen inte i dag upp arbetstidsfrågan, som är en nyckel till att komma till rätta med kvinnors situation på arbetsmarknaden, men vi delar också där hennes syn. Kvinnor jobbar deltid med osäkra arbetsvillkor osv.

Anledningen till att jag begärde replik var att Inger Segelström väddjade till utskottet att nu ta itu med arbetsvärderingsfrågan och motverka den löneklyfta som växer sig allt större. Jag vill vädja till Inger Segelström att stödja de reservationer som faktiskt finns vid betänkandet. Flera partier har lyft fram frågan om behovet av ett aktivt arbetsvärderingssystem, behovet av översyn av lönediskrimineringslagstiftning osv. Det är också ett sätt att arbeta att stödja den opposition som finns i arbetsmarknadsutskottet och som känner samma otålighet som Inger Segelström när det gäller att nå de mål som vi båda vill nå fram till.

Anf. 77 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Som Ingrid Burman sade delar vi synen på kvinnorna inom den offentliga sektorn. Jag tar också för givet att vi får en del lösningar i propositionen i april. Man kan inte fortsätta att tala om att halvera arbetslösheten för kvinnorna, om man inte går in för satsningar inom den offentliga sektorn. Vi räknar med att sådana kommer.

Frågan om arbetsvärdering verkar nästan vara som ett rött skynke för många. När vi liksom säkerligen också Ingrid Burman är ute och pratar

om det här verkar det sitta en propp någonstans, och det gäller ju plånboksfrågor. Om vi, som jag är inne på, skall höja kvinnors status i alla yrken över hela arbetsmarknaden, måste andra grupper stå tillbaka. Jag vet att det arbetsvärderingssystem som vi i dag bygger hela vår lönesättning på inte har kommit till av något slags elakhet utan har långa traditioner.

Detta är den politik som vi måste föra. Jag tror att detta arbete måste drivas på varenda arbetsplats och inom varje facklig organisation.

Det går inte på något slags propå uppifrån, utan det måste byggas nedifrån. Det måste föras en intensiv diskussion, som vi får hjälpas åt med tillsammans med de fackliga organisationerna.

Anf. 78 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Naturligtvis måste arbetet med att hitta ett arbetsvärderingssystem som inte är könsblint ske på många håll och på många nivåer, och även de processer som sker på arbetsplatser är viktiga. De processer som sker högre upp i hierarkin är också viktiga. Men det är också viktigt att lagstiftaren, samhället och riksdagen uttalar en klar och tydlig vilja.

Det kan man göra på många sätt. Man kan göra det genom att ha utredningar som visar på fenomen och ger underlag för att processerna skall sätta i gång. Man kan göra det genom att se över lagstiftning och ge indikationer. Det finns många redskap vi kan använda oss av.

Vad jag menar – som vi också har funnit i den fackliga rörelsen, och som vi har jobbat med ganska konkret vid lönesättning under ett tiotal år – är att vi nu har väntat väldigt länge på dessa processer skulle dra i gång långt nere. Jag känner en viss otålighet, eftersom jag inte har sett någon förändring. I stället växer lönegapen.

Jag skulle önska att vi använde fler redskap för att få i gång processerna. Därför har vi lagt fram konkreta förslag. Inger Segelström vädjade till utskottet. Jag vill upprepa min vädjan att Inger Segelström och skvinnorna bidrog till opinionsbildningen genom att stödja opinionen i riksdagen för att detta skall gå något fortare.

Anf. 79 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det som är det mest positiva inom detta område i dag är att kvinnorna ute på arbetsmarknaden på varenda jobb är arga. De ser ju att innan man uppvärderar deras tjänster, innan de får en annan status och en annan nomenklatur, kommer de aldrig att få de löneökningar som vi tycker att de har gjort sig förtjänta av. Jag märker någon slags ilska ute bland alla de kvinnor som ser detta. Vid varenda avtal, varenda gång det skall tecknas nya avtal centralt och när man skall ha lokala förhandlingar på jobben börjar man märka detta.

Jag tycker också att det går för långsamt. Men man kan inte pracka på arbetsmarknaden olika värderingar. Det är en fråga om attityder. Man kan t.ex. se på Kommunals förslag att man skall satsa på de lågavlönade kvinnorna. Då säger brandmännen: I så fall tänker vi lämna Kommunal. Det är litet grand av den attityden som vi har i dag. Det är därför som vi måste pröva olika system. Vi måste låta Växjö gå före, som nu säger att det ger extrapoäng vid tillsättningen om man har varit pappaledig. Så måste vi systematiskt gå igenom hela arbetsmarknaden.

Det är attityder det handlar om, och vi har många emot oss. Om vi börjar att höja kvinnornas löner betyder det att andra grupper får stå stilla och att andra inte kommer att få de löneökningar de vill ha. Detta är frågor som förändrar hela arbetsmarknaden och hela den struktur vi har. Jag tror att vi där har ett gemensamt mål.

Anf. 80 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag måste sätta ett litet frågetecken inför Inger Segelströms matematiska övningar. Varje gång man positivt särbehandlar någon är det någon annan individ som blir negativt särbehandlad. Om man nu i jämställdhetsdebatten ondgör sig så mycket över att kvinnor har blivit negativt särbehandlade tidigare kan man inte stå upp och tala för att män nu skall bli negativt särbehandlade. I min värld skall ingen få särbehandlas negativt på grund av kön. Det hör inte hemma i ett rättssamhälle, och här brister det litet grand i logiken.

Det brister också i logiken när man från Kvinnoförbundets sida går ut och hävdar att ett av de största problemen är att så många kvinnor bara får jobba deltid. Man tror att man löser det problemet genom att med ett Alexanderhugg korta arbetstiden till 35 timmar eller 30 timmar i veckan. Då har alla kvinnor plötsligt heltid, och så har man löst problemet. För de allra flesta kvinnor som Inger Segelström talar om är inte problemet att de vill jobba fler timmar. Många av dem håller redan på att jobba ihjäl sig, när man lägger till hem och barn.

Det verkliga problem som ni socialdemokrater försöker dölja för kvinnorna är att de har fastnat i ett beroende av den offentliga sektorn i låglöneyrken. Dessutom betalar de världens högsta skatter på sina låga inkomster. Det spelar egentligen ingen roll hur mycket löneökningar ni kan kriga fram. Det blir ändå inte kvar så många kronor i portmonnån så att de kan klara sig på sin lön. De kommer för alltid att vara beroende av bidrag som utfyllnad. *Working poor* är ett faktum i Sverige i dag, och det är en skandal.

Anf. 81 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Menar Christel Anderberg på fullt allvar kvinnorna inte är kompetenta? Jag trodde att vi alla var helt överens om att orsaken till att vi talar om att vi behöver en positiv särbehandling av kvinnorna är att de är mer kompetenta än de män som får tjänsterna. Jag trodde inte längre någon av oss talade om att kvinnorna inte är kompetenta för de jobb de söker. Det trodde jag tillhörde 60-talet eller 70-talet. Det är så självklart. Kvinnorna har stått tillbaka trots att de är mer kompetenta.

Vad sedan gäller frågan om deltid och heltid: Har Christel Anderberg inte läst sitt eget utskotts material? Där står att vi i dag har 30 % kvinnor som har en ofrivillig deltid. Det säger SCB, som har gjort undersökningar, och det har vi kunnat läsa av betänkandet från det utskott som Christel Anderberg sitter med i. De kvinnorna vill ha mer tid, och de får inte det därför att arbetsgivaren av ekonomiska skäl har minskat deras arbetstid.

I dag jobbar 60 % av kvinnorna i den offentliga sektorn, Christel Anderberg. Jag vet inte någonstans i näringslivet där man säger: Välkomna, de 100 000 kvinnor som behöver anställas för att man skall halvera arbetslösheten! Kom till näringslivet! Vi tar emot er med öppna armar! Om

man tror det är man naiv. Därför menar jag att kvinnorna på kort sikt måste få gå tillbaka till den offentliga sektorn. På lång sikt skall vi finnas på hela arbetsmarknaden.

Prot. 1996/97:73
5 mars

jämställdhetspolitiken

Anf. 82 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag må ha missuppfattat saken helt, men såvitt jag förstår är definitionen på positiv särbehandling att en kvinna skall ha företräde till ett jobb om kvinnor är underrepresenterade inom det berörda området, i sådana fall det finns manliga sökande med likvärdiga eller bättre kompetens. Det är detta som ligger i begreppet positiv särbehandling.

Om man däremot behandlar alla människor lika, vilket jag förespråkar, erkänner man att kvinnor har mycken kompetens och att de därför klarar sig alldeles utmärkt bra utan kvotering eller positiv särbehandling. Att över huvud taget ta till sådana metoder är att nedvärdera kvinnors kompetens och möjligheter att själva skapa sig en position i samhället.

Anf. 83 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Vi behandlar inte alla lika i dag, Christel Anderberg. Kvinnor särbehandlas inte för att det har att göra med kompetensen utan därför att de är kvinnor. Det måste väl också de moderata kvinnorna ha upptäckt? Det är därför det är så viktigt att vi tar till positiv särbehandling. Vi skall ge kvinnorna samma rättigheter som männen har.

Jag ställde frågan om inte Christel Anderberg tycker att kvinnorna är lika kompetenta i dag på de tjänster de söker. Det trodde jag att vi var överens om. När man jämför i de fall tjänster skall tillsättas är kvinnorna lika kompetenta, men man tar mannen ändå. Det är detta som är diskrimineringen av kvinnorna.

Sedan handlar det naturligtvis också om att vi måste uppvärdera kvinnors arbete. I dag är kvinnors arbete lägre värderat än mäns, och det är därför som kvinnorna har en lägre lön. Jag trodde att vi allihop var överens om det är kompetensen som gäller, och kvinnorna är kompetenta.

Anf. 84 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Det har med rätta klagats en del på finansutskottet och våra betänkanden. Jag skall ändå komma med ett litet, försiktigt försvar.

I vårt betänkande från november om årets budget finns faktiskt för första gången ett särskilt jämställdhetsavsnitt i den inledande, övergripande diskussionen. Där konstaterar vi att jämställdhet inte är någon delfråga för ett visst utgiftsområde. Jag tolkade också statsrådet Messing som att hon sade att man inte kan se jämställdhetspolitiken separat från annan politik.

Därför tror jag inte heller att man kan säga som Martin Nilsson gjorde här för en stund sedan, att jämställdhetspolitiken har lyckats. Då måste man se den i perspektivet av hela den samlade politiken, inte minst den ekonomiska politiken. Gör man det är jag rädd att man inte kan säga att den har lyckats.

Det är naturligtvis bra att regeringen driver frågan om jämställdhet i EU. Tag gärna in ett särskilt kapitel om jämställdhet i fördraget. Men det skulle nog vara ännu bättre om regeringen drev arbetstidsfrågan lika hårt

som exempelvis socialistkollegan Rocard i Frankrike. Han kommer förresten hit på fredag, då man kan lyssna på honom.

Framför allt borde regeringen inse att EMU faktiskt är den i särklass viktigaste jämsällldhetsfrågan i EU. EMU:s starkaste makt blir den nya europeiska centralbanken. Efter att förra veckan ha besökt den centralbankens föregångare, det monetära institutet, tror jag att det finns en mycket stor risk att styrelsen för den nya centralbanken inte kommer att ha en enda kvinna.

En svensk EMU-utredning har nyligen kommit med ett antal bilagor, och i morse satte jag mig och räknade bland dem som varit med och skrivit. Det visade sig att det var 31 män och eventuellt två kvinnor. Det är ett namn som jag är osäker på om det är en kvinnas eller en mans. Om personen är en man var det bara en kvinna. Jag har också letat efter jämsällldhetsavsnitt i den utredningen men har i princip inte lyckats hitta någonting.

Mot den här bakgrunden anser jag att det är högst berättigat att fråga utskottsmajoriteten varför man inte vill granska EMU ur ett jämsällldhetsperspektiv.

En som faktiskt har förstått att jämsällldheten och könsrelationerna har en mycket stor betydelse för EMU är chefen för den tyska centralbanken, herr Tietmeyer. Honom träffade vi i finansutskottet förra veckan. Han konstaterade att det största hindret för den nödvändiga anpassning av arbetsmarknaden som EMU kräver handlar om attityderna till inte minst hemarbetet. Vad han egentligen ville säga till oss var mycket tydligt. Vi, och framför allt de svenska kvinnorna, måste förstå att de måste anpassa sina attityder till sådana som är nödvändiga för att Sverige skall kunna vara med i EMU.

Någon har sagt att EMU kräver att en svensk skogsarbetare måste vara beredd att med kort varsel ta ett jobb i en sydeuropeisk vingård. Man kan nog tillägga att det inte räcker med det. Skogsarbetarens fru, sjuksköterskan, måste också bara beredd att bli hemmafru eller kanske piga till vingårdens ägare. De måste också vara beredda att skicka sina barn till en skola där barnen kanske får lära sig att familjen är instiftad av Gud. I allra värsta fall tvingas de kanske läsa det avsnitt i Bibeln där det står att mannen skall vara sin kvinnas huvud.

Varför saknas då jämsällldhetsperspektivet speciellt just i EMU-frågan och andra ekonomiska frågor? Det har en hel del att göra med att det ekonomiska tänkande som är helt dominerande, inte bara i Sverige utan också i hela världen. Ironiskt nog kallas det *mainstream economics*. Därför börjar man fundera på om *mainstream* verkligen är ett bra begrepp i jämsällldhetsdiskussionerna. Detta tänkande präglas av en falsk könsneutralitet. Man kan säga att jämsällldheten, könsrelationerna, liksom klassrelationerna, är helt borta från detta tänkande.

Det är därför man utifrån den här ekonomiska teorin t.ex. inte kan förklara varför männen har 41 timmar lönearbete och 20 timmar oavlönat arbete, medan kvinnorna har 27 timmar lönearbete och 33 timmar oavlönat arbete. Detta redogjorde Sigrid Dannaeus för tidigare. Man kan inte förklara detta av den enkla orsaken att den ekonomiska teorin behandlar hushållet, familjen, som en enhetlig vilja. Ett slags diktatur, skulle man kunna säga.

För att citera Christel Anderberg i hennes tidigare inlägg skulle man också kunna tala om att den här teorin bygger på det naturliga urvalets princip. Det som gäller är den vinst- eller nyttomaximerande enheten, oavsett om det är företaget eller hushållet, familjen, som fattar alla dessa beslut utan någon som helst oenighet mellan parterna. Det är motsatsen till den individualitet Christel Anderberg talade om tidigare. Det är en kollektivistisk maktpyramid som fattar besluten, och därmed har man sopat bort varje könsrelation och varje relation mellan samhällsklasserna.

Därför är det en mycket stor och väsentlig uppgift, kanske framför allt för oss som sysslar med finanspolitik och ekonomisk politik, att verkligen klara av att få vårt tänkande genomsyrat av ett könsperspektiv. Vi har en väldig, teoretisk tradition att kämpa emot för att klara det.

Jag är fullt enig med Svärd och Nilsson om att detta i högsta grad är en mansfråga. Kanske är det en viktig fråga framför allt för oss äldre män. Jag besökte polisen i Göteborg en heldag för inte så länge sedan. Där sade man att 70 % av de unga grabbarna som begick brott hade ensamma mammor. Man sade att de främst saknade manliga förebilder, manliga vuxenkontakter. Man drev nu ett projekt där man försökte leta reda på morfar eller farfar i stället för pappan som nästan alltid var försvunnen ur bilden.

Detta visar var problemets kärna finns. Lösningen är alltså inte den som tyvärr ganska många i dag talar om, den gamla sortens familj. Man vill driva tillbaka kvinnorna till hemmen och få tillbaka den ”starka” mamman som tar hand om familjen. Det är ingen lösning. Lösningen måste vara att vi män – och speciellt vi äldre som är uppfostrade i en annan, reaktionär tradition – erövrar den feminina kompetensen, om man får kalla det så. Det är den avgörande frågan att klara av för oss män.

Anf. 85 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill instämma i mångt och mycket av det Johan Lönnroth sade. För att börja med det sistnämnda tror jag att det är viktigt att män får ett mer framskjutet ansvar i jämställdhetspolitiken och framför allt tar ansvar för arbetet i hemmen. Vi kan se många positiva tendenser på det området. Vi ser det kanske inte ännu fullt ut när det gäller uttag av föräldraledighet och sådana saker, men vi ser det i förändrade attityder och värderingar, och det viktigt.

Jag tror också, och det har uppmärksammats i utskottet, att det finns en snedfördelning i fråga om traditionella områden. Vi kan se att män har mer framskjutna positioner inom ekonomi och juridik, och kvinnor mer inom exempelvis den sociala sektorn. Det är ju en ambition att på sikt försöka bryta detta. Såvitt jag förstår försöker också regeringen att göra det i praktiska åtgärder. Då är det självklart negativt om inte EMU-utredningen har klarat av att uppfylla detta vare sig när det gäller sammansättning eller när det gäller betänkanden.

Nu inväntas ju remiss på EMU-utredningen, och det är klart att jämställdhetsaspekten kommer att vara en avgörande del i regeringens avvägande och i det socialdemokratiska partiets avvägande i fråga om EMU. Jag kan lova Johan Lönnroth att så är fallet.

Anf. 86 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag önskar att jag kunde dela Martin Nilssons värdering att det är mycket positivt som håller på att hända. Det är riktigt, det var statsrådet inne på tidigare, att det finns ett ökande antal unga män i Martin Nilssons generation som kanske har förstått att det är viktigt att dela på hemarbetet och ställa sig positivt till ökad jämställdhet. Men det finns också andra tendenser. Det har framför allt mycket att göra med massarbetslösheten. Djupt reaktionära tankar dyker lätt upp hos dem som möter de allra svåraste situationerna.

Jag hänvisade ju till det besök jag gjorde hos Göteborgspolisen. Det var många unga poliser som pratade just utifrån det fruktansvärda som sker. Mängden våld har inte ökat totalt sett, men det har blivit grövare. De unga poliserna talade om att vi måste ha tillbaka den gamla sortens stabila, patriarkala familj. Det drömde de om. Det är absolut ingen väg att gå, det vet ju vi båda. Det är alltså inte så entydigt positivt som Martin Nilsson säger.

Därför kan man inte heller säga att jämställdhetspolitiken har lyckats på det sätt som Martin Nilsson gjorde. Martin Nilsson måste vara mer ödmjuk på den punkten.

Anf. 87 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Om jag sade det så där väldigt tydligt, skall jag be om ursäkt för det. Såväl i utskottets betänkande som i regeringens skrivelse framgår det både att jämställdheten tydligt har gått framåt och att det fortfarande finns brister och problem. Det behöver göras många saker.

Vi ser det t.ex. när det gäller våld mot kvinnor. Det är ett oerhört avgörande problem som fortfarande finns kvar. Där finns det ingen tendens till förbättring, utan det behövs uppenbarligen klara och tydliga åtgärder, något som regeringen återkommer till. Jag vill hålla med om beskrivningen att det behövs fler åtgärder på ett antal områden. Men det finns också, det tycker jag att man skall ha med i bakgrunden, en attitydförändring, en värderingsförändring som i grunden är positiv vad gäller ansvaret för barnen, familjen och hemmet. Männen tar i större utsträckning det ansvaret. Jag tycker inte att man helt skall glömma bort att det finns en sådan utveckling.

Anf. 88 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag vill ta fasta på det positiva som Martin Nilsson sade i sin förra replik, nämligen att han tycker att det är riktigt att EMU skall granskas ur jämställdhetssynpunkt. Jag tolkade det så. Då kan Martin Nilsson börja med att rösta för bifall till vår reservation.

Framför allt förväntar jag mig att Martin Nilsson inför den avgörande s-kongress som skall hållas i EMU-frågan verkligen bidrar till att ta fram vad EMU betyder ur jämställdhetssynpunkt. Jag förväntar jag mig att han som socialdemokratisk talesman i arbetsmarknadsfrågor och sådana här frågor, verkligen driver frågan om vad EMU betyder ur jämställdhetssynpunkt.

Gör han det, och får genomslag för det, är jag övertygad om att Socialdemokraterna kommer att säga nej till ett svenskt EMU-medlemskap i höst.

Anf. 89 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Motion A9 är undertecknad av socialdemokratiska kvinnor från alla stift i Sverige. Vi oroas av att Svenska kyrkan efter 40 år ännu inte ger kvinnor och män möjlighet att verka på samma villkor. Vi har betonat behovet av att kyrkan främjar jämställdheten och att den aktivt verkar för fler kvinnor med ledande uppdrag. Kyrkans ordning är tydlig. Kyrkomötet har jämställt kvinnor och män i prästämbetet. Lika klar är den svenska allmänhetens och kyrkobesökarnas inställning. De vill se både kvinnor och män på alla nivåer i kyrkan.

1958 vigdes för första gången en kvinna till präst i Svenska kyrkan. Av omsorg för de äldre präster som då hade svårt att ta till sig den nya tidens syn på kvinnor och män, genomfördes kvinnoprästreformen mjukt. Manliga präster fick tjänstgöra utan att samverka med sina nya kvinnliga kolleger. Den mjuka övergången genomfördes utifrån övertygelsen att kvinnoprästmotståndet hörde den gamla tiden till och att det skulle växa bort i takt med att unga kvinnor och män växte in i kyrkans arbete.

Så var det också till en början. Men dagens verklighet visar att det inte blivit så. Sedan 1958 har tusentals unga män utexaminerats från de teologiska fakulteterna. De allra flesta förstår värdet av samverkan med kvinnor inom kyrkan, men alltför många har gått in i prästämbetet utan att respektera sina kvinnliga kolleger. Flera av dem har öppet deklarerat sitt motstånd och ändå kunnat avancera både till kyrkoherdar och till kontraktsprostar i Svenska kyrkan. Några präster har bildat en särskild organisation som aktivt verkar för att i strid med Svenska kyrkans ordning motverka kvinnoprästambetet. Det allvarliga är att den många gånger tas på allvar.

Så sent som den 5 november 1996 anordnade några präster i Göteborgs stift omröstning om s.k. särvigning. Deras kvinnliga kolleger tvingades att delta i en förödmjukande omröstning. Den genomfördes på betald arbetstid under ett s.k. prästmöte. Det är ingen enstaka företeelse. Det förekommer fortfarande förnedring av kvinnliga kolleger och brist på respekt för de beslut om jämställdhet som fattats på olika nivåer inom både kyrkan och samhället i övrigt.

Trots att det snart är 40 år sedan den första kvinnan prästvigdes, har ännu inte en enda kvinna befunnits värdig en biskopsstol. Ibland har de formella skälen varit att kvinnorna saknat akademiska meriter, i andra fall har de akademiska meriterna vägt lätt och disputerade kvinnliga kolleger har passerats av män utan dessa meriter. Samma mönster finns på kontrakts- och församlingsnivå. I några stift finns det inte en enda kvinnlig kontraktsprost.

Kyrkans ledningsorganisation spelar sannolikt en strategisk roll för jämställdhetsarbetet. Bristen på kvinnliga ledare är en signal om att kyrkan inte fullt ut respekterar kvinnor på samma villkor som män. Risker är stor att de dubbla budskap kyrkan givit är *ett* av skälen till att kvinnoprästmotståndet kunnat leva kvar i så många år inom Svenska kyrkan. Därför är det bra att arbetsmarknadsutskottet är så tydligt i betänkandet. Det är av stort värde att utskottet i sitt svar på vår motion skriver att man delar uppfattningen att Svenska kyrkan aktivt bör verka för att kvinnliga teologer rekryteras till ledande befattningar. Utskottet skriver vidare att kyrkan mot bakgrund av dess särskilda ställning i samhället med kraft bör verka för att uppnå en jämn könsfördelning.

Av utskottstexten framgår också att JämO inlett en granskning av hur Svenska kyrkan uppfyller kraven i jämställdhetslagen. Det är på tiden, herr talman! Man har inlett en stickprovsvis granskning av sex stora arbetsplatser i två stift. Det är viktigt. Kvinnor får illa inom kyrkan. Då är det JämO:s uppgift att säkra att kyrkans arbetsplatser tar sina jämställdhetsplaner på samma allvar som andra arbetsgivare.

Slutligen herr talman, vill jag säga att Svenska kyrkan spelar en viktig roll för svenska folket. De allra flesta av oss är medlemmar. Vi vill känna stolthet och glädje över den svenska folkkyrkan. Därför är det så viktigt att också kyrkan kan leva upp till jämställdhetsmålen. Därför känns det så angeläget att de kvinnor som verkar i kyrkan, skall ha samma möjligheter att verka som kvinnor på andra arbetsplatser. Därför är det också angeläget att inte kyrkans verksamhet och budskap fördunklas av en snedvriden kvinnoyn, och att män som inte klarar sin egen könsroll inte använder teologin som redskap för att underordna kvinnor.

Herr talman! Utskottstexten är bra. Jag vill yrka bifall till hemställan i betänkandet, även om betänkandet inte innehåller ett formellt tillkännagivande med anledning av motionen.

Anf. 90 EVA ARVIDSSON (s):

Herr talman! Som Martin Nilsson sade i sitt anförande genomsyrar jämställdhetsarbetet praktiskt taget samtliga områden i samhället, och det råder en bred politisk enighet om det övergripande målet med jämställdhetspolitiken, nämligen att kvinnor och män skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet.

Jag tänker enbart beröra den motion som s-kvinnor skrivit om en översyn av jämställdhetslagen.

Herr talman! Vi tar i vår motion upp tre punkter där en översyn behöver göras.

Den första punkten är att vi anser att särskilda domförhållningsregler i Arbetsdomstolen i jämställdhetsmål bör införas. I all dömande verksamhet är det viktigt att domare av bägge könen deltar. I den mån kvinnliga domare har deltagit har de påfallande ofta haft en annan uppfattning än de manliga domarna. För domstolens förtroende hos allmänheten är det därför angeläget att bägge könen finns någorlunda jämnt företrädade i domstolen.

Utskottet säger i betänkandet att det är angeläget med en jämn könsfördelning bland domarna i Arbetsdomstolen liksom i övriga domstolar och samhällsorgan. Detta gäller oavsett vilken måltyp som behandlas. Det kan vi instämma i, men vi beklagar att utskottet inte är berett att förorda särskilda regler för Arbetsdomstolen för att snabbare uppnå en jämn könsfördelning.

Den andra punkten gäller att reglerna om sexuella trakasserier också bör ses över. Nuvarande regler är inte tillfredsställande, utan en ordentlig översyn av dessa behöver göras. T.ex. tas regeln i 6 § om förebyggande arbete sällan på allvar, och regeln i 22 § ger inte något skydd mot sexuella trakasserier i sig. Därför är det glädjande att regeringen har beslutat att under våren 1997 inleda ett arbete med att se över dessa regler. Det är också positivt att utskottet förutsätter att detta arbete bedrivs skyndsamt.

Den tredje punkten gäller diskrimineringsförbudets omfattning vid rekrytering. Jämställdhetslagens 16 och 17 §§ förutsätter för sin tillämpning

att anställningsbeslut har träffats och att det finns medsökande av motsatt kön. En sökande som av könsdiskriminerande skäl inte har fått ett arbete i fall där arbetsgivaren inte anställer någon eller anställer någon av samma kön kan således inte enligt jämställdhetslagen föra talan om könsdiskriminering. Detta strider mot likabehandlingsdirektivet enligt EG-domstolens tolkning. I Finland har jämställdhetslagen ändrats på väsentliga punkter med hänsyn till likabehandlingsdirektivet.

Utskottet tycker också att det är viktigt att belysa denna fråga och utgår från att detta görs i samband med översynen av jämställdhetslagens regler om sexuella trakasserier m.m. Även vi motionärer förutsätter att detta sker och att det sker skyndsamt.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag nämna att lagtexten rör sig med olika begrepp när det gäller sexuella trakasserier utan att något av dem definieras i lagen. Vi har föreslagit att EU:s definition av sexuella trakasserier skall införas i jämställdhetslagen. Även denna del förutsätter vi behandlas i det arbete som regeringen skall inleda under våren 1997.

Herr talman! Vi s-kvinnor förutsätter att det som vi har tagit upp i vår motion kommer att beaktas i det fortsatta jämställdhetsarbetet.

Anf. 91 INGRID BURMAN (v):

Herr talman! Det är glädjande att s-kvinnor i princip har väckt samma motion som Vänsterpartiet m.fl. Vi har också tagit upp Arbetsdomstolens sammansättning. Vi har dessutom reserverat oss till förmån för vår motion i reservation 16. S-kvinnornas motion faller väl in i den argumentation som förs fram i denna reservation.

Vi har dessutom fogat reservation 7 till betänkandet som gäller sexuella trakasserier. Vi har sagt att detta naturligtvis också omfattar definitionen av sexuella trakasserier. Vi delar uppfattningen att svensk lagstiftning har brister i fråga om detta. Vi har vid andra tillfällen lyft fram diskrimineringen, men delar av övriga reservationer berör också detta. Detta är viktiga frågor. Jag tror att vi har samma insikt och samma kunskap. Jag tror dessutom att vi har samma vilja att föra dessa frågor framåt.

Min fråga till Eva Arvidsson är: Kan Eva Arvidsson tänka sig att bidra till att föra dessa frågor framåt genom att stödja de reservationer som bl.a. inkluderar s-kvinnornas motion? Jag tror att det skulle vara bra att visa att opinionen i riksdagen för dessa frågor är stor och tydlig och att detta brådskar.

Anf. 92 EVA ARVIDSSON (s):

Herr talman! Nu tycker vi att man i betänkandet har tagit upp detta. Och mycket av det som vi har framfört i vår motion skall också tas med i det arbete som påbörjas under våren, bl.a. de sexuella trakasserier.

När det gäller Arbetsdomstolen anser vi att man kan gå snabbare fram. Det kan hända att det går fortare än vad vi tror. Men vi förväntar oss mycket av det arbete som inleds under våren.

Anf. 93 INGRID BURMAN (v):

Herr talman! Om jag har förstått saken rätt, men detta handlar om hörsägen, när det gäller Arbetsdomstolens sammansättning är strategin att man har gått ut till dem som nominerar till Arbetsdomstolen och bett dem

att se över hur de är representerade. Det handlar då främst om LO och SAF som har en mycket sned könsfördelning. Vid nästa nomineringstillfälle 1998 vill man att detta skall korrigeras. Det kanske är s-kvinnornas uppfattning att detta är en framkomlig väg. Men under tiden ser jag att vi riskerar att få ett stort antal fall som inte kommer att få en adekvat bedömning i Arbetsdomstolen. Jag skulle önska att man i stället följde s-kvinnornas och vår motion som jag vet stöds av JämO. Jag skulle då vilja rekommendera Eva Arvidsson att ta under övervägande om hon tillsammans med Vänsterpartiet inte borde följa upp frågan och visa att detta är en mycket viktig fråga och att det kanske inte bara räcker med vilja utan att vi också behöver litet handling.

Anf. 94 EVA ARVIDSSON (s):

Herr talman! Självfallet skall vi följa detta arbete. I betänkandet skrivs att utnämningförfarandet på sikt bör leda till en jämnare könsfördelning bland ledamöterna, vilket i sin tur kan förbättra möjligheterna till en jämnare könsfördelning. Om det inte blir på det sättet får vi vidta andra åtgärder. Men det är klart att vi kommer att följa frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 5 §.)

5 § Statlig personalpolitik

Statlig personalpolitik

Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU11

Statlig personalpolitik

Anf. 95 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Statens löne- och pensionsverk, SPV, har enligt författning och avtal monopol på samtliga myndigheters behov av pensionsadministration. Myndigheterna är således skyldiga att använda sig av SPV:s tjänster. Detta område omfattas nämligen inte av lagen om offentlig upphandling. Priserna beslutas av regeringen och utgör 0,1 % av bruttolöne-summan. Enligt vissa uppgifter är detta mer än dubbla priset som förekommer på den marknad som i dag är konkurrensutsatt, nämligen kommuner och landsting. SPV har följdriktigt också visat en vinst som motsvarar ca 600 000 kr per anställd.

Detta system är synnerligen olyckligt. Monopoliserad internservice till fantasipriser får i längden alltid negativa effekter för samhällsekonomin. Det går stick i stäv med alla tankar på att varje myndighet självständigt skall ansvara för att resurserna disponeras på bästa sätt. SPV:s monopol bör således snarast avskaffas och marknaden öppnas för konkurrens. Det finns inga skäl till att detta område skall vara undantaget från lagen om offentlig upphandling.

Det framgår av budgetpropositionen att regeringen anser att SPV mot bakgrund av den krympande marknaden bör få åta sig uppdrag från andra arbetsgivare än statliga myndigheter, under förutsättning att det är fråga om uppgifter som ligger nära SPV:s huvuduppgifter. Enligt reglerings-

brevet är syftet att SPV genom ökade volymer bättre skall kunna utnyttja sina resurser och sin kompetens och därmed hålla nere kostnaderna för pensionsverksamheten som helhet.

Utskottet hänvisar till att kommunsektorns pensionsaktiebolag KPA nu hos Konkurrensverket har begärt att det skall verka för en avreglering av den statliga tjänstepensionsmarknaden. KPA gör gällande att monopollet medför att det inte är möjligt för andra aktörer att konkurrera med SPV på denna marknad samtidigt som SPV är aktivt på den kommunala tjänstepensionsmarknaden. Konkurrens på lika villkor föreligger därmed inte.

Enligt utskottsmajoritetens sätt att se på saken bör man avvakta Konkurrensverkets syn på frågan om en avreglering av den statliga tjänstepensionsmarknaden. Utskottet tror också att regeringen återkommer till riksdagen om Konkurrensverkets beslut så småningom skulle föranleda det.

Vi i Moderata samlingspartiet kan inte dela utskottsmajoritetens uppfattning i den här frågan. Först och främst anser vi, med all respekt för Konkurrensverkets kompetens på området, att det här är fråga om ett politiskt beslut. Dessutom anser vi att regeringen både i detta sammanhang och i de flesta andra sammanhang visar en synnerligen legär inställning till olika konkurrensfrågor. Därför vill vi inte att man skall avvakta Konkurrensverkets beslut, utan vi anser att riksdagen redan nu bör ge regeringen till känna de synpunkter som jag här har framfört.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 som är gemensam för Moderata samlingspartiet och Kristdemokraterna.

Anf. 96 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Detta betänkande är en blandad kompot. Från Vänsterpartiets synpunkt är det några frågor som är viktiga. Det gäller då chefslöner, avgångsvederlag samt villkoren för höga befattningshavare i statlig tjänst. Det gäller rekryteringen av anställda, särskilt människor med invandrarbakgrund. Det gäller lönediskrimineringsfrågor, men sådana frågor har diskuterats tidigare i dag. Jag skall därför inte säga så mycket om den saken, även om den är oerhört viktig. Vidare har i detta betänkande lagts in behandlingen av Vänsterpartiets krav på ett handlingsprogram mot minskade förmögenhetsklyftor och för ökad jämlikhet i samhället.

Herr talman! Jag yrkar bifall enbart till reservationerna 4, 7 och 9, men jag stöder givetvis samtliga Vänsterpartiets reservationer.

Den statliga personalpolitiken diskuterades i denna kammare för knappt ett år sedan. Det skedde med anledning av en rapport från Riksdagens revisorer. Vi hade mycket att invända mot statlig personalpolitik. Det gällde då rekryteringspolitiken, organisationen av personalpolitiken och de specifika frågor som ligger nära frågor om diskriminering på olika sätt av invandrare och kvinnor.

Det är av mycket stor vikt, och för varje dag blir detta allt viktigare, att vi ökar mångfalden av människor i statlig förvaltning så att denna på något sätt blir kongruent med hur det ser ut befolkningsmässigt. Därför är det väldigt viktigt att stödja reservation 9, till stöd för Vänsterpartiets motion 1996/97:A305 och lika gärna till stöd för Juan FONSECAS motion 1996/97:A602. I motionerna talas det för ett ökat engagemang och ett rejälare program för rekrytering av människor med invandrarbakgrund.

Vi i Vänsterpartiet menar att det måste vara ett övergripande mål för Arbetsgivarverket att bidra till att personer med invandrabakgrund rekryteras.

Utskottsmajoriteten talar väl om vår ambition i motionen, men som vanligt tycker man att det räcker med Arbetsgivarverkets programskrift och med att det sedan tidigare är delgivet att den här frågan bör ägnas uppmärksamhet. Vi tycker dock att det går för långsamt. Även i denna fråga vill vi se handling.

När det gäller chefsvillkor har utskottet, bl.a. på vårt och Kristdemokraternas initiativ, uttalat att det måste vara rimliga lönevillkor. Vi hade nämligen ett flertal exempel som visade att så inte var fallet. Vi hade då just genomlidit Apoteksbolagsfrågan och några andra liknande fall. Några månader efter det att utskottet hade gett regeringen till känna just frågan om rimliga villkor anställdes inom AMU – där den tidigare chefen, efter att fullständigt ha misskött sitt fögderi, fick försvinna med en fallskärm – en ny chef, säkerligen utomordentligt duktig, som i lön fick 160 000 kr per månad, inte per år! Det är helt orimligt enligt Vänsterpartiets uppfattning. Det ger ju helt felaktiga signaler och är nästan ett hån mot de signaler som skickas ut om en lugn lönebildning för Sveriges alla normala löntagare.

Jag ställde en skriftlig fråga till arbetsmarknadsministern där jag undrade vad det här kunde bero på. Jag fick ett intetsägande svar som gick ut på att ministern inte kunde göra så mycket åt saken, utan det var något som styrelsen såg till att besluta om. Ministern hade emellertid just utsett en ny styrelseordförande hämtad från vad ministern brukar kalla för folk rörelsen, den andra folk rörelsen – jaha. Lönen sattes. Den är rimlig, tyckte styrelseordförande Bo Dockered. Arbetsmarknadsminister Margareta Winberg tyckte dock i en debatt senare under hösten att lönen var orimlig. Den var rimlig och borde kanske vara högre, tyckte finansminister Erik Åsbrink i ett pressuttalande.

Den situationen har vi alltså, och den skapar faktiskt rätt mycket politikerförakt. Politikerna tycks vara oförmögna att inom sitt område klara ut skäliga villkor för anställda. Ofta hänvisar man till den privata marknaden. Man säger: Här måste vi ha någon form av rimlig konkurrens. På det sättet går man hand i hand på den statliga, den offentliga och den privata sidan när det gäller att dra ut samhället, att göra det mera ojämlikt. Det är något som vi med kraft vänder oss emot.

Utskottet avvisar våra förslag om att statsministerns lön skall utgöra ett lönetak inom den statliga sektorn, liksom om reducerade inkomster vid sidouppgifter och om en anpassning av avgångsvederlag till vad som gäller i lagstiftningen i övrigt eller t.ex. till riksdagens anordning. Vi tycker inte att motiveringarna är rimliga eller väl underbyggda. Det är skälet till att jag yrkar bifall till reservation 9.

Så över till den fråga där vi begär ett handlingsprogram för att minska de stora klyftorna. Klyftorna har ju ökat i Sverige.

Det är mycket underligt att frågan tas upp i ett betänkande om statlig personalpolitik. Men eftersom det gör det får den behandlas här. Utskottet behandlar det på så sätt att man säger att Sverige egentligen är det mest jämlika samhället i världen. Vi rasar visserligen nedåt i det avseendet, men fortfarande är vi naturligtvis inte ojämlika som de är i USA, England, Nya Zeeland eller i några andra länder som Moderaterna brukar

framföra som exempel på ekonomisk utveckling. Så säger man att arbetslösheten är den viktigaste frågan. Ja visst, att angripa massarbetslösheten är kanske den allra viktigaste fördelningspolitiska frågan. Men det hindrar inte att man måste angripa inkomstskillnader, förmögenhetsskillnader, skillnader i disponibel inkomst. Utvecklingen är nu precis den motsatta. Jag skall citera ur en sammanfattning från SCB:s inkomstfördelningsundersökning, den senaste som har kommit, fram t.o.m. 1994:

”Inkomstfördelningen 1994 var den mest ojämna i Sverige sedan 1975 då SCB inledde sina mätningar. Spridningen av den disponibla inkomsten, dvs. inkomsten efter skatt och bidrag, har ökat i stort sett kontinuerligt sedan 1982.– – Under 90-talet har hushållen med de högsta inkomsterna ökat sina reala disponibla inkomster medan hushållen med de lägsta inkomsterna har förlorat i köpkraft.” Egentligen förvärrades läget under 1995.

Den tiondel som har de högsta inkomsterna ökade under perioden sina inkomster med 17 %. Den tiondel som hade de lägsta inkomsterna minskade dem med 27 %. Reavinsterna, alltså vinster på kapitalinnehav framför allt på aktiesidan, utgjorde 1994 59 miljarder kronor. Transfereringarna, som omfattar alla bostadsbidrag, barnbidrag, studiebidrag och socialbidrag, utgjorde det året 43 miljarder. Just det året hade man dessutom från den borgerliga sidan sänkt beskattningen av reavinster till 12,5 %. I dag är den åtminstone uppe vid 30 %, med Vänsterpartiets benägna bistånd.

År 1980 var börsvärdet 11 % av BNP och 1995 76 % av BNP. Under 1996 har det ökat mycket kraftigt. Jag såg att det i går igen var *all time high*. Vad säger de här siffrorna? De säger att det har försiggått en gigantisk omfördelning från arbete till kapital i det här landet. Dels har inkomsterna ökat för dem som tjänar mest, dels har de som haft mycket pengar dragit nytta av den höga realräntenivån, dels har de som haft mycket pengar i särskilt hög grad naturligtvis dragit nytta av den oerhörda kapitaltillväxten på börsen.

Följden är att klyftorna ökar. Tittar vi på kön kan vi konstatera att det är män, och tittar vi på socialklass är det den övre klassen. Parallellt har vi den situationen att transfereringarna har minskat. Alltså ökar klyftorna, Sverige blir orättvisare. Då säger vi: Låt oss göra en rejäl utredning. Vi begär av regeringen att den kommer med ett rejält handlingsprogram för att minska ojämlikheten i Sverige. Utskottsmajoriteten med socialdemokraterna i spetsen säger. Nej, det är rätt så jämnt i Sverige som det är. Det är faktiskt en skam för ett parti inom arbetarrörelsen att bemöta ett väl underbyggt och ärligt menat uppdrag att minska ojämlikheten i Sverige på ett sådant sätt. Jag hoppas att jag kan få en bättre förklaring i talarstolen från representanten för utskottet.

Anf. 97 BARBRO JOHANSSON (mp):

Herr talman! Riksdagens behandling av motioner från allmänna motionstiden vad gäller statlig personalpolitik tar upp frågan om löner för chefer i statliga bolag. Att det förekommer orimligt generösa löneavtal är ett problem. I den rådande arbetslösheten är det förståeligt om det upplevs stötande att chefer inom statliga bolag har månadslöner och förmåner som normalt är en årsinkomst.

Vid riksdagens förra behandling uttalade arbetsmarknadsutskottet att det fanns anledning att reagera på överdrifter som förekommer i vissa anställningsavtal. Man sade också att det för staten som arbetsgivare är särskilt viktigt att föregå med gott exempel och att avtal om löner och andra förmåner som träffas mellan ledande befattningshavare hos statliga myndigheter och i statliga företag ligger på en rimlig nivå. Enligt utskottets mening fanns det anledning för regeringen att noga följa utvecklingen på detta område och vidta ytterligare åtgärder för att stävja eventuella missförhållanden. Så sade man i utskottet då.

Efter det att riksdagen godkände detta anställdes, som Hans Andersson nämnde, Amu-chefen med en månadslön på 160 000 kr. Jag frågar mig om detta är en rimlig lönenivå som kan accepteras. Finansdepartementet hade en genomgång av 1994 års riktlinjer för löner och villkor för ledande befattningshavare. Den visade att det fortfarande förekommer överdrifter på bl.a. avgångsvederlagen.

Miljöpartiet ställer sig bakom en av kd:s motioner och reservationer i betänkandet. Jag yrkar härmed bifall till reservation 3 samt reservation 6 som är gemensam för kd och Miljöpartiet.

Anf. 98 DAN ERICSSON (kd):

Herr talman! I finansplanen talar regeringen om hur lönebildningen är en avgörande faktor för hur hela den ekonomiska politiken kan lyckas eller misslyckas och därmed också om man skall få en minskad arbetslöshet. Regeringen har avhänt sig ansvaret för det och lagt ansvaret på parterna. Men jag anser att det ändå är viktigt vilket föredöme regeringen och den statliga sektor utgör för lönebildningen.

Den 2 maj 1996 beslutade riksdagen på förslag från bl.a. oss kristdemokrater att strama upp regeringens verksamhet vad gäller fallskärmsavtal och lönesättning. I betänkandet skrev vi bl.a.: För staten som arbetsgivare är det särskilt viktigt att föregå med gott exempel och att avtal om löner och andra förmåner som träffas med ledande befattningshavare hos statliga myndigheter och i statliga företag ligger på en rimlig nivå.

Bakgrunden till det uttalandet, herr talman, var bl.a. att den socialdemokratiska regeringen strax efter sitt tillträde godkände en våldsam lönehöjning för Postchefen, vilket många av oss reagerade mot. Efter riksdagens entydiga uttalande den 2 maj förra året om att löner inom statliga företag skall ligga på en rimlig nivå godkände arbetsmarknadsministern strax därefter, precis som Hans Andersson sade, en lön på 160 000 kr per månad för en statlig chef, en månadslön som ett brett skikt av befolkningen har som årslön.

Det är att inte följa riksdagens uttalande om en rimlig lönenivå. Det har påtalats under debatterna i höstas och nu senast i decemberdebatten. Arbetsmarknadsministern och arbetsmarknadsutskottets ordförande har också den uppfattningen att det inte är en rimlig nivå. Ändå gör man ingenting åt det. Det är rätt svårt att som parlamentariker faktiskt få igenom tydliga beslut i Sveriges riksdag, den högsta demokratiska beslutande församlingen, som också regeringsföreträdare är överens om men som de sedan högaktningsfullt struntar i. Hur skall man då agera för att få någon rättelse? Det är, herr talman, faktiskt rätt svårt.

Vilken påverkan tror utskottets majoritetetsföreträdare att denna lönesättning får för klimatet när lönebildningen diskuteras för övriga grupper

i samhället? Detta för att anspela på det som jag sade inledningsvis, att regeringen fäster stort avseende vid just lönebildningen och vikten av en bra lönebildning som kan bidra till att vi kan tränga tillbaka arbetslösheten. Men vilken signal skickar regeringen ut när man inte ens följer ett tydligt riksdagsbeslut i ärendet vad gäller lönesättning för statliga chefer? Vad säger Socialdemokraternas företrädare i debatten om detta?

För att riksdagen återigen skall markera sin uppfattning att det är rimliga lönenivåer som skall gälla i statlig förvaltning, finns det en reservation, reservation 6, vilken jag yrkar bifall till.

Dagens betänkande handlar inte bara om AMU-Gruppen utan om statens personalansvar i sin helhet. Från kristdemokraternas sida har vi pekat på nödvändigheten av kontinuerlig uppföljning och kontroll och på nödvändigheten av en central regeringsinstans som handlägger dessa frågor. Motiven framgår av reservationerna 3 och 5. Jag tänker inte förlänga kammarbehandlingen genom att yrka bifall till dessa.

Vad gäller den statliga tjänstepensioneringen framgår vår argumentation i vår motion och den gemensamma reservationen, reservation 1.

Herr talman! Jag vill också ta upp en annan sak som hör samman med den statliga personalpolitiken. I går meddelade JK, Justitiekanslern, sitt förslag. Han föreslår regeringen att det bör bli straffbart att vara vårdslös med skattepengar. Den tjänsteman som missköter sin ställning och är vårdslös med allmänna medel bör kunna dömas till skadestånd.

I dag är huvudregeln att en offentliganställd som begår fel inte kan krävas på skadestånd. Men JK föreslår att det antingen införs en ny lag mot misshushållning av allmänna medel eller att lagen om trolöshet mot huvudman ändras så att den även gäller grov oaktsamhet.

Herr talman! Detta förslag skulle ju, om det förverkligades, sända ut en mycket tydlig signal till tjänstemän inom offentlig verksamhet, till statliga tjänstemän, inte minst i ledande ställning. Förslaget är alltså att en tjänsteman som missköter sin ställning och är vårdslös med allmänna medel bör kunna dömas till skadestånd. Jag tror att detta skulle kunna leda till en rätt stark uppstramning och ge en mycket tydlig signal till dem som har att handlägga våra gemensamma resurser i form av skattemedel.

Jag skulle avslutningsvis vilja ställa frågan till socialdemokraterna om hur man ser på förslaget. Kommer man att ta till sig detta, förverkliga det och på det sättet verkligen stävja missbruk och missförhållanden som vi vet finns? Jag tror inte att omfattningen av missbruket är alltför omfattande, men vi vet att det finns. Därför vore det en mycket tydlig signal som jag tror skulle vara ett verksamt medel. Hur ställer sig socialdemokraterna till detta?

Anf. 99 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kommer tillsammans med övriga vänsterpartister att rösta på den reservation om rimlig lönesättning som Dan Ericsson yrkade bifall till. Men för att göra det hela något mer precist har vi i reservation nr 4, där exakt samma rimlighetsbedömning finns som grund, sagt att ingen inom statlig sektor bör ha en lön som överstiger statsministerns plus att det bör göras en mer effektiv reduktion av lön vid sidouppdrag som utförs på arbetstid. Detta gäller inom ramen för statliga koncerner men inte i övrigt.

Är Dan Ericsson beredd att precisera sitt ställningstagande på så sätt att han kan stödja reservation 4?

Anf. 100 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag noterar att ytterligare ett parti stöder vår reservation. Det är jag tacksam för, Hans Andersson. Men jag skall dessvärre inte replikera med att stödja er reservation utan nöjer mig med att yrka bifall till reservation 6.

Anf. 101 PAAVO VALLIUS (s):

Herr talman! I detta ärende behandlas motioner som väckts under allmänna motionstiden hösten 1996. Flertalet rör den statliga personalpolitiken.

Personalen är den viktigaste resurs som arbetsgivaren har. Detta gäller naturligtvis även för staten. Den socialdemokratiska regeringen har ett starkt intresse av att den statliga personalpolitiken fungerar. Personalens möjligheter till utveckling, inflytande, ansvar och trygghet skall vara viktiga delar i personalpolitiken. För att uppnå detta behövs naturligtvis goda ledare.

Regeringen och riksdagen har det yttersta ansvaret för statens personalpolitik och också ansvaret att vara goda förebilder som arbetsgivare, inte minst när det gäller jämställdheten och invandrarnas situation på arbetsmarknaden. Personalpolitiken skall vara till gagn för de anställda men måste också upplevas som bra och rimlig för övriga i samhället.

Herr talman! Två av motionerna, dels från moderaterna, dels från kristdemokraterna, handlar om den statliga tjänstepensionen och SPV:s monopolställning. Utskottet har i sitt betänkande påpekat att KPA under hösten 1996 hos Konkursverket begärt att verket i enlighet med sin instruktion skall verka för att avreglera den statliga tjänstepensionsmarknaden. KPA gör gällande att monopolet medför att det inte är möjligt för andra aktörer att konkurrera med SPV på denna marknad samtidigt som SPV är aktivt på den kommunala tjänstepensionsmarknaden. Konkurs på lika villkor föreligger därmed inte enligt KPA.

Enligt utskottsmajoritetens mening finns det skäl av avvakta Konkursverkets syn på frågan om avreglering av den statliga tjänstepensionsmarknaden. Utskottsmajoriteten utgår från att regeringen återkommer till riksdagen i det fall Konkursverkets ställningstagande föranleder detta.

Motionerna från Vänsterpartiet och Kristdemokraterna tar upp frågor om löner och andra förmåner till statliga chefer m.fl.

Under 1996 lät Finansdepartementet göra en utvärdering av riktlinjebeslutet och fann att detta behövde kompletteras och förtydligas i ett antal avseenden. Med upphävande av beslutet från 1994 antog regeringen den 5 december 1996 riktlinjer rörande anställningsvillkor för personer i företagsledande och därmed jämförlig ställning i statliga bolag.

Av riktlinjerna framgår bl.a. följande:

Styrelsen har ansvaret för anställning av verkställande direktör och beslutar om anställningsvillkoren. Förhandling om anställningsvillkor är en uppgift i första hand för styrelseordföranden i förening med ytterligare personer från styrelsen. Bolagets valda styrelse skall dock i sin helhet ta

ställning till anställningsvillkoren för bolagets verkställande direktör och om villkoren överensstämmer med regeringens riktlinjer.

Löner och övriga förmåner till företagsledare skall vara konkurrenskraftiga. Företagsledarna i bolag som ägs av staten skall dock inte var löneledande i jämförelse med motsvarande privatägda företag.

Det åligger bolagets styrelse att göra dessa överväganden när ställning tas till den samlade ersättningsnivån, inklusive pensionsvillkor och övriga förmåner, för den verkställande direktören.

Vid uppsägning från bolagets sida kan en avgångsersättning utgå. Den får motsvara högst 24 månadslöner inklusive uppsägningstid.

För koncernchef samt verkställande direktör skall i årsredovisningen lämnas uppgift om summan av ersättningar och övriga förmåner, de väsentligaste villkoren i avtal om framtida pension och de väsentligaste villkoren i avtal om avgångsvederlag. Om bolaget ingår i en koncern skall uppgifterna avse förmåner från samtliga koncernbolag.

Utskottet utgår från att man inte skall behöva höra talas om provocerande höga löner till chefer som dessutom kanske varit försumliga eller på annat sätt misskött sitt arbete. Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är att staten som arbetsgivare uppträder som ett föredöme i detta sammanhang. Utskottet anser inte att riksdagen skall bestämma en högsta tillåtna lön, vilket Vänsterpartiet föreslagit i sin motion. Men utskottet anser att lönerna skall ligga på rimliga nivåer.

Herr talman! Vänsterpartiet och Juan Fonseca tar i sina motioner upp frågan om den statlig målsättningen i rekryteringspolitiken att anställa flera personer med invandrarbakgrund.

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna när det gäller önskemålet om en ökad andel statligt anställda med invandrarbakgrund, och detta inom alla sektorer och på alla nivåer. Staten bör här liksom på andra områden vara en föredömlig arbetsgivare.

En nyligen utgiven policyskrift från Arbetsgivarverket, *Kulturell mångfald. En styrka för svensk statsförvaltning*, syftar till att skapa goda exempel i arbetet att göra statliga arbetsplatser mångkulturella. Det betonas att de grundläggande besluten om att anställa och utveckla invandrarernas kompetens är policyfrågor för den högsta ledningen i de statliga verken och myndigheterna. En strategisk plan berör arbetet för att rekrytera invandrare. I sammanhanget bör också nämnas att regeringen för kort tid sedan beslutade om direktiv (Dir. 1997:11) för en översyn av lagen mot etnisk diskriminering.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 102 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag har två frågor. När det gällde statlig lönenivå och de allmänna villkoren frågar jag mig om inte den nivå som vi fick lära oss var möjlig – AMU-chefens 160 000 kr i månaden – är provocerande och därmed orimlig och inte förenlig med vad arbetsmarknadsutskottet uttalade för ett knappt år sedan. Jag skulle vilja ha ett svar på det, och inte bara de undanglidande formuleringarna.

Jag skulle också vilja lyfta fram den frågeställning som finns förborgad i vårt krav på ett handlingsprogram mot de ökade förmögenhetsklyftorna. Jag har givit ett antal exempel på hur de klyftorna faktiskt ser ut.

Det svar jag har fått är att något sådant inte behövs, trots inkomstspridningen och trots den utomordentligt stora förmögenhetsklyfta som vidgats år efter år i flera decennier. Finns det ingen strategi från majoritetspartiet i den frågan? Det tycker jag är helt sensationellt, i så fall.

Anf. 103 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Herr talman! När det gäller AMU-chefens lön håller jag med Hans Andersson om att 160 000 i månaden är orimligt. Men i detta fall kom chefen från privata näringslivet, närmare bestämt bankvärlden, och hade lika hög lön tidigare. Det var en förhandlingssituation, och det gjorde att han fick denna lön.

När det gäller förmögenheter och klyftorna i samhället är vi socialdemokrater naturligtvis mycket oroadе över den situation som råder. Vi fick överta en ekonomi som inte var den bästa. Under denna tid har vi fått ljus i tunneln, och vi kan säga att ekonomin är på bättringsvägen.

Den andra viktiga arbetsuppgiften som vi har framför oss är att bekämpa arbetslösheten. I den frågan återkommer Socialdemokraterna kanske redan i vårpropositionen. Man kan säga att det finns en strategi för att minska inkomstklyftorna där. Man kan också säga att det effektivaste sättet att bekämpa inkomstklyftorna är att bekämpa arbetslösheten.

Anf. 104 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag har förstått att Paavo Vallius – och jag förutsätter att han talar för sin grupp i utskottet och därmed för sin grupp här i riksdagen – tycker att AMU-chefslönenivån är orimlig. Han har också sagt från talarstolen att det egentligen är styrelsen som har ansvar för att sätta lönen. Det är det rent formellt. Men när riksdagen hade givit sitt besked i våras och man bytte styrelseordförande var det väl regeringens sak att ge sådana riktlinjer att lönesituationen inte därefter skulle komma att betraktas som orimlig av representanter för regeringspartiet här i kammaren?

Å andra sidan har, som jag sade, finansministern sagt att det inte alls är något fel på lönen. Herr Dockered, styrelseordföranden, har sagt att det inte alls är något fel på lönen. Det är precis det som förbinder frågan om den statliga personalpolitiken med frågan om den allmänna ojämlikheten i samhället. Det blir ett privilegieskikt vilken sektor det än gäller, där man som i ett brödraskap belönar varandra med goda löner och med andra förmåner, och där man sedan successivt bygger upp förmögenhetsvärden som inga vanliga människor över huvud taget kommer i närheten av.

Det är inte någonting som är extremt för Sverige, utan det är så här inom hela OECD-området. Vi har drastiskt ökade klyftor. Därför må det väl vara en uppgift för en regering som anser sig stå på arbetarrörelsens grund att forma en strategi, ett handlingsprogram, för att minska dessa klyftor. Det är klyftor som dels berör klassidan, men som naturligtvis också gäller könen. Det är högavlönade män som sitter på de stora förmögenheterna och som därmed sitter på en mycket stor del av samhällsmakten. Det borde vara en förpliktelse, Paavo Vallius, även för socialdemokratin att bifalla ett handlingsprogram på detta område.

Anf. 105 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis Socialdemokraternas målsättning att minska inkomstklyftorna i samhället. Vi får avvakta till kommande vårproposition, där man tar upp fördelningspolitiken, och hoppas att det kommer ett förslag till hur man skall minska klyftorna i samhället.

Anf. 106 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Paavo Vallius sade att utskottsmajoriteten utgår från att man inte skall få höra talas om provocerande lönesättningar. Vi utgick nog från det också efter den 2 maj förra året, herr talman, när riksdagen så tydligt talade om detta. Men så är det inte. Det har blivit på ett annat sätt. Det är därför vi fullföljer och vill ha ett nytt riksdagsuttalande. Då markerar vi på bästa möjliga sätt för regeringen att det är så här vi som folkvalda vill se det. Det skall vara rimliga lönenivåer. Vi kan konstatera att regeringen struntade i detta förra gången. Det kanske är litet svårare att strunta i det om vi säger det en gång till.

Herr talman! Jag har egentligen två andra frågor till Paavo Vallius.

Den första handlar om klimatet för lönebildningen. Hur tror Paavo Vallius att regeringens och den statliga sektorns agerande när det gäller lönesättning för chefer påverkar diskussionen kring lönebildningen? Det var min första fråga.

Min andra fråga handlar om Justitiekanslerns förslag – som kom i går – om att det bör bli straffbart att vara vårdslös med skattepengar. En tjänsteman som missköter sin ställning och är vårdslös med allmänna medel bör kunna dömas till skadestånd.

Det här är ett viktigt förslag, och det är viktigt att så snart som möjligt skicka ut en signal om att det här också kan bli vad regeringen tycker är rätt. Jag skulle vilja veta hur Socialdemokraterna ser på JK:s förslag.

Anf. 107 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Herr talman! Dan Ericsson sade att regeringen har struntat i chefernas löner. Efter majdebatten har regeringen kommit med direktiv. Regeringen har också sagt att man om ett år skall se hur direktiven har följts. Regeringen har alltså gjort saker och ting för att komma till rätta med de höga lönerna.

När det gäller lönebildningen ser naturligtvis allmänheten vilka löner statliga chefer har. Men jag tror inte att det har någon avgörande betydelse för den totala lönebildningen. Såväl de fackliga organisationerna som – förhoppningsvis – arbetsgivarna inser nog att vi, om vi skall komma till rätta med arbetslösheten och sysselsättningen, måste ha en sund och förnuftig lönebildning. Detta tror jag påverkar mer än de statliga chefernas löner.

Det är orimligt för mig att svara på frågan om JK:s förslag en dag efter det att förslaget har kommit.

Anf. 108 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Paavo Vallius tror inte att den här lönesättningen har någon betydelse för den allmänna diskussionen kring lönebildningen. Då verkar det faktiskt som om Paavo Vallius inte har varit ute på fältet och

mött folkets vrede mot den här typen av agerande från statens och regeringens sida.

Det är självklart att det här har påverkat och försvårat debatten kring lönebildningen. Om ni inte ens vill se det förstår jag att ni kommer att ha problem med detta också fortsättningsvis.

Paavo Vallius säger att regeringen har kommit till rätta med orimliga lönenivåer för statliga chefer. Det har man inte gjort. Man har faktiskt gått emot vad riksdagen har uttalat. Man har inte kommit till rätta med det här. Man har godkänt en lönenivå som man, enligt arbetsmarknadsministern, tycker är orimlig. Man måste bestämma sig. Antingen följer man riksdagens uttalande eller inte. Man kan inte stå på båda sidor samtidigt.

Paavo Vallius vill inte ge något besked vad gäller JK:s förslag. Om jag inte minns fel myntade den socialdemokratiska finansministern Ernst Wigforss en gång uttrycket: Varje ineffektivt använd skattekrona är en stöld från folket. Det är ett väldigt bra uttryck.

En tydlig deklaration om att ni tycker att JK:s förslag är bra skulle ha en uppstramande effekt. Paavo Vallius vill inte ge något besked, men jag ser nu att Socialdemokraternas egen etikexpert har kommit in i kammaren. Han vill kanske sätta upp sig på talarlistan för att ge ett besked, om inte Paavo Vallius vill göra det.

Anf. 109 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Herr talman! Dan Ericsson! Jag sade att regeringen efter majdebatten kom med direktiv – den 5 december förra året. Man följer upp detta. Så visst har regeringen tagit hand om dessa problem.

Lönebildningen och de höga chefslönen inom staten påverkar naturligtvis. Jag har varit med på många fackföreningsmöten och hört den här kritiken. Visst påverkar detta, men jag har en tro på att fackföreningsrörelsen och arbetsgivarna begriper att man inte kan få reallöneförbättringar genom höga löneökningar. Och man kan framför allt inte bekämpa arbetslösheten. Jag tror att detta faktum väger betydligt tyngre än chefernas löner.

Anf. 110 MARGARETA ANDERSSON (c):

Herr talman! Statens ansvar som arbetsgivare är väldigt stort. Det är en mycket stor arbetsgivare. Därför blir den politik som staten, i det här fallet, bedriver normerande för många andra områden. Det är viktigt att man på jämställdhetsområdet – när det gäller lönesättning, arbetstidsfrågor och invandrarfrågor – verkligen tar sitt ansvar.

Jag har inte stor erfarenhet av samarbete med Statens arbetsgivarverk, men i den utredning om arbetstider som jag satt med i för ungefär ett år sedan fick jag en god uppfattning om hur man resonerar kring dessa frågor just på arbetstidsområdet. Man hade fått fram ett avtal om olika lönevillkor och arbetstidsvillkor för det statliga arbetsmarknadsområdet. Man arbetar alltså mycket intensivt med dessa frågor på Arbetsgivarverket. Därför har jag förhoppningar om att en stor del av dessa frågor kommer att få en lösning och att man kommer att följa de riktlinjer som riksdagen gav för mindre än ett år sedan. Då kommer man att följa upp de riktlinjer som regeringen sedan antog i slutet av 1996.

Vi måste också från vår sida, bl.a. genom Riksdagens revisorer, se hur dessa riktlinjer följs. Annars finns det risk för att lagar och regler från lagstiftande myndigheter kommer att drabbas av legitimitetsproblem.

Man måste leva som man lär. Vanliga löntagare känner sig besvikna och frustrerade när de ser hur de med de högsta inkomsterna drar ifrån ännu mer samtidigt som alla andra tillhålls att ställa måttliga lönekrav. Exemplets makt är alltså stor. Jag hoppas att man kommer till rätta med det här. Och jag förutsätter att man menar allvar med de beslut som man fattar även från regeringens sida.

Statens löne- och pensionsverk har i dag monopolställning vad gäller utbetalningar av bl.a. pensioner på det statliga området. Man går också ut på marknaden för att ta till sig närliggande områden, t.ex. en del kommuner. Det har uppmärksammats av Kommunsektorns Pensions AB, KPA. Regeringen måste även följa upp detta.

Jag anser också att man kan avvakta och se vad Konkurrensverket kommer att ge för utlåtande om det här. Men sedan skall man följa upp detta och se till att det blir konkurrens på lika villkor. Man skall alltså inte behöva ha misstankar om att någon får otillbörliga fördelar av att arbeta med en statlig monopolverksamhet.

Från Centerns sida kommer vi att följa detta arbete. Vi har för dagen ingen reservation på området. Därför yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

AU8 Jämställdhetspolitiken

Mom. 1 (inriktningen av jämställdhetsarbetet)

1. utskottet
2. res. 1 (m)

Votering:

231 för utskottet
72 för res. 1
46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 20 c, 23 fp, 20 v, 15 mp, 11 kd
För res. 1: 72 m
Frånvarande: 19 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 2 (systemet med dubbla nomineringar)

1. utskottet
2. res. 3 (fp, v)

Votering:

259 för utskottet
43 för res. 3
1 avstod
46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 142 s, 71 m, 20 c, 15 mp, 11 kd
För res. 3: 23 fp, 20 v
Avstod: 1 s
Frånvarande: 18 s, 9 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 7 (sexuella trakasserier)

1. utskottet
2. res. 7 (v, mp)
Votering:
268 för utskottet
36 för res. 7
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 72 m, 20 c, 22 fp, 11 kd
För res. 7: 1 fp, 20 v, 15 mp
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 8 (ny lönediskrimineringslagstiftning)

1. utskottet
2. res. 8 (v)
Votering:
284 för utskottet
20 för res. 8
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 72 m, 20 c, 23 fp, 15 mp, 11 kd
För res. 8: 20 v
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 9 (jämsälldhetsplan, arbetsvärdering m.m.)

1. utskottet
2. res. 9 (fp, c)
3. res. 10 (v)
4. res. 11 (mp)
Förberedande votering 1:
26 för res. 10
15 för res. 11
263 avstod
45 frånvarande
Kammaren biträdde res. 10.
Förberedande votering 2:
47 för res. 9
19 för res. 10
237 avstod
46 frånvarande
Kammaren biträdde res. 9.

Huvudvotering:
225 för utskottet
43 för res. 9
36 avstod
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 71 m, 11 kd
För res. 9: 20 c, 23 fp
Avstod: 1 m, 20 v, 15 mp
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 11 (jämförelsepersonernas skyldigheter)

1. utskottet
2. res. 12 (c)
Votering:
265 för utskottet
39 för res. 12
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 72 m, 23 fp, 1 v, 15 mp, 11 kd
För res. 12: 20 c, 19 v
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 16 (kvinnornas ställning på arbetsmarknaden m.m.)

1. utskottet
2. res. 17 (v)
3. res. 18 (mp)
Förberedande votering:
21 för res. 17
15 för res. 18
268 avstod
45 frånvarande
Kammaren biträdde res. 17.
Huvudvotering:
268 för utskottet
20 för res. 17
15 avstod
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 142 s, 72 m, 20 c, 23 fp, 11 kd
För res. 17: 20 v
Avstod: 15 mp
Frånvarande: 19 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 17 (utredning om integration m.m.)

1. utskottet
2. res. 19 (kd)
Votering:
293 för utskottet
11 för res. 19
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 72 m, 20 c, 23 fp, 20 v, 15 mp
För res. 19: 11 kd
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 20 (arbetstidsförkortning)

1. utskottet
2. res. 21 (mp)
Votering:
267 för utskottet
15 för res. 21
22 avstod
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 72 m, 19 c, 22 fp, 11 kd
För res. 21: 15 mp
Avstod: 1 c, 1 fp, 20 v
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 22 (orsakerna till löneskillnader)

Utskottets hemställan med godkännande av
1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 24 (m)
Votering:
213 för utskottet
72 för res. 24
19 avstod
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 20 c, 4 fp, 20 v, 15 mp, 11 kd
För res. 24: 72 m
Avstod: 19 fp
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 23 (utredning om löneskillnader)

1. utskottet
2. res. 25 (fp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 24 (förändring av tjänstesektorn m.m.)

1. utskottet

2. res. 28 (fp)

Votering:

213 för utskottet

23 för res. 28

67 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 5 m, 20 c, 20 v, 15 mp, 11 kd

För res. 28: 23 fp

Avstod: 67 m

Frånvarande: 19 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 27 (det nationella resurscentrumets status m.m.)

1. utskottet

2. res. 30 (v, c)

Votering:

250 för utskottet

54 för res. 30

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 72 m, 1 c, 23 fp, 11 kd

För res. 30: 19 c, 20 v, 15 mp

Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 35 (föräldraförsäkringens utformning)

1. utskottet

2. res. 32 (fp)

Votering:

261 för utskottet

23 för res. 32

20 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 72 m, 20 c, 15 mp, 11 kd

För res. 32: 23 fp

Avstod: 20 v

Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 39 (sex- och samlevnadsundervisning m.m.)

1. utskottet

2. res. 36 (v, mp)

Votering:

268 för utskottet

36 för res. 36

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 72 m, 20 c, 22 fp, 11 kd
För res. 36: 1 fp, 20 v, 15 mp
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 43 (konsekvensanalyser i propositioner m.m.)

1. utskottet
2. res. 38 (fp, v, mp, kd)

Votering:

217 för utskottet

84 för res. 38

1 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 71 m, 3 c

För res. 38: 17 c, 22 fp, 20 v, 15 mp, 10 kd

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 18 s, 9 m, 7 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 44 (behovet av jämställdhetsexperter vid statliga myndigheter m.m.)

1. utskottet
2. res. 39 (v)

Votering:

284 för utskottet

20 för res. 39

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 72 m, 20 c, 23 fp, 15 mp, 11 kd

För res. 39: 20 v

Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 47 (jämställdhetsdirektivet)

1. utskottet
2. res. 41 (v)

Votering:

282 för utskottet

20 för res. 41

1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 72 m, 19 c, 22 fp, 15 mp, 11 kd

För res. 41: 20 v

Avstod: 1 c

Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 55 (handlingsplanen från FN:s kvinnokonferens)

1. utskottet
2. res. 44 (v)

Votering:

264 för utskottet

24 för res. 44

12 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 72 m, 19 c, 21 fp, 11 kd

För res. 44: 1 fp, 20 v, 3 mp

Avstod: 12 mp

Frånvarande: 20 s, 8 m, 8 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 57 (jämsällhdhetsarbetet inom FN m.m.)

1. utskottet
2. res. 45 (v)

Votering:

281 för utskottet

23 för res. 45

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 72 m, 20 c, 23 fp, 12 mp, 11 kd

För res. 45: 20 v, 3 mp

Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU11 Statlig personalpolitik

Mom. 1 (den statliga tjänstepensioneringen m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (m, kd)

Votering:

222 för utskottet

82 för res. 1

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 1 m, 20 c, 23 fp, 20 v, 15 mp

För res. 1: 71 m, 11 kd

Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 2 (kartläggning av avgångsvederlag och lönenivåer)

1. utskottet
2. res. 3 (mp, kd)

Votering:
258 för utskottet
26 för res. 3
20 avstod
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 72 m, 20 c, 23 fp
För res. 3: 15 mp, 11 kd
Avstod: 20 v
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 3 (lönetak och princip om lönereduktion)

1. utskottet
2. res. 4 (v)
Votering:
283 för utskottet
21 för res. 4
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 72 m, 20 c, 23 fp, 14 mp, 11 kd
För res. 4: 20 v, 1 mp
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 5 (rimlig nivå på löner m.m.)

1. utskottet
2. res. 6 (mp, kd)
Votering:
256 för utskottet
48 för res. 6
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 142 s, 71 m, 20 c, 23 fp
För res. 6: 1 s, 1 m, 20 v, 15 mp, 11 kd
Frånvarande: 18 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 6 (handlingsprogram för minskade förmögenhetsklyftor i samhället)

1. utskottet
2. res. 7 (v)
Votering:
282 för utskottet
21 för res. 7
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 142 s, 72 m, 20 c, 23 fp, 14 mp, 11 kd
För res. 7: 20 v, 1 mp
Frånvarande: 19 s, 8 m, 7 c, 3 fp, 2 v, 3 mp, 4 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att skatteutskottets betänkanden SkU15 och SkU16 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Inkomstskatter m.m.

Inkomstskatter m.m.

Föredrogs

Skatteutskottets betänkande 1996/97:SkU15

Inkomstskatter m.m.

Anf. 111 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Dagens första ärende från skatteutskottet ger möjligheter att finna flera olika infallsvinklar till den skattepolitiska debatten. Jag tänker inte kommentera samtliga reservationer eller rubriker i betänkandet. I stället vill jag lyfta fram några avsnitt som jag tycker att det finns särskild anledning att debattera i dag.

Det är naturligt att börja med inkomstskatterna. De senaste dagarna har det kommit flera rapporter om det höga svenska skattetrycket. I slutet av februari meddelade Statistiska centralbyrån att inkomstskatten nu är nästan lika hög som före skatteomläggningen.

En av tankarna med skattereformen var att endast de 10 % av skattebetalarna som tjänade mest skulle betala mer än kommunalskatt. I dagsläget betalar emellertid nästan hälften av alla som har inkomster av heltidsarbete de höga skatterna, inklusive den s.k. värnskatten.

Omläggningen finansierades bl.a. med breddad skattebas, höjd moms och höjningar av andra indirekta skatter. Det hushållen nu märker av är emellertid ingenting annat än just höjda skatter. I många hushåll är skatterna numera den i särklass största utgiften. Inte minst de orimligt höga fastighetsskatterna och energiskatter har lett till detta.

För övrigt har riksdagens ledamöter även i dag möjlighet att sänka fastighetsskatten. Av betänkandet att döma kommer det inte att bli majoritet för det förslaget, vilket många medborgare ute i landet har anledning att beklaga.

Lars Hedfors är en av dem som i riksdagen arbetade med att lotsa skattereformen genom skatteutskottet i början av 90-talet. Han kan se tillbaka på en period där stora delar av reformens syfte förfelats, och han är själv en av dem som mest verksamt har bidragit till detta.

Min fråga till Lars Hedfors är naturligtvis: Är Lars Hedfors nöjd med denna utveckling? Eller är det rent av så att han tänker höja skatterna ytterligare för att bli nöjd?

I går presenterades en utredning som Erik Norrman vid Lunds universitet gjort. Den visar att en svensk industriarbetare får betala drygt 60 % av lönen i skatt. Det innebär det högsta skattetrycket jämfört med de tretton andra länder som ingår i jämförelsen.

I två andra europeiska länder i vårt närområde, nämligen Finland och Tyskland, är man nu i full färd med att genomföra stora skattesänkningar. Dessa båda länder har liksom Sverige tragiskt hög arbetslöshet och betydliga offentliga åtaganden. De har också flera andra likheter med Sverige avseende ekonomi och arbetsmarknad.

I Finland avser man att sänka den genomsnittliga skattesatsen med 5 % under nästa år och det därpå följande året. Totalt räknar man med sänkta skatter på ca 14 miljarder svenska kronor.

I Tyskland är tanken att gå ännu längre. Den högsta marginalskatten sänks från 53 till 35 %. Den genomsnittliga skattesatsen tänker man sänka med 10 procentenheter.

I båda fall avser man att kompensera detta bl.a. genom basbreddningar, men inte så att de fullt ut kompenserar inkomstbortfallet.

För mig är det märkligt att socialdemokraterna här i Sverige vill hålla fast vid det höga svenska skattetrycket. Det fördärvar incitamentet till arbete och sparande. Det för oss ännu längre in i den politikerstyrda ekonomin, där allt mindre utrymme lämnas åt medborgarnas självständiga och berättigade ansvar och beslutsfattande. Vi måste bryta denna utveckling så att var och en kan leva på sin lön. Detta självklara är tyvärr ingen självklarhet för många medborgare i dagens Sverige.

I betänkandet finns också ett avsnitt om tjänstesektorn. Dagens debatt blir i denna del, liksom i många andra delar för övrigt, en repris från höstens budgetdebatt. Flera av de yrkanden som finns med i de enskilda motioner som behandlas i betänkandet behandlade vi i höstas med anledning av partimotioner.

Vi har från vårt håll lagt fram förslag om t.ex. skattereduktion för vissa hushållstjänster och avdrag för arbetskostnader vid reparation och underhåll av egna bostäder. Det är en början på vägen att omvandla svarta jobb till vita, och att över huvud taget skapa en arbetsmarknad i en tjänstesektor som kan erbjuda människor arbete.

Det finns emellertid anledning att bredda debatten. Om några dagar kommer Tjänsteutredningen med sitt betänkande. Det skall bli intressant att se om den debatt som följer på den utredningen kan föras i ett mindre låst och mer sakligt tonläge än vad som många gånger varit fallet de senaste åren.

När Anne-Marie Pålsson och Erik Norrman startade debatten genom att lägga fram sin modell för att få en fungerande marknad för hushållstjänster hade förslagen det goda med sig att debatten kom i gång med en rivstart. Tyvärr ledde det också till att socialdemokraterna låste sig för fortsatt diskussion av ideologiska skäl. Jag skulle välkomna en öppnare attityd framöver, en attityd som innebär en chans att förutsättningslöst se över möjligheterna att minska skattekilarna i tjänstesektorn för att minska arbetslösheten.

Detta innebär naturligtvis ingen helhetslösning av arbetslöshetsfrågan, men jag är övertygad om att den innehåller dellösningar som kan vara mycket intressanta för utvecklingen av ekonomin och arbetsmarknaden.

Skatteväxlingskommittén är nu klar med sin utredning om möjligheterna att genom höjda miljö- och energiskatter skapa utrymme för sänkta skatter på arbete. Det vore naturligtvis bra med sänkta skatter på arbete. Vi ser emellertid också möjligheten att pröva olika typer av administrativa regleringar och ekonomiska styrmedel, som även kan innefatta subventioner av olika verksamheter och teknik för att uppnå målet en bättre miljö. Det finns inslag av detta redan i dag, men det finns anledning att söka efter fler metoder.

Utredningen ger emellertid enligt vår mening inget belägg för att det finns stora möjligheter att på ett framgångsrikt sätt få fram såväl miljö- som samhällsekonomiska vinster med en skatteväxling.

Basen för miljöskatterna är ju inte konstant. Höjs dessa skatter dramatiskt kan det förvisso leda till att vissa för miljön skadliga aktiviteter försvinner, och det är ju bra. Men det kan också leda till att viss produktion, som i en internationell jämförelse trots allt är mycket miljövänlig, flyttas till länder där högre utsläppsnivåer tillåts. Eftersom miljöproblemen är globala kommer de ändå att komma tillbaka till oss bakvägen.

Vi måste koppla isär de mycket viktiga frågorna om ekonomiska styrmedel för att minska miljöbelastningen i samhället och behovet av att sänka skatten på arbete. Det råder inget jämviktsförhållande mellan miljöskatter och skatter på arbete.

Det finns några yrkanden i betänkandet som jag tycker är intressanta ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt. Jag menar att vi i betydligt större utsträckning än hittills måste koppla ihop skattediskussionerna med situationen på arbetsmarknaden. I höstas hade vi anledning att föra ett resonemang kring frågan om att utvidga rätten till avdrag för arbetsrum i hemmet, i syfte att underlätta små- och nyföretagande. I dag vill jag peka på ytterligare tre detaljfrågor, som jag menar förtjänar större uppmärksamhet än vad som kanske blir fallet vid en första anblick.

Förmån av datautrustning och datautbildning hanteras i dag olika beroende på hur skickliga företagen är att tolka skattelagstiftningen. Vi moderater har ställt oss bakom en motion av Ingvar Eriksson och Jeppe Johnsson där förslag från regeringen begärs som gör datautbildning skattefri. Medborgarna och samhället i allmänhet har ett stort intresse av att öka datakunskaperna för att alla skall kunna fungera bättre på arbetsmarknaden nu och i framtiden.

Vi riskerar att förlora viktiga möjligheter till kompetensutveckling till en kostnad av försumbara skatteintäkter om inte vi får en ordning som innebär att datautbildning skall vara skattefri. Intresset finns både hos företagen och hos enskilda individer. Låt därför inte skattereglerna krångla till detta!

I en moderat partimotion finns också ett yrkande om en utredning av reglerna för dubbel bosättning. Skall vi få en arbetsmarknad som fungerar, där kraven på rörlighet hela tiden ökar och där människor byter arbetsplatser allt oftare, så måste skattereglerna anpassas efter detta. Det finns skäl att tro att reglerna om dubbel bosättning är en sådan regel som behöver moderniseras, så att det blir möjligt för människor att söka arbeten där de finns eller där deras kompetens kommer till sin rätt.

Den sista punkten i den del som jag vill peka på gäller möjligheten till skattefria kompetenskonton. Det nödvändiga livslånga lärandet kommer att innebära en större grad av personligt ekonomiskt åtagande. För att öppna möjligheter för detta finns i betänkandet ett förslag om att regeringen skall återkomma med en lagstiftning som gör detta möjligt. Detta är en möjlighet som riksdagen bör ta till vara, inte minst efter höstens riksdagsbeslut, som innebar moms på utbildning i en utsträckning som motverkar människors strävan att förkovra sig.

Till slut, herr talman, vill jag ta upp frågan om änkepensionerna. Socialdemokraterna och Centern beslutade under hösten att änkepensionerna skulle inkomstprövas. I vart fall Centern tycks, enligt ett nyhetsinslag på TV häromdagen, ha trott att denna inkomstprövning endast gällde arbetsinkomster. När nu blanketter skickas ut till änkorna så har det säkert gått upp även för Centern att inkomstsamordningen även gällde pensionsinkomster. Dessutom beräknas en fiktiv avkastning av innehav av kontanter, fordon, värdepapper, kanske en tavla etc., som vida överstiger den avkastning som en investering av ett sådant slag leder till för en person som inte är änka.

Vi moderater har hela tiden sagt nej till denna försämring för änkorna. Det är ett brott mot den överenskommelse som träffades i samband med att beslut om ändrade regler fattades i slutet på 80-talet. Det är också ett hårt slag mot en grupp som i regel inte kan påverka sin inkomst. Dessa pensionärer drabbas av en förändring av retroaktiv karaktär.

Men det stannar inte vid detta. Det blir också konsekvenser på skatteområdet. Marginaleffekterna för den änka som kanske trots allt kan påverka sin inkomst och tjäna några tusenlappar kan bli uppåt 27 000 kr, vilket naturligtvis är fullständigt otillständigt. Det har sagts att det inte är så många som drabbas av denna skatteeffekt. Enligt min mening räcker det att det är en enda person. Svensk skattelagstiftning skall inte få innehålla regler som ger sådana effekter att de uppenbarligen strider mot allt sunt förnuft.

Jag har i olika sammanhang hört att Centern börjat vackla i änkepensionsfrågan. Jag hoppas att både Socialdemokraterna och Centern snarast omprövar hela frågan, och inte bara skattedelen.

Herr talman! Jag står bakom samtliga reservationer som Moderaterna skrivit på i utskottet, men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 1 under mom. 1 och reservation 2 under mom. 3.

Anf. 112 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! I höstas, när det var 700 dagar kvar till valet, hade vi i Folkpartiet en liten kampanj på temat: Det finns 700 000 arbetslösa. Håll ut! Det är bara 700 dagar kvar till valet. I dag är det i stället 715 000 personer som är arbetslösa, och det är 560 dagar kvar till valet. Valet kommer närmare, men arbetslösheten minskar inte i samma takt, utan den går upp.

AMS, som hittills alltid har varit för optimistiskt, räknar med att arbetslösheten 1998 kommer att uppgå till minst 12 %. AMS har begärt drygt 70 miljarder kronor, dvs. fem och en halv miljard mer än vad regeringen räknat med för i år.

Lika illa är det att antalet personer som hade jobb i januari var nästan 90 000 mindre än för ett år sedan. Varslen ökar fortfarande, och de lediga platserna minskar. Men de nya jobb vi behöver lyser med sin frånvaro, trots att solen nu börjat lysa på oss alla.

De närmaste åren är därför ingen utmaning större än kampen mot arbetslösheten och kampen för nya jobb. Den liberala politiken är helt inriktad på att skapa förutsättningar för jobb, framför allt genom företagande. Fler företagare ger nämligen fler företag, som ger fler jobb. Vad vi behöver i det här landet är fler skattebetalare – inte fler skatter. Vi behöver fler skattebetalare för att kunna finansiera vård, utbildning och omsorg.

Herr talman! Även om vi i Folkpartiet kanske var sena med att börja använda uttrycket grön skatteväxling har vårt parti av tradition varit drivande för att använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Den stora skattereformen för fem sex år sedan innehöll också ett stort inslag av vad vi i dag kallar för skatteväxling – omkring 20 miljarder kronor. Utan att alls vara någon mirakelmedicin som löser alla problem är skatteväxling förnuftigt. Vi skall fortsätta att skifta beskattning av arbete mot beskattning av miljöförstöring och resursförbrukning. Vi i Folkpartiet har därför tillsammans med alla övriga partier utom Moderaterna ställt oss bakom en sådan inriktning i Skatteväxlingskommittén. Exakt hur detta skall inrättas och i vilken takt det skall ske får vi jobba vidare med tillsammans och i takt med att omvärlden genomför liknande förbättringar. Det är förnuftigt att fortsätta att skifta arbetsbeskattning mot beskattning av miljöförstöring därför att vi behöver sänka skatten på arbete och vi behöver fortsätta att använda ekonomiska styrmedel. Det är ingen universallösning, men det är en del i en vettig politik.

Herr talman! När nu Sverige behöver fler företagare, fler företag och fler jobb så kan inte det fungera utan en expanderande tjänstesektor. Hela förmiddagen och mitt på dagen har kammaren debatterat jämställdhetsfrågor. De här sakerna hör faktiskt ihop. Det är nämligen nu och här, i den här debatten och i andra ekonomiska debatter, som viktiga delar av de reala möjligheterna till jämställdhet avgörs. Om kvinnor och män skall ha lika möjligheter och lika chanser till jobb, utveckling, fritid och till att helt enkelt bara vara den man själv vill utan att styras av fördomar och förutfattade meningar måste de ekonomiska villkoren vara jämställda – och det är de inte i dag.

Vi måste släppa loss tjänstesektorn, bryta de offentliga monopolerna och ha en rimlig beskattning på vårt arbete. Många kvinnor finns i de offentliga tjänstejobben, som vi inte har råd att betala för fullt ut. Ytterligare många andra har sina affärsidéer inom tjänstesektorn. Om vi vill öka deras möjligheter till ett eget företagande och öka möjligheterna för fler arbetsgivare att kunna utvecklas inom sitt jobb, bredda sin verksamhet och få vettiga utkomstmöjligheter, måste sänkta kostnader på arbete och förenklade regler vara viktiga delar.

Det är därför vi i Folkpartiet har lagt fram just sådana förslag. Vi vill helt ta bort arbetsgivaravgifterna för hushållsnära tjänster, och sänka momsens på den s.k. turistnäringen. Servicecheckar bör införas för att kunna förenkla regelverket för dem som vill ge sig in i detta. Regeringen har tillsatt en utredning, men den har inget tydligt uppdrag att verkligen utforma lättnader inom den hushållsnära sektorn. Det har fortfarande

heller inte hänt något konkret med Riksskatteverkets förslag om servicecheckar. Utredningen om tjänstesektorn har fått underlagsrapporter som rätt entydigt visar att det är samhällsekonomiskt effektivt att sänka beskattningen på hushållsnära tjänster, dvs. tjänster som innebär att någon vill sälja sin tid och sitt kunnande till någon annan människa i hans eller hennes egenskap av privatperson.

Dessa skattesänkningar kan förstås få litet olika effekter beroende på hur man utformar dem. Men det är inte det som är det viktiga, utan det viktiga är att man släpper på prestigen och på sina ideologiska bindningar och kommer loss och gör någonting.

Men vad har regeringen gjort då? Jo, de skattemässiga stimulanser som hittills kommit fram har varit helt inriktade på de sektorer där män jobbar och där män nyttjar: köpa bil, köra bil, reparera hus och bygga om hus. Då är jobben viktigare än principerna! Då kallar man det inte för subventioner, och då är det inget tal om drängar eller att var och en skall sköta sitt. Skatterabatt för att måla fönster? Ja visst – viktigt för att män skall få arbetstillfällen. Men ve den kvinna som vill köpa fönstertvätt!

Så länge skatterabatter och stimulans till företagande är könsdiskriminerande kan man inte med bästa vilja i världen hävda att världens mest jämställda regering tillämpar *mainstreaming* i den ekonomiska politiken.

Herr talman! Det finns många fler exempel på att skattepolitiken inte alls har nåtts av ett jämställt synsätt. Sambeskattnings av förmögenhet, reglerna för bilavdrag till och från jobbet och förmånsvärderingar är några tydliga exempel. Vi har många decennier att ta igen. Inom de här områdena tror jag att det framför allt handlar om att kvinnor och män som delar ansvaret för hem och barn helt enkelt inte har varit med tillräckligt mycket i utformningen av den ekonomiska politiken. Det här är ju någonting som är lika angeläget för männen som för kvinnorna i framtiden. Jag tror att vi måste försöka skynda på den utvecklingen. Detta visar ju hur viktigt det är att vi har alla sorters människor med i beslutsprocesserna. Det är bara då som alla verkligheter och alla vardagar också avspeglas och ger avtryck i besluten.

Herr talman! Det här betänkandet handlar om de framtida skattevillkoren på en lång rad disparata områden. Jag har velat lyfta fram det som är det allra viktigaste för oss nu, nämligen att skapa förutsättningar för fler jobb och att skapa bra villkor för en expanderande tjänstesektor. Det finns många andra intressanta frågor här som t.ex. att kunna skapa en levande utveckling i våra bostadsområden. Det har funnits olika förslag på hur man skall kunna få vettiga villkor för självförvaltning, men jag har inte tagit upp det.

Det finns en sak till som jag vill ta upp. Socialdemokraterna och Centern har drivit igenom försämringar av änkepensionerna. Vi tycker givetvis inte att detta är rimligt. Det är inte rimligt att människor som redan har det svårt skall drabbas av en så stor besparing. Det är ett brott mot den tidigare överenskommelsen, och det är socialt okänsligt. Den här avtrappningen påverkar också det särskilda grundavdraget. Vid vissa inkomstkombinationer kan det bli helt förödande margineffekter. De märkliga effekterna av det här beslutet har tydligen börjat klarna även för dem som står bakom beslutet. Beslutet framstår då som allt märkligare.

Om inte margineffekten när det gäller beskattningen var avsiktlig, precis som avräkningen mot pensionsförsäkringarna inte var det, kan man

ju hoppas på en förändring. Tyvärr har det hittills visat sig att man inte kan lita på att löften om förändringar verkligen genomförs. Därför har jag velat ställa mig bakom en reservation om ett tillkännagivande till regeringen i just den här frågan.

Herr talman! Jag står givetvis bakom alla reservationer till betänkandet som jag har skrivit under, men jag yrkar bara bifall till nr 2 och nr 6.

Anf. 113 RONNY KORSBERG (mp):

Herr talman! De flesta av de förslag som vi behandlar i det här betänkandet i dag är frågor som vi har behandlat många gånger här i kammaren. Därför skall jag försöka att koncentrera mina inlägg till det som kanske är litet nytt.

Jag kommer att uppehålla mig vid tre olika saker. För det första detta med skatteväxlingen. Redan när Miljöpartiet bildades för snart 17 år sedan började tankarna på att det var något galet i skattesystemet att växa fram. Miljöpartiet har hela tiden drivit frågan att man borde öka på skatten och göra det dyrare att släppa ut skit i naturen och att förbruka resurser som inte återskapas igen. I stället borde skatten på arbete sänkas, eftersom vi behöver ha arbete. Det är än mer aktuellt i dag.

Under de senaste ett och ett halvt åren har jag själv deltagit i arbetet i Skatteväxlingskommittén som ledamot för Miljöpartiet och kunnat följa jobbet från insidan. Till min och Miljöpartiets glädje har en övervägande majoritet i kommittén kommit fram till att skatteväxling är ett bra sätt att försöka komma till rätta med en del av de problem som vi står inför. Det gäller dels miljöproblemen, dels arbetslöshetsproblemen. Det är bara Moderaterna som har ställt sig utanför den här idén, och det tycker jag är litet intressant nu när vi har ett förslag från den här kommittén.

När jag ser Moderaternas reservation i det här betänkandet blir jag litet fundersam. Å ena sidan säger de att sänkt skatt på arbete är en bra idé, och det är vi alla överens om. Sedan säger de, eller har åtminstone tidigare sagt, att miljöskatter nog inte är så dumt egentligen. Men nu hör vi att det finns en betydande glidning i terminologin från Moderaterna. Nu talar de i stället om en ändrad inriktning av diskussionen kring hur man skall komma till rätta med miljöproblemen och de finansiella instrumenten. De talar mer om subventioner till ny teknik osv.

Men om de ändå lever i den tron att det finns en anledning att försöka komma åt detta på något sätt, frågar man sig bekymrat hur Moderaterna kommer fram till den slutsatsen att det är bra att sänka skatten på arbete och att höja skatten på miljöfarligt utsläpp, men om görs det samtidigt så går det inte alls. Om man sedan kallar det skatteökning på miljöfarliga utsläpp eller liknande, eller om man vill kalla det subventioner spelar kanske inte så stor roll. Det är mer en teknisk fråga.

I stället tycker jag att det vore naturligt att Moderaterna kom fram till att det vore en mycket bra idé att skatteväxla. Det ger ju var och en möjlighet att sänka skatten, eftersom det utgår ifrån att vi skall ha ett oförändrat skattetryck. Om man då förbättrar sitt beteende och minskar sina utsläpp, sjunker ju skatten automatiskt. Och det är ju det som Moderaterna alltid säger att de vill åstadkomma. Det kunde vara intressant att höra från Carl Fredrik Graf hur den ekvationen går ihop.

Sedan måste jag tyvärr också vända mig till Folkpartiet. Jag kan även där märka en viss glidning. Min enkla fråga till Karin Pilsäter är: Ångrar Folkpartiet att ni skrev under Skatteväxlingskommitténs förslag?

I det anförande som Karin Pilsäter hade markerade hon två gånger att detta naturligtvis inte är något mirakelmedel. Hon talar om att vi måste jobba vidare med omfattningen och utformningen. Sedan glömmen hon, eller hoppar avsiktligt över, att när det gäller anknytningen till det internationella beteendet säger kommittén att om Sverige väljer att skatteväxla i stor skala, vad det nu är, skall vi naturligtvis vara uppmärksamma på hur man gör i andra länder. Det kan vara ganska svårt att genomföra en stor skatteväxling. Men vad är då det?

Man kan ju diskutera om den uppgörelse som Folkpartiet var med om för några år sedan, som även Karin Pilsäter hänvisade till, var stor eller inte. Det kunde vara bra med ett klagörande från Folkpartiet om de fortfarande står fast vid att det är ett bra instrument och att de inte har ångrat att de skrev på det här.

Vi i Miljöpartiet är i alla fall glada för att det äntligen har slagits fast att skatteväxling är ett verksamt medel för de mål vi har. Nu har vi en annan plattform att jobba ifrån när vi diskuterar skatteväxling. Tidigare har det hela tiden varit frågan om att vi skall diskutera om skatteväxling är något att ha eller inte. Nu har vi svaret.

Sedan hänvisar också Moderaterna till utredningen och säger att det blir så dyrt. Det är intressant att notera att i reservationen säger de att om man bortser ifrån miljöförbättringarna, är det svårt att finna något belägg för att skatteväxling skulle vara bra. Då kan man fråga sig varför man skall bortse ifrån miljöförbättringarna när det är just en av de saker man vill uppnå. Det är något konstigt i det resonemanget. Men det får vi kanske också en förklaring på från Carl Fredrik Graf.

Herr talman! Den andra frågan jag vill ta upp gäller självförvaltning. Där har vi i Miljöpartiet också länge drivit tanken att de som tar del i självförvaltningen i ett hus och jobbar i bostadsområdet där de bor kan få en hyresreduktion. Detta har i vissa fall lett till oönskade skatteeffekter, dvs. skattemyndigheterna vill att den här hyressänkningen skall beskattas. Nu kommer det enligt uppgift ett sådant förslag, och det tycker vi är mycket bra.

En sak som har förbigås med relativt stor tystnad i betänkandet – det har diskuterats i utskottet – är det förslag som Miljöpartiet har lagt fram om att utöka detta. Det knyter delvis an till andra diskussioner om tjänstebeskattning och reduktioner och subventioner där. Om man tittar på hur människor har det, kan man se att i många bostadsområden har det av olika skäl blivit en ganska stor ansamling av människor som är arbetslösa och socialbidragsberoende. Det är ett enormt problem hur man skall få dessa människor att återfå tron på tillvaron och att det faktiskt finns en framtid även för dem.

Ett sätt är att försöka mobilisera folk i olika områden, s.k. social mobilisering. Det här kräver att man är litet fantasifull och tar till alla de verktyg som finns. Ett sätt är att bygga nätverk och skapa meningsfull sysselsättning för människor, att se till att de blir engagerade, att de deltar i olika demokratiska processer och att de blir aktiva – att man utvecklar det sociala kapital som finns hos människor.

Därför har vi föreslagit att idén om självförvaltning inte bara skall sträcka sig till att man hjälper till att rusta upp gården, eller vad det nu kan handla om, utan man skall också kunna delta i s.k. bytesringar. Bytesringar betyder att man kan lämna in sina begagnade varor – för den delen även nya om man vill bli av med dem – och för dem få antingen poäng eller omedelbart byta till sig andra saker.

Men, menar vi från Miljöpartiet, det borde också vara möjligt att byta in en del av sin arbetskraft eller kompetens, dvs. tjänster som jag har med mig men som jag kanske har svårt att finna avsättning för. Kanske har jag inte kompetens att starta företag, att börja sälja och att dra i gång hela den apparat som det innebär.

Det är intressant att notera att när vi i skatteutskottet i höstas var på Island fick vi lära oss att man där får tjäna upp till 70 000 kr, om jag minns rätt, utan att man behöver betala någon skatt för detta.

I linje med det har vi föreslagit att man kanske upp till ett halvt basbelopp kan erbjuda sina tjänster och mot dem i stället byta till sig varor som man behöver. För t.ex. invandrare som kommer till Sverige och som vi vet ofta har med sig mycket bra kompetens men som inte kommer in på den svenska arbetsmarknaden, skulle det innebära att de kan byta tjänster, både med varandra och med andra utanför den grupp de tillhör.

Det tror jag skulle vara ett mycket effektivt och verksamt sätt att få människor i aktivitet. Det skulle vara ett sätt att få igång de nätverk som krävs för att man skall känna att man behövs och att man har någonting att bidra med i samhället. Det är ett av de förslagen.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till vår reservation 9, som även innehåller förslag om att självförvaltning också skall innebära möjlighet att byta tjänster upp till ett halvt basbelopp.

Den tredje frågan jag tänkte ta upp är den eviga frågan om fastighets-skatten. Den har vi som jag tidigare sade debatterat många gånger här i kammaren. Det rör sig åt rätt håll, får man väl säga, även om det går långsamt. För några veckor sedan kunde vi läsa i Dagens Industri att det nu är utredningar på gång. Jag vill dra mig till minnes att förra gången vi diskuterade detta hade jag en ordväxling med både Inger Lundberg från Socialdemokraterna och Rolf Kenneryd från Centern om behovet av att se över frågan om hur man beskattar fastigheter.

Vi i Miljöpartiet menar att dagens system för att beskatta fastigheter är galet – om grannen säljer sin kåk dyrt får jag betala mer skatt. Det har vi protesterat emot. Vi har dessutom krävt att man skall fasa ut fastighets-skatten och hitta ett annat system. Det svar vi tidigare har fått från representanter för majoriteten har varit att det är ett bra system. Det har kanske sina brister, och det skall ses över.

Nu har man tydligen vaknat till ordentligt i regeringen – det tycker vi är trevligt – och tillsatt två olika utredningar. Det är dels en offentlig utredning som skall titta på själva fastighetstaxeringsförfarandet, dels en utredning som görs inom departementet om hur de förslag som kan finnas skulle slå ur fördelningsynpunkt. Det är min förhoppning att man inte gör den i akt och mening att se om man kan slå ihjäl andra förslag. Jag hoppas att man i stället verkligen objektivt prövar de andra alternativa möjligheter som finns att ta ut skatt.

En annan möjlighet som vi har pekat på från Miljöpartiet är att i större utsträckning låta kommunerna ta ut avgifter eller skatter för att klara av

de kostnader som man har. Det är bara några veckor sedan vi i skatteutskottet blev uppvaktade av representanter från ett antal kommuner i landet. Man drabbas mycket av att man har höga kostnader för sin service, men fastighetskatterna går inte till kommunerna. Det här är ett stort problem för många kommuner som är turistorter. Man har självklart också intäkter, men det finns ändå anledning att titta på om det finns en obalans.

I det här sammanhanget finns det en motion från kristdemokraterna som tar upp möjligheten att ta ut kommunala avgifter i kommunerna. Miljöpartiet har tidigare också motionerat om detta, dock inte just nu. Därför vill jag i det här sammanhanget yrka bifall till reservation 18, som just tar upp det, med anledning av den motionen. Vi tycker att det är väl värt att pröva, och vi vill skicka med det till representanterna för majoriteten här i riksdagen när vi nu ser fram emot ändrade regler för fastighetstaxeringen.

Anf. 114 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! När jag lyssnade på Ronny Korsberg fick jag litet grand intryck av att han försökte koka soppa på en spik. Jag trodde att jag gjorde mycket klart att vi tycker att det är en bra idé med skatteväxling. Vi har självklart inte ångrat oss. Däremot tycker jag att det ändå är viktigt att poängtera att skatteväxling som begrepp inte är någon mirakellösning som hjälper mot skoskav och hål i ozonskiktet på samma gång. Men det kan vara ett verksamt sätt att nå en bit på vägen mot viktiga mål.

Vi tycker heller inte att man skall låsa tankegångarna vid själva växlingen. Man måste kunna pröva skatter och avgifter på miljöförstöring för sig, beskattningen av arbete och utformningen av den beskattningen för sig och skattetrycket för sig. Det är det jag menar. Man kan inte se det här som det enda sätt på vilket vi skall attackera och som den enda lösningen på alla våra problem. Så nu hoppas jag att den saken är klargjord.

Jag reagerade också litet på Ronny Korsbergs idéer om bytesringar, trappstädning o.s.v. Jag tror att de funderingarna från Miljöpartiet egentligen bara är en avspeglning av det höga skattetrycket på tjänster privatpersoner emellan. Det kan vi inte lösa genom att inrätta någon sorts dual ekonomi, med en löne- och skatteekonomi och en bytesekonomi där vi prövar nyttighetsgraden eller lämplighetsgraden av det man gör.

Vi har redan en sådan här skattefrihet som Miljöpartiet är ute efter. Den kallas för grundavdrag. Det är visserligen bara en fjärdedels basbelopp. Men då behöver inte någon politiker pröva hur nyttigt eller lämpligt det som man har gjort är. Det kan man i stället avgöra själv.

Anf. 115 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Först till skatteväxlingen. Jag hoppas att Folkpartiets representant i Skatteväxlingskommittén inte gick in med föresatsen att skatteväxling bl.a. skulle vara ett medel mot skoskav. Det kanske är att ta ut svängarna litet väl mycket. Nu menar naturligtvis inte Karin Pilsäter det. Det var väl kanske litet grand ett sätt att raljera med mitt påhopp.

Jag noterar tyvärr att Karin Pilsäter fortsätter att vara oerhört tveksam. Hon förstärker nästan tveksamheten. Läser man Folkpartiets motion när det gäller grön skatteväxling får man ett helt annat intryck. Då är det

faktiskt mer likt en mirakelmedicin än någonting annat. Det har tydligen skett en betydande omsvängning. Det är väl bara att notera. Det har kanske också någon påverkan på Folkpartiets trovärdighet i de här frågorna.

När det gäller bytesringar talar Karin Pilsäter om en dual ekonomi. Jag ser inte att det skulle vara något större problem eller att det skulle vara så klåfingrigt av politikerna. Det är ju precis tvärtom. Vi säger att politiker inte skall gå in och fingra. Om människor själva i egen regi vill byta varor och tjänster med varandra skall de kunna göra det utan att någon lägger sig i. Jag ser inte att det är så väsensskilt från de subventionerade tjänster som Karin Pilsäter förordar. Det är ju däremot betydligt mer komplicerat, byråkratiskt och klåfingrigt. I det fallet skall det verkligen vara någon som granskar och kontrollerar att det är rätt saker som har gjorts för att man skall få en reduktion.

Vår idé utesluter naturligtvis inte det som Karin Pilsäter säger. Det är ett komplement som jag tycker att man även i Folkpartiet kunde vara beredd att lyssna på.

Anf. 116 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Då undrar jag hur någon människa skall kunna avgöra vad som är skillnaden mellan att byta på det här sättet och att byta tjänster med varandra och ha pengar som växlingselement. Det är ju detta det handlar om – att man inte behöver byta exakt med varandra eller i samma ögonblick.

Problemet med den här typen av speciallösningar är ju just att man behöver ha olika typer av speciallösningar. I dag har vi ett undantag från regeln om lika skatt på lika inkomst, nämligen om man har tjänat pengarna på att plocka kottar eller bär. Ni vill utvidga det till städning i trappor i hyresbostäder eller deltagande i bytesring. Det här tycker jag är en viktig illustration av problemet att när en människa skall sälja sin tid och sitt kunnande till en annan människa blir det svårt att komma överens. Det blir nämligen väldigt mycket skatter människorna emellan.

Jag tror att det är en riktigare väg att försöka undvika att skapa två sorters ekonomi, av vilka den ena skall bära alla de kostnader som vi vill betala med skatterna. Vi bör i stället försöka finna former för att lösa dessa problem på ett vettigt sätt. Jag är väldigt angelägen om att hitta bra möjligheter till exempelvis självförvaltning i boendet, delaktighet i barnomsorgen osv., men det här tillvägagångssättet blir ett tydligt exempel på att det höga skattetrycket på eget arbete leder till att många saker helt enkelt inte blir utförda.

Anf. 117 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Karin Pilsäter och jag är överens om att det är ett för högt skattetryck på arbete, men jag tycker nog att Karin Pilsäter målar upp litet för mycket av problem med den duala ekonomin. Vi föreslår ett halvt basbelopp, vilket i dag inte är särskilt mycket pengar, ca 18 000 kr på ett helt år. Finessen med detta är att man slipper all inblandning.

Mycket sådant här sker i dag ändå, fastän i en svart ekonomi. Man jobbar svart. Om vi tillåter detta, skulle man inom en viss gräns få använda den kunskap och kompetens som man har, för att skapa de sociala

nätverk som jag talar om. Det är det som är syftet. Det är egentligen inte så mycket en skattefråga. Jag tycker att det kan vara väl värt att prova, oavsett om det skall ske med hjälp av ett grundavdrag – vilket kräver att man har haft en inkomst att göra avdrag från – eller på annat sätt.

Jag tycker att man kunde vara litet mer öppen för det här. Vi har inte kategoriskt avvisat prov med avdrag för tjänster, men för detta krävs att människor har en aktivitet. De måste organisera sig på ett sådant sätt att de erbjuder sina tjänster på en öppen marknad, och den som köper dem får en skattereduktion. Det är faktiskt en mera byråkratisk lösning, som kanske återspeglar Folkpartiets syn att allting skall gå via en marknad och regleras av politiker. Jag hoppas att det inte skall bli så.

Vi menar att det skall kunna finnas en fri zon för människor. Den behöver inte vara så omfattande men kan ändå ge människan en känsla av att kunna göra saker som är viktiga för henne själv. Hon kan delta och känna att hon behövs, utan att staten lägger sig i det. Hon behöver inte deklarerat och begära avdrag för detta. Det är ett mycket enklare sätt, som kanske återspeglar Miljöpartiets syn på den sfär man som individ bör ha omkring sig för att inte i alla lägen vara kontrollerad och reglerad.

Anf. 118 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Det finns ingen motsättning, Ronny Korsberg, mellan det förhållandet att jag argumenterar för ekonomiska styrmedel och subventioner för att få fram ny teknik och det förhållandet att Ronny Korsberg talar om skatteväxling. Vad jag ville göra klart är att jag bedömer att den omedelbara kopplingen mellan höjda miljöskatter och sänkta skatter på arbete inte är så tydlig som bl.a. Ronny Korsberg vill göra gällande. Det råder inget jämviktsförhållande. Det finns modeller i utredningen där man utgår från kraftigt höjda koldioxidskatter, som skulle kunna leda till sänkta skatter på arbete. Men den relationen innebär ju att den sänkta skatten på arbete trots allt blir förhållandevis försumbar. Jag tycker nog att Ronny Korsberg skulle ha anledning att värdera det.

Något som i dag snarare är ett större hot mot miljön är det som vi skall diskutera i samband med nästa betänkande, nämligen energiskatterna, och då kommer man osökt in på kärnkraften.

Jag skulle vilja fråga Ronny Korsberg hur han värderar risken för att förhållandevis miljövänlig produktion i Sverige reagerar på ytterligare höjda energiskatter och andra skatter på så sätt att man förlägger denna produktion utomlands. Det som vi hittills har sett är kraftigt höjda energiskatter och andra skatter av den typen liksom höjda skatter på arbete. Jag tycker att det finns anledning att utvärdera den risken innan man kommer fram till slutsatsen att skatteväxling skall lösa alla problem.

Anf. 119 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Det var intressant att vi fick det klagörandet att ekonomiska styrmedel i form av subventioner är att betrakta på samma sätt som skattehöjningar. Då hade jag tolkat det rätt. I så fall blir det ännu mer obegripligt hur man i detta sammanhang kan komma fram till att det inte blir bra om man gör det samtidigt.

Man kan vid det ena tillfället sänka skatterna på arbete, och vid ett annat tillfälle kan man eventuellt införa subventioner eller alternativt höja

skatterna, om det nu är jämförbart. Men hur lång tid skall det gå innan man med ekonomiska styrmedel kan göra någonting för miljön? Skall det förflyta en månad, ett år, en valperiod eller vad? Varför går det inte att göra det samtidigt?

Carl Fredrik Graf säger att man i modellen med kraftigt höjda koldioxidskatter, som kommittén har kikat på, utgick från 50 % höjning, vilket skulle göra knappt 100 kr i månaden i det värsta scenariot i glesbygden, med långt att åka och med många barn. Utslaget var kanske inte så våldsamst stort. Denna allmänna jämviktsmodell tog inte heller hänsyn till arbetslöshetssituationen, till miljöeffekterna och till att utveckling av ny teknik kan ändra kostnadsrelationerna.

Dessa tre faktorer – arbetslösheten, miljöproblemen och ny teknik, t.ex. för energi – är de tre grundförutsättningar som man över huvud taget diskuterar för en skatteväxling. Man kan inte bortse från dem. Man kan inte luta sig mot en sådan här modell, Carl Fredrik Graf, och säga att det blir ett elände.

Utflyttningen är det ett ständigt återkommande argument från moderaterna: Oj, oj, oj! Om ni lägger på miljöskatter, flyttar företagen. Detta var något som kommittén faktiskt tittade på. Ingen kunde få belägg för att det var på det sättet. Det har skett skattehöjningar, men inga företag har flyttat ut av det skälet. Så enkelt är det, Carl Fredrik Graf.

Anf. 120 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Det känns föga trösterikt att höra att Ronny Korsberg tycker att det här är så enkelt. Jag tror att det är ganska mycket mer komplicerat än vad Ronny Korsberg vill göra gällande. När han försökte sammanfatta mitt resonemang tyckte jag att han trasslade in sig på ett sådant sätt att han inte lyckades reda ut det.

Jag konstaterar bara än en gång för klarhets vinnande att vi under lång tid i olika sammanhang har talat om ekonomiska styrmedel som en möjlighet att påverka miljöpolitiken och vilka uttryck det exakt skall ta sig. Om det skall ske i form av subventioner, avgifter, utsläppsrätter eller vad det kan vara kan vi naturligtvis fortsätta att diskutera. Men det samband som vi nu talar om är att en höjd skatt på ett område omedelbart kan leda till sänkt skatt på ett annat område. Man kan väl ha anledning att ifrågasätta om det råder ett balansförhållande i det avseendet.

Utredningen är, särskilt i kapitlet om skatter, skatteväxling och slutsatser, omgärdad med rätt så mycket reservationer, vilket gör att man nog skall diskutera dessa frågor med en betydande ödmjukhet innan man tvärsäkert kan utlova att det här skall leda till den eller den andra förbättringen i flera olika avseenden.

Anf. 121 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Carl Fredrik Graf fortsätter att förbrylla kammaren med sina inlägg om att det absolut inte går att skatteväxla. Sex av riksdagens sju partier har i kommittén kommit fram till att skatteväxling är effektiv. Det baserar man på empiriska studier av att miljöskatter är ett kostnadseffektivt sätt att bedriva miljöpolitik. Också det kanske Carl Fredrik Graf förnekar.

Vidare är man intresserad av att göra någonting åt arbetslösheten och vill sänka skatten på arbete. Moderaterna framhårdar i att det inte går att göra detta samtidigt, men man har inte någon rimlig antydning till förklaring till att detta inte skulle gå. Man börjar trassla in sig i en terminologi om att skatter kanske kan bytas mot subventioner osv. Det är en fråga om teknisk formulering. Jag tror att det vore välgörande för debatten om moderaterna i stället klargjorde sin inställning och sade att man inte är intresserad av att höja miljöskatterna.

Det blir inte trovärdigt, Carl Fredrik Graf, att gömma sig bakom den här typen av resonemang om att man nog ändå vill vara med om att påverka med ekonomiska styrmedel och försöka förbättra miljön. Skillnaden mellan moderaterna och övriga sex partier här i kammaren är att vi är beredda att använda ekonomiska styrmedel, både subventioner och skattehöjningar, för att komma till rätta med de mycket stora miljöproblem som finns och samtidigt sänka skatten på arbete, dock utan att höja det totala skattetrycket.

Detta trodde jag att moderaterna kanske kunde ha ställt sig bakom. Det hade, som sagt, varit välgörande för debatten om moderaterna hade gjort detta klargörande i stället för att gömma sig.

Anf. 122 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Jag vill först yrka bifall till reservationerna 7, 17 och 21. Vi står naturligtvis också bakom våra övriga reservationer. Jag vill även framhålla att vi står bakom reservation nr 2 om änkepensioner.

Herr talman! Sverige har världens högsta skattetryck, i storleksordningen 52–53 %. Detta vill inte regeringen, regeringspartiet och Centern tillstå. Det är ett bekymmer för många sektorer av näringslivet.

Tjänstesektorn är med allra största sannolikhet den stora framtida tillväxtsektorn, om den ges möjlighet att växa. Tyvärr är tjänsteföretagen i dag diskriminerade genom att arbete beskattas hårdare än kapital. Genom de höga skattekilarna har den vita marknaden för hushållstjänster fått ge vika för mycket omfattande svartjobb. Det undergräver dagligen den svenska skattemoralen, och detta är oacceptabelt.

För att öppna tjänstesektorn mot hushållet och därmed skapa nya arbetstillfällen vill Kristdemokraterna stimulera vissa tjänster inom hushållet genom direkta statliga bidrag. Vi har fastnat för den enkla modellen som har permanentats i Danmark. Kravet för oss är att alla hushåll skall ha råd att köpa tjänster såsom städning, tvätt, trädgårdsarbete, barnomsorg och hälsovård.

Det nuvarande ROT-avdraget bör permanentas men också utvidgas till att förutom husrenoveringar av olika slag också omfatta bilreparationer, större trädgårdsarbeten av anläggningskaraktär samt installationsarbeten av exempelvis vitvaror och datorer.

Skattereduktionen måste vara stor för att hushållen skall köpa tjänsten i stället för att man utför den själv. Vidare skall den vita marknaden vara konkurrenskraftig mot svartjobben. Kristdemokraterna föreslår därför en skattereduktion på 60 %, med ett maximalbelopp på 30 000 kr per år.

Herr talman! Det nuvarande ROT-avdraget som infördes 1996 har en annan brist som bör rättas till. Reglerna säger att fastighetsföretag som genomför arbeten i egna fastigheter inte har rätt till skattereduktion. Detta är mycket märkligt. Syftet med skattereduktionen är ju att skapa nya

arbetstillfällena, och såvitt jag förstår borde arbetstillfällena som skapas inom exempelvis en koncern vara lika åtråvärda som om en extern entreprenör utför arbetet.

Det är inte helt ovanligt att ett byggföretag också äger fastigheter. Är det regeringens mening att hellre än att byggaren skall få skattereduktion på arbeten utförda av egen personal skall han eller hon permittera eller säga upp anställda och i stället anlita externa entreprenörer? Det är denna typ av regelverk som skapar misstänksamhet och misstroende mellan regering och näringslivet. Kristdemokraterna anser att regelverket bör ändras så att skattereduktioner också kan medges för reparationer utförda av egen personal på egna fastigheter.

Vi föreslår att regeringen snarast återkommer dels med förslag till ett system av dansk modell för stimulans av hushållstjänster, dels utvidgar ROT-avdragen till att omfatta fler hushållstjänster och tar bort kineseriet i regelverket som hindrar skattereduktion för egen personal.

Herr talman! Kristdemokraterna anser att fastighetsskatten skall sänkas från 1,7 % till 1,5 % och att systemet med fastighetsskatter på sikt avskaffas.

Att både höja skattenivån och löpande räkna upp taxeringsvärdena leder till svåra problem för många småhusägare och familjer, som i dag sitter och räknar på om de måste lämna sitt bostadsområde av skatteskäl. I vissa tätorter och attraktiva områden tvingades regeringen och Centern till reträtt. Men det blev helt marginellt, och det löser inte problemet för vanliga barnfamiljer i helt vanliga bostadsområden.

Kristdemokraterna anser, att så snart det statsfinansiella utrymmet så medger bör fastighetsskattesystemet ersättas med en rätt för kommunerna att ta ut avgifter för gatuunderhåll och andra kostnader som fastigheterna föranleder. Ett sådant system skulle väsentligt underlätta också för fritidskommuner som i dag har många hus och höga kostnader men inga skatter från husägare.

Herr talman! Slutligen till frågan om förmögenhetsskatter.

I den förmögenhetsbeskattning som regeringen planerar att införa finns en kvarleva av den föräldrade sambeskattningen. Det kan inte vara rimligt att förmögenhetsskatten skall stiga kraftfullt för att två personer flyttar ihop till ett hushåll. Det leder till mycket tricksande i boendet bland medborgarna, vilket knappast kan vara regeringens syfte. Sambeskattningen behöver tas bort.

Lika angeläget är det att undanta arvs- och gåvobeskattningen på arbetande kapital vid generationsskiften. Genom att undanta denna typ av förmögenhetsbeskattning kan små och medelstora familjeföretag hållas ihop betydligt bättre än i dag. Detta är en angelägen del i ett förbättrat småföretagarklimat i Sverige, och Kristdemokraterna anser att lagen bör ses över i detta syfte.

Anf. 123 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Detta betänkande behandlar, som vi redan har hört, ett antal motioner som har blivit kvar från den allmänna motionstiden och som vi inte behandlade i samband med budgetbehandlingen under hösten 1996. Det beror på att dessa motioner inte direkt berör 1997 års budget utan är litet mer framåtsyftande. De handlar i huvudsak om inkomstskattefrågor på en mängd olika områden, som vi också har hört här tidigare,

inkomstskatter m.m.

från skatteväxling till kommunal beskattning. Jag tänkte att jag skulle kommentera några av dessa reservationer och då också kommentera några av inläggen från talarstolen.

Först vill jag göra en allmän reflexion om dessa reservationer och de som står bakom dem. När man studerar reservationerna är det ganska frapperande hur ensamma Moderaterna är i skattepolitiken. Här har vi 24 reservationer. Av dessa 24 reservationer står Moderaterna ensamma för åtta. Det kanske inte är särskilt märkligt. Men Moderaterna har bara två gemensamma med Folkpartiet och kd, de partier man säger att man vill samarbeta med, om nu olyckan skulle vara framme så att man hamnar i regeringsställning. Det är mycket märkligt.

Tittar man på nästa betänkande som vi skall behandla är Moderaterna överens med Folkpartiet och kd bara om en enda reservation av 21. Det är egentligen ganska typiskt för Moderaternas skattepolitik. Det är en så pass extrem politik att den skrämmer inte bara oss socialdemokrater utan också presumtiva samarbetspartner framöver. Det borde vara anledning till eftertanke för Moderata samlingspartiet.

Vi har också hört Carl Fredrik Graf från talarstolen tala högt och tydligt om det höga skattetrycket och att vi måste sänka skatterna och minska skattetrycket. Moderaterna har i något sammanhang tidigare sagt att man vill verka för att skattetrycket skall sänkas till 40 % av bruttonationalprodukten. Det skulle innebära att ungefär 250 miljarder kronor ytterligare skulle tas ifrån den svenska budgeten. Då blir min fråga till Carl Fredrik Graf: Om ni står fast vid detta, vad är det som ni skall spara in på utöver de väldiga besparingar som vi nu har tvingats att göra? Skall ni skära ytterligare i sjukvården? Skall ni skära ytterligare i äldreomsorgen? Skall ni skära i utbildningen eller barnomsorgen, eller vad skall ni spara på?

Jag kan bolla frågan vidare till de presumtiva samarbetspartner man vill ha, Folkpartiet och kd: Är ni med på de här stora besparingarna? Är ni med på de här skattesänkningarna? Både Holger Gustafsson och Karin Pilsäter har talat sig varma för att sänka skattetrycket. Hur långt vill ni gå, och vad skall ni spara på? Det vore bra om vi kunde få det utrett under den här debatten.

Den första reservationen rör en stor och viktig politisk fråga som avhandlats ganska ingående här tidigare, nämligen skatteväxling. Här står Moderata samlingspartiet alldeles ensamt. Man är ute på sin skattepolitiska ökenvandring. Alla partier utom Moderata samlingspartiet tycker att detta är en framkomlig väg för att få ned arbetslösheten och förbättra miljön.

Men Moderata samlingspartiet ser bara svårigheter. Man staplar den ena invändningen på den andra. Det går inte, eller det är i alla fall väldigt svårt att höja energi- och miljöskatterna. Det går inte att offensivt använda sig av ekonomiska styrmedel, osv. Däremot är man med på den andra hälften, att sänka skatterna på arbete. Då är jag tillbaka vid den fråga jag ställde tidigare: Hur skall man finansiera det? Vad skall man spara på?

Reservation nr 2 berör såväl änkepensionerna och inkomstprövningen av änkepensionerna som nedtrappningen av bostadsbidragen och avtrappningen av grundavdraget. Den sammanlagda effekten av dessa tre fenomen leder till att det kan uppstå ganska kraftiga marginaleffekter för vissa personer. Jag skulle personligen tro att det är relativt få personer

som drabbas av detta, men det får naturligtvis inte hindra att man tar det på allvar. Och det är precis vad regeringen tänker göra. Man tänker titta närmare på den marginaleffekt som har uppstått, och om den är alltför uppseendeväckande tänker man också göra någonting åt den. Detta har vi sagt i betänkandet, men moderaterna skall reservera sig ändå – tala om att slå in öppna dörrar!

I reservation nr 3, som också är en moderat reservation, krävs en utvärdering av det s.k. ROT-avdraget. Det är med förlov sagt en ganska befängd tanke i det här sammanhanget. Det handlar ju om en försöksverksamhet som inte ännu är färdig. Trots det vill man alltså sätta i gång att utvärdera! Det är inte särskilt begåvat. Vi socialdemokrater har absolut ingenting emot att man utvärderar ROT-avdraget, men då måste det ske när försöksverksamheten är över.

Så kommer vi över till den känsliga och viktiga frågan om tjänstesektorn och möjligheterna att på något sätt stimulera denna sektor. Jag märker att jag börjar upprepa mig, men det är likadant här – moderaterna distanserar sig från såväl Folkpartiet som kd.

Moderaterna kräver en generell sänkning av arbetsgivaravgifterna. Det är så att säga deras mål. Men i ett ögonblick av klarsyn har man kommit underfund med att det faktiskt skulle innebära kraftiga skattebortfall, vilket inte skulle vara "realistiskt". Det är bra att man har kommit underfund med det, men man kräver konkreta skattereduktioner för hushållstjänster, avdragsrätt för barnomsorgskostnader och en permanentning av ROT-avdraget.

Folkpartiet vill avskaffa arbetsgivaravgifterna för hushållssektorn, sänka turistmomsen och införa servicecheckar. Kd vill ha statliga bidrag till tjänster i hushållen, en permanentning av ROT-avdragen och en utvidgning till andra tjänster.

Det är alltså ett sammelsurium av önskemål och krav. Vi socialdemokrater säger att vi absolut inte vill utesluta stimulanser av tjänstesektorn men att det måste ske på ett fördelningspolitiskt bra och riktigt sätt. Det måste ske med ett system som är enkelt och lättkontrollerat. Det får inte krångla till skattesystemet. Vi vet, och det har sagts här tidigare, att Riksskatteverket har lagt fram vissa förslag, bl.a. när det gäller de checkar som Karin Pilsäter talade om. Vi vet också att utredningen om förutsättningarna för tjänstesektorns utveckling kommer att presentera ett förslag ganska snart.

I den situationen tycker vi socialdemokrater att det finns anledning att avvakta med beslutet. Låt oss vänta och se vad som kommer fram i den här utredningen! Sedan kan vi föra en konkret saksdiskussion. Det är möjligt att utredningen t.o.m. lyckas med konststycket att hitta en minsta gemensamma nämnare för moderater, folkpartister och kd:are. Det blir nog svårt, men det kanske går.

I ett antal reservationer aktualiseras beskattningen av förmåner. Det är också en stor och viktig fråga, invecklad och krånglig. Det handlar om att man vill sänka beskattningen på olika slags förmåner. Den allmänna regeln, som vi faktiskt måste vara litet rädda om, är att alla typer av inkomst måste beskattas lika, av vad slag det vara månne – om det är lön, annan ersättning för arbete eller någon förmån. Om vi går ifrån det hamnar vi i ett moras av skatteplanering. Det går inte att beskatta en förmån lindrigare än en annan förmån, eftersom skatteplaneringsprocessen då

sätter i gång att förvandla högbeskattade inkomster till lågbeskattade. Det var så vi hade det före den stora skattereformen.

Det är alltså stora och svåra avväganden som måste göras. Stora gränsdragningsproblem uppstår. Tag exemplet med den fria datautrustningen, som nu diskuteras så intensivt. Det är förvisso inte något lätt att klara av. I den frågan är vi faktiskt överens i utskottet, över alla parti-gränser, och vi har beslutat oss för att vi skall vänta och se vad Finansdepartementet kan komma fram till i den här saken.

Så kommer vi över på det kära gamla samtalsämnet fastighetsskatten. Om denna finns en reservation från moderater, folkpartister och miljöpartister. De kräver en sänkning av fastighetsskatten från 1,7 % till 1,5 %. Jag tror att det är viktigt att vi erinrar oss varför fastighetsskatten höjdes till 1,7 %. Det fanns ett borgerligt förslag – jag tror t.o.m. att riksdagen fattade beslut om det – om att räntesubventionerna i boendesektorn skulle sänkas och minska statens utgifter med två och en halv miljard kronor.

Det skulle på ett allvarligt sätt drabba nybyggnationen i Sverige, som redan då befann sig på en mycket låg nivå, och det skulle drabba de unga familjer som ville försöka sätta bo i ett eget hus. Därför sade vi socialdemokrater: Det där är inte riktigt rättvist. Låt oss i stället slå ut de 2,5 miljarderna på hela boendesektorn. Hur skulle man kunna göra det? Ja, det fanns egentligen bara ett sätt, nämligen att höja fastighetsskatten med 0,2 %.

Nu skulle det vara väldigt intressant att veta om de som reserverat sig till förmån för en sänkning av fastighetsskatten håller fast vid tanken på att i motsvarande grad minska räntesubventionerna med 2,5 miljarder, vilket var det ursprungliga förslaget. Är den tanken kvar, eller hur har ni tänkt er att ni skall finansiera det här? Om denna tanke är kvar, hur tror ni då att det kommer att slå mot nybyggnation? Hur tror ni att det kommer att slå för de bostadsrättsföreningar som redan nu har problem?

Slutligen, herr talman, skall jag kommentera de två reservationerna om förmögenhetsskatten. Inte helt oväntat kommer den mest uppseendeväckande och stötande reservationen från Moderata samlingspartiet, som kräver att förmögenhetsskatten skall avskaffas helt och hållet. Den skall bort.

Det tycker jag är både cyniskt och orättfärdigt. Hur vill Moderaterna förklara att de dels vill genomföra ytterligare kraftiga besparingar för de människor som redan nu lever på marginalen, och som redan nu drabbas väldigt hårt av de besparingar som vi har tvingats göra, dels att man vill sänka skatten kraftigt för miljonärer? Det är en gåta, och det är ett fördelningspolitiskt problem som Moderaterna har kvar att förklara. Ni lyckades inte förklara det när ni hade regeringsmakten. Jag hoppas att ni skall kunna förklara det nu.

Tack och lov, höll jag på att säga, råder det alltså oenighet här. Kd och Folkpartiet säger nej. Det är bara att hoppas att de skall lyckas stå emot den moderata anstormningen på den här punkten. Folkpartiet och kd talar sig däremot varma för att ta bort sambeskattningen. De gör det – med rätta – av jämställdhetsskäl. Jag skall gärna erkänna att jag tycker att det vore bra om vi kunde göra det. Problemet är ju att vi måste betala det på något sätt. Det kostar 1,4 miljarder kronor. Skall vi låna de 1,4 miljarder kronorna, eller hur skall vi klara det? Det återstår också för Folkpartiet och för kd att förklara.

Anf. 124 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Dagens debattregler gör ju att det inte går att föra en debatt om alla de frågor som Lars Hedfors har tagit upp. Jag har två minuter på mig om inte talmannen ger mig mer tid. En minut av denna tid skall jag använda till att försöka kommentera några av frågorna, och sedan skall jag ställa några egna frågor till Lars Hedfors.

Lars Hedfors gör ett stort nummer av borgerlig splittring. Jag vill dock erinra om två saker. Dels togs ett initiativ som innebar att vi den 12 juni förra året kunde gå fram här i riksdagen och med betydande enighet bland borgerliga partier diskutera viktiga frågor som handlade om arbetslösheten, dels innehåller ju det här betänkandet, som utskottets ordförande själv sade, motioner från den allmänna motionstiden. Partimotioner och budgetmotioner behandlades i höstas. Det innebär att viktiga inslag i politiken inte finns med. En del är redan avgjort.

Jag vill också slå fast att det långsiktiga målet för oss naturligtvis handlar om att man skall kunna leva på sin lön. Det gäller att få en skattenivå i det här landet som gör detta möjligt. Jag vill fråga Lars Hedfors: Ställer Lars Hedfors upp på tanken att det är rimligt att man skall kunna leva på sin lön? Om han svarar ja på den frågan, kommer nästa naturliga fråga, som handlar om skattetrycket i ett europeiskt perspektiv: Är det verkligen så orimligt som Lars Hedfors föreställer sig att i ett längre perspektiv tänka sig att vi får en skattenivå i det här landet som motsvarar den skattenivå som gäller i andra europeiska länder? Lars Hedfors framställer detta som någonting fullständigt omöjligt. Jag tror inte att det är på det viset.

Sedan har jag en fråga som gäller tjänstesektorn. Lars Hedfors hänvisar till utredningen, tjänsteutredningen, och det tycker jag att man kan göra i viss utsträckning. Vi har lämnat en betydande öppenhet i de här frågorna för att kunna vidga debatten om tjänstesektorn. Men är Lars Hedfors beredd att seriöst pröva förslag som innebär att man kan sänka skatterna, få bort skattekilarna och på det sättet skapa fler arbeten i hushållssektorn och också inom andra tjänstesektorer? Det är viktigt att vi får en avsiktsförklaring på den punkten. Jag försökte ställa samma fråga till Thomas Östros i en interpellationsdebatt, men fick inget svar.

Anf. 125 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! För det första gör ju Carl Fredrik Graf som Moderaterna alltid har gjort. Moderaterna talar sig varma för skattesänkningar. Nu säger Carl Fredrik Graf att man skall ha ned skatterna på en europeisk nivå. Jag tolkar det som att Carl Fredrik Graf håller fast vid kravet på en fyrtioprocentig nivå på skattetrycket. Så långt har han talat om vad han tycker. Men sedan svarar han inte på resten av frågan. Hur skall man finansiera de här 250 miljarder kronorna? Även om det är på lång sikt, så är det 250 miljarder som skall bort utöver det som redan har skett. Vad skall tas bort? Vi vet att Moderata samlingspartiet i årets budget har velat försvaga kommunernas ställning med 8 miljarder kronor. Kommer ni att

inkomstskatter m.m.

Prot. 1996/97:73
5 mars

fortsätta på den vägen och på det viset ytterligare drabba sjukvården, åldringsvården, barnomsorgen och utbildningen?

Så till frågan om vi skall pröva en skattesänkning inom tjänstesektorn. Vi är naturligtvis intresserade av att diskutera alla möjligheter för att förbättra sysselsättningen i Sverige. Det är den viktigaste uppgiften; att minska arbetslösheten. Det är möjligt att vi måste göra något åt tjänstesektorn eftersom det finns en sysselsättningspotential där. Personligen känner jag en viss motvilja, det måste jag säga, inför att subventionera olika typer av tjänster i välbärgade hushåll. Att skattebetalarna skulle subventionera välbärgade människors anställande av lokalvårdare eller vad det nu är för något, det tycker jag inte är särskilt bra.

Anf. 126 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Nu är det bäst att jag ställer frågorna först, så att Lars Hedfors hinner tänka på dem och ge mig ett svar. Min första fråga är: När kommer löftet om att värnskatten skall avskaffas att infrias? Jag tycker att det är på tiden att vi får besked på den punkten.

Jag har några frågor som jag inte kunde ta upp i den förra repliken. Det handlar bl.a. om datautbildningen. När det gäller de frågorna tror jag faktiskt, Lars Hedfors, att det finns anledning att konstatera att vi befinner oss i en ny tid. Vi har en ny arbetsmarknad. Det gäller att IT-utvecklingen i det här landet inte blir efter andra länder så att vi tappar i konkurrenskraft. Mot bakgrund av det tycker jag att vi skall värdera de här frågorna litet annorlunda. Lars Hedfors har ju själv medverkat till att värdera fri bensin på bilförmån. Där gick det bra med andra siffror än marknadsvärdet. Jag tror att vi får bredda perspektivet här och se det på ett annat sätt.

När det gäller förmögenhetsskatten undrar jag vad Lars Hedfors säger till alla de fastighetsägare, ofta äldre människor med amorterade lån eller inga lån alls kvar, som nu får betala förmögenhetsskatt. Räknar han också dem till miljonärerna? Hade alla de 400 000 svenskar som betalar förmögenhetsskatt varit miljonärer, hade jag varit glad. Nu är det emellertid inte på det sättet. Förmögenhetsskatten slår på grund av de höga taxeringsvärdena i breda skikt i samhället i dag. Det är en vanföreställning att måla upp den bild som skatteutskottets ordförande gör här.

När det sedan gäller det långsiktiga skattetrycket, vill jag fråga: Är det inte rimligt, Lars Hedfors, att vi i Sverige strävar efter att få ett skattetryck som motsvarar den europeiska nivån? Vi har inte lagt fram förslag om att sänka skatterna med 250 miljarder kronor i år och inte nästa år heller. Men man kan väl ha den långsiktiga ambitionen att få ned skattetrycket till en europeisk nivå? Är inte det en rimlig utgångspunkt?

Anf. 127 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Den rimliga utgångspunkten för socialdemokratin när det gäller skattetrycket, är att se till att vi har ett skattetryck som gör att vi kan bevara välfärdssamhället, så att vi slipper att slå hårt mot sjukvård, åldringsvård, barnomsorg, utbildning osv. Där är Carl Fredrik Graf mig svaret skyldig. Han har ännu inte talat om hur han skall finansiera de 250 miljarder kronor som han vill sänka skatterna med.

Jag för min del har svarat på hans frågor. Det finns ett partikongressbeslut om att värnskatten skall avskaffas. Det måste vi följa. Däremot är vi inte beredda att försäkra den fördelningspolitiska profilen. Vi vill ha en fördelningspolitisk profil.

När det gäller förmögenhetsskatten har vi gjort insatser för de fastighetsägare som Carl Fredrik Graf säger har betalat sina hus genom att vi har höjt fribeloppet till 900 000 kr.

Men Carl Fredrik Graf är mig också svaret skyldig när det gäller förmögenhetsskattens avskaffande. Tycker inte Carl Fredrik Graf att det är litet stötande att man vill lägga tunga bördor på låginkomsttagarna samtidigt som man vill befria förmögenhetsägarna från skatt helt och hållet?

Anf. 128 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår att Lars Hedfors har svårt att hålla reda på att det finns olika partier som kan ha olika åsikter. Det kan vara svårt nog att hålla reda på de olika åsikterna inom sitt eget parti. Men det var faktiskt Miljöpartiet som hade reserverat sig till förmån för sänkt fastighetsskatt.

Jag skulle vilja kommentera några andra saker. Lars Hedfors säger att det mest stötande när det gäller förmögenhetsskatten är att Moderaterna vill ta bort den. Då är det väl bara litet lagom stötande att vi vill att människor skall kunna behandlas som individer. Då slås man av Lars Hedfors resonemang här att man får se jämställdhet som en kostnadsaspekt. Jämställdhet kan man ta sig råd till när man har god ekonomi. För oss i Folkpartiet är jämställdhet något självklart. Oavsett vilken ekonomi man har skall man behandla kvinnor och män som likvärdiga individer med samma möjligheter.

Lars Hedfors blir också upprörd och förvirrad av att de olika partierna har många olika förslag. Jag blir mer upprörd över att Socialdemokraterna inte har några förslag alls. Det är inte så konstigt att det kommer fram många olika förslag och att vi upprepar dem. Vi måste ju fösa er framför oss hela tiden. Vi skulle vara mycket glada om ni lade fram några vettiga förslag när det gäller tjänstesektorn. Vi skall se fram emot att få några nya besked när det gäller dessa delar. Kanske kan ni då försöka se litet mer förutsättningslöst på de olika förslag som vi lägger fram, när ni nu tycks oförmögna att lägga fram några egna förslag?

Jag noterar också att Lars Hedfors blir skrämmd av den moderata skattepolitiken. Det kan man förvisso bli om man är lättskrämmd. Men jag är mer skrämmd över att er politik ger färre jobb, eftersom den ger färre skattebetalare och lägre skatteintäkter. Jag skulle därför vilja att Lars Hedfors kortfattat försöker förklara på vilket sätt Socialdemokraterna tänker använda skattepolitiken för att få fram fler jobb.

Anf. 129 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Den sista frågan som Karin Pilsäter tog upp, att få fram fler jobb, är naturligtvis oerhört viktig. Det som har hänt är att arbetslösheten har stigit katastrofalt snabbt och mycket. Men, Karin Pilsäter, det är ju inte under den socialdemokratiska regeringens tid som arbetslösheten har stigit. Det skedde ju under den borgerliga perioden då arbetslösheten tredubblades. Vår mycket otacksamma uppgift nu är att få ned den. Det är

betydligt lättare att se till att arbetslösheten stiger än att sedan så småningom försöka baxa ned den igen.

Det som vi har gjort är att sanera en ekonomi som befann sig i fritt fall när vi tog över. Det är det bästa bidraget till att vi på sikt skall kunna få ned arbetslösheten. Vi har också lagt fram en mängd förslag för att minska arbetslösheten. Men det tar sin lilla tid. Det är inget tvivel om det.

Karin Pilsäter, ni i Folkpartiet tillsammans med Kristdemokraterna och Moderaterna säger att ni skulle kunna tänka er att regera Sverige om ni fick majoritet för det. Då är det väl ändå på sin plats att ni talar om litet grand vad det är som ni vill göra, framför allt i fråga om era inställningar i skattefrågorna. Jag ställde en fråga till Karin Pilsäter från talarstolen. Den har hon ännu inte svarat på, nämligen: Ställer ni er bakom det moderata målet om ett skattetryck på 40 %? Karin Pilsäter stod själv i talarstolen och tyckte att vi har ett för högt skattetryck. Vilket skattetryck tycker Karin Pilsäter att vi skall ha? Om det är 40 %, varifrån skall ni ta de 250 miljarderna? Det är väl inte mer än rätt att vi får besked om det?

Anf. 130 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! På något sätt får man intrycket att Lars Hedfors inte har lagt märke till att det är Socialdemokraterna tillsammans med Centern som styr det här landet. Då ligger det väl närmare till hands att det är Socialdemokraterna och Centern som lämnar besked och förslag nu, eftersom det är nu som arbetslösheten stiger. När Socialdemokraterna tog över regeringsansvaret sjönk arbetslösheten, och det blev fler nya jobb och fler människor i arbete. Nu stiger arbetslösheten, och det blir färre människor i arbete.

I övrigt låter resten av det som Lars Hedfors säger som en gammal raspig grammofonskiva som vi alla kan utantill. Det tycker jag därför att vi kan lämna därhän.

Jag tycker att vi har lämnat besked många gånger från Folkpartiets sida. Vi ser inte något egenvärde i att ha höga skatter – tvärtom. Vi tror att det vore bra om man kunde försöka arbeta för att få ett sänkt skattetryck. Men det måste givetvis ske i den ordningen att vi också ser till att vi kan finansiera de offentliga utgifter som vi anser är angelägna. Men det kan också vara på det sättet att skattetrycket i sig och skatternas utformning är ett hinder för att få in skattepengar, dvs. att skattetrycket i sig gör att vi får färre skattebetalare. Därför är Lars Hedfors mig svaret skyldig: På vilket sätt tänker ni använda skattepolitiken så att vi får fram fler jobb? När vi får fler skattebetalare kan vi nämligen också på ett helt annat sätt klara de utgifter för sådant som vi vill ha i fråga om vård, omsorg och utbildning. Är det bara när det gäller förmånsbilar som man skall kunna använda skatterna som insats eller när medelklassen, eller de välbärgade människorna, vill byta sina gamla avokadogröna kylskåp mot mer moderna? Varför kan man inte använda skattepolitiken litet mer offensivt? Jag tror att Socialdemokraterna har fastnat i något slags felaktigt tänkande om att höga skatter på något sätt ger bättre ekonomi oavsett hur samhället i övrigt ser ut. Jag tror att det är fel.

inkomstskatter m.m.

Anf. 131 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag märker att det är en ganska hopplös uppgift att försöka få reda på hur Karin Pilsäter ställer sig till ett skattetryck på 40 % och hur det skall finansieras, dvs. de 250 miljarderna. Hon talar litet diffust om att det vore bra om vi fick ett sänkt skattetryck. Det är klart att det vore bra om vi fick ett sänkt skattetryck. Men då måste man också ha konsekvenserna för det svenska välfärdssamhället klara för sig. Vi har genomfört ett stenhårt besparingsprogram som har drabbat låginkomsttagare och medelinkomsttagare. Då är det inte mer än rimligt ur fördelningpolitisk synpunkt att man också höjer skatterna en smula för höginkomsttagarna, vilket vi har gjort efter de sänkningar som ni genomförde.

Sedan frågar Karin Pilsäter hur man skall använda skattepolitiken för att få fler jobb. Det är möjligt att skattepolitiken inte är det viktigaste instrumentet när det gäller att öka sysselsättningen. Men man kan säkert använda skattepolitiken där också. Om Karin Pilsäter hade varit litet mer uppmärksam hade hon ju märkt alla de förslag som vi har lagt fram på skatteområdet för att gynna sysselsättningen, förslag riktade framför allt till småföretagen där potentialen att anställa finns. Det handlar om åtskilliga miljarder i skattesänkningar för att ge småföretagen stimulans att växa. Nu vet vi också att småföretagen växer och vill anställa. Vi vet också att skattepolitiken i Sverige anses som fördelaktig och som en del av ett bra företagsklimat i Sverige. Det finns internationella undersökningar som placerar Sverige väldigt högt när det gäller företagsvänlighet. Så nog har vi gjort en hel del på den punkten.

Anf. 132 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Skatteutskottets ordförande har tagit med sig storsläggan i dag för att röra om litet grand när det gäller samarbete. Jag tycker att det är litet förvånande att Socialdemokraterna har den inställningen till samarbete över huvud taget att de små måste rätta sig efter den store och försvara dess politik. Är det en ny ton som vi har fått höra här i kammaren nu efter energiuppgörelsen? Har Socialdemokraterna knutit upp svansen på Centern nu och känner sig ganska trygga? Kan de därför framföra sina synpunkter där de tycker att det är normalt att samarbetspartnern skall tycka likadant som den som är större? Den inställningen har inte vi, och den hade vi inte i samarbetet i den förra regeringen. Vi kunde samarbeta ändå. Och vi behåller friheten att redogöra för våra åtskilda program. Sedan får vi se vilket väljarstöd de får. Därefter kan vi säkert hitta en samarbetsform.

Jag tyckte att Karin Pilsäter sade en mycket bra sak: Det vi är ense om är att få fler att betala skatt. Tänk om Socialdemokraterna förstod värdet av detta och förstod problemet med höga skattenivåer som är kostnadsdrivande. De driver ju upp produktionskostnaderna i Sverige, driver bort sysselsättningen och skapar fler arbetslösa. I dag stiger arbetslösheten i Socialdemokraternas Sverige. Det är frukten av den skattepolitik som vi i dag ser.

Anf. 133 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag tar väl i alla fall inte till storsläggan, men jag pekar på det anmärkningsvärda i att de som säger sig vilja regera ihop inte kan enas om en gemensam skattepolitik. Jag har för min del aldrig – här far Holger Gustafsson med osanning – talat om underkastelse för de små. Det har jag absolut inte gjort. Däremot, Holger Gustafsson, kan man peka på historiska fakta. Spåren förskräcker. Jag tänker på hur det var under den tid då vi hade en borgerlig regering.

Vem var det som bestämde hur skattepolitiken skulle se ut? Sänkta skatter på kapitalinkomster, sänkt och även avskaffad förmögenhetsskatt och höjda skatter för låginkomsttagare – en Metallarbetare fick ju sin skatt höjd med 6 000 kr – var förvisso moderat skattepolitik som ni hade att rätta er efter. Jag refererar bara till hur det tidigare var.

Holger Gustafsson ondgör sig också över den höga skattenivån. Men vilken skattenivå vill ni ha? Är det fråga om 40 % av bruttonationalprodukten? Var skall ni i så fall ta de 250 miljarderna? Hur skall ni klara av besparingarna utan att det drabbar det som av Kristdemokraterna ibland betraktats som en helig ko, nämligen sjukvården och åldringsvården? Det blir inte lätt att förklara. Än så länge har Holger Gustafsson heller inte försökt göra det, men nu har han chansen.

Anf. 134 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Att de små skall ställa upp på de stora sade kanske inte skatteutskottets ordförande, men han krävde ett gediget samarbete och att det helst skulle deklarerars i dag. Vi har ingen anledning att ställa upp på något sådant. Vi är skilda partier och vi bedriver också politiken på det sättet.

Lars Hedfors säger att spåren förskräcker. Ja, Sverige behöver faktiskt en annan skattepolitik än den vi i dag har. Bekymret är, som jag tidigare sade, att varken regeringen eller regeringspartiet inser problemet med de höga skatterna. Den politiken driver ju upp kostnader och driver bort arbetstillfällen.

Vi kan skapa mera inkomster till staten genom att fler är i arbete och genom att skapa sådana förutsättningar för näringslivet att Sverige på ett bättre sätt kan konkurrera med andra länder.

Herr ordförande i skatteutskottet, till att börja med behöver vi kanske inte tala i miljarder eller i procenttal när det gäller frågan om hur mycket skattetrycket skall sänkas. Låt oss först bli överens om riktningen! Ni socialdemokrater tycks enbart kunna höja skatterna. Det har ni visat genom åren. Ni har ju i många år bäddat för den arbetslöshet som i dag råder genom att höja skatterna. Vi i övriga partier, och där är vi överens, vill sänka skatterna. Låt oss alltså till att börja med diskutera riktningen! Vi har inga exempel på er goda kompetens när det gäller att sänka skatter, men det är vår gemensamma målsättning att göra det. Låt oss, som sagt, diskutera riktningen! Det vore en god början.

Anf. 135 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Ja, det är alltid en början att tala om riktningen, i det här fallet nedåt, men något svar på frågan om hur Holger Gustafsson ställer sig till Moderaternas extrema skattesänkingsförslag har jag inte fått.

Talet om sänkta skatter klingar faktiskt litet falskt. Det är ju inte så förfärligt länge sedan en berömd och känd kd:are gick ut och krävde höjd skatt just för att klara sjukvården och åldrvården. Jag tänker på Jerzy Einhorn. Det råder tydligen litet delade meningar även bland Kristdemokraterna om hur man skall göra med skatterna.

Vi säger att det är nödvändigt att slå vakt om den offentliga sektorns aktiviteter när det gäller sjukvård, åldrvård, barnomsorg och utbildning. Detta kostar pengar. Därför måste vi vara beredda på att ha ett skattetryck som kanske t.o.m. ligger över det europeiska genomsnittet.

Anf. 136 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Den enda fråga där jag kände mig apostroferad i frågerundan med Lars Hedfors är den om fastighetsskatten. Lars Hedfors undrade hur vi skulle finansiera en sänkning av fastighetsskatten från 1,7 % till 1,5 %. Den frågan har vi drivit tidigare också. I vår budgetmotion anger vi ett antal möjliga vägar. Bl.a. har vi sagt att vi för 1997 velat ta bort den sänkning av stämpelskatten som Socialdemokraterna drivit igenom och som kostar ungefär lika mycket som en sänkning av fastighetsskatten med 0,2 procentenheter skulle göra.

Ett annat sätt att bli av med fastighetsskatten är att växla den mot en energiskatt. Det är ju bättre att människor kan påverka energikonsumtionen i sina hus och därmed påverka sin skatt än att en fast skatt tas ut. Vidare vill vi medverka till minskade räntesubventioner för bostäder. Bostadspolitiska kommittén har i sitt betänkande lagt fram ett sådant förslag beträffande hyresfastigheter. Man säger helt enkelt att fastighetsskatten och subventionerna skall tas bort. Finessen med det är att man i stället kan införa en form av subventionerat bospårande. På något sätt är det väl smartare att gynna spårandet än att gynna lånerandet. Om lånerandet gynnas drivs kostnaderna upp. Socialdemokraterna borde kanske tänka på alternativet med att vända på subventionerna – om nu boendet på något sätt skall subventioneras.

Vidare kan man fundera över om skatt skall tas ut när vinsten vid försäljning realiseras. Det är också en väg som vi anvisat. Vi har inte någon färdig modell, men det finns en rad olika medel att använda. Just en sänkning av fastighetsskatten från 1,7 % till 1,5 % är något som skulle vara tämligen okomplicerat inom nuvarande budgetramar. Det skulle också visa att man är beredd att göra något åt människors besvärliga situation på grund av det i hög grad felaktiga systemet för beskattning av fastigheter.

Anf. 137 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Det är klart att man är litet förvånad över Miljöpartiets politik när det gäller fastighetsskatten. Den har inte varit, och är inte heller nu, ett under av klarhet. Det är ju inte mer än två år sedan Miljöpartiet röstade för en skattehöjning från 1,5 % till 1,7 %. Nu är den höj-

ningen plötsligt nästan det värsta som har inträffat. Man borde väl kunna kräva åtminstone litet konsekvens i Miljöpartiets agerande.

Ronny Korsberg säger att det här skall finansieras genom att slopa sänkningen av stämpelskatten. Om jag inte minns alldeles fel var väl sänkningen av stämpelskatten av tillfällig karaktär. I så fall kan det inte vara någon finansiering på sikt.

Ronny Korsberg talade också om att växla fastighetsskatten mot en energiskatt. Det påminner litet grand om berättelsen om galten Särinner, som återuppstod dagen efter det att den hade ätits upp. Man kan inte använda energiskatthöjningar till hur mycket som helst. Det får väl i så fall räcka med att använda dem till någon sorts sänkning av skatten på arbete.

Anf. 138 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Lars Hedfors är den bäste uttolkaren av begreppet konsekvens, sett till skattepolitiken och de förändringar som skett. Inte minst när det gäller fastighetsskatten kan vi, som jag konstaterade i mitt huvudanförande, notera att man nu tillsätter en utredning som skall se över det system som Socialdemokraterna har röstat igenom. Med betydligt kortare perioder mellan besluten var det kanske inte en särskilt välbetänkt kommentar. Vi har inte sagt att höjningen av fastighetsskatten är det värsta som hänt. För två år sedan ställde vi upp på den höjningen, därför att vi då inte fick igenom våra andra förslag. Så enkelt var det med den saken. Vi har tyvärr inte majoritet. Hade vi haft det hade vi kanske inte gått med på det då.

Sänkningen av stämpelskatten är tillfällig, sade Lars Hedfors. Ja visst, men jag sade också att vi ville ta bort den 1997. För 1998 och 1999 har vi angivit att vi vill växla den mot andra modeller. Vi vill också att man skall utreda hur det skall gå till. Vi tyckte inte att det fanns någon anledning att i detalj tala om hur det skall gå till. Men att det skulle handla om galten Särinner är litet väl långsökt, Lars Hedfors. Det är väldigt få som kan tänka sig att ha en fastighet som helt klarar sig utan energi de närmaste 5–10 åren. Vi får nog leva med att fastigheterna kräver viss energi. Därför vore det smartare att lägga beskattningen där i stället för att lägga den på ett fiktivt värde, som nu är fallet, då man definitivt inte har någon kontroll över hur mycket skatt man betalar. Det vore bättre att lägga den på någonting där man faktiskt kan påverka den och dessutom göra en insats både i sin privatekonomi och för miljön.

Anf. 139 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att vi behöver spilla särskilt många fler ord på detta. Jag vill bara beträffande galten Särinner säga att ni vill använda er av energiskatterna till väldigt mycket. Det är inte säkert att de inbringar riktigt så mycket som ni vill använda dem till. Då har ni att dras med ett budgetunderskott, och det måste ni finansiera.

Det är riktigt, Ronny Korsberg, att regeringen gör en genomgång av alternativa möjliga modeller för fastighetsskatten men utifrån förutsättningen att man får in de 23 miljarderna. Vi kan inte försämra budgeten. Vi kan inte låna pengar till konsumtion, vilket hände tidigare. Vi får väl se vad diskussionerna i Finansdepartementet kan ge för resultat.

Anf. 140 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! De senaste årens sanering av svensk ekonomi har varit framgångsrik. Vi kan skönja möjligheterna till ett överskott i statens finanser redan 1998. Om någon för två år sedan hade gjort prognosen att det statliga budgetunderskottet skulle vara borttraderat just 1998 hade trovärdigheten i den prognosen starkt ifrågasatts. Nu är vi där. Handling ger resultat.

Redan nu har debatten om fördelningen av det förväntade överskottet skjutit fart. Olika förslag till förbättringar för skilda grupper har framförts. Stundom har förslagen framförts med sådan kraft och intensitet att reaktionerna på räntemarknaden riskerat att radera möjligheterna till att uppnå det efterlängtrade budgetöverskottet. Räntan är alltså en av budgetens största enskilda utgiftsposter.

Det inträffade belyser det faktum att vi, trots uppnådda goda resultat, ännu befinner oss i ett ekonomiskt läge som kräver varsamhet och fortsatt ekonomisk-politisk stramhet. Det finns alltså i det korta perspektivet inte förutsättningar vare sig för långtgående skattesänkningar eller för frikostiga bidragshöjningar eller andra kostnadshöjningar.

Herr talman! I de betänkanden som vi i dag diskuterar behandlas de motioner som inte behandlats i samband med budgetbehandlingen. Man skulle kunna beteckna dem som uppsamlingsheat efter höstens arbete. I detta betänkande behandlas flera viktiga frågor. I merparten av dessa viktiga frågor har Centerpartiet haft motionsyrkanden. I den absoluta merparten fall har våra motioner fått en välvillig behandling, dvs. de har behandlats efter förtjänst. Jag har därför inte funnit anledning att särskilt reservera mig på någon punkt. Jag har i stället eftersträvat resultat – nu och framöver. Handling ger resultat.

Det innebär att vi bl.a. genom Centerpartiets arbete har flyttat fram positionerna på flera viktiga områden. Det gäller t.ex. den mycket viktiga frågan om skatteväxling, där nu alla partier utom Moderaterna i betänkandet presenterar sin samlade syn på skatteväxling, dvs. sänkt skatt på arbete och höjda avgifter på miljöstörande och miljöskadlig verksamhet. Jag beklagar att Moderaterna också i denna fråga väljer att isolera sig, men desto gladare är jag över den samsyn som övriga partier har kunnat uppnå.

Innehållet i betänkandet innebär vidare att regeringspartiet och därmed regeringen har bundit sig vid att inom kort lägga fram förslag till förändringar i en rad olika frågor. Det gäller bl.a. beträffande skattekonsekvenserna vid s.k. självförvaltning av fastigheter, dvs. då hyresgästerna själva utför del av skötseln av fastigheten och som ersättning därför erhåller en hyresrabatt. Det skattekineseri som för närvarande råder kan därmed elimineras. Handling ger åter resultat!

Ett annat skattekineseri gäller beträffande nämndemännens avdragsrätt för faktiskt havda kostnader i samband med sin ämbetsutövning. I botten är detta ingen skattefråga utan en arbetsgivarfråga med skattekonsekvenser. Följaktligen är det Justitiedepartementet som nu förbereder det förslag som regeringen har förbundit sig att presentera riksdagen för att lösa denna skattemässiga orimlighet.

Samma sak gäller skattebefrielsen för stiftelser som regeringen kan ge medgivande till. Ett fåtal stiftelser har under senare tid fått vänta på beslut i avvaktan på den översyn av skattereglerna för stiftelser och ideella

föreningar som pågår inom Stiftelse- och föreningskommittén. Självklart kommer dessa stiftelser att därefter behandlas på samma sätt som andra stiftelser med samma karaktär på verksamheten.

Beträffande avdragsrätt för resor till och från arbetet slår utskottet fast principen att denna skall följa kostnadsutvecklingen för sådana resor, vilket är exakt vad som föreslagits i Centerpartiets partimotion.

Herr talman! Låt mig slutligen ge ett par synpunkter på det gällande ROT-avdraget. I en moderatmotion föreslås en skyndsam utvärdering av effekterna av systemet. Det är naturligtvis inte särskilt meningsfullt att nu – efter så pass kort verkningstid – starta en utvärdering. Jag är dessutom övertygad om att en sådan utvärdering kommer att visa samma resultat som utvärderingen av förra perioden med ROT-avdrag, dvs. god sysselsättningseffekt och att många svartjobb blir vita. Jag anser därför redan nu att det finns goda skäl för en förlängning och en utvidgning av ROT-avdraget, men det finns också goda skäl för dem som har denna möjlighet att utnyttja det nuvarande ROT-avdraget.

Såväl Karin Pilsäter som Carl Fredrik Graf har berört änkepensionerna. Det är en fråga som tillhör ett annat utskotts område än skatteutskottets. Jag vill ändå säga ett par saker i anslutning till vad som sagts.

För det första är sänkningen av änkepensionen i allt väsentligt så konstruerad att den träffar fördelningspolitiskt rätt. Det utesluter inte att det efter en ordentlig analys, som nu skall göras, kan finnas behov av smärre justeringar.

För det andra har det när det gäller skatteeffekterna sagts tidigare i debatten att vissa inkomstgrupper skulle riskera att få marginaleffekter på uppemot 270 %. Det som hittills har påvisats är att det torde finnas en inkomstklass där detta fenomen kan inträffa. Denna inkomstklass är den som i dagsläget har en sammanlagd inkomst på 330 000 kr.

Det är naturligtvis en skönhetsfläck som skall rättas till, och vi i utskottet är överens om att så skall ske. Men jag vädjar till dem som deltar i denna debatt: Bilda nu ingen myt om att sådana marginaleffekter skulle gälla några större grupper, för det är icke sant och hör icke hemma i en seriös debatt.

Allra sist, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 141 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Mytbildningen i politiken får man nog snarast intrycket att Centerpartiet står för. Alldeles nyss påpekade vi ju just att det inte handlar om någon stor grupp. Men för mig räcker det att en enda person råkar ut för att bli av med 27 000 kr när man har tjänat 10 000 kr, dvs. förlorar 17 000 kr. Det kanske inte räcker för Rolf Kenneryd. I utskottsbetänkandet står inte ”att” detta skall ändras, utan det står ”om” detta skall ändras.

Handling ger resultat, upprepade Rolf Kenneryd ofta. Det var mycket man ansåg sig ha uppnått och vara ansvarig för. Handling ger resultat. Är det därför vi nu ser att antalet arbetslösa ökar och att antalet människor i sysselsättning minskar? Det vore fint om Centerpartiet vore berett att ta ansvar för detta.

inkomstskatter m.m.

I Centerpartiet är man också glad för att fler är intresserade av begreppet skatteväxling. Men jag kan försäkra att vi från Folkpartiets sida i praktiken inte är intresserade av den skatteväxling som Centern jobbar med.

I somras ägnade man sig åt svartväxling. Höjd skatt på energi med 5 miljarder kronor gav sänkta arbetsgivareavgifter med 0,5 miljarder kronor, alltså tio gånger pengarna på energiskatten jämfört med beskattningen av arbete. Det kallar vi för svartväxling. Sedan övergick man till omvänd skatteväxling. Man sänker skatten på förmånsbilar och höjer inkomstskatten. Det senaste exemplet är att man är stolt över att man tillsammans med regeringen har rivit upp Dennispaketet, och därmed också försöket till bilavgifter, och ersätter det med höjda arbetsgivareavgifter.

Jag skulle vilja veta hur Rolf Kenneryd och Centerpartiet tänker gå vidare med sin skatteväxling.

Anf. 142 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! När det gäller skatteeffekterna på änkepensioner vill jag citera en mening i den reservation som Karin Pilsäter m.fl. har avgivit i detta ämne: "För den som har inkomster över brytpunkten och betalar s.k. värnsskatt kan den extra tusenlappen i sämsta fall medföra att nettobehållningen minskar med uppåt 27 000 kr."

Det är för det första en direkt felaktighet. En extra tusenlapp gör i detta specifika inkomstläge att nettobehållningen minskar, inte med 27 000 kr utan med 2 700 kr, vilket ju icke är en oföraktlig felaktighet.

För det andra säger vi i majoritetstexten att denna enskilda felaktighet måste rättas till. Vad jag till Karin Pilsäter och andra meddebattörer vänder om är att nu inte ge intryck av att detta gäller generellt för inkomster över brytpunkten. Det är ett mycket försåtligt uttryckssätt, vilket jag tycker att det finns anledning att påpeka.

När det gäller sysselsättningen har vi genom den ekonomiska saneringen nu skapat grunden för att sysselsättningen skall kunna öka. Genom de insatser som redan har gjorts sedan årsskiftet och de övriga insatser som nu planeras kommer det också att bli så.

Anf. 143 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Det torde väl vara uppenbart för alla utom Rolf Kenneryd att det förmodligen blivit ett feltryck med en nolla för mycket, där det står 27 000. Det är alltså inte fråga om någon mytbildning, och det är heller ingen som muntligt har ägnat sig åt någon sådan.

Rolf Kenneryd svarade över huvud taget inte på den fråga jag ställde angående skatteväxlingen. Det är de facto så att antalet arbetslösa ökar och att antalet människor som har jobb minskar. Det kan ni inte komma undan genom att påstå att det skulle vara på något annat sätt, för fakta talar sitt eget tydliga språk.

För det första: Era åtgärder leder inte till fler jobb. De leder till färre jobb. Eftersom Rolf Kenneryd när det gäller skatteväxlingen berömde sig för att genom handling ha fått resultat, så undrar jag vad nästa steg i er s.k. skatteväxling blir. Är det ännu högre inkomstskatter eller vad är det fråga om?

Anf. 144 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Det är väl uppenbart att anledningen till att jag i mitt förra inlägg inte besvarade den senast framställda frågan var att jag inte hann med det. Jag skall nu göra ett försök att besvara den.

Jag vill börja med att säga att om någon hade sagt att vi skulle klara saneringen av ekonomin på den korta tid vi har gjort, hade han inte blivit trodd. När nu målet för sysselsättningsökningen är utstakat tror jag att det finns anledning att fästa litet större tilltro till möjligheten att klara den saken inom rimlig tid. Det är förvisso svårt, men det kommer att gå.

Nästa inslag i skatteväxlingen kommer för vår del att bestå i ytterligare sänkningar av arbetsgivareavgifterna riktade mot småföretagen å ena sidan och i höjda kväveoxidavgifter och annan miljöavgift å den andra.

Anf. 145 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att kommentera Rolf Kenneryds inlägg beträffande änkepensionen. Det är riktigt att det är flera utskott som hanterar frågan. Men eftersom förändringen har skett i ett utskott och den får konsekvenser också för de skattefrågor vi hanterar finns det skäl att ta upp frågan.

Jag är rädd för att Rolf Kenneryd ger en felaktig beskrivning när han säger att det bara är i ett specifikt inkomstkikt som det är på det här viset. Det är inte säkert att det är på det sättet, enligt vad jag har förstått, utan denna effekt kan uppträda i olika inkomstkikt beroende på vilka kombinationer som uppträder. Så det är inte alls den summa som Rolf Kenneryd nämnde som alltid är den rätta. Däremot förekom summan i ett exempel som vi har diskuterat i skatteutskottet. Det är det ena.

Det andra är vilka signaler Rolf Kenneryd ger beträffande änkepensionen. Han säger att det i huvudsak är fördelningspolitiskt rätt. De signaler man fick från kolleger till honom i TV var att de inte hade klart för sig att inkomstsamordningen även berörde pensionsdelen, vilket ger ett disparat intryck. Jag är naturligtvis intresserad av att veta på vilket sätt Centern nu vill medverka till att förändra reglerna, så att de helt och hållet återställs till de regler som gällde tidigare.

Till sist vill jag också understryka att jag aldrig har påstått att den skattesituation som vi nu har diskuterat gäller flertalet änkor. Tvärtom sade jag i mitt huvudanförande att det sannolikt inte är så många som berörs. Men liksom Karin Pilsäter anser jag att det räcker att det är en enda person som får de ohemula effekterna för att jag skall tycka att reglerna måste ändras.

Anf. 146 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Först vill jag beträffande detta med inkomstkikten säga att jag inte utesluter att det kan finnas ytterligare något inkomstkikt som är berört. Det enda inkomstkikt som hittills har kunnat påvisas bli berört är det inkomstkikt som jag nämnde. Det besked som ges i betänkandet beträffande denna effekt som måste plockas bort är att oavsett hur många inkomstkikt som kan komma att påvisas så gäller detta besked.

När det i övrigt gäller änkepensionerna finner jag ingen anledning att kommentera dem på annat sätt än vad jag redan har gjort, eftersom de är behandlade i ett annat utskott. De förändringar som kommer att behöva

vidtas skall vidtas efter en ordentlig analys, vilken vi nu har inlett internt i partiet.

Anf. 147 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Rolf Kenneryd vill inte diskutera änkepensionsfrågan mera, men jag är övertygad om att det finns många som är intresserade av det. Nu har jag i alla fall fått ett besked – Centerpartiet är berett att analysera konsekvenserna av det förslag som man varit med om att införa. Det kan möjligen vara till tröst för en del. Det hade emellertid varit bättre om denna analys hade ägt rum innan förslaget lades fram på riksdagens bord.

Till slut vill jag, herr talman, bara slå fast att den summa som står nämnd i reservation 2 under mom. 3 – 27 000 kr – såvitt jag förstår är helt korrekt. Det är den summan som gäller. Det visar att det finns ohemula marginaleffekter som måste bort.

Anf. 148 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Beträffande de 27 000 kronorna vill jag säga att det naturligtvis kan vara rätt, men då är det tusenlappen som är fel i detta exempel.

När det sedan gäller erfarenheter beträffande behovet av analys före beslut tror jag att det är erfarenheter som vi, om vi lägger handen på hjärtat, kan dela med alla i denna kammare. Analyser är önskvärda, men ibland hinner vi inte med dem. Så har det varit i detta fall.

Anf. 149 PER ROSENGREN (v):

Herr talman! I föreliggande betänkande har Vänsterpartiet inga reservationer. Det betyder emellertid inte att vi tycker att allting i betänkandet är bra. Som tidigare har sagts är det ett ganska disparat betänkande med en mängd frågor som har väckts under allmänna motionstiden och som inte behandlades i höstas i samband med budgeten. En del frågor hade kanske mått bra av att vänta på grund av att det nu föreligger lagrådsremisser. Man förväntar sig att det skall läggas fram propositioner på delar av dessa områden den 14 mars. Det är klart att det hade varit ganska naturligt att hänföra en del av frågorna till den debatt som då uppstår, men det hindrar inte att man kan återkomma med motioner när de propositionerna läggs fram.

Jag skall bara kommentera fyra områden när det gäller föreliggande betänkande, där vi har valt att inte reservera oss eftersom det pågår arbete inom Regeringskansliet och eftersom det faktiskt redan finns en del lagrådsremisser ute som tar upp dessa frågor.

Det är väl allmänt känt att Vänsterpartiet har avsatt 5 miljarder till den privata tjänstesektorn för att hitta möjliga subventioner i sysselsättningsfrämjande syfte. Det är glädjande att höra Lars Hedfors när han välkomnar just argumenten vad gäller sysselsättningsaspekterna och möjligheterna att hitta subventioner när det gäller tjänstesektorn. Jag håller helt med Lars Hedfors i argumenteringen också när det gäller de s.k. pigavdragen eller skattesubventionering av höginkomsttagare som i dag väljer att betala för tjänster i hemmet.

Vi har kommit fram till att det inte är så väldigt lätt. Jag tror också att Dan Anderssons utredning kommer att komma fram till att detta inte är en

enkel fråga. Det är lätt att säga att vi skall sänka skatterna inom tjänstesektorn, men vi får se vad Dan Andersson kommer fram till. Om den typ av tjänster som Lars Hedfors pratade om förut, dvs. "pigjtjänster", över huvud taget skall kunna bli vita och konkurrera vet vi redan nu att det fordrar att lönerna hamnar på en nivå på 35 kr i timmen. Det innebär alltså en ofantlig subvention om det över huvud taget skall bli möjligt.

Anledningen till att vi inte reserverar oss mot utskottets hemställan när det gäller denna fråga är naturligtvis att vi vill avvakta denna utredning och utifrån den ta ställning till vilka delar av tjänstesektorn som över huvud taget är aktuella. Vi har redan en intern utredning som landar på ungefär samma slutsats som jag tror att Dan Anderssons utredning kommer att göra.

Också när det gäller fastighetsskatten har vi valt att inte reservera oss. Det beror på att vi fick reda på att det inom Regeringskansliet pågår ett utredningsarbete. Man begränsar inte utredningsarbetet till taxeringsförfarandet, som det har sagts förut, utan man är internt också beredd att titta på andra modeller och att ifrågasätta marknadsvärdet som en faktor vad gäller fastighetsskatten.

Det är samma sak när det gäller förmögenhetsskatten. Det finns i dag en lagrådsremiss. Det finns all anledning att titta på den lagrådsremissen och på propositionen när den kommer. Vi lovar att vi återkommer då. Det finns kopplingar till fastighetsskatten och förmögenhetsskatten. Vi har lanserat förslag förut, t.ex. att 75 % av taxeringsvärdet skall tas upp till beskattning. Det skulle dämpa den kombinationseffekt som i dag uppstår för låginkomsttagare som drabbas av att de bor i attraktiva områden. De får en hög fastighetsskatt, och ovanpå den läggs en förmögenhetsskatt.

Att i nuläget reservera sig i denna fråga – det kommer förhoppningsvis en proposition den 14 mars – känns litet nattståndet.

Slutligen vill jag när det gäller skatteväxling säga att Skatteväxlingskommittén har kommit med ett förslag som sex partier ställer sig bakom. Jag vill påpeka för samtliga att denna kommitté kom fram till att det finns en mängd problem med skatteväxling och att det inte är entydigt och enkelt. Men jag tycker att det är bra att en så stor majoritet av partierna i riksdagens kammare är beredda att ytterligare verka för skatteväxling och använda de möjligheter som finns. Det tycker jag är oerhört positivt. Jag tycker nu att vi skall inleda arbetet med att verkligen gå igenom kommitténs erfarenheter och titta på vad som kommer att bli möjligt. Jag tycker att de partier som nu vill genomföra en skatteväxling till fromma för miljön bör sätta sig ned och undersöka hur vi skall gå vidare. Det finns en mängd problem som ännu inte är lösta. Men skatteväxlingsfrågan är som sagt satt på dagordningen, och det är viktigt.

Anf. 150 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas min motion Sk344, som handlar om hyresgästers självförvaltning. Jag har förvisso läst betänkandet och förstått att man skjuter upp frågan i avvaktan på ett förslag från regeringen, men orsaken till att jag begär ordet är den att jag har nåtts av uttalanden och läckor om innehållet i det kommande förslaget. Skulle de aktualiseras är risken uppenbar att denna verksamhet stryper sig själv, alltså försvinner.

Herr talman! Utan att ta till överord kan jag säga att jag tror att de flesta – kanske alla – delar de tankegångar som jag har fört fram i min motion. Det finns ett dokumenterat undantag: Fastighetsanställdas Förbund. Det får jag leva med. Jag anser att det är viktigare för mig som hyresgäst att bo bra. Kan hyresgästerna utan hjälp av kollektivanställda vaktmästare skapa en bättre och billigare miljö är valet för mig inte svårt.

Problemet är att skattelagstiftningen inte alltid är konsekvent. Om jag skall vara ärlig får jag säga att det ibland händer att den t.o.m. är helt obegriplig.

Enligt nu gällande lagstiftning är det inte förbjudet att som hyresgäst städa trappor och sköta grönområden, men den rabatt man får som ersättning är skattebelagd. Av någon anledning som inte jag har förstått – det skulle vara intressant att höra om någon annan har gjort det – kan jag plocka fritt växande bär och sälja dem för upp till 5 000 kr utan att betala skatt. Det är inte koncentrerat till en i familjen. En familj med två vuxna och fyra barn kan lugnt plocka och sälja för 30 000 kr utan att betala skatt. Om någon kan upplysa mig om var konsekvensen finns i detta är jag mycket tacksam.

Det problem som nu har uppstått baserar sig framför allt på det s.k. miljonprogrammet under 60-talet. Jag vill inte instämma i den kör som säger att det var fel att bygga som man gjorde. Det var en oerhörd press på dåtidens regering att bygga, eftersom mängder av människor stod utan bostäder.

I dag kan man kanske säga att en del områden aldrig skulle ha byggts. I dag kännetecknas tyvärr alltför många av dessa områden av förslumning, segregation, vandalism, skadegörelse och en låg attraktivitet. Man har under åren renoverat för miljarder i dessa områden. Tyvärr har förslumningen ganska snabbt nått samma nivå som före renoveringarna. Vi har också sett att man har sysslat med massor av projekt just för att öka trivseln inom områdena. Sammantaget kan man säga att detta tyvärr inte har fungerat.

Malmö kommunala bostadsaktiebolag tog ett initiativ. Man lät hyresgästerna frivilligt delta i självförvaltningen. Det innebär att de sköter i stort sett allt – trappstädning, grönområden m.m. – med undantag av snöröjningen; det är en försäkringsfråga.

Herr talman! Detta har fungerat bra. Jag är en av de få ledamöter i kammaren som bor i allmännyttan. Jag bor själv i ett område där ett sådant här projekt är på gång. Det fungerar mycket bra. 1990 var 60 av 124 lägenheter tomma i mitt bostadsområde. I dag är ingen lägenhet tom. Detta beror inte bara på projektet, men det har säkert betytt en del.

Det har läckt ut uppgifter som jag inte förstår. Man har sagt att en ersättning – maximerad till 125 kr per månad – skall vara skattefri eller bara den del som motsvarar ens egen andel eller del i området. Det kan finnas 100 kvadratmeter gräsmatta och tio lägenheter. Om jag då skulle sköta 15 kvadratmeter skulle jag få skatta för 5 kvadratmeter. Det kommer inte att fungera. Om förslaget går i den riktningen är det inte lönt att lägga fram det. Då kommer hela projektet att haverera.

Ingen drömmer om att beskatta en villaägare för den insats han gör för att sköta sin egen trädgård. Inte heller beskattas jag om jag skruvar ihop möbler från IKEA eller lagar min egen bil. Men om jag städar trappor i ett område där jag hyr lägenhet är det plötsligt skattebelagt.

Olika utredningar och kommittéer har föreslagit ett icke skattebelagt belopp motsvarande ett halvt basbelopp, ungefär 18 000 kr. Det kanske inte blir så mycket, men ungefär i det härade ligger en summa som skulle innebära att man skulle kunna behålla projekten i deras nuvarande form.

Herr talman! Jag förutsätter att det blir en förändring. Statsrådet Östros har vid flera tillfällen sagt till riksdagen att han är positivt inställd. Då kan han inte lägga fram de förslag som har läckt ut, antagligen från departementet. Det måste vara förslag som är verklighetsförankrade, förslag som innebär att projekten fortsätter. Alla tjänar på detta – hyresgästerna i de aktuella områdena och samtliga skattebetalare i de kommuner där sådana här bostadsområden finns. Man får alltså lägre skatter, lägre kostnader och en ökad trivsel.

Herr talman! De projekt som är i gång är alltså skattebelagda från 1996. Men jag hoppas att det blir ett förslag som gör att man inte får skatta för 1997 års insatser, om det nu kommer ett förslag i år.

Anf. 151 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Jag begärde replik eftersom det tyvärr sprids en myt när det gäller den här frågan. Det är en myt att arbetet i det egna bostadsområdet är beskattningsbart för den som är hyresgäst. Det är inte så.

En hyresgäst har precis samma regler som den som bor i bostadsrätt eller i egnahem, så länge arbetet sker på ungefär likvärdiga villkor. Det är samma regler om man i en villasamfällighet får en avgiftsreduktion som motsvarar den egna andelen av jobbet som om man i en bostadsrättsförening eller i ett hyrehusområde får en avgiftsreduktion motsvarande den egna andelen av jobbet. Det finns en lång rad olika projekt runt om i Sverige som innebär att man just har självförvaltning i hyresbostäder, och det är inte alls förmån för beskattning.

Den konstruktion som man har valt i Holma och Kroksbäck innebär att man får avgiftsreduktion beroende på det antal timmar man jobbar eller på arbetsinsatsens storlek. Då stämmer det inte längre.

Jag har varit med i Storstadskommittén och lagt fram förslag som just handlar om förbättrade möjligheter att skriva dessa förhandlingsöverenskommelser. De innebär att det skall bli enkelt för hyresgästerna att göra en likvärdig överenskommelse som man t.ex. kan ha i en bostadsrättsförening. Därmed är det inte sagt att man som hyresgäst kommer att kunna få avgiftsreduktion i proportion till hur många timmar man arbetar eller till hur stor arbetsinsats man gör, utan reduktionen står i proportion till den egna andelen. Sedan får man givetvis jobba hur mycket man vill. Avtalen skall vara likvärdiga i de olika upplåtelseformerna.

Detta kan jämföras med att den villaägare som mot betalning sköter andras trädgårdar givetvis är skattskyldig för det.

Anf. 152 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Om han sedan betalar skatt är en annan fråga.

Det exempel som Karin Pilsäter tar upp gäller när man köper en bostadsrätt. Då förutsätts det att man skall delta i vissa aktiviteter.

I mitt fall handlar det om frivillighet. Jag kan inte begära av en gammal dam på fjärde våningen att hon skall sköta gräsmattan. Och hon kan inte begära att jag skall sköta den åt henne om jag inte får någonting för

det. Poängen är att alla inte är med. Man är med efter egen förmåga. Därför borde man också få betalt inom rimliga gränser, baserat på den insats man gör.

Jag tror att både jag och Karin Pilsäter är överens om att många ideella projekt under åren har fungerat under det sammanträde eller det möte där man har beslutat om dem. Dagen efter, i praktiken, när man inte har fått någon ersättning har de runnit ut i sanden. Tyvärr är de exemplen alltför många. Det finns ingen anledning att pröva nya sådana.

Anf. 153 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Det finns många exempel på att människor ideellt och frivilligt gör saker tillsammans för att de tycker att det är trevligt och att det är ett bra sätt att sköta sina gemensamma angelägenheter på.

Jag vill ha sagt att det inte är sant att det råder någon skillnad i beskattningen om man är aktiv i självförvaltningen i en bostadsrättsförening, i en villasamfällighet eller i ett hyreshus. Det är precis likvärdigt. Men med den konstruktion som man har i Holma och Kroksbäck har dagens lagstiftning den effekten att det faktiskt blir beskattningsbart, precis som det blir beskattningsbart ifall jag gör en större arbetsinsats i Folkpartiet – därför att några äldre damer inte orkar eller har tid – och får ersättning för det.

Det här kan man naturligtvis förändra om man vill, men jag vill klargöra att dagens villkor inte är så orättvisa som de ofta framställs i debatten. Jag vet inte vad regeringen jobbar med – en del kommer säkert inte att bli nöjda med det – men jag tror ändå att de förslag som kommer kan lägga en bra grund för att vi skall kunna gå vidare och utveckla hyresgästernas engagemang, ansvar och självförvaltning i det egna bostadsområdet.

Anf. 154 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag kan inte lägga mig i Folkpartiets interna arbetsfördelning. Det är omöjligt för mig.

Detta handlar alltså om människor som gör någonting frivilligt. Men man kan inte säga till någon: Du skall flytta till det här området, men du måste sköta trappstädning för ett antal personer som inte kan eller vill göra det. Här handlar det om att man gör en insats för områdets bästa och får en ersättning i förhållande till sin insats.

Att jag har tagit upp det här beror framför allt på den enorma inkonsekvensen. När Sveriges riksdag kan besluta att man kan plocka vildväxta bär och sälja dem skattefritt upp till en viss nivå, 5 000 kr, tycker jag att det borde vara logiskt och självklart att man också kan städa sina trappor upp till 5 000 kr utan att betala skatt på det.

Anf. 155 STEN TOLGFORS (m):

Herr talman! Regeringen lastar nu, i sin oförmåga att komma till rätta med arbetslösheten, över alltmer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder och ansvar på kommuner och regionala organ – dock utan att ge dem tillräckliga möjligheter att öppna för nya jobb. Jag tänker här i all synnerhet på öppnandet av tjänstesektorn.

Tjänstesektorn är inte enhetlig utan innefattar en vid skala av olika företag och arbeten. Där finns alltifrån kvalificerade datakonsulttjänster till privata hushållstjänster. Det gemensamma för de här företagen och arbetena är att dagens beskattning slår hårt mot efterfrågan på dem. Skatteki-larna gör att det i dag är mycket få hushåll som kan anlita en yrkesman för att måla huset, hjälpa till med hemdatorn, tvätta bilen, passa barnen, städa hemmet eller utföra enklare trädgårdssysslor och andra tjänster som underlättar förvärvsarbete.

Också företagens efterfrågan på extern kompetens minskar när privata tjänster straffbeskattas. Det minskar i sin tur mindre svenska företags långsiktiga växtkraft.

Det finns därför i dag mycket få företag vars affärsidé är att sälja hushållstjänster inte minst till enskilda människor. Men då man kan anta att den potentiella efterfrågan är stor finns det här möjligheter för ett antal nya företag och arbeten att växa fram – förutsatt att man ändrar straffbeskattningen.

Det underliga är att det sedan länge accepteras att den offentliga sektorn erbjuder starkt subventionerade hushållstjänster till enskilda medborgare medan pigstämpeln tas fram så fort det talas om att privatpersoner eller företag skulle kunna erbjuda liknande hjälp. Kommunerna erbjuder hushållstjänster inom ramen för hemtjänsten. Tjänsterna riktar sig till människor som bedöms behöva hjälp för att klara sin vardag, t.ex. på grund av sin hälsa. Det finns dock åtskilligt fler svenskar som behöver hjälp att klara hushållsarbetet av andra skäl och som skulle kunna erbjuda arbetslösa människor arbete om inte – återigen – sektorn skattades sönder.

Dessutom ser vi nu att hemtjänstens utbud beskärs alltmer i många kommuner. Att själv bekosta ytterligare nödvändig hjälp vid sidan av hemtjänsten är för dyrt i dag. Steget mellan det man får köpa på marknaden och den subventionerade hemtjänsten är mycket stort. Snöskottning t.ex. är något som är viktigt för många äldre på landsbygd men som inte omfattas av hemtjänst och också är oerhört dyrt att köpa.

Det kan väl knappast ändå vara verksamhetens huvudman som skall avgöra om en hushållstjänst är politiskt acceptabel eller inte – dvs. acceptabel om det är kommunal hemtjänst, oacceptabel och pigstämplad om det är privat.

Herr talman! Det finns flera tänkbara sätt att bringa ned skattekillen och möjliggöra nya tjänstearbeten. Momsen kan sänkas, arbetsgivaravgiften kan reduceras, inkomstskatterna kan sänkas, man kan tänka sig en skattereduktion osv. För att öppna möjligheten för människor med normala löner att anställa andra för tjänster kan man också diskutera en möjlighet till avdrag på kommunalskatten. Jag har motionerat om detta i motion Sk323. Kommunerna har i dag stora direkta och indirekta kostnader för arbetslösheten, bl.a. i form av socialbidrag. De medverkar också, mer eller mindre frivilligt, i olika former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är en central fråga för kommunerna att förvärvsfrekvensen kan öka och bidragsberoendet minska. Det är därför logiskt att såväl kommunernas inflytande över det lokala näringsklimatet som förutsättningar för nya arbeten ökas genom möjligheten att öppna tjänstesektorn.

Enligt min uppfattning bör därför kommunerna få möjlighet att fatta beslut om införande av temporära eller permanenta avdragsmöjligheter mot kommunalskatten för köp av hushållstjänster. Finansieringen bör kommunerna få svara för själva. Det här systemet skulle också öppna för en positiv konkurrens mellan kommuner. Det skulle visa sig om det var rätt att införa systemet med tjänsteavdrag eller inte när en kommun gör det och en annan avstår. Dessutom stärker man den kommunala självstyrelsen. Enligt min uppfattning bör regeringen utan fördröjning återkomma till riksdagen med förslag om en sådan avdragsmöjlighet och hur den skulle kunna förverkligas.

Enligt min uppfattning har vi inte längre råd att tacka nej till jobb av ideologiska skäl. Vi har heller inte råd att säga till exempelvis landets gamla och barnfamiljer att det är rätt att skatta sönder deras möjlighet att köpa den hjälp de behöver.

Varje person vi kan flytta från bidragsberoende, oavsett om det är från a-kassa eller från socialbidrag, till jobb innebär en vinst. Det är också en vinst när vi kan göra svarta jobb vita. Det är också en vinst för samhället om vi kan skapa en sektor där jobb efterfrågas för människor som är praktiskt lagda. Det kanske helt enkelt är så att ett jobb som man har utfört med händerna i många år inte längre efterfrågas och att man därför förpassas till långsiktigt bidragsberoende. Det tycker jag är slöseri med mänskliga resurser. Jag tror därför att kommunerna kan sänka sina socialbidragskostnader genom att öppna tjänstesektorn och skapa efterfrågan på mer praktiska jobb.

Herr talman! Det sägs ofta att det skulle vara en subvention att öppna tjänstesektorn. Det bygger i grunden på en total felsyn, enligt min uppfattning. Utgångspunkten skulle vara att det är politikens pengar det handlar om och inte människornas samt att dagens skattetryck är det enda rätta. Så är det naturligtvis inte. Dagens skatter och skattetryck är absolut inte normen. Om det är så att vi inte har råd att sänka alla skatter samtidigt måste vi prioritera. För mig är det viktigt att vi prioriterar att öppna tjänstesektorn och skapar förutsättningar för en mer dynamisk ekonomi där vi tar till vara människors resurser.

Anf. 156 PER ROSENGREN (v):

Herr talman! Sten Tolgfors säger att det är den enskildes pengar – ja – och att det inte är fråga om subvention. Men jag har ju precis redogjort för vad forskarna vid Uppsala universitet har kommit fram till: För att den sektor som Sten Tolgfors vurmar för så starkt över huvud taget skall kunna bli vit och kunna fungera får det kosta max 35 kr i timmen inklusive avgifter. Det är ganska intressant. Vilken människa skall kunna leva på 35 kr i timmen? Vilken typ av människor är det som Sten Tolgfors menar skall söka sig till denna sektor?

Sten Tolgfors odlar här också myten att man kan sänka moms. Det kunde vi innan vi gick med i EU. I dag finns inte den möjligheten. Det finns klart uppräknat vilka typer av verksamheter vi kan ha sänkt moms på, och de här tjänsterna ingår inte i det.

Sten Tolgfors säger också att den höga beskattningen är ett problem för företags efterfrågan på tjänster. Det är ju en ren lögn! En del av tjänstesektorn som har ökat väldigt kraftigt är just den som vänder sig till företagen – dataföretag osv. Det beror i sin tur på att storföretag osv. har

lejt ut de tjänster de förut utförde själva till privata företag som nu sköter detta.

Sedan är det intressant att Sten Tolgfors jämför hemtjänsten med de frågor som kallas pigavdrag och vill ta pengar från kommunerna – det är faktiskt vad det innebär – som bedriver hemtjänsten för att ge åt och subventionera – faktiskt – den här privata tjänstesektorn, som alltså skall subventioneras till en kostnad av 35 kr i timmen om det skall fungera.

Anf. 157 STEN TOLGFORS (m):

Herr talman! Det är nog tur att jag inte är lagd för depressioner, när jag tar del av Per Rosengrens nattsvarta målning. Dagens verklighet är uppenbarligen den enda möjliga, och alla förslag för att bryta upp massarbetslöshet och utslagning av människor, därför att efterfrågan på deras tjänster skattas bort, kan man bara döma ut.

Låt mig börja med hemtjänsten. Var finns logiken? Kommunerna förskjuter i dag vad som ingår i hemtjänsten. Man flyttar alltså ut delar som tidigare låg inom hemtjänsten, helt subventionerade, till en privat marknad, helt straffbeskattade. Därefter säger man att service skall alla betala själva.

Vem har råd med det? Hur många sjuka pensionärer, för att använda Per Rosengrens demagogi, har råd att köpa tilläggstjänster i dag, exempelvis snöskottning? Här skall människor i stället tvingas ut på a-kassa eller socialbidrag därför att man inte kan köpa den typen av tjänster. De straffas bort.

I Örebro, som jag kommer ifrån, etablerar sig ett par privata tjänsteföretag för att sälja hushållstjänster till människor och företag som har pengar. Statoil erbjuder sina anställda att få hushållstjänster i stället för tjänstebil. Marknaden är på väg fram. Men i dag är den på väg fram bara för en grupp människor. Vad jag vill är att med olika tekniska lösningar öppna marknaden så att fler vanliga människor kan vara med och efterfråga den här typen av tjänster. Jag delar inte uppfattningen att man måste ned till 35 kr. Det visar också exemplen med tjänsteföretagen i Örebro och Statoil. Den uppfattningen får Per Rosengren stå för själv.

Alla de här systemen är ett sätt att göra det möjligt att betala rimliga löner, därför att man tar bort statens beskattning. Många uppgifter utförs inte i dag. Man kan t.o.m. tänka sig system med negativ skatt om människor inte kan leva på sin lön. Men jag tror att det går att komma runt. Det är bara fråga om vilken teknisk lösning man skall välja.

Anf. 158 PER ROSENGREN (v):

Herr talman! Uppgiften om de 35 kronorna är inte min. Det är en forskare vid Uppsala universitet som är sakkunnig och som efter studier har kommit fram till detta belopp. Sten Tolgfors kanske har ett bättre underlag.

Hemtjänsten är i dag faktiskt behovsprövad. Vill Sten Tolgfors finansiera den genom att kommunerna skall minska sina skatteintäkter? Det är det han säger. Då blir det ännu mindre pengar till de behovsprövade insatserna som kommunen har att stå för. Det Sten Tolgfors förespråkar är att vi skall ta pengar från kommunen för att andra människor skall kunna köpa starkt subventionerade tjänster.

Jag frågar fortfarande: Hur skall man komma ned till en acceptabel timnivå för att det över huvud taget skall bli intressant? Hur tänker Sten Tolgfors finansiera det? Hur mycket drabbar det kommunernas skatteintäkter och deras övriga verksamhet? Det är litet av detta som det handlar om. Det handlar om i storleksordningen 35 kr i timmen, Sten Tolgfors. Jag tror att vi får lita på de forskare som har kommit fram till det. Vi kan inte stå här i kammaren och säga: Jag har en annan uppfattning. Det kan man ha. Men på vilken grund har Sten Tolgfors en annan uppfattning? Litet seriösa måste vi vara även i politiken.

Anf. 159 STEN TOLGFORS (m):

Herr talman! Vi har alla just nu fått oss en lektion i selektivt seende, signerat Per Rosengren och Vänsterpartiet.

Kostnaden för privata tjänsteföretag som i dag säljer tjänster till t.ex. Statoils anställda eller de här företagen jag pratade om i Örebro kommer att hamna på ungefär 100 kr per timme. Därför tillåter jag mig att ha en litet avvikande uppfattning än just den forskare som Per Rosengren väljer att referera till här och nu.

Det intressanta med de flesta av förslagen för att öppna tjänstesektorn är att de inte innebär någon kostnad. Det är inte saker som staten i dag får intäkter från. Det är saker som staten i dag ser till att lägga så höga pålagor på att de inte utförs vitt över huvud taget. Att Vänsterpartiet är för ett högt skattetryck, att skatta sönder jobb i Sverige, att skatta sönder företag, att med höga skatter driva ut dem ur landet vet vi redan. Men att Per Rosengren, Vänsterpartiet, satt så djupt fast i den här gamla vänstermagogin att han inte är beredd att öppna ögonen och pröva alla de tekniska lösningar som finns för att skapa hundratals och tusentals nya möjligheter till jobb i Sverige gör mig litet ledsen.

Visst är hemtjänsten behovsprövad. Men, Per Rosengren, svara på frågan: Hur kan det komma sig att pensionären som för något år sedan bedömdes få både det ena och det andra i dag bara bedöms få det ena, därför att ekonomin i kommunerna har försämrats? Ändras behoven plötsligt därför att kommunens ekonomi har förändrats? Så är det naturligtvis inte. Människor har faktiskt fler behov än dem som Per Rosengren och hans vänsterkolleger runt om i kommunerna råkar se. Innebörden med systemen för att öppna tjänstesektorn är faktiskt att de själva får se sina behov, själva får efterfråga tjänster och inte behöver sitta i knät på Vänsterpartiet och andra politiker runt om i kommunerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 mars.)

Beslut om uppskjuten votering

Kammaren beslutade på förslag av förste vice talmannen att det nu slutdebatterade ärendet skatteutskottets betänkande SkU15, skatteutskottets betänkanden SkU16 och SkU17, jordbruksutskottets betänkanden JoU7 och JoU13 samt bostadsutskottets betänkande BoU8 fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenum onsdagen den 12 mars.

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1996/97:SkU16
Energiskatter m.m.

Energiskatter m.m.

Anf. 160 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas ett antal motioner från den allmänna motionstiden. Efter denna tidpunkt har en del hänt inom energipolitikens område. För det första har Skatteväxlingskommittén avgett sitt betänkande. Det har vi hört talas om tidigare i eftermiddag. För det andra har Socialdemokraterna, Centern och Vänstern enat sig om en förtida avveckling av kärnkraften. För det tredje har den svenska regeringen i EU – såvitt jag kan förstå med stöd av Centern – drivit igenom möjligheterna för Sverige att öka utsläppen av växthusgaser med 5 %. Därmed går man emot riksdagens beslut om antagna riktlinjer, vilket innebär att de svenska koldioxidutsläppen från fossila bränslen skall stabiliseras på 1990 års nivå år 2000.

I majoritetens skrivning i detta betänkande ger man vaga besked om uppgörelsen. Det framgår visserligen att en första kärnkraftsreaktor skall avställas senast den 1 juli 1998, men det saknas helt uppgifter om effekterna av denna avställning. Det blir ju fråga om en gigantisk kapitalförstoring genom att man från dessa partiers sida är överens om att skrota Barsebäck. Det kommer att driva upp elkostnaderna för näringslivet och hushållen. Det kommer att leda till att investeringsviljan hämmas. Det betyder att den rekordhöga arbetslösheten riskerar att öka. Det kommer att leda till ökad användning av fossila bränslen, vilket betyder ökade koldioxidutsläpp. De kommande skattehöjningarna, som blir följderna av denna överenskommelse, sopas under mattan. De valda ombud för Sveriges folk som står bakom majoritetsskrivningen i detta betänkande vågar uppenbarligen inte leva upp till sitt ansvar att ha åsikter om hur den framtida beskattningen kommer att påverka näringslivet och de svenska hushållen.

Jag vill därför ställa ett antal frågor till regeringspartiets företrädare.

1. Vad händer med jobben när man avvecklar Barsebäck?
2. Vad händer med de hundratusentals villaägare som har direktverkande elvärme?
3. Vilka åtgärder tänker ni vidta för att Vargön Alloys i Vänersborg kan fortsätta sin verksamhet i vårt land?
4. Vilka besked kan den moderata skattekommittén ge till Gränges Metall i Sundsvall, som vi skall besöka i morgon? Vilka åtgärder tänker ni vidta så att detta företag kan trygga anställningen för sin personal och för att kunna nyinvestera så att det skapas nya jobb i framtiden?
5. Vilka ytterligare skattehöjningar kan hushållen och näringslivet förvänta sig efter de redan beslutade höjningar som kommer den 1 juli i år?
6. Vad händer med miljön?

Under den förra mandatperioden infördes den s.k. nioöringen för att möjliggöra användning av biobränslen vid leverans av värme till industrin. Förslaget utarbetades på ett initiativ från den borgerliga majoriteten i skatteutskottet. Kompensationen har visat sig vara ett bra instrument för

att gynna miljön. Värmeverken ökade sina leveranser av bibränslebase-
rad värme, och på många orter utgjorde den här kompensationen en för-
utsättning för nybyggnation av nya värmeverk.

Genom ett ad hoc-ärtat beslut avskaffades nioöringen den 1 september
1996 av den socialdemokratiska majoriteten tillsammans med Centern på
grund av att det hade visat sig att det förekom vissa inslag av skatteplane-
ring. I stället för att ändra gällande lagstiftning på så sätt att riskerna för
skatteplanering minimerades avskaffades kompensationen, till mycket
stora nackdelar för värmeverken och till mycket stora nackdelar för mil-
jön, eftersom åtgärden leder till ökad användning av fossila bränslen.

Nioöringen löste också till stor del problemen med råttalolja, som är
bekant för skatteutskottets ledamöter – vi har haft frågan uppe flera
gångar – eftersom utnyttjandet av denna olja inte fick ligga till grund för
kompensation i det borgerliga förslaget tidigare. Slopandet av kompen-
sationen innebar också att regeringen skulle återkomma till riksdagen
med förslag om att möjliggöra fortsatt eldning med bibränslen genom
någon form av bidrag. Ännu har inte regeringen hört av sig. Vi har inte
sett tillstymmelse till förslag. Detta innebär helt naturligt problem för en
stor mängd värmeverk, och det hämmar givetvis en utbyggnad av
bibränslebaserade verk. Det innebär också att den aktuella industrin,
som använder råttalolja i sin produktion, återigen har fått problem ef-
tersom inga besked ges. Problemen förvärras också av den höjda koldiox-
idskatten.

Från moderat håll vill vi hålla fast vid att kompensation skall ske via
skattelagstiftningen i stället för att ett bidragssystem införs. Ett sådant
system får en helt annan långsiktighet och stadga än ett system baserat på
bidrag. Regeringen bör därför omgående återkomma till riksdagen med
en modifierad form av nioöringen som kan träda i kraft den 1 juli 1997.
Det är viktigt att påpeka att vi också vill återinföra den begränsning i
kompensationen som gällde råttalolja, dvs. leverans av värme som pro-
ducerats med råttalolja skall inte berättiga till kompensation.

Jag tycker att det är jättesvagt att utskottsmajoriteten inte ställer kon-
kreta krav på tidpunkten för ett förslag från regeringen. Det är därför på
sin plats att vi i dag får ett besked från regeringens företrädare om när
förslaget förväntas komma och om när ett sådant förslag kan träda i kraft.
Lisbeth Staaf-Igelström, det är alltså viktigt att vi i dag får reda på om det
verkligen kommer något förslag. Blir det något bidragsförslag, någon
modifierad nioöring eller vad?

Avslutningsvis vill jag ta upp yrkesfiskarnas möjligheter att mot för-
säkrans kunna köpa skattefri olja. Utskottsmajoriteten bestående av Soci-
aldemokraterna och Centern strular även denna gång när denna fråga
behandlas. Jag kan inte förstå varför inte majoriteten tar sitt ansvar och
ger klara besked till regeringen om att åtgärder omedelbart bör vidtas för
att man skall kunna lösa likviditets- och byråkratiproblemen för fiskarna i
detta avseende.

Min kollega Olle Lindström kommer i sitt anförande att behandla frå-
gan om den snedvridande konkurrens som uppstår i gränstrakterna mot
Finland när det gäller den finska röda dieseloljan, så jag tar inte upp den
frågan alls.

Vi moderater står givetvis bakom samtliga moderata reservationer till detta betänkande, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation nr 1.

Prot. 1996/97:73
5 mars

Anf. 161 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Den energiöverenskommelse som Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänstern kommit överens om är vi mycket kritiska till. Eftersom vi av den anledningen inte kan ställa oss bakom utskottets motiveringar rörande energiskattefrågorna i detta betänkande avser vi från folkparti-gruppens sida att avstå i sådana voteringar. När regeringen senare i vår lägger fram sina förslag beträffande energipolitiken kommer vi att redovisa ett samlat motförslag.

Under den borgerliga regeringen beslutade riksdagen att Sverige skulle minska koldioxidutsläppen med 50–80 % under de närmaste 50 åren. Målet var en frysning fram till år 2000 av 1990 års utsläppsnivå. Därefter skulle utsläppen minska.

Vi har i Sverige genom FN:s klimatkonvention från Rio de Janeiro 1992 förbundit oss att försöka minska vår tillförsel av växthusgaser, varav koldioxid är den viktigaste. Klimatkonventionen är en kompromiss mellan flera intressen, främst mellan industri- och utvecklingsländer. I sitt nuvarande skick är konventionen i praktiken knappast folkrättsligt bindande, men det betyder ju inte att den inte behöver följas. En nations internationella anseende påverkas förstas av om det finns ett samband mellan teori och praktik.

De farhågor som vi i Folkpartiet nu känner är att klimatkonventionen blir ytterligare ett exempel på svensk dubbelmoral. Först undertecknar Sverige konventionen för att sedan negligera den i det praktiska beslutandet när det gäller t.ex. energipolitiken.

Sverige har dessutom vid EU-förhandlingar nu i veckan fått rätt att öka sina koldioxidutsläpp med 5 %. Sverige tackade och tog emot! EU:s ordförandeland, Holland, har uppfattningen att detta varit ett uttalat svenskt argument. Det kan bara tolkas som att den svenska regeringen inte tar hoten om klimatförändringar på allvar. Detta är verkligen både upprörande och anmärkningsvärt och bidrar naturligtvis inte till Sveriges möjligheter att vara pådrivande när det gäller kravet på en internationell koldioxidskatt. Riksdagen måste få regeringen att förstå att det krävs att man med större kraft driver frågan om koldioxidskatt inom EU.

Om EU införde en gemensam miniminivå för skatt på koldioxidutsläpp skulle trycket öka på att finna mer ekologiskt hållbara energikällor och att utveckla energisnål teknik. Nu krävs det enhällighet för att besluta om ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Det vill vi från Folkpartiets sida ändra på. Det är rimligt att sådana skatter som påverkar gränsöverskridande miljöproblem lyfts över till gemenskapsnivån och blir bindande genom majoritetsbeslut i ministerrådet.

Utskottet avvisar i betänkandet Folkpartiets förslag om att det skall bli möjligt att införa bilavgifter. Man har inte riktigt förstått att bilavgifter och miljözoner är ett bra medel för att begränsa trafiken i särskilt belastade områden. Vi vill att det skall vara möjligt för kommunerna att införa bilavgifter i större städer. Det motiveras inte alls bara av behovet av medel för trafikinvesteringar utan också av miljöskäl. Smidiga system för detta finns, vill vi påstå, redan tillgängliga tack vare ny informationstek-

nik. Hur ser ni socialdemokrater på trafik och miljö? Ni höjer koldioxid-skatten, förbättrar villkoren för leasingbilar med en miljard och säger nej till bilavgifter. Vart för sig ger varje förslag en dålig miljöprofil, och sammanlagt blir miljöprofilen mycket dålig.

Herr talman! Skatten på dieselbilar är i genomsnitt cirka fyra gånger högre än skatten på bensindrivna bilar. Det är en orimlig skatteskillnad, och den kan inte motiveras med hänsyn tagen till miljöbelastningen. Dieselbränslet är enklare och mindre energikrävande att framställa. En dieselmotor har också betydligt högre verkningsgrad än bensinmotorer. Det är också, som framgår av reservation nr 16, möjligt att i dieselmotorer använda rapsmetylester. De äldre dieselbilarna, som är belagda med lägre skatt än de nyare, drar mer bränsle och saknar modern rening av avgaserna. Fordonsbeskattningen av nya dieselbilar i förhållande till inte bara bensindrivna bilar utan också äldre modeller av dieseldrivna bilar är varken rimlig eller rättvis från miljösynpunkt. Från Folkpartiets sida instämmer vi i Miljöpartiets reservation nr 16.

Herr talman! När det gäller fiskefartyg anser vi att det är angeläget att regeringen äntligen lägger fram ett förslag till lösning av problemen för fiskebåtarna. Den nya lagstiftningen, som infördes den 1 januari 1995 och som gäller den skattebefriade färgade dieseln, har ställt till stora problem för fiskebåtarna. Skeppen får inköpa den skattebefriade dieseln. Båtarna måste däremot köpa den högbeskattade ofärgade dieseln för att därefter kvartalsvis ansöka om att få skatten tillbaka. Det här är ju en väldigt byråkratisk process, men också ekonomiskt ofördelaktig för fiskebåtarna. Yrkesfiskarnas ekonomiska föreningar gör stora gemensamma inköp för att få låga dieseloljepriser. Den oljan är färgad när den levereras och får alltså endast användas av fiskeskeppen. Ett skepp skall vara minst 12 meter. Fiskebåtarna drabbas på detta sätt av högre dieselpriser på mellan 1,50 kr och 2 kr exklusive den skatt som de måste ligga ute med.

En stor del av det mindre tonnaget riskerar på grund av detta att slås ut, och det genom en lagstiftning som egentligen var ämnad att befästa skattefrihet för fiskefartyg oavsett bränsle. Regeringen har varit mycket senfärdig med att rätta till detta missförhållande, så det är viktigt att riksdagen ger regeringen ett tillkännagivande om krav på snabb åtgärd, och inte bara väntar och ser.

Herr talman! Jag står naturligtvis bakom alla reservationer som Folkpartiet har lämnat in. För att vinna tid i kammaren nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 3 och reservation nr 16.

Anf. 162 PER ROSENGREN (v):

Herr talman! Även detta betänkande upptar en del restprodukter, som bygger på motioner från allmänna motionstiden och berör energibeskattningen. Vänsterpartiet har här några reservationer, men det finns också anledning att kommentera andra reservationer.

Först och främst kan vi konstatera att ett beslut om avveckling av ett kärnkraftverk i Barsebäck är taget. Vänsterpartiet förutsätter att de tre partier som står bakom denna överenskommelse kommer att lägga upp en plan för den energibeskattnings som behövs för att vi skall kunna gå vidare och även komma i fas så att vi kan avveckla ytterligare kärnkraft enligt den plan som partierna önskar.

Vänsterpartiet har också under den gångna mandatperioden pekat på de problem som den elintensiva industrin kan få genom den rena produktionsbeskattning som sker på energisidan. Vi har också tillsammans med en majoritet i utskottet sett till att undanröja en del av de förslag som har kommit som skulle försvåra för den elintensiva industrin.

Moderaterna har här redogjort för Vargön Alloys problem. Men de uppsägningar som har skett beror ju inte på energibeskattningen som sådan. Vi kan alltså konstatera att marknaden här ”droppade” ganska ordentligt. Vi kan också konstatera att de innan de gjorde uppsägningarna hade högre energikostnad än vad de fick sedan, beroende på att elpriserna sjönk ordentligt förra hösten efter att det hade varit ganska torrt.

Jag tror alltså att man inte skall dra så stora växlar på beskattningens roll när det gäller de förändrade konjunkturerna för just Vargön Alloy och för företaget i Sundsvall. Det är viktigt att inte falla för alla argument som kommer från industrin, men de argument som har bärkraft skall vi naturligtvis lyssna på. Det tycker jag att en majoritet trots allt har gjort.

CO₂-beskattningen och CO₂-utsläppen är naturligtvis ett stort problem. Vi har ett åtagande som innebär att vi skall halvera CO₂-utsläppen. Det är klart att det kommer att bli svårare med den överenskommelse som är gjord på energisidan, i det kortsiktiga perspektivet.

I det sammanhanget måste också Moderaterna, och de andra partierna som är emot denna överenskommelse, titta litet grand på biltrafikens roll. Ni är inte särskilt benägna att införa några begränsningar eller beskattning så att biltrafiken minskar. Tvärtom vill ni gå in och öka på. Er trovärdighet är alltså inte särskilt stor. Moderaterna var också ett av de partier som drev förändringen av tjänstebilsbeskattningen, som de facto innebär ökade koldioxidutsläpp. Det kan vi nog konstatera.

När det gäller beskattning av diesel och dieselfordon ligger det däremot mycket i de reservationer som finns. Vi har valt att inte stödja dem eftersom vi vet att det pågår ett arbete inom regeringen där man skall se över detta. Vi avvaktar det. Vi håller med om de argument som står i reservationerna, framför allt det faktum att de gamla bilarna är mindre beskattade än de nya. Det är en absurditet, och så får det naturligtvis inte vara. Vi vet att arbete pågår inom regeringen. Vi har i det läget valt att inte reservera oss, utan vi avvaktar den utredning som förhoppningsvis redovisas ganska snart.

När det gäller trafikbeskattningens allmänna utformning har vi en reservation, nr 11, vilken jag yrkar bifall till. Den innebär att om vi skall ha möjlighet att minska CO₂-utsläppen måste vi enligt Kommunikationskommitténs utredning öka bensinpriset med mellan 30 och 50 öre per år. Det är ett minimum för att vi över huvud taget skall nå det målet. Vår reservation innehåller den framtida inriktningen på trafikpolitiken. Vi vill ha en upptrappning av bensinpriset för att på det sättet kunna styra biltrafiken.

Det här innebär naturligtvis också att det behövs någon form av regional drivmedelsskatt. Det är inte särskilt lyckat att de som bor i områden där det inte finns någon alternativ kommunikation över huvud taget skall drabbas av stora skattehöjningar. Vi är alltså beredda att pröva möjligheterna till regionala drivmedelsskatter. I storstadsområdena, där det finns alternativ, kollektiv kommunikation som kan användas, skall det alltså vara högre beskattning.

Slutligen tycker vi att det är märkligt att man inte arbetar hårdare för att tullen på etanol, som EU bestämmer, inte sänks. Det är nödvändigt att vi tar med så många drivmedel som möjligt som är bättre från miljösynpunkt.

Jag yrkar bifall till reservationerna 11 och 12.

Vi är också med på reservation 21 om fiskefartygen och deras drivmedelsproblem. Det här är ett stort problem, men även där hoppas jag att det är krafter på gång inom regeringen så att det kan lösas. Det var med stor tvekan som jag gick med på den reservationen, då jag vet att det är arbete på gång. Men jag skrev på den för att ytterligare markera vår inställning i den frågan, så att regeringen verkligen kommer med förslag för att eliminera de problem som finns i detta sammanhang.

Anf. 163 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller Per Rosengrens försvar för att vidmakthålla höga produktionskatter på el, eller i varje fall ifrågasätta dem för Vargön Alloys, har jag lyssnat på de fackliga företrädarna. De är väldigt oroad för utvecklingen just på deras eget företag, och de har uppvakat både här och där på grund av den oro som i dag finns på det företaget.

Jag kan också erinra Per Rosengren om att det socialdemokratiska kommunalrådet får land och rike runt på grund av den oro han känner inför framtiden för Vargön Alloys och det ansvar han har för att kunna bibehålla och helst utveckla arbetstillfällena i sin kommun.

Jag tycker i och för sig att det är renhårigt av Per Rosengren att bekräfta att den här uppgörelsen om att förtidsstänga Barsebäck leder till ökad hantering av fossila bränslen, dels genom import, dels genom ökad grad av eldning med olja i de befintliga kraftverken i Sverige, och leder till ökade koldioxidutsläpp.

Per Rosengren har tydligen inte något att säga om det beslut som vi har sedan lång tid tillbaka här i riksdagen om att inte öka koldioxidutsläppen utan fastställa dem på 1990 års nivå till år 2000. Nu går ni ifrån det beslutet. Det är rätt anmärkningsvärt och allvarligt att ni gör det. Det ger en signal till EU, där ni är med och förhandlar för att få öka utsläppen med 5 %. Vänstern stöder tydligen en sådan åtgärd.

Anf. 164 PER ROSENGREN (v) replik:

Herr talman! Det är ganska fantastiskt att höra Karl-Gösta Svenson prata om riksdagsbeslut. Jag har för mig att vi har ett riksdagsbeslut om avveckling av kärnkraft, men det hör vi inte mycket talas om från Moderaternas sida. Jag tycker att det är en fråga som i dag är överordnad. Jag trodde att även Moderaterna ansåg att den kärnkraft vi har i dag är tillräcklig och att den skall avvecklas. Sedan kan man diskutera om det skall vara färdigt till år 2010 eller utsträckt.

Det innebär att vi inte förtidsstänger något kärnkraftverk. Tvärtom kommer det här väldigt sent. Om vi inte hade byggt in oss i direktverkande el, som vi har gjort under hela 80-talet, skulle vi inte alls ha haft de här problemen i dag. Vi skulle alltså ha kunnat stänga av betydligt tidigare. Vi hade inte behövt ladda dem som ni var med och laddade i början av 80-talet. Det var ett problem att ni gjorde det.

När det gäller Vargön Alloys har jag förståelse för att alla som arbetar inom branscher där konjunkturen sviktat är oroliga och vill ta till sig så mycket som möjligt. Men de direkta problem som Karl-Gösta Svenson hänvisade till nysst berodde på marknaden och marknadens elpriser men också på efterfrågan. Under hösten har de haft relativt sett låga elpriser men fortfarande haft ganska stora problem.

Vi är de första som kommer att ta hänsyn till den elintensiva industrins behov. Jag kan lova Karl-Gösta Svenson att det inte kommer att vara något problem för oss. Men man kan inte lyssna på alla argument, utan man får titta på vad som ligger bakom argumenten från de olika företrädarna.

Anf. 165 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! I Vargön Alloys är facket och ledningen naturligtvis oroade över den utveckling som nu innebär att man stänger ett kärnkraftverk, vilket leder till ökade kostnader och ökad beskattning. Det räcker inte bara med att den elintensiva industrin kanske får en gynnsammare hantering i de här frågorna, utan det allvarliga är – som Per Rosengren bekräftade – att ni tillsammans med Socialdemokraterna och Centern skulle förhandla fram en annan form av energibesättning, en ökad energibesättning. Det innebär att näringslivet i övrigt får ökade kostnader och sämre möjligheter att anställa nya människor. Det ger ökade kostnader för hushållen. Där ligger redan en skattehöjning och väntar, som träder i kraft den 1 juli, vilken ni skall späda på ytterligare.

Samtidigt avvecklar ni ett kärnkraftverk i förtid, ett väl fungerande kraftverk. Där finns inte något alternativ eller något förnybart som är tillgängligt i dagsläget, vilket gör att det blir väldigt dyrt – det är ren kapitalförstöring.

Vi ställer upp bakom folkomröstningen. Från Socialdemokraternas sida, som stod bakom linje 2, följer man inte vad som stod på röstsedeln om hur kärnkraften skulle avvecklas. Man har avvikit från vad en folkmajoritet sade enligt linje 1 och linje 2.

Anf. 166 PER ROSENGREN (v) replik:

Herr talman! Vargön Alloys är ju ett paradexempel när det gäller god energihushållning, som försör Vänersborgs kommun och ytterligare något företag med värme från sin egen produktion. Det är egentligen väldigt energieffektivt.

Sedan är det ganska märkligt att Karl-Gösta Svenson tror att en avveckling av 3 % av energin på det här sättet kommer att medföra en sådan fruktansvärd påverkan på priserna. Men vi har ju sagt att det här inte på något sätt skall drabba den elintensiva industrin. Det ingår i överenskommelsen. Det är ett löfte som är givet.

På kort sikt är det säkert så att CO₂-utsläppen kommer att öka. Jag tror inte att vi kan sticka under stol med det. Men på längre sikt kommer inte detta att vara något problem.

Jag pekar återigen på er motvilja mot att över huvud taget göra någonting mot den sektor som är det största problemet i CO₂-utsläppen, dvs. bilarna. Ni säger inte ett ord om det. Där är ni beredda att låta bilarna köra och fortsätta med sina utsläpp.

Det finns ett riksdagsbeslut om avveckling av kärnkraften, och vi har påbörjat denna avveckling. Vi säger att det inte skall drabba jobben och inte drabba den elintensiva industrin. Det är ett löfte som vi kommer att stå för.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 18.08 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

7 § (forts.) Energiskatter m.m. (forts. SkU16)

Anf. 167 RONNY KORSBERG (mp):

Herr talman! Även det här betänkandet innehåller, som sagts av tidigare talare, ett antal förslag som har debatterats här i kammaren vid många tidigare tillfällen. Jag skall uppehålla mig vid några av reservationerna, där vi från Miljöpartiet har markerat vår syn på energiskatterna.

Låt mig börja med en reservation som handlar om biobränslen. Den är baserad på en motion från Centerpartiet som vi tycker är väldigt bra. Den tar upp frågan hur man med hjälp av skatterna skall kunna gynna de bränslen som vi tror är bättre i ett hållbarhetsperspektiv, dvs. biobränslen, och försöka att priskonkurrera ut de bränslen som vi inte vill ha, dvs. fossila bränslen, som släpper ut en hel del skadliga ämnen.

Vi har från Miljöpartiet motionerat om detta vid andra tillfällen, men vi har inte någon sådan motion uppe till behandling i det här betänkandet. Vi tycker ändå att det är viktigt att lyfta fram det faktum att vi kan åstadkomma styrningseffekter med skatteverktyget och med hänsynstagande till marknadsekonomiska regler få en sundare balans mellan de olika bränslena för att på sikt bli av med sådant som vi inte vill ha.

Det som jag här i första hand vill lyfta fram är frågan om uranskatt, som tas upp i betänkandet. Som har sagts av andra talare har vi ju fått en uppgörelse som förhoppningsvis leder till att vi kan avveckla kärnkraften. Vi har från Miljöpartiet delvis varit kritiska till det sätt som man har valt att starta avvecklingen på, men vi är naturligtvis väldigt positiva till att man kommer i gång med avvecklingen. Man har ju nu väntat i 17 år. Detta kallas av en del – litet överraskande – för en förtida avveckling. Hur man kan få det till en förtida avveckling när det har gått så lång tid innan man startat den processen är litet svårt att förstå.

Vi menar att man borde ha provat en variant för att avveckla kärnkraften som har provats med större framgång i andra länder. Man har sett till att priset på kärnkraften blir högre. Det har sin upprinnelse i att kärnkraften i dag inte bär sina egna kostnader.

Vi har föreslagit en uranskatt, som tas ut på energiinnehållet i den tillförda energin, alltså uran. Kärnkraftverk är ju egentligen extremt ineffektiva. Man använder ganska mycket tillförd energi för att koka vatten och sedan generera el, och det mesta av den energin går ut i luften eller i vattnet. En uranskatt skulle ha en ganska positiv effekt på utvecklingen av priserna på energi från olika källor. Detta skulle ha den effekten att vi fick en annan prisrelation.

När man läser moderaternas reservation i ämnet, där det sägs att man absolut inte skall ha uranskatt, blir man oerhört förvånad. Men det kanske inte är så konstigt. Det här är väl bara en i raden av ologiska slutsatser som man på den kanten kommer fram till.

I reservation 6 från moderaterna om uranskatten står det: Användningen av uran ger i sig inte upphov till miljöfarliga utsläpp som kan beskattas. Det är ungefär lika begåvat som att säga att det i sig inte ger upphov till några skador att ramla från ett tio våningshus. Det gör det ju inte. Det är när man slår i marken som problemen uppstår.

Detta kan illustrera problematiken här: Moderaterna har inte den insikten. Man har ett slags naiv inställning som nästan gränsar till enfald när det gäller kärnkraften och säkerhetsproblemen. Det är som om man trodde att det inte går att ens tänka sig att ett kärnkraftverk i Sverige skulle få problem eller haverera. Det är lika naivt som att tro att man inte kan störta med svenska flygplan bara för att de är väldigt säkra, eller att tro att man inte kan köra ihjäl sig i svenska bilar, som är erkänt säkra. Det är något av samma resonemang som ligger bakom: Svenska kärnkraftverk är så säkra, så de kan inte haverera; där kan det inte ske några olyckor. Men verkligheten visar någonting annat. Vi har dessutom konstanta utsläpp från våra kärnkraftverk i dag.

Det är därför med tillfredsställelse som vi i alla fall konstaterar att man nu äntligen kan påbörja en avveckling, och sedan får vi hoppas att det träffas en sådan överenskommelse att detta verkligen fullföljs.

Jag skall ta upp ytterligare en sak i det här sammanhanget, nämligen en motion som vi har väckt om dieseldrivna personbilar. Det system som vi har i dag när det gäller beskattning av dieslbilar innebär att äldre bilar, som är litet sämre tekniskt sett och släpper ut mycket ämnen i luften som vi egentligen inte vill ha där, har en lägre beskattning än dieslbilar med nyare teknik. Det har vi beskrivit i motionen. Vi tycker att det vore rimligt att man tog detta på allvar. Om man nu vill att biltrafiken skall minska sin andel av utsläppen och problemen till miljön borde man styra detta.

Om man får till stånd en sådan ordning att det blir förmånligt att byta ut gamla dieslbilar mot nyare vinner man flera saker: dels får man bort den sämre tekniken, dels öppnar man möjligheten att med de nya bilarna köra på nya bränslen. De är nämligen bättre anpassade och kan ställas om för att köra på biobränslen eller diesel med biobränsleinblandning. Det finns alltså stora fördelar med att se över detta. Vi hoppas att det inte dröjer innan man på departementet vaknar och genomför den förändringen.

Jag skall också bara kort kommentera reservation 21, som vi har ställt oss bakom, om fiskefartygen. Det har vi gjort helt enkelt för att markera att det är orimligt att man måste fara i väg långa sträckor för att hämta beskattad bensin och sedan begära tillbaka de skatter man har betalt. Det

Prot. 1996/97:73
5 mars

vore uppenbarligen enklare att man fick skattereduktionen direkt genom att man får tillstånd för de små fiskebåtarna att tanka lågbeskattad olja direkt.

Jag har egentligen bara två yrkanden, och det är bifall till vår reservation om uranskatten, reservation 7, och om dieseldrivna personbilar, reservation 16.

Prot. 1996/97:73
5 mars

---

energiskatter m.m.

Anf. 168 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag bär mig litet konstigt åt, men jag fick helt plötsligt näsblod. Det är något konstigt med den här skatteutskottsdebatten också, för det fick även Rolf Kenneryd här alldeles nyligen. Men jag kan försäkra att vi inte slåss så att vi blöder näsblod.

Jag skulle bara vilja fråga Ronny Korsberg hur det kommer sig att Miljöpartiet inte har den minsta kritik mot att regeringen har arbetat för att vi skall få öka koldioxidutsläppen med 5 %.

Anf. 169 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Det har sin naturliga förklaring.

Vi delar den uppfattning som jag vet att Folkpartiet har i den här frågan. Vi har en reservation som handlar om just koldioxidbeskattningen. Självklart tycker vi att det här är beklagligt, och vi menar också att Sverige borde vara kraftfullt pådrivande när det gäller att få till stånd gemensamma koldioxidskatter inom EU, och det har vi också uttryckt.

Det är ju så att vår tid här i kammaren är ganska begränsad, och jag har då valt att inte kommentera samtliga de reservationer och idéer som vi har. En del har vi debatterat i andra sammanhang och vid andra tillfällen. Självklart tycker vi att det är galet att man som en effekt av kärnkraftsavvecklingen nu riskerar att öka utsläppen.

Vi tycker också att det är beklagligt att vi kan hamna i den situationen att vi får ökade koldioxidutsläpp i Sverige på grund av de regler som finns.

Anf. 170 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var trevligt att höra Ronny Korsberg säga detta. Anledningen till att jag frågar är naturligtvis att jag var närvarande i EU-nämnden i fredags. Där ställde Miljöpartiets representant upp och tyckte att det var okej att Sverige fick 105 % när det gällde koldioxidutsläppen.

Anf. 171 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag sitter ju inte själv i EU-nämnden, så jag kan inte kommentera vad som hände där. Jag har inte i nuläget någon förklaring till detta. Jag har inte haft möjlighet att diskutera detta med min kollega i EU-nämnden. Jag kan inte ge någon förklaring till varför man har gjort det här ställningstagandet. Jag kan bara referera till den linje som vi har drivit tidigare här i riksdagen när det gäller koldioxidutsläppen. Den finns också i det betänkande vi har här. Jag får väl ta ett samtal med vår representant i EU-nämnden och höra hur det kan komma sig att man i så fall har gjort ett sådant ställningstagande.

Anf. 172 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Betänkandet innehåller en mängd motioner med förslag om mer eller mindre långtgående förändringar av energibeskattningen och beskattningen på trafikområdet. Utskottsmajoriteten har inte ansett det befogat med ändringar i energibeskattningen i avvaktan på en omfattande diskussion om energipolitiken under våren. Däremot understryker vi med ett tillkännagivande vikten av att regeringen påskyndar arbetet med att ta fram ett bidrag till de värmeverk som levererar biobaserad värme till industrin.

Jag vill ta tillfället i akt att redogöra för det omfattande beredningsarbete som sker med anknytning till energi- och miljöområdet. Det berör flertalet av de frågor som tas upp i motionerna. Den svenska energipolitikens mål är att på kort och lång sikt trygga tillgången till el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor. Energipolitiken skall skapa villkoren för en effektiv energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle. Energipolitiken skall bidra till att stabila förutsättningar skapas för ett konkurrenskraftigt näringsliv och till en förnyelse och utveckling av den svenska industrin.

Vi socialdemokrater har i samarbete med Centerpartiet och Vänsterpartiet i februari i år lagt fast en strategi för omställning av energisystemet. Den syftar till en successiv och ansvarsfull avveckling av kärnkraften. Den inleds med avveckling av en första kärnkraftsreaktor senast den 1 juli nästa år. Vidare kommer särskilda åtgärder att vidtas för att användningen av el skall minska och för att en ökad utbyggnad av el- och värmeproduktion baserad på förnybara energislag skall ske. Ett långsiktigt program kommer att genomföras i syfte att minska kostnaderna för att utnyttja förnybar energi.

Energibeskattningen skall förena kraven på energisparande och god miljö med goda förutsättningar för den svenska industrins internationella konkurrenskraft. Det skall vara lönsamt att investera i varu- och tjänsteproduktion i Sverige och det skall vara fördelaktigt att investera i ekologisk energiteknik, bl.a. effektivare energianvändning. Produktionsskatten på kärnkraft skall utformas enligt dessa principer. Beskattningen bör ge drivkrafter för hushållning och konvertering till förnybara energislag samtidigt som den inte skall påverka industrins internationella konkurrenskraft negativt. Beskattningsreglerna bör främja elproduktion med förnybara energislag. Naturgasens miljöfördelar jämfört med olja och kol skall beaktas.

Skatteväxlingskommittén har nyligen lämnat ett betänkande där man bedömer förutsättningarna för, och effekterna av, olika slag av skatteväxling. En bred majoritet i kommittén förordar att ytterligare höjningar av energi- och miljöskatter sker stegvis och växlas mot ett i motsvarande grad sänkt skatteuttag på arbetsinkomster. Skatteväxlingskommittén tar även upp hotet om att klimatförändringar kommer att kräva fortsatta stora reduktioner av koldioxidutsläppen och att en avveckling av kärnkraften härvid ställer stora krav på en förnyelse av energisystemet. Enligt kommittén kan en ökning av de energi- och miljörelaterade skatterna, som växlas mot en minskning av skatten på arbete, vara ett viktigt och kraft-

fullt redskap. Kommittén redovisar även en modell för hur en reformerad energibeskattningsform kan utformas. Hur ett energiskattesystem skall utformas bör dock enligt kommittén bestämmas efter att beslut har fattats om hur energiförsörjningen skall ske i framtiden.

Herr talman! Även på det trafikpolitiska området pågår det ett antal utredningar. Det innebär att vi från utskottsmajoritetens sida vill avvakta med nya ställningstaganden. Kommunikationskommittén har i uppdrag att utarbeta en nationell plan för kommunikationerna i Sverige. Denna plan skall utgöra underlag för ett nytt trafikpolitiskt beslut våren 1998. I sitt andra delbetänkande redovisar kommittén principiella överväganden rörande användningen av ekonomiska styrmedel inom vägtrafikområdet. Vidare analyserar kommittén hur koldioxidskatten, energiskatterna på drivmedel och den årliga fordonsskatten kan användas som styrmedel. Kommittén anser att utformningen av vägtrafikens beskattning bör bygga på gemensamma trafikpolitiska och miljöpolitiska mål och riktlinjer för hela transportsektorn. Ett sådant förslag skall snart presenteras.

Utredningen om vägtrafikens samlade beskattning gör en översyn av beskattningen som omfattar såväl lätta som tunga fordon. Översynen skall koncentreras till vad som är den lämpligaste avvägningen mellan försäljningskatt, fordonsskatt samt energi- och koldioxidskatt i syfte att förbättra den samlade styreffekten med avseende på trafiksäkerhet och miljö. Detta arbete skall vara klart till hösten.

Vidare har regeringen aviserat att en proposition om vägavgifter på vissa tunga fordon skall läggas fram under våren. Det s.k. Dennispaketet kommer att ersättas med ett förslag till en mer miljöinriktad trafiklösning för Stockholmsregionen. En förhandlingsman kommer att tillsättas och denne har till uppgift att träffa en överenskommelse mellan staten och Stockholms kommun om finansieringen av en helhetslösning för väg- och järnvägstrafik genom centrala Stockholm. Den nya lösningen innebär bland annat att Stockholmsregionen skall få möjlighet att besluta om ett miljöstyrande bilavgiftssystem.

Till sist, herr talman, tänker jag beröra frågan om yrkesfiskarnas befrielse från skatt på drivmedel för fartyg. Det är en fråga som tas upp i flera motioner. Fiskare som använder mindre fartyg har inte någon möjlighet att använda den lågbeskattade dieseloljan, utan köper i stället högbeskattad dieselolja. Skattefriheten uppnås i dessa fall genom att skatten på dieseloljan återbetalas kvartalsvis efter ansökan. Restitutionsförfarandet har kritiserats, och detta har vi från utskottsmajoritetens sida förståelse för. Därför har vi vid tidigare behandling av denna fråga sagt att regeringen noga bör följa utvecklingen på området och pröva möjligheterna till alternativa lösningar som minskar olägenheterna med nuvarande bestämmelser.

Nu har Riksskatteverket i en rapport ifrågasatt om restitutionsförfarandet innebär någon vinst ur kontrollsynpunkt och påtalat att förfarandet medför problem för många fiskare och extra kostnader för skattemyndigheten. Utifrån detta föreslår Riksskatteverket att ägare till mindre fartyg som används yrkesmässigt ånyo skall få rätt att använda lågbeskattad märkt diesel mot försäkringen.

Herr talman! Detta förslag är för närvarande föremål för överväganden inom Regeringskansliet. Från utskottsmajoritetens sida förutsätter vi

energiskatter m.m.

att regeringen redovisar sin bedömning av detta i ett lämpligt sammanhang.

Karl-Gösta Svenson ställde ett flertal frågor till mig i sitt inledningsanförande. Jag hoppas nu att Karl-Gösta Svenson har lyssnat ordentligt, så att han fått svar på flertalet av de frågor han ställde.

Jag vill också säga att de som arbetar i elintensiv industri – i skogs- och massanäringen, i järn- och stålindustrin osv. – inte behöver vara oroliga för den här energiomställningen. Däremot tycker jag att de borde vara oroliga för de politiker som predikar att vi bara skall vänta och se hur det går. En sådan politik skulle leda till att Sverige en dag, när reaktorerna är uttjänta, får elbrist.

Jag har några frågor till Karl-Gösta Svenson. När vill ni att den första reaktorn skall stängas av? Hur vill ni rusta Sverige, så att vårt land klarar av omställningen utan att välfärd och sysselsättning äventyras? Hur ser er vision ut när det gäller framtidens energi?

När det gäller CO₂-utsläppen, som Karl-Gösta Svenson också tog upp, är den största boven faktiskt bilismen. Om vi får ned dessa utsläpp uppnår vi det bästa resultatet. Då är min fråga till Karl-Gösta Svenson och Moderaterna: Vad har ni för förslag på detta område?

Anf. 173 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Enligt den röstsedel som linje 2 hade vid folkomröstningen skulle de tolv kärnkraftreaktorer som vi för närvarande har användas i avvaktan på att förnybara energikällor blir tillgängliga. Här gör man något så dramatiskt och kommer överens med Centern och Vänsterpartiet om att man helt plötsligt skall avveckla något som fungerar innan man har några förnybara energikällor till hands, vilket leder till ökade kostnader, bl.a. för näringslivet i ett läge då vi har en rekordhög arbetslöshet. Och denna avveckling kommer att innebära en risk för ökad arbetslöshet. Hushållen har drabbats mycket hårt av höga skattechöjningar som ni har infört under regeringsperioden från 1994. Ni har dragit in på bidragen för dem som har det mycket besvärligt. Familjerna blir alltså klämda från två håll. Nu vill ni belasta dem med ytterligare skattechöjningar i form av ökade elskatter. Ni vill konvertera villor som är direktuppvärmda med el. Det sade också Lisbeth Staaf-Igelström i sitt anförande här. Det är människor med villor som redan har blivit drabbade av höjningen av fastighets-skatten. Det är familjer som äger villorna som har blivit drabbade av mycket höga skattechöjningar på arbete. De skall nu få ytterligare höjningar av elskatterna. Många av dem har också vid årsskiftet fått känna av minskade bostadsbidrag. Hur skall de ha någon möjlighet att forma sin egen vardag och att kunna leva på sin lön med er politik? Hur skall Vargön Alloys och Gränges Metall klara av att leva kvar i Sverige med den politik som ni bedriver?

Anf. 174 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det låter på Karl-Gösta Svenson som att det är en fullständig nyhet att vi skall avveckla kärnkraften. Såvitt jag känner till är det inget parti här i riksdagen som vill ha kärnkraften kvar. Vi hade en folkomröstning om kärnkraften 1980. Det är alltså 17 år sedan. Vi har nu gjort upp med Centerpartiet och med Vänsterpartiet om att vi skall göra

en omställning till ett ekologiskt uthålligt energisystem. Och det måste göras ansvarsfullt. Vi måste säkra tillgången på el till ett rimligt pris för den svenska industrin för att bevara dess konkurrenskraft även i framtiden.

Vi har här på väg mot ett ekologiskt uthålligt energisystem redovisat en hel del av det som vi vill göra och ytterligare kommer.

energiskatter m.m.

Anf. 175 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det går bra att läsa innantill vad mer eller mindre realistiska människor i Statsrådsberedningen har satt på pränt. De tänker inte ett ögonblick på de företag som verkar i Sverige eller på de människor som drabbas av dessa skattehöjningar. Ni går ifrån det avtal som ni har slutit med svenska folket genom att ta bort något som fungerar utan att det finns något att ersätta detta med. Detta är inte i enlighet med det som stod på röstsedeln. Man skulle inte heller riskera arbeten för de människor som finns ute i de olika företagen i Sverige. I dag då Sverige är drabbat av en rekordhög arbetslöshet genomför ni denna gigantiska kapitalförstörelse och kan åstadkomma sådana negativa effekter för Sverige och för svenska folket.

När jag hör Lisbeth Staaf-Igelström tala om vilka förslag som nu skall läggas fram på trafikens område handlar det bara om höjda skatter och åter höjda skatter på företagsamheten, på de små och medelstora företagen som skall ge oss möjligheter till ökad ekonomisk tillväxt. I detta läge med denna höga arbetslöshet kommer dessa förslag utan att det finns någon realism bakom. Det som Lisbeth Staaf-Igelström läste upp för mig här är enligt min mening mer eller mindre flum som ni driver på utan att ha någon realistisk tanke bakom. Att riva ned och bygga upp ger jobb, säger ni. Det finns t.o.m. en partikamrat till Lisbeth Staaf-Igelström som sitter här i kammaren och som säger att det är som krig, att man bygger nytt och att det ger nya jobb. Är det ett resonemang att föra i Sverige 1997 för att skapa nya riktiga jobb för de människor som finns här utanför och inte har några jobb i dag?

Anf. 176 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Nu tycker jag att Karl-Gösta Svenson skall stämma ned tonen litet grand. Förslaget om energiomställningen är mycket ansvarsfullt som vi socialdemokrater, Centerpartiet och Vänsterpartiet har tagit fram. Jag läste innantill i detta material därför att det ligger till grund för vårt förslag. Jag skall gärna överlämna det till Karl-Gösta Svenson så att han noga kan sätta sig in i frågan för att sedan kunna stämma ned tonen litet grand.

Under vilken tid ökade arbetslösheten här i vårt land? Vad har vi socialdemokrater fått ta reda på? Jo, först och främst har vi fått sanera statens ekonomi. Och vi är på mycket god väg nu. Sedan skall vi ordentligt ta itu med att bekämpa arbetslösheten. Vi har lagt fram förslag till kraftfulla åtgärder som nu har trätt i kraft, och det kommer att bli en minskning av arbetslösheten. Men under er tid i regeringen, Karl-Gösta Svenson, ökade arbetslösheten, och statens finanser skenade i väg. Sitt inte och skaka på huvudet, för jag vill påstå att allt detta är fakta.

Anf. 177 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag hör vad Lisbeth Staaf-Igelström säger, och jag kan säga till henne: Åk till stålverket i Hagfors och säg till människorna där att de inte skall oroa sig.

Jag var nyligen i stålverket i Hagfors. Samtliga, företagsledning och fack, var mycket upprörda. Bo Finnkvist, en riksdagsledmot från Hagfors, har reserverat sig mot överenskommelsen.

Jag arbetade mycket aktivt i denna folkomröstning för linje 2. Det var Socialdemokraterna, LO, TCO och Folkpartiet som stod bakom denna linje. Vi sade att kärnkraften skall avvecklas i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft och upprätthållande av sysselsättning och välfärd. Säkerhetssynpunkterna skulle vara avgörande för den ordning i vilken reaktorerna skulle tas ur drift.

Nu har ni gjort en uppgörelse som jag skulle vilja påstå inte är förnuftig och som inte tar hänsyn till ekonomin. Finansminister Erik Åsbrink erkände i riksdagens frågestund att kapitalförstörelse inte skapar välstånd. Detta kommer att bli dyrare för hushållen. Det kommer att leda till högre arbetslöshet, sämre välfärd och sämre miljö. Ni har övergivit och spräckt koldioxidmålet. Ersättningen kommer att bli stora anläggningar med kol, olja och naturgas. Vi från Folkpartiet är mycket besvikna över att det inte går att göra långsiktiga uppgörelser med Socialdemokraterna. Det kanske dessa andra partier blir varse så småningom.

Anf. 178 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag skall säga att jag själv också var tveksam till överenskommelsen när den diskuterades. Men sedan, Isa Halvarsson, har jag gått igenom denna överenskommelse mycket noga. Jag säger att det är en bra överenskommelse. Det är en ansvarsfull överenskommelse. Utifrån detta kommer jag att våga åka till Hagfors och tala med mina kamrater där uppe på järnverket.

Beträffande CO₂-utsläppen syftar överenskommelsen till att bereda vägen för ett energisystem som bygger på förnybara, helst inhemska, energikällor, så att man därmed också får ned utsläppen. Vi vill också stimulera energikällor för elproduktion och uppvärmning. Det är en central del i uppgörelsen. Vi föreslår nu alltså inte några förändringar i det nuvarande regelverket som skall öka konkurrenskraften när det gäller kol och olja, utan vi föreslår sådana regelförändringar som ökar konkurrenskraften för det som är ekologiskt riktigt att producera.

Anf. 179 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Hanteringen av frågan om beskattningen av fartygsbränslen har tagit förfärligt lång tid. Det har hetat att arbete är på gång. Det har varit överväganden. Men 1995, och nu är det 1997, sade Riksskatteverket i sitt förslag att det var nödvändigt att gå tillbaka till ett annat förfarande. Riksskatteverket talar om hur mycket pengar det kostar att ha det här restitutionsförfarandet. För skattemyndigheten kostar det 600 000 kr. För många med fiskebåtar innebär det nedläggning. Det finns inga möjligheter i skärgårdarna, t.ex. i Stockholms skärgård, att få tag i diesel som inte är färgad.

Ni ställer till problem och säger sedan: Arbete är på gång. Vi har papper på att allting skall bli bra. Vi tror dock inte på detta. Exempelvis beräknas kostnaden för avvecklingen av kärnkraften motsvara det stora underskottet i sjukvården år 2000. Vi som tycker att sjukvård och omsorg är viktiga är mycket bekymrade över att ni slänger ut pengar på en avveckling som är en förtida avveckling av väl fungerande kärnkraftverk.

Anf. 180 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Eftersom Isa Halvarsson inte har rätt till ytterligare replik skall jag inte ställa de frågor som jag ställde till Karl-Gösta Svenson och som jag icke fick svar på. Jag förmodar att jag inte skulle ha fått svar från Isa Halvarsson heller, men den debatten får vi väl ta senare.

Anledningen till ordningen beträffande fiskefartygen är att det blev så enormt stora skatteskillnader mellan bränsle för fritidsbåtar och bränsle för yrkesbåtar. Det blev fråga om betydande belopp. Utifrån det genomförde vi nuvarande system.

Som jag sade i mitt inledningsanförande inser vi att detta ställt till mycket besvär och krångel. Därför tittar man i Regeringskansliet på frågan. Jag utgår från att frågan kommer att lösas.

Anf. 181 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Under mom. 16 i detta betänkande har utskottet behandlat min motion 1996/97:Sk605 som gäller konkurrensförhållanden mellan Sverige och Finland.

Den svenska särslagstiftningen om förbud att använda röd diesel i alla motorfordon har skapat fler och högre gränshinder än vad som gällde före EU-medlemskapet. Eftersom inte samma regler gäller på båda sidor om den svensk-finska gränsen slås många svenska entreprenörer och företag ut. En av EU-medlemskapets främsta fördelar är den inre marknadens principer. Hindren för fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital skulle ju avskaffas medlemsländerna emellan.

I fördragets artikel 6 står det: ”Regler som är så utformade att de måste leda till en mindre gynnsam behandling av det som härrör från annat land är öppet diskriminerande.” Det fullföljs i artikel 7 som handlar om konkurrensförhållandena. Huvudregeln är nämligen att varor som lagligen släpps ut på marknaden i ett land skall beviljas tillträde även till övriga länders marknader inom gemenskapen.

Europarådet har emellertid, på en finsk förfrågan, i ett direktiv av den 27 november 1995 meddelat att lågskattad märkt olja kan förbjudas för förbränning i motorer på fordon *avsedda för* vägtrafik. Finland har följt detta direktiv, vilket innebär att bilar och bussar ej får använda röd diesel. För arbetsredskap, traktorer, grävmaskiner, skogsmaskiner m.m. får däremot lågskattad dieselolja användas. I Sverige har användning av röd diesel i *alla* motorfordon förbjudits. Enligt min mening strider förbudet i detta avseende mot den inre marknadens principer och direktiv och faktiskt även mot konkurrensreglerna.

Det finns många exempel som visar hur svenska entreprenörer diskrimineras genom att vi i Sverige inte på samma sätt som man gjort i Finland följt EU:s direktiv. Finländska skogsentreprenörer kan avverka

och sälja timmer till svenska sågverk till väsentligt lägre pris än som är möjligt i Sverige.

En finländsk jordbrukare som med traktor och släpvagn skulle leverera ved till en svensk fastighetsägare ertappades med röd diesel i tanken. Eftersom ekipaget vägde mer än tre och ett halvt ton har den här mannen drabbats av en straffavgift på 20 000 kr.

En svensk verkstadsägare med huvudparten av sina kunder i Finland drabbas också hårt. Denne man har specialiserat sig på att reparera traktorer. Ingen finländsk traktorägare byter bränsle i tanken för att köra över gränsen till den svenska verkstaden.

En annan bransch som håller på att avvecklas i östra Norrbotten är grusförädlingen. I Finland kan produktionen i hela grusförädlingskedjan ske med röd diesel, som är nästan 4 kr billigare per liter. Dessutom har Finland ingen grusskatt. Sammantaget innebär detta att finländska grusleverantörer har tagit över i princip alla grusleveranser inom ett område som sträcker sig upp till tio mil in i Sverige. Ett av Sveriges största entreprenadföretag avvecklar nu sin gruskrossanläggning i Haparanda och köper gruset från Finland.

Ytterligare en bransch som nu fått problem är turismen. I varje fall hitintills har även privatbilismen stoppats vid gränsen, trots att lagen, 1996:598, föreskriver rätten att kontrollera och undersöka fordon i yrkesmässig trafik.

En dansk turist, Karsten Zornow, åkte från Finland till Sverige med röd diesel i tanken. Han stoppades, kontrollerades och fick en straffavgift på 10 000 kr. Karsten Zornow skrev till Tullmyndigheten i Helsingborg och fick svaret att han hade möjlighet att förbruka den diesel som fanns i tanken plus en reservdunk med tio liter. Det stämmer överens med EU-direktivet om punktskatter.

När det gäller en av norra Sveriges största turistattraktioner, Kukkolaforsen, får man nu frågan från finska resebyråer: Vågar vi skicka turister över gränsen till er? Frågan borde ställas till utskottsmajoriteten, som inte förstått vilka följder den svenska särlagstiftningen nu har fått. Situationen i framför allt östra Norrbotten är ohållbar. Om likvärdiga lagar och regler på ömse sidor av den svensk-finska gränsen inte snarast harmoniseras kommer många företag att slås ut, och arbetslösheten kommer att öka ytterligare.

Det borde vara en självklarhet för alla i denna kammare att svensk särlagstiftning inte får leda till att företag och jobb slås ut. Jag är mycket förvånad över att utskottsmajoriteten inte har tagit den här frågan på allvar. Det är bråttom att göra något. Företag avvecklas nämligen redan på grund av den här särlagstiftningen.

Herr talman! Jag står givetvis bakom samtliga moderata reservationer. Men, som andra också sagt, för tids vinnande ansluter jag mig till Karl-Gösta Svensons yrkande.

Anf. 182 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 17 och 21.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 mars.)

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1996/97:SkU17
Vissa punktskattefrågor

*Vissa
punktskattefrågor*

Anf. 183 JAN-OLOF FRANZÉN (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande SkU17, som handlar om vissa punktskattefrågor, har vi moderater fyra stycken reservationer. Av dessa yrkar jag bifall till reservation nr 3 under mom. 2. Vi står självfallet bakom även övriga reservationer.

Jag vill här belysa några av våra reservationer.

I reservation nr 3, som handlar om exportbutiker, skriver vi moderater att de svenska restriktionerna för vilka varor som får ingå i den 800-kronorsram som gäller för skattefri försäljning i exportbutiker till resenärer till andra EU-länder och ombord på fartyg och flygplan på väg från Sverige till ett annat EU-land saknar stöd i EU-rätten och inte heller tillämpas av andra EU-länder. De svenska reglerna på detta område innebär som vi moderater ser det en konkurrensnedvridning. Olikheter framkommer även vad gäller den skattefria försäljningen av öl i exportbutiker och ombord på färjor och flygplan i motsvarande fall. Sverige har maximalt försäljningen till 2 liter per resenär, medan däremot t.ex. Finland tillåter 15 liter. Det är inte svårt att förstå resenärernas förvåning och undran. Bestämmelserna i dessa båda hänseenden bör ändras så att konkurrensneutralitet skapas.

Vad gäller reservation nr 4 under mom. 3 angående taxfree ankomstförsäljning menar vi moderater att det ur flygsäkerhetssynpunkt, transportekonomiskt för flygföretagen och även för att det skulle vara betydligt bekvämare för resenären, vore bra om det här liksom på Reykjaviks flygplats på Island gick att inhandla de skattefria varorna vid ankomsten. Vi menar att regeringen bör undersöka förutsättningarna för att snarast införa ett system med taxfree ankomstförsäljning även på svenska flygplatser med internationell trafik.

Reservation nr 5 handlar om båtskatt. Fritidsaktiviteter av olika slag subventioneras i dag i stor utsträckning av allmänna medel, men detta gäller inte i fråga om båtsporten. Den utredning som nyligen lämnats om båtskatt har också visat att intäkterna från båtsporten vida överstiger kostnaderna för denna verksamhet. Enligt det anförda saknas det skäl för att överväga en båtskatt.

Reservation nr 8 under mom. 9 vad gäller motiveringen handlar om naturvårdsavgift på skog. Från Moderaterna vill vi bestämt avvisa tankarna på en naturvårdsavgift på skog för att finansiera bl.a. nya reservatbildningar. Statliga markköp är inte något som ankommer på enskilda markägare att finansiera. Sektorsansvaret urholkas om det används för att motivera skatter, som egentligen har sin grund i statens ekonomiska problem.

Anf. 184 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Alkoholens effekter på hälsan är väl kända. En positiv effekt har noterats, nämligen att en mycket måttlig alkoholkonsumtion i vissa åldersgrupper minskar risken för kranskärlssjukdomar i hjärtat och

för slaganfall. Dessa positiva effekter måste dock vägas mot alkoholbrukets avigsidor. Alkoholrelaterade sjukdomar och skador utgör 3–4 % av den börda som sjukdom och skador utgör. Alkohol är också en signifikant faktor bakom sjukhusinläggningar, dödsfall i trafiken, olycksfall på arbetsplatser, drunksolyckor, mord och självmord. Problemet är alltså inte att det dricks för litet alkohol i Sverige utan, med tanke på skadorna, snarare att det dricks för mycket.

Förutom de medicinska problemen förorsakar alkoholbruket en rad sociala problem som våld i och utanför hemmet, där våldet i hemmen mest riktas mot kvinnor och barn. En annan effekt är sjukfrånvaro från arbetet.

Att förebygga alkoholmissbruk och att skapa respekt för alkoholen som vanebildande drog är en av de viktigaste insatserna för att förbättra folkhälsan. Kontroll av tillgängligheten är ett instrument som Sverige använder.

Risken för att EU tvingar Sverige att skrota Systembolagets monopol över spritförsäljningen har ökat i och med generaladvokaten Michael Elmers besked att monopollet strider mot EU-rätten och därför måste avskaffas.

Det är nu viktigt att regeringen inte ger upp i förväg utan inför EG-domstolen hävdar att det är viktigt att Sverige får fortsätta att bedriva en restriktiv alkoholpolitik. Ministrarna bör ryta till och bråka ordentligt. Det är störande att EU skall kunna bestämma vår alkoholpolitik.

De två viktigaste inslagen i denna politik är detaljhandelsmonopolet och de höga alkoholskatterna. De undantag som Sverige har fått när det gäller införselreglerna mellan EU-länderna är viktiga i denna aspekt, och regeringen måste därför arbeta för att undantaget inte blir tidsbegränsat.

Den svenska alkoholpolitiken har enbart folkhälsomotiv och har inte det minsta att göra med önskemål att snedvrیدا konkurrensen mellan olika länders alkoholhaltiga drycker. Det får inte bli tal om att Sverige accepterar att någon tidpunkt fastställs då vi skall ha samma kvoter som de som nu gäller för flertalet EU-länder.

Sverige måste också med skärpa bekämpa den organiserade sprit-smugglingen av stora mängder alkohol som sker till vårt land. Inte minst måste EU-länderna gemensamt ta krafttag mot olagligheter i samband med transittrafiken.

I det här betänkandet behandlas också en del motioner i vilka man kräver en båtskatt. Vad gäller en båtskatt kunde man för ett tag sedan läsa i tidningen att båtägare kan andas ut och att det inte blir någon båtskatt, eftersom utredare har visat att samhällets intäkter överstiger kostnaderna för båtlivet. Nu skall nog inte den som är rädd för en båtskatt vara för säker, för utskottets majoritet bestående av socialdemokrater, centerpartister, vänsterpartister, miljöpartister och kristdemokrater säger inte nej utan bara att vi skall avvakta.

För min del vill jag yrka bifall till reservationerna nr 1 och nr 5. I reservation nr 5 säger vi: Det behövs ingen båtskatt.

Anf. 185 PER ROSENGREN (v):

Herr talman! Jag skall försöka vara lika föredömligt kortfattad som Holger Gustafsson var i det förra ärendet. Jag yrkar bifall till båda våra reservationer i det föreliggande ärendet, dvs. reservationerna nr 2 och 9.

Anf. 186 RONNY KORSBERG (mp):

Herr talman! Det är naturligtvis trevligt med korta inlägg. Problemet är att det är svårt att begära replik på dem.

Jag kan tyvärr inte vara riktigt lika kortfattad som min företrädare i talarstolen. Jag har några frågor som jag vill ta upp med anledning av det här betänkandet.

Det gäller för det första frågan om privatinförsel av alkohol. I den frågan har såväl kristdemokrater och folkpartister som vänsterpartister reserverat sig. Miljöpartiet står bakom de tankegångar som uttrycks i reservationerna. Vi tycker att det ur ett alkoholpolitiskt perspektiv är oerhört viktigt att vi får behålla det system vi har i dag. I debatten om medlemskapet i EU varnade vi just kraftigt för att det här skulle kunna bli en effekt av medlemskapet. Vi får nu hoppas att vi inte blir sannspådda på den punkten. Det vore trist.

Jag skall uppehålla mig vid en annan punkt som också bekymrar mig ganska mycket. Det gäller naturvårdsavgiften.

Nu hörde vi Jan-Olof Franzén kraftfullt ta avstånd från naturvårdsavgifter. Tyvärr är problemet med moderaterna att de tar kraftfullt avstånd från allt vad ansvarstagande i miljöhänseende heter. Vi tar däremot kraftfull ställning för en naturvårdsavgift, därför att den biologiska mångfalden i Sverige i dag befinner sig i en kris. Detta är inte någon sorts retorik utan fakta.

Mindre än 5 % av våra skogar är ur- och naturskogar. Många av dem innehåller arter som är unika i världen. Vi har gjort en hel del internationella åtaganden om att dra vårt strå till stacken för att bevara den biologiska mångfalden.

I 700 av skogens växter och djurarter missgynnas i dag av det moderna skogsbruket. Det är också fakta, Jan-Olof Franzén. En väldigt lång rad av dessa arter finns med på artdatabankens hotlista, bl.a. 20 % av Sveriges samtliga mossor och 10 % av alla lavaarter i Sverige. Detta är ganska höga siffror.

Trots kunskaper avverkas skogar med akut hotade arter. Det är skam för ett land som Sverige att regeringen inte anser att vi har råd att spara ens på det värdefullaste vi har. De medel som i dag avsätts för dessa ändamål förslår inte särskilt långt.

Riksdagens revisorer påbörjade för ett bra tag sedan en utredning just i detta ämne för att se hur riksdagens uppsatta miljömål tillgodoses just när det gäller hotet mot den biologiska mångfalden i skogen. Den överlämnades tyvärr till Miljövårdsberedningen och fullföljdes aldrig av revisorerna. Det berodde på att socialdemokrater och moderater gick samman och bestämde sig för att överlämna ärendet. I stället gjordes bara en mindre granskning av utförsäljningen av Assi Domäns skogar. Även den visade att skyddet av den biologiska mångfalden är mycket kraftigt försvagat. Som ett resultat av Assi Domäns försäljning har vi fått oreparerbara skador på vår flora och fauna i dag.

Detta är grunden och bakgrunden till att vi från Miljöpartiet vill se en naturvårdsavgift. Det är ju, som jag sade, det moderna skogsbruket som orsakar de omfattande skadorna och utarmningen av flora och fauna i svensk natur. Därför tycker vi att det, enligt samma principer som i andra miljövårdssammanhang, vore rimligt att den som åstadkommer skadorna också är med och betalar för dem. Därför har vi föreslagit att man borde överväga en naturvårdsavgift som baseras på det uttag av virke för industriellt bruk som tas från skogen.

Vi har däremot sagt bestämt nej till att basera naturvårdsavgiften på fastighetsskatten. Det tycker vi är en felaktig princip. I stället har vi föreslagit att en naturvårdsavgift införs, och att den bör utredas med sikte på att introduceras fr.o.m. 1998.

Jag vill passa på att yrka bifall till reservation nr 10, som just handlar om naturvårdsavgiften. Jag står naturligtvis bakom våra övriga reservationer, som gäller kväveutsläppen för reningsverk och den skatt som vi anser att man borde kunna införa där samt avfallsskatten. Men för tidsvinnande nöjer jag mig, som sagt, med att yrka bifall till reservation 10.

Anf. 187 JAN-OLOF FRANZÉN (m) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Ronny Korsberg att jag har varit skogsägare och egen företagare inom skogen i ett fyrtiotal år. Jag har genomgått många olika skatter och reformer, och för inte så länge sedan fick vi bort en påлага på skogen som heter skogsvårdsavgift. Nu är Ronny Korsberg beredd att införa en sådan avgift igen, fast man kallar den för någonting annat.

Innebörden av Ronny Korsbergs resonemang skulle betyda att markägarna genom en extra skatt skulle köpa upp sina egna skogar för att upplåta dem som naturvårdsområden eller reservat. Om man nu vill ha dessa reservat – för det måste väl vara i det allmännas och inte bara i markägarnas intresse – vore det då inte mer lämpligt, Ronny Korsberg, att dessa pengar togs från det allmänna, dvs. statens pengar?

Anf. 188 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Om det nu är så att Jan-Olof Franzén har varit skogsägare i 40 år, är det med stor förvåning jag konstaterar att han under de 40 åren inte har noterat att skogsbruk inte är oproblematiskt. Det borde han faktiskt ha noterat efter att ha varit skogsägare så länge.

Grunden för vårt förslag är att vi vill se till att det finns resurser att avsätta för naturreservat. Det är det allmännas intresse, säger Jan-Olof Franzén. Men det är ju knappast Svensson och Karlsson som är ute och hugger skog och utarmar den biologiska mångfalden. Jan-Olof Franzén måste väl också ha upptäckt att det inte är allmänheten som är ute och sågar ned hans träd eller andra träd. Problemet är ju det moderna skogsbruket, som jag tog upp i mitt huvudanförande. Det är ju det som är grunden till att vi är tvungna att skydda vissa delar. Det är, som jag sade, kris.

Det finns en lång rad undersökningar som visar på att det håller på att ske en utarmning av den biologiska mångfalden, av flora och fauna i våra skogar. Det går fort, det går vansinnigt fort, Jan-Olof Franzén. Då kan man inte bara sätta sig ned och säga att detta är det allmännas intresse,

speciellt inte i det ekonomiska läge som landet befinner sig i och mot bakgrund av att det är det moderna skogsbruket som är upphov till mycket av utarmningen. Då är det väl rimligt att man också är med och betalar för de skador som uppkommer. På det sättet kan vi åtminstone skydda det mest värdefulla, så att vi har någonting att överlämna till kommande generationer.

Anf. 189 JAN-OLOF FRANZÉN (m) replik:

Herr talman! Skogen är till för att brukas, och så har det varit under hela min tid.

Redan 1905 gjordes de första planteringarna genom frösådd. Vad Ronny Korsberg talar om för urskog känner jag inte till. I Kronobergs län har vi ingen sådan. All skog är planterad. All skog är brukad. All skog har gett ekonomi för landets räkning, även till Ronny Korsbergs skolor och utbildning, till vägar och till vårt samhälle. Detta är någonting som vårt land har levt av. Jag anser för min del att vi skall fortsätta att bruka skogen på ett sådant sätt att den genererar pengar till både stat och kommun.

Om man nu vill avsätta någonting för något reservat, skall väl inte kostnaden ankomma på den lille lantbrukaren. Resultatet är ju, Ronny Korsberg, att om jag säljer för 1 miljon kronor, får jag betala litet drygt 500 000 kr i skatt. Därutöver tas det ut en moms på 250 000 kr. Vem är det då som tjänar pengar på att skogen växer på min mark? Jo, det är staten och samhället. Menar Ronny Korsberg då att den enskilde markägaren själv skall stå för kostnaden. Detta är en orimlighet, herr talman.

Anf. 190 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Ja, Jan-Olof Franzén, det är möjligt att skogen skall brukas. Men det handlar om att den inte skall missbrukas. Missbruket består i att skogen brukas på ett ovarsamt sätt. Det är också skälet till precis det som Jan-Olof Franzén beskriver för oss, att det i Kronobergs län inte finns en enda urskog kvar. Hur kommer det sig? Kommer det sig av att man har varit så varsam med den biologiska mångfalden, att man har brukat skogen så varsamt att vi har ett arv att lämna över till kommande generationer?

Problemet sedan 1905, som Jan-Olof Franzén tydligen inte har sett, är ju att all skog är planterad på grund av de skogsbruksmetoder som har använts. De ursprungliga biotoperna finns inte kvar, vilket är kärnproblemet. Även Moderaterna måste väl inse att vi inte kan fortsätta på den vägen.

Om det redan är så illa att det inte finns några urskogar kvar i t.ex. södra Sverige och Kronoberg, kan vi väl vara överens om att vi måste skapa resurser för att åtminstone skydda det som finns kvar. Som jag sade är det mycket, mycket bråttom. Det är massor av arter som är utrotningshotade redan i dag. Det får inte bli så att resten av landet också kommer att se ut precis som Jan-Olof Franzéns Kronoberg, inte en enda urskog kvar utan bara planterade monokulturer.

Anf. 191 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till reservationerna nr 1 och 7.

Den svenska alkoholpolitiken är och kommer att bli svår att upprätthålla. Det visar inte minst det utlåtande som EG-domstolen flaggar för då det gäller Systembolagets monopolsituation. Det kommer att krävas att både regering och riksdag tillsammans försvarar den alkoholpolitik som vi är övertygade om bidrar till bättre hälsa och social standard för svenska medborgare. Detta gäller inte minst unga människors alkoholvanor under den känsliga uppväxttiden.

De undantag från gemenskapens regler för införsel av alkohol mellan EU-länderna som Sverige har uppnått ger oss rimliga möjligheter att slå vakt om en restriktiv alkoholpolitik. Det är mycket angeläget att Sverige får gehör för att detta undantag inte skall vara tidsbegränsat. Detta måste markeras i det fortsatta förhandlingsarbetet kring privatinförsel.

Herr talman! Så vill jag lugna Isa Halvarsson och säga att Kristdemokraterna stöder reservation nr 5 därför att vi inte vill se att regeringen överväger någon båtskatt. Den gjorda utredningen visar fullt ut att fritidsbåtarnas kostnader mer än väl täcks av redan befintliga skatter. Sverige behöver inte fler skatter, vi behöver färre och framför allt lägre.

Anf. 192 LARS U GRANBERG (s):

Herr talman! Då var det dags igen för den återkommande debatten om motioner på punktskatteområdet. Detta börjar mer och mer likna någon form av utdelning av priser eller korande av årets grammisvinnare. Litet spontant tänkte jag att man kanske skulle följa det mönstret genom att på försök utse vinnaren av årets punktskatte-*award*.

Därför går jag raskt över till skatteutskottets betänkande 1996/97:SkU17, Vissa punktskattefrågor.

En tid har gått sedan motionerna skrevs. Under den tiden har mycket hänt. Regeringen har förhandlat till sig fortsatta undantag vad gäller införseln av alkohol och tobak. Socialdemokraternas uppfattning i frågan är att det inte skall råda något tvivel, Isa Halvarsson, om att reglerna skulle vara låsta till någon form av tidsbegränsning. Socialdemokraternas syn är kristallklar på detta område. Vi skall föra en svensk linje där vår inställning är att vår alkoholpolitiska strävan inte skall försvagas.

Jag står, herr talman, litet frågande inför den moderata motionen från Gullan Lindblad m.fl. Motionen går ut på att en avveckling skall ske av de svenska införselkvoterna. I motionstexten står det att man anser att regeringen inte skall förhandla med EU om ytterligare undantag för införsel av alkohol. Förnuftigt nog har inte Jan-Olof Franzén och Moderaterna reserverat sig i frågan, men man avlägger ett särskilt yttrande. Utifrån yttrandet blir frågan berättigad. Handlar det om någon form av viljeyttring från det största borgerliga partiet i riksdagen? Om jag får uttala vad jag tror kan jag säga att jag tror att det är just det. Det är en viljeyttring som präglar den del av Moderata samlingspartiet där bl.a. Moderaternas ungdomsförbund befinner sig. Det sker i form av en totalt liberal syn vad gäller droger, och i detta fall alkohol.

Det är, herr talman, en mycket farlig dröm som Jan-Olof Franzén och Moderaterna har. Det finns ett talesätt som belyser detta på ett bra sätt: Om man önskar att ens dröm skall gå i uppfyllelse är det bäst att man vaknar först. Om dessa yttringar också förmedlas vidare via internation-

ella kanaler i form av möten och sammankomster är ett sådant agerande riktigt dåligt för Sverige.

Varför drev inte Jan-Olof Franzén och Moderaterna denna linje tydligare i förhandlingarna med EU, och även inför folkomröstningen om EU-medlemskapet?

Jag vill sedan ställa en fråga till Moderaternas bundsförvanter Folkpartiet och Kristdemokraterna. Vad säger Isa Halvarsson och Holger Gustafsson om Gullan Lindblads motion? Om det fanns, herr talman, ett pris för mest svårförenliga tyckanden skulle det tillfalla Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna.

Jan-Olof Franzén och Moderaterna står enligt motionen för en liberal och frisläppt syn på Sveriges kvantitetsbegränsningar, medan Folkpartiet i form av Isa Halvarsson och Kristdemokraterna i form av Holger Gustafsson står för en linje som liknar den vi socialdemokrater driver, dvs. en restriktiv syn på vår alkoholpolitik i EU.

Ni kan ju börja med att försöka hitta en samsyn vad gäller det övergripande begreppet folkhälsa. I Folkpartiets motion, herr talman, trycker man bl.a. på att de fortsatta förhandlingarna om införselkvoterna bör föras av folkhälsomotiv.

Grunden för Socialdemokraternas arbete med införselbegränsningarna, herr talman, är just att vi vill värna folkhälsan. Här återfinns alkohol- och tobaksbeskattningen som ett styrmedel. Det är alltså det styrmedlet, skatterna, som EU möjligen skulle kunna ha en invändning emot. Det skulle i så fall handla om fiskala beteenden eller snedvridande av konkurrensen mellan EU-länderna. Den socialdemokratiska linjen i denna fråga grundar sig på att det handlar om en del av socialpolitiken i Sverige. Det är en alkoholpolitik som är väl rotad rent traditionellt i vårt land i form av just skatter, men också i form av information, opinionsbildning och behandlingsinsatser.

Sedan över till frågan om taxfreehandeln, herr talman. När en begränsning vad gäller tidsperspektivet för taxfreehandeln införs är vår uppgift, enligt Socialdemokraternas sätt att se det, att informera kommissionen om vår syn på de problem som kan komma när taxfreehandeln försvinner. Detta har gjorts vid ett tillfälle från svensk sida – i slutet av förra året. Vi bör så nära som möjligt följa frågans utveckling.

När det sedan gäller exportbutiker, herr talman, har Jan-Olof Franzén och Moderaterna en reservation som går ut på att de restriktioner som Sverige har när det gäller vilka varor som får ingå i exportbutikernas åttahundrakronorsram är konkurrensnedvridande gentemot andra EU-länder. Riksdagen har vid ett annat tillfälle behandlat en liknande fråga, men då som nu hänvisar vi från Socialdemokraterna till de överläggningar som fortgår mellan folk på Regeringskansliet och motsvarande personer från våra nordiska grannländer.

Frågan om det rör sig om konkurrensnedvridning eller inte har sin lösning just i provianteringsöverenskommelsen mellan de nordiska länderna. Vi socialdemokrater anser att det är via förhandlingar med andra inblandade länder som frågan bör avgöras, och inte genom en reservation från Jan-Olof Franzén och Moderata samlingspartiet.

Nu till frågan om båtskatt, herr talman. Även här har en utredning slutförts, som har lagt fast vilken riktning besluten bör fattas i. Utredningen har, enligt Jan-Olof Franzén från Moderaterna i reservation nr 5,

*vissa
punktskattefrågor*

slagit fast att båtsport över huvud taget inbringat tillräckligt med medel till staten. Därför anser reservanten att det är omöjligt att införa en båtskatt.

Vi socialdemokrater avvaktar regeringens beredning av detta utredningsförslag, vilket brukar vara det sätt riksdagen jobbar på. Men vi vill inte stänga dörren för någon form av avgift eller skatt. Oberoende av vad regeringen kommer fram till lär vi återigen få möjligheten att debattera frågan om båtskatt i riksdagens kammare.

Kretslopp, herr talman, är ett område som det talas om dagligen nu för tiden. En del av tanken bakom kretsloppsprincipen är att vi skall klara av att ta till vara vårt dagliga avfall. Två reservationer handlar just om möjligheten att påverka avfallshanteringen i vårt land med skatter som styrmedel. När vi pratar om skatter handlar det direkt om inkomstförstärkningar eller inkomstförsvagningar för staten. I bägge reservationerna handlar det om inkomstförstärkningar. Frågan om statens inkomster behandlades när inkomst- och utgiftsramen antogs. Utifrån det är dessa reservationer redan avhandlade.

Men vi socialdemokrater anser att det här är en viktig del i tanken bakom ett uthålligt samhälle. Därför anser vi socialdemokrater också att frågan har fått den lösning som den behöver, nämligen att regeringen så snabbt som möjligt – utifrån de arbetsformer som regeringen har – kommer med ett förslag om hur en avfallsskatt skall utformas.

En annan miljöfråga, herr talman, gäller kväveutsläpp. Här återfinns ett par reservationer, från bl.a. Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Miljöpartiet landar i en miljöskatt på kväveutsläpp.

Miljön – vårt gemensamma ansvar, är en skrift där regeringen visar vilka steg som har tagits och vilka steg som bör tas för att man skall kunna förbättra miljön. I delar av skriften tar man upp förändringar av avgiften för kväve i handelsgödsel, men man tar även upp att det borde ske en fortsatt utbyggnad av kvävereduktion vid reningsverken. Bidrag skulle lämnas till VA-åtgärder och man skulle kunna återskapa våtmarker som naturliga avrinningsområden för avloppsvatten. När skriften presenterades ansåg inte utskottet att det i och med de uppräknade åtgärderna var rimligt att införa någon form av skatt på kväve.

Sedan kom proposition 1995/96:222 där regeringen avsatte 1 miljard i form av ett program med bl.a. investeringsbidrag för omställning mot en hållbar utveckling. Insatser mot VA-sektorn blev bidragsgrundande. Efter det kom budgetpropositionen, och den innehöll en satsning på ett administrativt system för avrinningsområdena kopplat mot miljö- och resursfrågor.

Vi socialdemokrater tar miljöfrågorna på allvar. Med tanke på det som jag nyss räknade upp i fråga om åtgärder för att man skall minska kväveutsläppet plus den utredning som ännu inte är klar anser vi socialdemokrater att det som görs inte i dag behöver stärkas med någon form av beskattning på det här området.

Herr talman! Vad vore en utdelning av 1997 års punktskatte-*award* utan medier och TV-reklam? Det finns ett särskilt yttrande om TV-reklam från Moderata samlingspartiet. Yttrandet är i en vanlig moderat tappning. Man anser att det skulle röra sig om snedvridning litet här och där.

Vi socialdemokrater anser i god ordning att vi skall avvakta den utredning som pågår och se var den landar. Utifrån det får regeringen aktualisera frågan igen. Även här ges största möjlighet till debatt i kammaren.

Nu är vi framme vid höjdpunkten i den här debatten. 1997 års punkt-skatte-*award* skall nämligen utdelas. Det har varit otroligt svårt att utse någon vinnare. Förslagen har varit svåra att skilja åt. Därför har vi socialdemokrater kommit fram till att vi yrkar avslag på samtliga reservationer. I och med det har hemställan i betänkandet återigen vunnit en utmärkelse i form av bifall.

Anf. 193 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Uppenbarligen har Lars Granberg suttit i knät på skatteutskottets ordförande när han förberedde sig för det här mötet.

Han påstår att det skulle vara ett problem att Folkpartiet och Kristdemokraterna inte har samma uppfattning i alkoholfrågorna som Moderaterna. Varför är detta ett problem? Hur kan man skapa en sådan fråga? Skulle Kristdemokraterna inte ha varit minst lika tydlig i den här frågan som Socialdemokraterna traditionellt är? Man kanske försöker ta över frågan genom att bunta ihop oss med Moderaterna. Vi avgör nog själva var vi står i den här frågan. Jag tror inte att det är så enkelt att flytta partier i politiken.

Sedan skall jag gå över till båtskatten. Det skall bli ett intressant test. Nu säger Lars Granberg att regeringen och regeringspartiet håller dörren öppen. Det brukar innebära att det kommer en skatt. Det skall bli mycket intressant att se om ni kan hålla fingrarna borta från ett enda område, som vi känner till. Ni har nämligen en filosofi: Om den ene beskattas skall den andra göra det. Det får inte existera några tomrum i Skattesverige. Det är ungefär samma filosofi som den som lastar åsnan har: Om åsnan klarar det här klarar den litet till. Till slut går åsnan på knäna. Det är vad som händer med svensk ekonomi i dag. Det skall bli mycket spännande att se om – och i så fall hur länge – ni klarar av att motstå detta skattefria område.

Anf. 194 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror att Holger Gustafsson missförstod mig litet grand när det gäller Moderaterna och Kristdemokraterna. Men det är alltid intressant att se att de förra regeringspartierna skiljer sig åt. Frågan är nästan ställd av Holger Gustafsson själv. Hur ser sammanhållningen ut när det gäller monopolets vara eller inte vara?

Vad gäller båtskatten kan jag göra en liten iakttagelse. Jag tror att man skall passa sig för att pressa oss socialdemokrater. Vi kanske nappar på det som Holger Gustafsson sade och inför en båtskatt.

Anf. 195 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att många socialdemokrater har övervägt detta och kommit på det långt tidigare än jag. Jag tror inte att jag behöver känna något personligt ansvar för att jag tipsar om detta.

Jag är glad och tacksam över att Lars Granberg backar när det gäller den första frågan. Det var klädsamt. Var hellre glad åt att vi är många som stöttar i den här politiken. Jag sade i mitt anförande att regering och

riksdag bör hjälpas åt i frågan. Det är min ärliga uppfattning. Vi kommer att göra vad vi kan, och vi hoppas att regeringspartiet trycker på regeringen, så att vi kan vara tuffa i dessa förhandlingar.

Tack!

Anf. 196 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag kan travestera Lars Granbergs tidigare inlägg: Om vi skulle utse vinnaren i klassen "flest undanflykter" skulle kanske delar av det här betänkandet ligga bra till. Nu är det inte det vi skall göra utan någonting helt annat.

Jag skulle vilja ställa två enkla, raka frågor till Lars Granberg.

När det gäller naturvårdsavgiften finns det ett par motioner. Utskottets majoritet säger att man behandlade detta för två år sedan, våren 1995. Majoriteten avslag även då det här förslaget med hänvisning till att det pågick ett beredningsarbete. Nu kommer dessa motioner igen två år senare. Till vår stora förvåning avslås de med exakt samma motivering. Man hänvisar till att beredningsarbetet ännu inte är avslutat.

Tycker Lars Granberg att det är rimligt att man efter två år inte har lyckats bereda ett sådant här viktigt ärende? Man kan återigen avslå dessa mycket viktiga motioner med samma motivering. Det är den första frågan.

Den andra frågan är: Tycker inte Lars Granberg och Socialdemokraterna att det här är viktigt? Tror ni inte att det är så allvarligt som naturvårdsorganisationerna, Artdatabanken och andra rapporterar? Forskare inom skogsområdet slår larm. Tror majoriteten inte att det är så viktigt? Skall ni fortsätta att avslå dessa motioner och förslag? Skall vi behöva uppleva samma visa om två år?

Anf. 197 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Ronny Korsberg tar upp frågan om naturvårdsavgifterna och det beredningsarbete som pågår. Han vill ha svar på frågan om varför vi använder samma avslagsmotivering två gånger om. Möjligen är det enkla svaret att arbetet fortsätter. Det är ett möjligt svar.

Jag tror nästan att Ronny Korsberg får vända sig direkt till ministern med den frågan vid någon frågestund eller när man uppvaktar utskottet.

Jag tror inte att någon tvivlar på att Socialdemokraterna tar den här frågan på allvar. Eftersom man har gjort ett uttalande i 1995 års budget i den riktningen lär vi ta frågan ordentligt på allvar.

Anf. 198 RONNY KORSBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag tackar för tipset. Jag skall gärna ta upp detta med lämplig minister vid något tillfälle. Tydligt är även Lars U Granberg litet bekymrad över att det har tagit två år. Det tycker jag är trevligt, om det nu var en riktig tolkning.

Sedan är det faktiskt så, Lars U Granberg, att jag tvivlar på att man menar allvar här. I så fall skulle det inte behöva ta så lång tid. Oavsett om man gör uttalanden i den här riktningen är det ändå handling som krävs. När det är extremt bråttom, när vi har enorma problem, när vi ser att stora värden går till spillo i naturen i dag och när vi har gjort internationella åtaganden som förbinder oss att verkligen ta itu med problemen är det

trist att konstatera att man, även om man nu säger sig ta detta allvarligt, inte lyckas få ändan ur vagnen och få någonting gjort.

Prot. 1996/97:73
5 mars

Anf. 199 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Lars U Granberg sade att man skulle hålla öppet för en båtskatt, och det var ju det jag befarade. Men när Lars U Granberg ifrågasätter formuleringen i reservationen om att intäkterna från båtsporten vida överstiger kostnaderna för verksamheten vill jag säga att man faktiskt kan läsa i utredningen att intäkterna från fritidsbåtsägarna till staten är 1,3 miljarder medan kostnaderna för de litet större båtarna, de över fem meter, är 45 miljoner kronor. Det är en ganska avsevärd skillnad.

Folkpartiets alkoholpolitik är faktiskt äldre än Lars U Granberg själv, så den kan inte ha kommit som någon form av överraskning.

Jag vill också säga att det var den borgerliga regeringen som vid förhandlingarna lyckades få betydligt snävare införselregler än vad den nuvarande regeringen har haft. Den borgerliga regeringen lyckades också i förhandlingarna få EU-kommissionen att inse att det var bra med vårt Systembolags monopol. Man hade vissa krav på förändringar i hur Systembolaget skulle fungera.

Ministrarna i den förra regeringen uppträdde inte som den nuvarande finansministern, som redan har gått ut och gett spelet förlorat och börjat prata om hur man skall göra när man inte har något Systembolag. Jag kan därför försäkra att det gick alldeles utmärkt för folkpartister och kristdemokrater att regera ihop med moderater för en social alkoholpolitik.

Anf. 200 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Först vill jag ta upp båtskatten. Jag undrar om inte en liten dialektal brytning av Pitemål gjorde att Isa Halvarsson totalt missuppfattade vad jag sade. Jag citerade egentligen bara den moderata reservationen om båtskatten i min inledning. Sedan drog jag inga större växlar på det, mer än att jag konstaterade att vi socialdemokrater håller dörren öppen.

Isa Halvarsson sade att Folkpartiets alkoholpolitik är äldre än jag själv. Det var ju roligt att höra, men jag hade kanske förväntat mig något annat på det området.

När det gäller monopolet vill inte jag stå här och försvara finansministern. Han får stå för sina egna uttalanden. Men en finansminister som inte börjar agera för möjliga scenarion är en finansminister som inte gör sitt jobb. Så litet grand tar jag nog Erik Åsbrink i försvar ändå.

Anf. 201 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är klart att finansministrar måste agera och sköta sitt jobb, men det kan de faktiskt göra i tysthet. Då tycker jag faktiskt att socialminister Wallström har agerat på ett helt annat sätt när hon sagt att det är fullständigt orimligt att vi skall bli av med vårt systembolag. Det är olika sätt att agera.

Vad jag kan säga är att det inte fanns någon borgerlig minister som agerade som Erik Åsbrink gjort. I så fall hade det kanske sett helt annorlunda ut i dag.

*vissa
punktskattefrågor*

Anf. 202 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Man borde också kunna nominera nya partiordförande utan att det görs i medierna. Det är ungefär på samma sätt där: Vi lever i ett mediasamhälle, och allt vi gör som politiker – allra helst vad en finansminister gör – syns ju direkt i medierna. Det är det samhälle vi lever i.

Anf. 203 JAN-OLOF FRANZÉN (m) replik:

Herr talman! När det gäller båtskatten vill jag hänvisa till betänkandet. Där står det att man 1995 tillsatte en utredare. Vidare står det: "Utredaren har avvisat en särskild båtskatt med hänvisning till att samhällets intäkter från båtlivet enligt utredningens beräkningar vida överstiger kostnaderna." Jag tycker att det borde räcka för Granberg.

Vad sedan alkoholpolitiken anbelangar vill jag först fråga: Tycker Lars U Granberg att man har skött det alkoholpolitiska läget bra från socialdemokratiskt håll? Aldrig tidigare har det bränts så mycket brännvin i det här landet. Aldrig tidigare har det flödat in så mycket sprit, eftersom ni har dragit in på tullverksamheten där vi ville lägga till pengar. Det är en farlig väg att gå, och det är på det sättet man fördärvar det här landet!

När det sedan gäller det särskilda yttrandet står det så här: "När Sverige blev medlem i EU framhöll Moderata samlingspartiet att vår alkoholpolitik först och främst är en nationell angelägenhet."

Anf. 204 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! När det gäller båtskatten var det roligt att höra att Jan-Olof Franzén kunde utredningen i stort sett utan- och innantill. Jag går därför inte in på det. Jag läste ju bara ur er reservation och drog inga stora växlar på det i mitt huvudanförande. Jag körde efter vår linje, dvs. att vi vill att regeringen skall gå igenom vad utredningen kommit fram till och sedan lägga fram ett förslag. Sedan kan jag tänka mig att Jan-Olof Franzén och jag får möjlighet att diskutera den här frågan ytterligare.

I alkoholfrågan kopplar Jan-Olof Franzén samman hembränt med vår alkoholpolitik osv. Har Jan-Olof Franzén funderat över tanken med ert särskilda yttrande, nämligen att man helt plötsligt skall få ta in större mängder alkohol? Om Jan-Olof Franzén tycker att vår alkoholpolitik har blivit dålig vad gäller införsel av alkohol exempelvis från Danmark till Skåne, och den är ändå i dag begränsad till vissa kvantiteter, skall han kanske fundera på vilka enorma mängder det skulle kunna bli om vi gick efter ert särskilda yttrande.

Anf. 205 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! I det här betänkandet har skatteutskottet bl.a. behandlat motion So251 yrkande 8. Yrkandet ingår i en motion där vi undertecknande miljöpartister för fram flera yrkanden som vi anser kan bidra till ett minskat tobaksanvändande. I yrkandet, som har behandlats av socialutskottet, för vi åter fram våra tidigare tankar att om att det som orsakar vård också skall vara med och delfinansiera vården. Lika naturligt som det är att den som släpper ut föroreningar också skall stå för kostnaderna

för saneringen anser vi det vara att det som orsakar ohälsa också skall bidra till kostnaderna för vård, rehabilitering och information.

Det finns i dag mycket tydliga beskrivningar av tobakens ohälsosamhet och av hur starkt beroendeframkallande den är. Enligt Världshälsoorganisationen är beroendet jämförbart med beroendet av både heroin och kokain. Varje år beräknas ca 10 000 svenskar dö av tobaksrelaterade sjukdomar.

På den här hälsovådliga produkten beräknas staten efter de senaste skattehöjningarna på tobak i år få in ca 9 miljarder kronor, detta samtidigt som en utarmad och många gånger överansträngd vårdsektor får ta kostnaderna för den ohälsa som tobaken orsakar.

Herr talman! Det finns olika uppgifter om vilka kostnader som tobaken orsakar inom vården. För ett antal år sedan fick jag en uppgift från Landstingsförbundet som pekade på 1,1 miljard.

Men under senare år har man tittat närmare på detta och fått en annan syn på det. Det är fler sjukdomar som orsakas av tobaken. Från den senaste källan har jag fått i uppgift att kostnaden för vården är ca 8 miljarder. Det kan jämföras med de 9 miljarder man får in i skatteintäkter på tobaken.

Vi anser därför att det är rimligt att det som orsakar vård, i det här fallet tobaken, också skall vara med och betala vårdkostnaderna. Dels kan man på det sättet öka det generella statsbidraget till landstingen, dels visa på det tydliga sambandet mellan tobaksbruket och ohälsan. Om man sedan skall kalla det här för vårdskatt, avgift till vården eller något annat kan man diskutera.

Med vårt yrkande har vi i alla fall väckt ett förslag som vi anser är värt att diskutera. Jag tycker inte att det här är konstigare än när man diskuterar skatteväxling.

I detta sammanhang, när statens inkomster av tobaken, skadeverkningarna och vårdkostnaderna har lyfts fram, måste jag även säga att det är märkligt att vi inte gör kraftfullare insatser för att få ungdomar att avstå från tobaksanvändningen.

Herr talman! Vi ställer oss bakom yrkandet i motion So251 men avstår från att begära omröstning.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 12 mars.)

9 § Kartavgift i ärenden om EU-finansierat stöd inom jordbrukssektorn

*Kartavgift i ärenden
om EU-finansierat stöd
inom jordbrukssektorn*

Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU7

Kartavgift i ärenden om EU-finansierat stöd inom jordbrukssektorn (prop. 1996/97:48)

Anf. 206 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber först att få yrka bifall till reservationen till detta betänkande.

Sedan vill jag säga att detta är ett utomordentligt märkligt betänkande. Sverige är det första land i EU, såvitt jag vet, där bönderna skall betala kartavgifter för att få ut de ersättningar som man får enligt överenskommelsen om medlemskap i EU. Till på köpet har man en gång tidigare fått betala de här kartorna, som nu helt plötsligt inte skall kunna fungera. Man får således betala sina kartor två gånger.

Det intressanta är också att den här propositionen är ett hafsverk. Det är oklart enligt EU-rätten om vi juridiskt har rätt att ta ut de här avgifterna. Det har inte regeringen klarlagt. Det är också anmärkningsvärt i det här sammanhanget. LRF har mycket klart påtalat att man inte kan acceptera ett så oklart rättsläge när det gäller de här frågorna.

Vad som också är viktigt att understryka i det här sammanhanget är att det är oklart hur omfattande de här kartorna behöver vara. Kostnaderna uppgår till 100 miljoner kronor och sedan flera miljoner kronor varje år för underhåll. Det är också en märklig redovisning.

Man kan också ställa sig frågan om den här formen av digitala kartor behövs för att bönderna skall få ut sina ersättningar. Kan man inte använda det här kartmaterialet inom ramen för Lantmäteriverkets ordinarie verksamhet, precis på samma sätt som man nu digitaliserar i princip all kartverksamhet i landet? Det gäller alla kartor som används, inte bara av den ene eller den andre, utan i princip av alla som behöver ett kartmaterialunderlag i olika sammanhang. Då är det också ganska orimligt att just bönderna skall betala sitt eget digitaliserade kartmaterial utifrån de oklara premisser som finns i den här propositionen.

Det här kartmaterialet skall byggas ut beroende på det krångliga regelverk som majoriteten i den här kammaren och regeringen själva har skapat. Det innebär att man själv dyrt skall betala sina kartor för den ersättning som man får i enlighet med medlemskapet. Att kartorna är så krångliga och dyra beror på denna riksdagsmajoritets och denna regerings beslut när det gäller EU-frågan och den jordbrukspolitik som är förknippad med detta. Jag tycker att det är utomordentligt märkligt. Det rör sig inte om småpengar. Det rör sig inte enbart om ett engångsbelopp, utan det rör sig om byråkratiska miljoner *år efter år* som man skall betala.

Från moderat sida har vi sagt att vi inte accepterar detta. För det första måste det finnas ett rimligt underlag om riksdagen skall fatta beslut om miljonbelopp i den här omfattningen, som drabbar enskilda ägare.

För det andra måste man pröva andra möjliga åtgärder som är bättre, effektivare och billigare. Det har visat sig att bl.a. LRF har erbjudit både Jordbruksverket och departementet att ta fram ett underlag utifrån EU-krav. Man tar själv fram ett underlag utifrån det material som redan finns och som ligger på driftbyråerna runt om i detta land. I princip skulle det inte behöva kosta bönderna en enda krona extra, därför att underlaget finns.

LRF har också erbjudit sig att själv ta kontakt med Bryssel och kommissionen och diskutera utformningen av detta material utifrån det underlag som redan finns. Då kan man fråga sig: Varför har man inte fått den möjligheten? Har det gått så mycket politisk prestige i de här frågorna att majoriteten inte ens kan undersöka en sådan möjlighet? Ett sådant erbjudande skulle spara onödig byråkrati och en mängd onödiga utgifter för en näring som redan är hårt pressad ekonomiskt i det här sammanhanget.

Jag måste fråga talesmannen från utskottet: Hur kan utskottsmajoriteten fatta ett sådant här beslut på dessa lösa grunder? Det drabbar enskilda brukare med kostnader. Företrädare för näringen har sagt att de är beredda att gå in och ta fram ett underlag som inte skall kosta en enda krona och som inte behöver innebära många nya byråkrater i Sverige. Det är en fråga. Jag tycker att det snart måste vara slut på riksdagsmajoritetens uppfinningsrikedom när det gäller att lägga nya kostnader på modernäringen, en näring som är kraftigt ansträngd ekonomiskt redan inom ramen för den internationella konkurrens som EU-medlemskapet innebär.

Jag yrkar än en gång bifall till reservationen.

Anf. 207 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Från Kristdemokraterna yrkar vi bifall till reservationen. Vi tycker också att detta är oskickligt skött av regeringen och av jordbruksmyndigheterna. Av den anledningen tycker vi att det är rimligt att kartavgifterna drabbar det allmänna. Tack!

Anf. 208 INGE CARLSSON (s):

Herr talman! I regeringens proposition 1996/97:48 föreslås att kartavgift skall få tas ut i ärenden om stöd enligt lagen 1994:1708 om EG:s förordning om miljö- och strukturstöd och lagen 1994:1710 om EG:s förordningar om jordbruksprodukter. Avgiften skall finansiera ett digitalt kartsystem som fordras för prövning av ansökningar om EU-finansierat stöd inom jordbrukssektorn.

Om EU och dess jordbrukspolitik finns mycket att säga. Det kan gälla byråkratisk administration och det fusk som förekommer inte minst inom jordbruksnäringen. Med hänsyn till att det finns en mängd olika former av stöd till jordbruket, och då varje stödform inte lämpligen bör administreras och kontrolleras separat, har en enhetlig ram för hantering av flera typer av stöd införts genom förordningen (EEG) 350/92. Enligt denna förordning skall varje medlemsstat upprätta ett s.k. integrerat administrations- och kontrollsystem. Fr.o.m. den 1 januari 1997 är det integrerade systemet även tillämpligt på produktionsmetoder inom jordbruket som är förenliga med miljöskydd och naturvårdskrav. I det integrerade systemet ingår bl.a. särskilda krav på ett system för grunden vid hantering av arealbaserade stöd. Tillgång till ett sådant system är en förutsättning för att svenska jordbrukare skall kunna erhålla stöd med finansiering från EG:s budget. Totalt uppgår dessa stöd till svenska jordbruksföretag till drygt 8 miljarder kronor. Det nya systemet för identifiering av bruksenheter skiftar innebär att s.k. block bildas, vilka tilldelas unika identiteter. Därigenom kan för högt redovisade arealer och dubbelredovisning av samma skiften i stödhanteringen lättare upptäckas.

Jag tycker att propositionen på ett utförligt sätt beskriver hur man skall hantera de nya systemen. Föreskrifter kommer att meddelas om hur jordbrukare som ansöker om arealbaserat EU-stöd måste använda sig av stödmyndighetens blockkartor. Regeringen eftersträvar en förenkling av regelsystemet för jordbruksföretagen i syfte att åstadkomma en rationellare och billigare administration för såväl myndigheter som företag.

Förutsättningarna för att införa det integrerade systemet varierar väsentligt mellan medlemsländerna. Till skillnad från flera andra medlems-

länder har det för Sveriges del konstaterats att det officiella kartmaterial som finns inte är tillräckligt för det integrerade systemets behov. Upprättandet av detta digitala kartmaterial kommer som en engångskostnad att uppgå till ca 100 miljoner kronor, och till detta kommer driftskostnader som beräknas uppgå till drygt 17 miljoner kronor per år.

Utskottsmajoriteten delar regeringens uppfattning att kostnaderna för det digitala kartsystemet rimligen bör bäras av de företag som önskar få del av EU:s arealbaserade stöd till den del kostnaden inte täcks av gemenskapens finansiering. Kostnaden för den enskilde brukaren varierar alltså mellan 200 kr till högst 3 000 kr och motsvarar 10 kr för varje hektar mark. Denna kostnad eller avgift framstår inte som oskäligt betungande i förhållande till det stödbelopp som kan komma i fråga. Enligt utskottsmajoritetens bedömning finns det heller inga EG-rättsliga bestämmelser som i detta fall skulle utgöra ett hinder mot att ett medlemsland tar ut avgifter för en prestation som tillhandahållits av statliga myndigheter.

Jag yrkar bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande JoU7 och avslag på reservationerna.

Anf. 209 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! För det första tycker jag inte att Inge Carlsson skall stå och beskylla bönderna i Sverige för att fuska.

För det andra är det litet av en paradox när utskottsmajoritetens talesman säger att detta är ett förslag i syfte att minska byråkrati och krångel. Det här är ju ett förslag i precis motsatt riktning. Det ökar ju byråkrati och krångel. Hur skall man kunna minska byråkrati och krångel när det kostar 100 miljoner kronor i engångskostnad? Man kanske i och för sig skulle kunna göra det. Men sedan kostar ju denna minskade byråkrati 17 miljoner per år. Jag har aldrig varit med om den formen av ekonomiska beräkningar. Det är ju precis tvärtom på det sättet att ni i majoriteten ökar byråkratin och krånglet.

När det gäller blockkartorna kan man använda det underlag som redan finns. Näringen har lämnat ett erbjudande till regeringen och till Jordbruksverket om att själva ta fram materialet. Den är också beredd att kontakta Bryssel för att få detta underlag godkänt. Men ni vill öka byråkrati, kostnad och krångel i stället för att anta detta erbjudande.

Inge Carlsson! När det gäller de 8 miljarderna är det faktiskt framförhandlade pengar som ersättning till Sveriges bönder för utförda tjänster. För den skull skall man inte säga att eftersom de har fått betalt för det de gör har de råd att betala det ena kartmaterialet efter det andra. Skall de betala kartmaterial också nästa år om det visar sig att det här inte räcker? Det får som jag sade tidigare snart finnas en gräns för vad denna riksdagsmajoritet är beredd att lägga för kostnader och avgifter på Sveriges bönder.

Anf. 210 INGE CARLSSON (s):

Herr talman! Göte Jonsson sade att detta var ett märkligt förslag och att detta förslag inte existerar i några andra medlemsländer, men faktum är att flera olika medlemsländer nu håller på och skall genomföra detta förslag. Det är heller inte riktigt att säga att man inte i de andra länderna

har fått betala för kartorna. Irland t.ex. har samma system som vi i Sverige nu skall genomföra. Där tog man ut en avgift första året, men år två, tre osv. har man inte tagit ut någon avgift, och det är också det som är tanken bakom detta engångsbelopp. Nog är det väl ganska rimligt att de svenska jordbruksföretagen, som förra året kunde hämta hem 8 miljarder kronor, skall kunna betala från 200 kr upp till 3 000 kr för den service som de nu kommer att få och för att vi kommer att få ett enklare administrativt system som gör att vi kan öka kontrollen.

Jag har inte påstått att de svenska bönderna fuskar, men det pågår mycket fusk inom EU, inte minst inom jordbrukspolitiken. Det handlar om ungefär 10 miljarder ecu per år, och det är därför EU nu vill att varje land skall få likadan administration och kontroll och likadana kartor.

Göte Jonsson menar att LRF nu har kommit med förslag om andra åtgärder. Jag vet inte om dessa åtgärder skiljer sig från hur de andra medlemsländerna kommer att jobba, men det är samtidigt så att LRF har accepterat att finansieringen skall gå till väga på det sätt som utskottsmajoriteten nu har kommit fram till.

Anf. 211 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Det sista som Inge Carlsson säger är definitivt fel. LRF har inte accepterat den här modellen. Man har i stället kommit med ett erbjudande som innebär att kostnaderna inte kommer att drabba på det sätt som majoriteten föreslår. Vi fick ju faktiskt, Inge Carlsson, ett brev till utskottet där LRF redovisade sin uppfattning på den här punkten. Det är ju rena undanflykter att säga att LRF har accepterat detta. Det har man inte gjort.

Jag har inte vänt mig emot ett gemensamt underlag inom EU. Jag har sagt att vi skall ta fram detta underlag på ett sådant sätt att det inte kostar pengar i onödan. I stället för att belasta med först 100 miljoner kronor och sedan 17 miljoner kronor om året skulle man kunna ta fram detta underlag inom ramen för det kartmaterial som redan finns på t.ex. driftbyråer, justera detta material och på så vis få fram ett underlag som godkänns av EU. Det är ju det som är vitsen i det här sammanhanget. Men regeringen och riksdagsmajoriteten har ju inte lyssnat när det gäller de alternativa möjligheterna.

Det är precis samma sak när det gäller byråkratin. Vi har flera gånger påpekat att vi måste göra reglerna enklare. Då blir det också enklare att utforma kartmaterial och enklare att göra uppföljning etc. Det är en sådan förenkling som skall göras. Varför skall man då inte göra förenklingen först, så att kostnaderna blir mindre? Det är också en fråga som vi har ställt oss. Men ni har ju från majoritetens sida bestämt er för att utifrån detta bristfälliga underlag fatta ett beslut som innebär dessa kostnader för näringen.

Anf. 212 INGE CARLSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller synen på byråkratin, vet jag att Göte Jonsson vid några tillfällen har ställt frågor till jordbruksministern om det. Göte Jonsson har fått svaret att vi delar hans uppfattning. I svaret har vi också talat om att det pågår en översyn om administrationen.

Det här förslaget skall träda i kraft i år. Därför har regeringen valt den här vägen, för att vi skall kunna genomföra det under detta år.

Regeringen har en ganska bra dialog med LRF. Om LRF kan komma med uppslag till hur det här skall kunna bli både billigare och enklare tror jag att regeringen kommer att lyssna på LRF. Kvar står dock att LRF hade fört fram till regeringen att man inte tyckte att den här finansieringen var den bästa men att man accepterade det om vi inte hittade någon annan finansieringsmöjlighet.

Jag vet inte vilka uppslag ni har. Folkpartiet är också med på reservatjonen, och de har ju föreslagit att vi skall ta ut en ny skatt, en arealskatt. En arealskatt eller en fastighetsskatt skulle också ha varit ett sätt att få in pengar för att betala den här engångskostnaden på 100 miljoner kronor som det handlar om. Men vi har inte gått den vägen. Fattiga Smålandsbönder kanske får ge ett par hundralappar för att ta emot de här stöden, men jag tror att de gör det med lätt hjärta.

Anf. 213 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Det var Göte Jonssons resonemang som fick mig att begära ordet, eftersom han sade att en riksdagsmajoritet här har beslutat detta och är skuld till att vi skall ha de här kartorna.

När diskussionen började försökte jag ta reda på anledningen. Det är faktiskt ett krav från EU att vi skall ha kartorna. För att få hem de pengar som skall gå till svenskt jordbruk och som vi har förhandlat fram, som Göte Jonsson sade, måste vi ha de här kartorna.

Jag vet att Göte Jonsson är en stark företrädare för att Sverige skall vara med i EU. Jag röstade också för EU, även om jag var litet mera tveksam. Men faktum är att vi måste följa de regler som finns.

Jag vet inte om LRF kan ta fram ett sådant här kartsystem, men när jag har haft kontakt med dem har de sagt att de icke kan göra det. Jag vet inte hur de skulle göra det. Även om LRF kunde göra det skulle det inte vara gratis. Jag har för dyra pengar köpt dem som LRF-konsult har gjort åt mig i den första omgången.

Jag tycker också att det hade varit väldigt bra om vi hade haft rätt kartor från början, men nu hade vi inte det. Vad det berodde på vet jag inte, men det berodde i alla fall delvis på ett trögt inkörningssystem. Det hade naturligtvis att göra med att den då tillträdande socialdemokratiska regeringen inte satte i gång arbetet med att introducera jordbrukspolitiken i EU. Men det visar sig att det kartunderlag som vi har i Sverige i dag fortfarande inte uppfyller alla de krav som EU ställer. Man kan tycka illa om det – jag tycker också illa om det – men vi måste se verkligheten som den är.

Det kan alltid diskuteras om LRF har gått med på det här eller inte. Jag har pratat med LRF om det i ett ganska tidigt skede, och de var med på att göra på det här sättet. I annat fall skulle vi inte ha varit med om att göra upp. Sedan har de inte stått hela distansen när de har fått kritik för detta.

Göte Jonsson sade att det är fråga om mycket pengar. Ja, totalt sett blir det en del pengar, men för den enskilde handlar det inte om särskilt mycket pengar. Om vi sätter detta i relation till andra saker som vi har anledning att diskutera, då människor får bekymmer därför att vi har

sparat, är det här en liten fråga. Det är dock en fråga som ger oss möjlighet att få de här pengarna från EU. Därför har vi ställt upp.

I reservationen finns det ju ingen lösning. Man bollar tillbaka frågan och säger att den skall utredas igen. Det är byråkrati om något. Det är lätt att säga nej, men det är inte lika lätt att göra en konstruktion som håller.

Anf. 214 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Vi kan inte påverka grunderna i de krav som EU ställer, men vi bestämmer själva det sätt som vi uppfyller EU-kraven på. Det är det vi moderater och vi reservanter kritiserar, och reservationen står även Folkpartiet och kd bakom.

Lennart Brunander säger att LRF har godkänt den här modellen. Det samma säger Inge Carlsson. Men jag, Lennart Brunander och Inge Carlsson har ju fått brev till utskottet – inte sant? – där man klart redovisar att man inte ställer sig bakom den här modellen. Är Lennart Brunander och Inge Carlsson bättre talesmän för LRF än de som har skrivit under de deklamationer som har kommit i brev?

Lennart Brunander säger att det här är så litet pengar att det inte har någon betydelse – då är ju andra kostnader betydligt högre. Det är också ett besynnerligt resonemang från en centerpartist: Eftersom det här inte är några stora summor kan man mycket väl betala dem. Men Sveriges bönder har ju också fått betala stora summor. En liten summa ovanpå en stor summa blir ju ännu mer – inte sant?

Vad det handlar om är tillvägagångssättet för att få fram underlaget. Där har vi sagt: Pröva de billigare möjligheterna innan ni fattar beslut på dessa lösa grunder! Det har också näringen påpekat att man bör göra.

Efter vad Lennart Brunander nu har sagt förutsätter jag att centergruppen röstar för reservationen.

Anf. 215 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Göte Jonsson förutsätter en hel del, förstår jag. Han förutsätter väl också att vi skall lösa det här så småningom, för i reservationen finns det inte någon lösning. Den är bara ett sätt att säga nej och försöka ta hem de opinionspoäng som det ger – det gör det utan tvivel. Jag har inte sagt att de här pengarna är betydelselösa. Naturligtvis är de inte det. Men man måste ju ställa allting i relation till vad det är fråga om. Här är det fråga om att ta hem ganska mycket pengar från EU, och vi måste ha ett material för att kunna göra det.

Oavsett hur vi bär oss åt kommer det materialet inte att vara helt gratis. Nu kommer bonden att få hem färdiga kartor som han bara har att fylla i. Hade vi inte skapat ett sådant system hade vi fått betala kartorna på något annat sätt. Vi får ingenting gratis på något annat sätt – det är jag alldeles övertygad om. Därför har det heller inte funnits något alternativ för att göra det här. Det har LRF i varje fall inte redovisat för mig att de skulle ha. De kartor vi har i dag är inte digitala, och det är ett digitalt system EU kräver.

Anf. 216 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag har inga illusioner. Efter vad Lennart Brunander sade om att han inte heller gillade byråkrati och onödiga kostnader påpekade jag bara att det finns möjlighet att rösta på den reservation som övriga tre borgerliga partier står bakom. Men jag har inga illusioner.

Det är inte fråga om att springa undan, Lennart Brunander! Jag är beredd att ta politiska duster. Men jag är inte beredd att fäkta för dumhet. Lennart Brunander! Det finns redan ett utarbetat kartmaterial som ligger på landets driftbyråer. Enligt företrädare för näringen finns här mycket av underlaget, som till mycket låga kostnader kan justeras så att det uppfyller EU-kraven. Varför skall man då inte pröva den möjligheten?

Vi har i reservationen också pekat på en rad andra brister, och så säger Lennart Brunander: Ni har ingen lösning! Nej, men det är ju inte vi i riksdagen som utarbetar de konkreta förslagen. Vad vi gör är att lägga ut beställningar och se till att regeringen får fram bästa möjliga lösning. Bönderna får nu hem nya kartor att betala själva samtidigt som det finns ett kartmaterial som de redan har betalat. Det är ingen förnuftig lösning när det gäller att uppfylla EU-direktiv.

Det är risk för att det blir på precis samma sätt här som när det gäller reglerna för miljöersättningar. När EU-byråkraterna från Bryssel kommer till Sverige och kollar är det risk att de säger: Vi kan inte begripa att svenskarna är så byråkratiska att de ställer till med sådana här problem för sina egna medborgare. Det har man nämligen sagt när det gäller majoritetens regler för EU-ersättningen. Se till att det inte blir samma besked när det gäller det här underlaget för nytt kartmaterial!

Anf. 217 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Göte Jonsson blandar ihop äpplen och päron när han jämför det här kartmaterialet med miljöstödet. Det är inte samma sak. I det här fallet är det ett krav från EU.

Jag vill inte påstå att allt som kommer från EU är förnuftigt. Det är det definitivt inte. Vi skulle vilja ändra på väldigt många av de saker som kommer från EU, och det kan vi säkert göra så småningom. Men de krav som man ställer för att vi skall få hem de här pengarna måste vi ändå uppfylla – det är en förutsättning. Vi kan inte hålla på och begära utredningar av hur det skall göras så att pengarna går vår näsa förbi. Det ansvaret vill jag inte att vi skall ta på oss.

Om det hade varit så att det kartmaterial som finns hade gått att vidareutveckla på ett sådant sätt att man kunnat använda det hade det här förslaget aldrig kommit fram. Då hade LRF naturligtvis i sina kontakter med regeringen kunnat presentera ett sådant alternativ. I så fall förstår jag inte varför man inte har gjort det. Därför tror jag inte heller att det var möjligt att göra det, och därför är det här den enda väg vi kan gå just nu.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 mars.)

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU13
Trädgårdsnäringens konkurrenssituation

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 12 mars.)

11 § Hyresrätt m.m.

Hyresrätt m.m.

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1996/97:BoU8
Hyresrätt m.m.

Anf. 218 STIG GRAUERS (m):

Fru talman! Bostadsutskottets betänkande BoU8 handlar om regelfrågor av mycket teknisk karaktär. Betänkandet behandlar bl.a. hyresrätt, bostadsrätt, tomträtt och expropriation.

Låt mig först säga att jag naturligtvis står bakom de 14 reservationer som vi moderater anmält. För att inte i onödan ta kammarens tid i anspråk nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationen nr 1.

Jag sade att betänkandet har teknisk karaktär. Trots det finns det, som jag ser det, bakom dessa tekniska överväganden ställningstaganden som ligger mycket nära den enskilda människan och hennes levnadsbetingelser. Därför väljer jag att inte lyfta fram teknikaliteterna i detta debattinlägg utan i stället lyfta fram förslagets betydelse för människorna, för de boende.

Jag vill börja med att notera att den bostadspolitik som socialdemokraterna driver är i högsta grad centralistisk till sin karaktär. Genom invecklade regelverk fortsätter man att politiskt styra och ställa över människornas huvuden. Den socialdemokratiska bostadspolitiken framstår som en brorduktigpolitik, i vilken det är principiellt otänkbart att överlåta åt människorna att själva bestämma över sina egna boendevillkor.

Denna politik behåller man trots erfarenheterna av t.ex. miljonprogrammet och trots allt det slarv, det fusk och den bedrävelse som detta har lämnat efter sig. Jag påstår att hade man när detta program drevs fram låtit branschen bygga och konkurrera på de boendes villkor, hade vi inte haft det förfall som sedan länge bekymrar oss. Jag påstår också att hade man på den tiden låtit människorna direkt ställa sina krav på bostadsproduktionen och boendemiljön, hade vi inte haft så många tomma lägenheter i dessa områden. Och så hade vi sluppit den negativa segregation som inte alltid men ofta belastar miljonprogrammets bostadsbestånd.

Den kritik jag riktar mot detta program kan inte byggnadsarbetarna ställas till ansvar för, och inte heller byggherrarna, arkitekterna eller någon annan inblandad i byggandet. Kritiken kan, och skall, enbart riktas mot den socialdemokratiska politik som då var vägledande.

I belysning av dessa erfarenheter, fru talman, erfarenheter som vi alla känner så påtagligt och så in på skinnet, är det för mig fullkomligt obegripligt att man inte tar lärdom.

I bjärt kontrast till denna socialdemokratiska regleringspolitik, förespråkar vi moderater en politik som i hög grad kan karakteriseras som en avregleringspolitik. Avregleringen drivs så långt att människorna, familjerna, bostadskonsumenter, skall ges största möjliga ramar inom vilka de själva kan påverka sitt boende. Självklart kan inte allt regelverk slopas. Det vore orimligt. Men det regelverk som hindrar den enskilde att i hög grad påverka sin boendemiljö och sitt boende, kan slopas.

Låt mig ta ett exempel ur det betänkande vi nu behandlar. Mom. 2 har den en smula kryptiska rubriken: Återupprättande av bruksvärdessystemet. Bakom denna tekniska rubricering, döljer sig vår önskan att göra det möjligt för människor att välja mellan olika alternativ. För att möjliggöra denna valfrihet behövs, säger vi, ett korrektiv som tillförsäkrar den boende grundläggande krav på rättvisa. Den ursprungliga bruksvärdesidéen ger då hyresgästen tryggheten i besittningsrätten. Hyresvärdarna kan med andra ord inte kringgå besittningsskyddet genom ohemula hyreshöjningar.

Valmöjligheter, säger vi moderater, är inte bara ett tomt ord. För oss är valmöjligheter, valfrihet, det verktyg med vilket den enskilde kan forma sina egna livsvillkor, sina egna boendevillkor. En person eller en familj kan välja att bo enklare, kanske i en mindre bostad, för att ha råd till något annat, exempelvis en sommarstuga, eller för att spara till ett eget hem. Då tycker vi att det skall finnas billigare bostäder att erbjuda på marknaden. Väljer en annan person att avstå från fritidsbostad för att i stället bo i en större och exklusivare bostad, skall också detta vara möjligt. Då får en högre hyra betalas. Vi vill att branschen skall producera vad människorna själva efterfrågar.

Låt mig ta ett annat exempel på vår politik. I vår reservation 1, med rubriken: Ökad avtalsfrihet på hyresrättens område, framför vi krav på avtalsfrihet på hyresmarknaden. Det betyder att en hyresgäst själv skall få avgöra om hon eller han vill ha något biträde – och i så fall vem hon eller han vill ha – vid förhandlingar med hyresvärden. Vill hyresgästen eller hyresvärden förhandla själv, och själv finna de lösningar som passar bäst, skall också detta kunna ske. Med beaktande av den tidigare beskrivna bruksvärdesprincipen, blir då parterna jämnstarka. Jag förstår inte att majoriteten inte kan känna sådant förtroende för människor att ett sådant här krav kan stödjas. Hur länge skall majoriteten agera som misstänk samma förmyndare för vuxna människor?

Mitt tredje exempel rör människor som bor i bostadsrätter. Också i detta exempel visar vi på utskottsmajoritetens underkännande av den enskildes beslut och av bostadsrättsföreningars demokratiskt fattade beslut. Min utgångspunkt är mom. 16: Föreningars självbestämmande över sina stadgar.

Bakgrunden är att bostadsrättslagen ger bostadsrättsorganisationer rätt att lägga in sitt veto mot av föreningar beslutade stadgeändringar. Föreningars demokratiska rätt att besluta är stympad. Det är som om man sade: Besluta som organisationen säger, den vet ert bästa bättre än ni själva gör!

Det sitter representanter för svenska demokratiska rikspartier och accepterar detta. Vi moderater vägrar genom vår reservation att omyndigförklara bostadsrättsföreningarna och deras styrelsemedlemmar på detta sätt. Vi finner majoritetens ställningstagande mot vår reservation helt obegripligt i en upplyst tid och i ett demokratiskt, upplyst land.

Skall verkligen mogna, omdömesgilla människor inte anförtros att vårda sina egna angelägenheter? Skall inte enskilda föreningar själva få fatta demokratiska beslut om huruvida och i vilken utsträckning de vill vara kopplade till någon bostadsrättsorganisation?

Fru talman! Detta tekniska betänkande rymmer mycket mer än tekniken. Det rymmer förmynderi, ofrihet och oförmåga att se den enskilda människans mognad, ansvar och omdöme. Vi moderater vänder oss mot en sådan människosyn. Därför har vi anmält 14 reservationer mot utskottsmajoritetens förslag. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 219 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! I detta betänkande behandlas ett antal motioner som berör hyresrätten. Folkpartiet står bakom de skrivingar som utskottsmajoriteten har gällande hyresrätten. I betänkandet behandlas även bostadsrättsfrågor och ägarlägenheter. Där står Folkpartiet bakom ett antal reservationer som jag återkommer till.

Allra först vill jag säga att det inom bostadspolitiken finns några viktiga principer som jag tycker att det är angeläget att arbeta för:

1. Alla skall ha tillgång till en bra bostad.
2. De boende skall ges möjlighet till ökat inflytande och större valfrihet.
3. Pressa kostnaderna för byggandet.
4. Tillämpa bruksvärdesprincipen.

Enligt Folkpartiet är detta viktiga delar inom bostadspolitiken. Därtill skall inte staten genom ekonomiska styrmedel eller administrativa regleringar gynna eller missgynna vissa upplåtelseformer, bostadstyper eller fastighetsägare. Med andra ord: Samhället bör eftersträva neutralitet mellan olika bostadsformer.

I dagens betänkande tar vi bl.a. upp två reservationer som Folkpartiet står bakom som gäller bostadsrättsfrågor. Det handlar om reservationerna 9 och 10. Dessa reservationer tar upp kravet på att skapa neutralitet mellan olika boendeformer. I det här fallet handlar det med andra ord om att skapa likvärdiga villkor för bostadsrättsinnehavare som för villaägare. Om detta skall ske, måste exempelvis pantvärdet på bostadsrätter öka som föreslås i reservation 9. Genom en sådan ordning kommer bostadsrättsinnehavare att kunna göra ränteavdrag i sina inkomstdeklarationer på samma sätt som villaägare.

Det är också viktigt att en utvärdering av reglerna om förstärkning av bostadsrättens pantvärde kan genomföras, något som föreslås i reservation 10 och som ju även den parlamentariska utredningen om bostadspolitiken, helt enligt vad jag förstår, för några månader sedan kom fram till.

I reservation 13 tas ägarlägenheter upp. Jag vill här påminna kammaren om att den tidigare fyrtipartiregeringen hade arbetat fram ett lagförslag till ägarlägenheter 1994. Den efter valet tillträdande s-regeringen har stoppat detta. Det beklagar jag. Vad är det för fel på tanken att även den här boendeformen, ägarlägenheter, i valfrihetens namn skall kunna finnas på den svenska bostadsmarknaden?

Fru talman! Jag yrkar slutligen bifall till reservation 9. Folkpartiet står självfallet bakom även de övriga reservationerna som vi har undertecknat i det här betänkandet.

Anf. 220 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Detta betänkande handlar bl.a. om människors möjlighet att behålla sina hyreskontrakt vid betalningsförsummelse. Reglerna är hårda om de används i sin helhet av fastighetsägare. Dessa regler vill jag mjuka upp och göra mer rimliga. Verkligheten talar sitt tydliga språk i denna fråga.

I en undersökning av Konsumentrådgivningen i Göteborg konstaterade man att hälften av göteborgarna inte hade några pengar kvar när nödvändiga utgifter som mat och hyra m.m. var betalda. 25 % sade att de hoppade över att betala någon räkning varje månad för att det inte gick ihop ekonomiskt. 1997 är inte ett år som lättar på trycket precis. Sänkta bostadsbidrag, fortsatt ökning av egenavgifter, höjning av elskatten, m.m. kommer att påverka människors ekonomi negativt.

Om hyreskontraktet sägs upp skall socialnämnden intyga och garantera att hyran blir betald inom tre veckor. Trycket på socialförvaltningarna har ökat betydligt, och det är inte så lätt att få komma dit omedelbart. Många vill inte heller vända sig till de sociala myndigheterna för att be om hjälp. Trycket på framför allt storstadsregionerna när det gäller att få fram bostäder ökar, inte minst på grund av det låga nybyggandet. Det kommer att göra det lättare för fastighetsägare att välja och vraka mellan sina hyresgäster.

Vi anser att man skall förlänga återvinningsfristen till fyra veckor och att man skall se över de särskilda skälen för att säga upp en hyresgäst. Då får vi en humanare bostadspolitik. Detta tyckte även Socialdemokraterna under den borgerliga regeringens tid, men tydligen inte i dag, inte nu längre.

Att vara andrahandshyresgäst när det gäller rätten till hyreskontrakt är att leva mer eller mindre rättslöst. Inte förrän efter två år gäller samma regler som för förstahandskontrakt vid betalningsförsummelse. Tyvärr är ett andrahandskontrakt många ungdomars enda chans att få ett eget boende, vilket blir mycket osäkert om man vid något tillfälle missar en hyresinbetalning. Detta är orättvist och inkonsekvent.

Reglerna för lokalhyresgäster är hårdare än för de boende. Detta är onödigt och kan leda till problem för t.ex. en företagare med ett nystartat företag som vid något tillfälle hamnar i ekonomisk knipa. Att bli av med sin lokal drar ju också undan möjligheten för att bedriva verksamheten. Här bör samma regler gälla som för de boende.

Att vara bostadssökande har inte blivit en lätt uppgift efter alla förändringar som har gjorts under de borgerliga regeringsåren. Socialdemokraterna har blundat för dessa problem och hänvisar till den bostadspolitiska utredningen. Tyvärr kommer inte den med några nya förslag i den här frågan. Problemet skall tydligen växa i takt med att bostadsbristen ökar i våra tillväxtregioner. Otaliga är de som lurats av oseriösa privata s.k. bostadsförmedlare. De upprättar bostadsköer, säger sig förmedla bostäder, tar in avgifter och försvinner sedan utan att någon får vare sig pengar tillbaka eller någon lägenhet. Hur länge skall detta få fortsätta utan att några åtgärder vidtas? Om ni socialdemokrater inte vill ha bo-

stadsförmedling i kommunal regi så bör ni väl ändå se till att de som håller på med förmedlingsverksamhet är seriösa och har t.ex. någon form av auktorisation.

Vänsterpartiet kräver att om kommuninvånarna i en kommun vill ha en kommunal bostadsförmedling skall de ha rätt till det. Då krävs en lagstiftning på området. Sedan lagstiftningen försvann har antalet bostadsförmedlingar lagts ned i rask takt. 1992 fanns det 83. Vid årsskiftet 1995/1996 fanns det 43. I 215 kommuner finns ingen som helst organiserad verksamhet.

I dag finns ett fåtal kommunala förmedlingar kvar, och deras verksamhet bygger på frivilliga avtal med både kommunala bostadsbolag och privata fastighetsägare. I t.ex. Stockholm, där jag besökt den kommunala bostadsförmedlingen, säger man att denna frivillighet tyvärr inte fungerar på ett bra sätt. Varken de kommunala bolagen eller de privata lever upp till de överenskommelser som gjorts med förmedlingen. I takt med att trycket på bostadsbolagen ökar när det gäller att klara sin ekonomi blir naturligtvis de kommunala bolagen mer och mer benägna att få ekonomiskt starka hyresgäster till sina hyreskontrakt. Det är en utveckling som oroar och som ökar segregationsproblemen. Här behövs naturligtvis en bostadsanvisningslag som ger den kommunala bostadsförmedlingen rätt till ett visst antal både privata och kommunala bostäder som ett sätt att skapa tryck på att de frivilliga överenskommelserna följs. Förmedlingsverksamheten skall naturligtvis utvecklas och förnyas med ett bättre samarbete mellan kommunens enheter, fastighetsägarna och de bostadssökande.

Ett annat allvarligt problem är att när bostadssökande hänvisas till olika hyresvärdar för att söka en bostad vet man inte vilka regelsystem som gäller. Man får inte en likvärdig behandling och hänvisas till olika kösystem. Ett stort mått av godtycke blir det som avgör vem som får en bostad eller ej. Detta är inte godtagbart, och här måste de lagar och regler till som ger rättvisa möjligheter att skaffa en bostad. En godtycklig behandling, där den bostadssökande skall stå med mössan i handen eller behöva besvara t.o.m. integritetskränkande frågor, vilket faktiskt förekommer, är inte förenligt med vår svenska syn på bostadspolitiken.

Blir det någon förändring beträffande dessa frågor? Och hur vill ni socialdemokrater ha det egentligen? Vänsterpartiet har i alla fall sin inställning klar.

Jag står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 16.

Anf. 221 PER LAGER (mp):

Fru talman! För oss i Miljöpartiet är bostaden inte en vara som vilken annan som helst skapad för att köpas och säljas helt efter marknadens principer om tillgång och efterfrågan. Bostaden betyder för de flesta av oss trygghet, rekreation och vila, en plats för gemenskap och fest. Själva boendet, som också inkluderar näromgivningen, spelar en central roll i människors liv. Att ha en bostad, ett hem, borde vara en självklar mänsklig rättighet. Just denna rätt till ett hem drev den svenska delegationen under FN:s Habitatkonferens i Istanbul förra året.

hyresrätt m.m.

I den bostadspolitiska utredningen föreslås bl.a. att alla skall kunna bo i goda bostäder till rimliga kostnader inom ekologiskt hållbara ramar och att boendemiljön skall kunna bidra till jämlika och värdiga levnadsförhållanden och särskilt främja en god uppväxtmiljö för barn och ungdomar.

Fru talman! Hyressättningen skall enligt min mening i viss mån avspegla människors prioriteringar vad gäller utrustnings- och lägesfaktorer m.m., men skall alltså inte helt kunna släppas fri. I dag finns det knappast någon "billig" lägenhet att få tag i. Alla lägenheter är dyra, många för dyra. De sänkta räntorna för fastighetsägarna borde nu i stället få genomslag i form av en hyressänkning för hyresgästerna. När sker detta?

Miljöpartiet står i huvudsak bakom utskottsmajoritetens förslag i betänkandet utom i två frågor. I Miljöpartiets motion 1996/97:Bo209 varnar vi för effekterna av helt fria marknadshyror. Diskussionen och framlagda förslag i den riktningen har oroat många hyresgäster, särskilt de mest utsatta. Om marknadsprinciperna helt får styra kan man förmoda att det blir en snabb förmögenhetsöverföring till privata fastighetsägare, höjda hyror och kraftigt försämrade möjligheter för många att få det boende som de behöver. Det i sin tur skulle förstärka boendesegregationen, med allvarliga sociala konsekvenser för samhället. I Stockholms innerstad t.ex. skulle de 270 000 boende snart utgöras av huvudsakligen välbeställda hushåll. Det behövs ett tak i hyressättningen. Därför anser jag att det är viktigt att markera att vi i Miljöpartiet inte accepterar helt fria marknadshyror. För tids vinnande yrkar jag dock inte bifall till den reservationen.

Fru talman! Om ägarlägenheten som upplåtelseform har vi i Miljöpartiet tidigare motionerat i form av krav på laglig förtursrätt vid försäljning av hyresfastighet. Samtidigt är jag mån om att betona att bättre möjligheter för hyresgäster att ta över sina lägenheter inte minskar vårt krav på ett fungerande bestånd av hyresrätter – inkluderande kommunala bostadsbolag, den s.k. allmännyttan – och en fortsatt uppmuntran vad gäller den kooperativa hyresrätten.

I detta betänkande behandlas två motioner som är väckta av Moderaterna och Kristdemokraterna och som handlar om ägarlägenheten som en ny upplåtelseform. Trots att jag nog inte riktigt har samma bevekelsegrunder som de andra partierna stöder jag reservationen, som innebär att regeringen bör återkomma med ett förslag i frågan.

Anf. 222 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Det har pratats mycket om ägarlägenheter. Per Lager är en av dem som tagit upp den frågan. Jag skulle vilja höra litet grand om vad det är som är så bra med ägarlägenheter jämfört med t.ex. bostadsrättsföreningens verksamhet, som ju är en typ av kollektivt ägande.

Jag har studerat det som hänt i Storbritannien under de senaste 10–15 åren. Där har det varit en kraftig satsning på försäljning av kommunala lägenheter som omvandlats till ägarlägenheter. Resultatet är ganska katastrofalt. Antalet hemlösa har fördubblats. Människor med problem som har att göra med att de inte klarar kostnaderna med ägarlägenheter har ökat dramatiskt. Bostadsbidragskostnaderna har sjufaldigats. Jag skulle alltså gärna vilja höra vad det är som från Miljöpartiets synpunkt är så positivt och så fantastiskt bra med ägarlägenheter.

Anf. 223 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag vill inte hävda att ägarlägenheten är så fantastiskt bra, men ägarlägenheten som upplåtelseform är ytterligare en möjlighet som man skulle kunna använda sig av. Jag tror inte att det är så hemskt många som berörs.

Vår tanke med ägarlägenheten är bl.a. möjligheten för en hyresgäst att få ta ett större ansvar för sitt boende. Vi har kopplat detta till olika villkor. Det blir ju fråga om gemensamma anläggningar – en ekonomisk förening bildas om man tar över sin lägenhet tillsammans med andra. Det handlar om hyreshus med fler än tre lägenheter som frivilligt säljs av privatpersoner. Ägarlägenheten är alltså bara *en* upplåtelseform bland flera. Jag tror inte att den blir så omfattande, men jag tycker att den skall finnas med på marknaden.

Anf. 224 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Problemet är att ägarlägenheten – inte av Per Lager, men från annat håll – framställts som ett slags lösning på segregationsproblematiken. Hej och hå! Bara vi fixar detta, så löser sig problemen i miljöprogramområdena. Jag tror inte ett dugg på det resonemanget.

Per Lager talade om den kollektiva anläggningen, men vi har redan en sådan form. Vi har ju den kooperativa hyresrätten. Varför kan vi inte utveckla den i stället för att gå in på helt andra saker som jag anser har betydligt mera med marknadstänkande att göra och som visar på en helt annan syn på boendet? Jag anser att bostaden i första hand är en social rättighet, inte en marknadsvara. Jag hoppas att Per Lager delar den uppfattningen.

Anf. 225 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jo, i stort sett har jag samma idéer som Owe Hellberg när det gäller boendet. Vi ser på nästan samma sätt på boendet. Bostaden är alltså inte en vara utan något som är beständigt och som är fyllt med ansvar.

Att ägarlägenheten som en upplåtelseform finns med tycker jag inte på något sätt motsäger det som jag nämnt. Ägarlägenheten är bara *en* av flera upplåtelseformer och jag tycker att den skall finnas med. Det kan nämligen vara så på en del ställen att andra upplåtelseformerna inte fungerar så bra, medan just ägarlägenheten fyller en funktion.

Anf. 226 LENA LARSSON (s):

Fru talman! Utskottet behandlar i detta betänkande förslag i motioner, huvudsakligen från den allmänna motionstiden, rörande hyresrätt, bostadsrätt, tomträtt, expropriation, ägarlägenheter, förvärv och förvaltning av hyresfastigheter, bostadsförmedling och annan bostadsanvisning.

Många av de motioner som berör detta område skulle jag vilja beteckna som gammal skåpmat. Så sent som för en månad sedan debatterade vi här i kammaren hyreslagens utformning och en moderat motion om möjligheten att teckna individuella hyresavtal som gör det möjligt för hyresvärderna att välja sina hyresgäster. Utskottet har inte ändrat åsikt. Jag yrkar därför avslag på reservationen.

Jag kan också konstatera att många av de frågor som tas upp i motionerna är, eller har varit, föremål för utredningar och att de nu bereds i Regeringskansliet. Främst gäller det hyreslagen och hyresförhandlingslagen, men det gäller också förvärv och förvaltning av hyresfastigheter och expropriationslagen. Jag har därför valt att litet grand beröra bostadsrätten. Det finns motioner och reservationer från bl.a. Moderaterna som berör bostadsrättens värde som pant. Moderaterna vill att en långivare som tar i anspråk en pantsatt bostadsrätt bör få ovillkorlig rätt till inträde i föreningen och till andrahandsuthyrning.

Riksdagen beslutade hösten 1995 om ändringar av bostadsrättslagen som syftar till att stärka bostadsrättens pantvärde. I riksdagens protokoll från den 13 december 1995 kan man ta del av beslutets innehåll. En juridisk person har tillagts en rätt att under tre år utöva bostadsrätten utan att vara medlem i föreningen, om den juridiska personen förvärvat bostadsrätten vid exekutiv försäljning eller tvångsförsäljning och då hade panträtt i bostadsrätten. Till denna rätt är kopplad en rätt att upplåta den i bostadsrätten ingående lägenheten i andra hand. Detta beslut är en anpassning till de regler som gäller dödsboens rätt att utöva bostadsrätt efter en avliden.

Utskottet har inte ändrat uppfattning när det gäller att bostadslägenheter i första hand bör tillhandahållas enskilda och familjer för att tillgodose ett behov av permanentbostad och att det är en förutsättning för en fungerande förening att medlemmarna verkligen bor i sina lägenheter och deltar i föreningens angelägenheter.

I en kd-motion föreslås att bostadsrättshavaren personligen skall svara för sin del av hela bostadsrättsföreningens belåning. Syftet är naturligtvis att bostadsrättshavaren skall kunna dra av räntekostnaderna i sina inkomstdeklarationer. Jag vill påpeka att det enligt nuvarande lagstiftning inte föreligger något hinder för en bostadsrättsförening att ordna det så att medlemmarna i stället för föreningen står som låntagare. I den bostadspolitiska utredningen Bostadspolitik 2000 föreslår man att bostadsrättens behandling i skattelagstiftningen ses över. Så vi får säkert anledning att återkomma till denna fråga.

Det finns ett par motioner som tar upp behovet av ett centralt bostadsrättsregister och huvudmannaskapet för detta. Några motioner kräver att vi redan nu skall göra en utvärdering av reglerna i bostadsrättslagen.

Den nya lagen trädde i kraft så sent som den 1 januari 1996, och utskottet anser inte att det är meningsfullt att göra en utvärdering så snart efter ett ikraftträdande. När det gäller kravet på ett centralt bostadsrättsregister pågår redan ett utredningsarbete. Frågan om huvudmannaskapet ingår i detta uppdrag.

Fru talman! Kravet på att ägarlägenheter skall införas som ny upplåtelseform är tydligen en av de få frågor som kan ena de borgerliga partierna. Jag kan konstatera att samtliga står bakom reservation 13. Jag och utskottsmajoriteten har inte heller i denna fråga ändrat uppfattning. Det finns inget behov av ytterligare upplåtelseformer.

Till sist vill jag beröra den del i betänkandet som tar upp frågan om bostadsförmedling och annan bostadsanvisning. Det finns en socialdemokratisk motion och ett par vänstermotioner som har intressanta innehåll och förslag. Dels handlar det om samhällsinsyn i privata förmedlingar, dels handlar det om möjligheten för människor med olika bakgrund och inkomster att hyra en bra bostad, även i ett attraktivt läge.

Inrikesdepartementet har tagit initiativ till diskussioner med bostadsmarknadens parter angående bostadsförsörjningen. Den bostadspolitiska utredningen berör också frågan om bostadsförsörjningen. Utredningen menar att om inte kommunerna kan klara sitt bostadssociala ansvar bör vi ge dem en lagstöd möjlighet till förmedlingsrätt för privata hyresbostäder, men i nuläget finns det inte skäl för denna lagreglering. Jag hoppas att vi får möjlighet att återkomma i denna fråga när propositionen om den framtida bostadspolitiken skall behandlas.

Fru talman! Jag yrkar därmed bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 227 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Först vill jag ta upp några i mitt tycke litet besynnerliga skrivningar i utskottstexten.

Vad gäller betalningsförsummelse hänvisar utskottet till den pågående utredningen om hyreslagen. Man skriver att det inte är fel på reglerna utan att det är det kärva ekonomiska klimatet som orsakar problemen. Jag vill vända på det och säga: Har vi så svåra ekonomiska problem måste man naturligtvis anpassa regelsystemen efter detta, så att inte människor hamnar snett i tillvaron eller råkar ut för ett onödigt lidande. Eller är det så att vi skall fixa arbetslösheten och det kärva ekonomiska läget i morgon eller under det närmaste halvåret? Det verkar vara ett ganska bakvänt resonemang.

Vad gäller andrahandskontrakt säger utskottet att om man skall få lättare regler vid betalningsförsummelse åker man ju på hela besittningsskyddet, och det har ju innehavarna av andrahandskontraktet inte begärt. Mycket märkligt! Skall det vara ett argument för att inte ge dem samma möjligheter som andra med förstahandshyreskontrakt? Vi kräver att man skall titta på den här saken och komma tillbaka med förslag.

Vad gäller bostadsförmedlingarna finns inga förslag från den bostadspolitiska utredningen. Jag har varit med och pratat om det här. Det finns inga nya tag. Problemen finns. Lena Larsson, besök Stockholms stads bostadsförmedling, och lyssna på vad de säger!

Anf. 228 LENA LARSSON (s) replik:

Fru talman! Owe Hellberg talar med utgångspunkt i en utredning. Jag menar att vi skall avvakta en proposition innan vi här i kammaren tar diskussionen om de här två frågorna gällande hyresrätten. Vi får säkert anledning att föra den diskussionen vidare.

Vad gäller bostadsförmedlingarna finns en passus i utredningen som säger just det jag tog upp i mitt anförande, att om kommunerna inte kommer att klara av att ta sitt bostadssociala ansvar skall frågan lyftas, för att ge kommunerna en lagstöd möjlighet till bostadsanvisning. Jag tycker att vi kan avvakta även den frågan. Det är den principen vi följer.

Vi avvaktar propositioner som vi vet är på gång, och sedan kan vi diskutera saken.

Jag har litet svårt för att bara Stockholmsanpassa resonemanget. Det samma borde ju gälla Owe Hellberg. Vi kan inte bara titta på vad som händer i Stockholm, även om Stockholm naturligtvis är ett särfall, utan vi måste se till hela landet, till dem vi representerar.

Anf. 229 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Problemen fokuseras naturligtvis till de områden där bostadsköerna växer. Vi vet ju hur situationen är i många andra delar av landet – där har man inte de här problemen. Man måste naturligtvis ta hänsyn till detta.

Jag väntar fortfarande på att något skall hända. Jag har väntat i två och ett halvt år nu, men inget händer. Det kommer troligtvis inte att hända något framöver heller.

Dessutom får nu tyvärr oseriösa bostadsförmedlare, som lever på att folk inte kan söka bostad på ett just och normalt sätt, fortsätta med sin verksamhet och lura många, många fler. Skall vi behöva se reportage om det i tidningar och även fortsättningsvis få brev om den här saken?

Anf. 230 LENA LARSSON (s) replik:

Fru talman! Naturligtvis håller jag med Owe Hellberg vad gäller de oseriösa bostadsförmedlingarna, som hela tiden skor sig på andras beaktning. Men det är inte detta vi diskuterar här i dag – det gäller motioner. Jag vill avvakta propositionen som kommer och se innehållet i den och med utgångspunkt i den kanske ta en diskussion om detta.

Dessutom, Owe Hellberg: Det är inte bara i Stockholm det finns köer. Det finns också på andra ställen. Så det går inte att bara se till Stockholmsområdet i diskussionen.

Anf. 231 STIG GRAUERS (m) replik:

Fru talman! Lena Larsson inledde sitt anförande med att påpeka att de motioner som var fogade till betänkandet var att betrakta som skåpmat. Jag vet inte om det är beröm eller kritik, men i mitt skåp är maten god. Jag hoppas alltså att hon menade att det var bra motioner.

I sitt anförande framhåller Lena Larsson att man inte kan godkänna Moderaternas synpunkter på individuella avtal. Nej, det var det jag också sade i mitt huvudanförande. Socialdemokraterna tillmäter inte den enskilde förtroendet att förhandla om sina egna avtal. Man kan gå ut på marknaden och hyra bilar, kontorsutrustning och det ena och det andra. Då behövs inte någon mellanhand, utan det går bra att teckna ett avtal efter det att man förhandlat fram hyresvillkoren.

Men just när det gäller bostäder kan inte individen sätta sig och förhandla med en motpart, i detta fall hyresvärderna. Det begriper inte jag. Jag har en helt annan människosyn. Jag tror faktiskt att folk kan förhandla för sig själva, om de önskar det. Men skulle de önska biträde av något slag, skall de också ha rätt att kalla sådant. Detta gäller naturligtvis även för hyresvärdar.

Sedan säger Lena Larsson att när det gäller bostadsrätters pantvärde har man skrivit in treårsmöjligheten för juridiska personer. Det vet jag. Men varför kan inte samma regler gälla för den enskilde? Måste jag bilda aktiebolag bara för att få denna rätt? Jag tycker att det är självklart att den enskilde skall ha samma möjligheter i ett sådant övergångsskede som inträder när man behöver en pant.

Anf. 232 LENA LARSSON (s) replik:

Fru talman! Ja, Stig Grauers, jag kallade det för skåpmat. Men jag sade gammal skåpmat, och den är inte alltid så god.

De exempel på valmöjligheter som Stig Grauers tar upp hela tiden belyser egentligen vad boendet betyder i ett moderat sammanhang. Det betyder naturligtvis också att om man har pengar i sin ficka och kan köpa sig en valmöjlighet, så är det helt okej.

Stig Grauers tog som exempel i sitt anförande att man kunde välja om man ville ha sommarstuga och en enklare lägenhet eller om man ville bo i en lyxlägenhet. Hur många kan göra detta val? Hur många kan välja mellan ett sommarhus och en lyxlägenhet? Det är inte många.

Nu i repliken jämförde Stig Grauers boendet med bilar. Jag förstår inte Moderaternas sätt att se på boendet. För mig är det grundläggande i mitt liv att jag har ett bra boende.

Anf. 233 STIG GRAUERS (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt, som Lena Larsson säger, att vi verkligen hyllar valfriheten. Vi gör det av det enkla skälet att människorna efterfrågar mer valfrihet. Det är faktiskt så att människor vill ha möjlighet att välja.

Nu säger Lena Larsson att det bara är de som har pengar som har möjlighet att välja. Jag nämnde inte något om den enskildes ekonomi över huvud taget när jag presenterade vårt förslag. Det enkla skälet är att det är den enskildes sak att avgöra vad vederbörande vill lägga sina pengar på – en enklare lägenhet och ett fritidsboende eller enbart en kanske dyrare och exklusivare lägenhet som har ett högre pris. Det är den enskilde som skall få lov att välja. Detta tycker jag är så viktigt.

Sedan tog jag upp att man kan hyra andra saker än t.ex. lägenheter och att det inte krävs något biträde för att teckna sådana avtal. Jag tog exemplen med bilar, kontorsutrustning osv. Det vara bara exempel på att den enskilde då tilltros att teckna avtal utan biträde. Denna tilltro tycker jag att vederbörande skall ha även när det gäller bostadsavtal.

Anf. 234 LENA LARSSON (s) replik:

Herr talman! De som Stig Grauers talar för är naturligtvis en hel del i samhället. Men det finns ju också en hel del människor som varken har förmågan eller möjligheten att välja. Det är ju dem vi är till för. Vi skall skapa regler och lagar som skyddar dem, så att de också har möjlighet till ett bra boende och en trygghet i sitt boende.

Det är väldigt viktigt att det sker en reglering redan från början. Det är inte så, som Stig Grauers sade i sitt anförande, att man i och med valfriheten att teckna ett individuellt hyreskontrakt är jämbördig. Jag förstår inte hur en hyresgäst någonsin skulle kunna vara jämbördig med en hy-

resvärd eller en fastighetsägare när ett hyresavtal skall tecknas. Jag förutsätter nämligen att fastighetsägaren eller hyresvärden är professionell på just detta område. Och vilken hyresgäst är det?

Anf. 235 ULF BJÖRKLUND (kd):

Fru talman! När det gäller gammal skåpmat, som Lena Larsson tog upp i en kommentar, uppfattar jag det litet annorlunda. Det måste väl ändå betyda att man i dag accepterar det som den tidigare, borgerliga regeringen genomförde men som Socialdemokraterna då bestämt var emot, medan Vänsterpartiet däremot vill göra återställarna. Jag antar att den gamla skåpmaten bestod i ytterligare återställare. Anledningen till att den gamla skåpmaten är accepterad av Socialdemokraterna i dag är ju att vi från Kristdemokraternas sida är överens om väldigt mycket av det som har med hyresrättsfrågorna att göra. Därför skall jag inte direkt beröra dessa.

Från Kristdemokraternas sida tycker vi ändå att det är angeläget att det finns förutsättningar för valfrihet mellan olika boendeformer, såsom hyresrätt, bostadsrätt och naturligtvis också äganderätt. Helt logiskt tycker vi också att kooperativ hyresrätt, som vi prövat på försök under ett antal år, nu bör bli permanent och likvärdig som alternativ för boende. Likaså bör möjligheten att äga sin lägenhet, som diskuterats i årtal, nu släppas fram på den svenska marknaden – det som vi brukar kalla för ägarlägenheter.

Det är naturligtvis också eftersträvansvärt att olika boendeformer och ägarförhållanden finns representerade i ett och samma bostadsområde. Det skapar bättre förutsättningar för en allsidig befolkningsstruktur.

Kristdemokraterna har under hela sin tid här i riksdagen påtalat rimligheten i att stärka bostadsrätten och att mer likställa den med egnahem. I detta betänkande behandlas en motion från Kristdemokraterna liksom motioner även från andra partier, som just berör hur man på olika sätt kan stärka bostadsrätten.

När det gäller att stärka bostadsrätten som boendeform har diskussioner och utredningar avlöst varandra under senare år. Bostadsrättsvärderingskommittén kom med sitt förslag 1992. Fastighetsbeskattningsutredningen sade sitt 1994. Till detta kan nu också läggas den parlamentariska bostadspolitiska utredningen, som lämnade sina förslag i höstas. Dessutom har utskottet upplysts om att Justitiedepartementet överväger ett nytt utredningsuppdrag om en genomgripande och allmän översyn av bostadsrättslagen.

Med hänvisning till bl.a. pågående utredningar avstyrker utskottsmajoriteten samtliga motionsyrkanden. Således avstyrks Kristdemokraternas förslag som gäller förstärkning av bostadsrätts pantvärde, upprättande av ett allmänt bostadsregister och personligt låneansvar för bostadsrätts-havare – frågor som på olika sätt finns med i de utredningar som jag berört. Men, som Lena Larsson redan har påtalat, finns det säkert anledning att så småningom återkomma till dessa frågor.

Man avstyrker också återigen vårt förslag om att skapa möjligheter till ägarlägenheter.

Fru talman! Vi kristdemokrater är öppna för frihet och mångfald även på det bostadspolitiska området. Att behandla olika boendeformer likvärdigt och låta människor själva fatta beslut om vilket boende som passar dem bäst tycker vi är självklart. Detta skapar också trygghet och trivsel. Det är sådana möjligheter vi vill hjälpa till att skapa med våra motioner, även när det gäller boendeområdet.

Fru talman! Jag vill yrka bifall bara till en reservation. Självfallet står vi även bakom våra andra reservationer. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 10.

Anf. 236 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Nej, det finns ingen gammal skåpmat kvar. Den är utbytt mot en alldeles ny maträtt, som jag inte tycker är särskilt smaklig till de största delarna. Jag vill gärna ställa tillbaka delar av den gamla maträtten och krydda resten med nya infallsvinklar och litet utveckling när det gäller boendeplaneringsprogram och bostadsförmedlingsfrågor. Jag vill väva in detta i nya mönster och utveckla det som vi en gång hade, inte avveckla, som Ulf Björklund och hans gäng gjorde under den borgerliga regeringstiden.

Var det någonting ni lyckades med var det faktiskt att genomföra ett systemskifte i bostadspolitiken. Tyvärr har Socialdemokraterna inte upptäckt det ännu, verkar det som.

Anf. 237 ULF BJÖRKLUND (kd):

Fru talman! Det var precis det jag sade. Owe Hellberg sade det själv. Det handlar om nytänkande och om att våga släppa det gamla som inte längre har den funktion som det kanske hade när det var nytt. Det gäller att våga, som sagt var, och börja skapa någonting nytt. Det var det den förra regeringen gjorde. Det har Socialdemokraterna insett i dag. Därför uttrycker man sig på detta sätt.

Vänsterpartiet är i detta fall litet opportunistiskt, kanske för att locka med sig ett antal väljare framöver. Vad vet jag? Man har ännu inte upptäckt att utveckling faktiskt handlar om att våga. Det kan ibland kännas som om man tappar fotfästet en liten stund, men vågar man inte förlorar man kanske sig själv.

Anf. 238 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Nej, det är inte utveckling att se till att marknadshyror och annat kommer allt närmare. Det blir nyproduktionshyror med orimliga nivåer för de allra flesta hyresgäster. Det är inget nytänkande. Det är ett avvecklande av en social bostadspolitik.

Tyvärr har ni, Ulf Björklund, en annan syn på bostaden och på de bostadssökande. Bostaden är en social rättighet för Vänsterpartiet, och kommer så att vara i alla tider. Den typen av utveckling vill vi inte alls ha.

Anf. 239 ULF BJÖRKLUND (kd):

Fru talman! Vi är överens om det som har med marknadshyror att göra. Det kan väl ändå inte vara mig Owe Hellberg vänder sig till när han talar om marknadshyror. Jag har inte pratat om marknadshyror. Jag är i princip för bruksvärdeshyror, även om det inom den ramen kan finnas faktorer som vi kanske bör vikta litet annorlunda, t.ex. lägesfaktorn. Det är ju en sådan utveckling på gång. Det var missriktat.

Frihet och sociala rättigheter nämndes. Det är precis det vi menar när vi säger att det skall finnas en frihet för människor att välja. De kan t.ex. välja kooperativ hyresrätt, som vi ju prövar, eller kanske också ägarlägenheter. Människor klarar faktiskt att själva hemma vid köksbordet resonera sig fram till vad som passar dem bäst. Det är den mångfalden och den friheten vi efterlyser. Det handlar om att våga något för framtiden och om en utveckling som kanske känns påfrestande. Det har vi märkt. Så var det för s. Men dit har än så länge inte Vänsterpartiet kommit.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 mars.)

12 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositioner

1996/97:82 Ändrade regler för anmälan av företagsförvärv enligt konkurrenslagen

1996/97:106 Ändringar i lagen om rättegången i arbetstvister

1996/97:109 Lokala styrelser med elevmajoritet

1996/97:131 Prövningstillstånd i hovrätten

13 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 4 mars

1996/97:217 av *Kerstin Warnerbring* (c) till kommunikationsministern
Citytunnel i Malmö

den 5 mars

1996/97:218 av *Eva Flyborg* (fp) till socialministern

Våld mot kvinnor

1996/97:219 av *Inga Berggren* (m) till statsrådet Ylva Johansson

Grundskolans timplan

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 11 mars.

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Prot. 1996/97:73
5 mars

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 5 mars

1996/97:343 av *Elisa Abascal Reyes* (mp) till utrikesministern
EU-parlamentets befogenheter

1996/97:344 av *Sonja Fransson* (s) till statsrådet Ylva Johansson
Skolans förståelse för barn med hjärnskada

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 11 mars.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 5 mars

1996/97:319 av *Erling Bager* (fp) till socialministern

Ny receptblankett

1996/97:321 av *Bertil Persson* (m) till miljöministern

Förbränning av trädgårdsavfall

1996/97:322 av *Kenth Skårvik* (fp) till kommunikationsministern

Lotsutkiken i Lysekil

1996/97:323 av *Lena Klevenås* (s) till statsrådet Pierre Schori

Världsbanken och miljön

1996/97:324 av *Inger René* (m) till miljöministern

Oljeutsläpp

1996/97:325 av *Karin Pilsäter* (fp) till kommunikationsministern

Postens ansvar i storstaden

1996/97:328 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till arbetsmarknadsministern

Övertidsuttag

1996/97:329 av *Kent Olsson* (m) till kommunikationsministern

Sjöbefälsutbildning

1996/97:330 av *Ulf Björklund* (kd) till inrikesministern

Småhusskadenämnden

1996/97:331 av *Maggi Mikaelsson* (v) till utbildningsministern

Fakultetsanslagen vid Umeå universitet

1996/97:332 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till försvarsministern

Uran som ballast

1996/97:335 av *Lennart Fridén* (m) till socialministern

Elöverkänslighet

Prot. 1996/97:73
5 mars

1996/97:336 av *Berndt Ekholm* (s) till statsrådet Pierre Schori
Stödet till Östeuropa

1996/97:337 av *Marianne Samuelsson* (mp) till statsministern
Experiment på levande foster

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 11 mars.

16 § Kammaren åtskildes kl. 22.01.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 4 § anf. 31
(delvis),

av talmannen därefter t.o.m. anf. 84 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. voteringen kl. 14.22,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 145 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 18.08,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 216 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Meddelande om fördröjt svar på interpellation.....	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
Meddelande om samlad votering.....	1
4 § Jämställdhetspolitiken.....	2
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU8	2
Anf. 1 CHRISTEL ANDERBERG (m).....	2
Anf. 2 MARGARETA ANDERSSON (c).....	4
Anf. 3 SIRI DANNAEUS (fp).....	7
Anf. 4 INGRID BURMAN (v).....	9
Anf. 5 BARBRO JOHANSSON (mp).....	12
Anf. 6 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	15
Anf. 7 MARTIN NILSSON (s)	17
Anf. 8 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	21
Anf. 9 MARTIN NILSSON (s) replik.....	21
Anf. 10 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	22
Anf. 11 MARTIN NILSSON (s) replik.....	22
Anf. 12 INGRID BURMAN (v) replik.....	22
Anf. 13 MARTIN NILSSON (s) replik.....	23
Anf. 14 INGRID BURMAN (v) replik.....	23
Anf. 15 MARTIN NILSSON (s) replik.....	24
Anf. 16 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	24
Anf. 17 MARTIN NILSSON (s) replik.....	25
Anf. 18 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	25
Anf. 19 SIRI DANNAEUS (fp) replik	25
Anf. 20 MARTIN NILSSON (s) replik.....	25
Anf. 21 SIRI DANNAEUS (fp) replik	26
Anf. 22 MARTIN NILSSON (s) replik.....	26
Anf. 23 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	26
Anf. 24 MARTIN NILSSON (s) replik.....	27
Anf. 25 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	28
Anf. 26 MARTIN NILSSON (s) replik.....	28
Anf. 27 BARBRO JOHANSSON (mp) replik.....	29
Anf. 28 MARTIN NILSSON (s) replik.....	29
Anf. 29 BARBRO JOHANSSON (mp) replik.....	29
Anf. 30 MARTIN NILSSON (s) replik.....	30
Anf. 31 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	30
Anf. 32 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	33
Anf. 33 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	33
Anf. 34 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	34
Anf. 35 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	34
Anf. 36 INGRID BURMAN (v) replik.....	35
Anf. 37 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	35
Anf. 38 INGRID BURMAN (v) replik.....	36
Anf. 39 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	36
Anf. 40 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	37

Anf. 41	Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	37
Anf. 42	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	38
Anf. 43	Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	38
Anf. 44	BARBRO JOHANSSON (mp) replik	38
Anf. 45	Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	39
Anf. 46	BARBRO JOHANSSON (mp) replik	39
Anf. 47	Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	39
Anf. 48	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	40
Anf. 49	Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	40
Anf. 50	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	41
Anf. 51	Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	41
Anf. 52	SIRI DANNAEUS (fp) replik	41
Anf. 53	Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	41
Anf. 54	SIRI DANNAEUS (fp) replik	42
Anf. 55	Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	42
Anf. 56	ANDERS SVÄRD (c).....	42
Anf. 57	MARTIN NILSSON (s) replik.....	44
Anf. 58	ANDERS SVÄRD (c) replik.....	44
Anf. 59	ULLA HOFFMANN (v)	44
Anf. 60	MARTIN NILSSON (s) replik.....	47
Anf. 61	ULLA HOFFMANN (v) replik	48
Anf. 62	MARTIN NILSSON (s) replik.....	48
Anf. 63	ULLA HOFFMANN (v) replik	48
Anf. 64	EWA LARSSON (mp).....	49
Anf. 65	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	50
Anf. 66	EWA LARSSON (mp) replik.....	51
Anf. 67	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	51
Anf. 68	EWA LARSSON (mp) replik.....	51
Anf. 69	MARTIN NILSSON (s) replik.....	51
Anf. 70	EWA LARSSON (mp) replik.....	52
Anf. 71	MARTIN NILSSON (s) replik.....	52
Anf. 72	EWA LARSSON (mp) replik.....	53
Anf. 73	INGER SEGELSTRÖM (s)	53
Anf. 74	MARTIN NILSSON (s) replik.....	55
Anf. 75	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	56
Anf. 76	INGRID BURMAN (v) replik	56
Anf. 77	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	56
Anf. 78	INGRID BURMAN (v) replik	57
Anf. 79	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	57
Anf. 80	CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	58
Anf. 81	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	58
Anf. 82	CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	59
Anf. 83	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	59
Anf. 84	JOHAN LÖNNROTH (v)	59
Anf. 85	MARTIN NILSSON (s) replik.....	61
Anf. 86	JOHAN LÖNNROTH (v) replik.....	62
Anf. 87	MARTIN NILSSON (s) replik.....	62
Anf. 88	JOHAN LÖNNROTH (v) replik.....	62
Anf. 89	INGER LUNDBERG (s).....	63

Anf. 90 EVA ARVIDSSON (s).....	64
Anf. 91 INGRID BURMAN (v).....	65
Anf. 92 EVA ARVIDSSON (s).....	65
Anf. 93 INGRID BURMAN (v).....	65
Anf. 94 EVA ARVIDSSON (s).....	66
(Beslut fattades efter 5 §.)	66
5 § Statlig personalpolitik	66
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU11	66
Anf. 95 CHRISTEL ANDERBERG (m)	66
Anf. 96 HANS ANDERSSON (v).....	67
Anf. 97 BARBRO JOHANSSON (mp).....	69
Anf. 98 DAN ERICSSON (kd)	70
Anf. 99 HANS ANDERSSON (v) replik	71
Anf. 100 DAN ERICSSON (kd) replik	72
Anf. 101 PAAVO VALLIUS (s)	72
Anf. 102 HANS ANDERSSON (v) replik	73
Anf. 103 PAAVO VALLIUS (s) replik	74
Anf. 104 HANS ANDERSSON (v) replik	74
Anf. 105 PAAVO VALLIUS (s) replik	75
Anf. 106 DAN ERICSSON (kd) replik	75
Anf. 107 PAAVO VALLIUS (s) replik	75
Anf. 108 DAN ERICSSON (kd) replik	75
Anf. 109 PAAVO VALLIUS (s) replik.....	76
Anf. 110 MARGARETA ANDERSSON (c).....	76
Beslut	77
AU8 Jämställdhetspolitiken.....	77
AU11 Statlig personalpolitik	83
Beslut om samlad votering	85
6 § Inkomstskatter m.m.	85
Skatteutskottets betänkande 1996/97:SkU15.....	85
Anf. 111 CARL FREDRIK GRAF (m)	85
Anf. 112 KARIN PILSÄTER (fp).....	88
Anf. 113 RONNY KORSBERG (mp).....	91
Anf. 114 KARIN PILSÄTER (fp) replik.....	94
Anf. 115 RONNY KORSBERG (mp) replik.....	94
Anf. 116 KARIN PILSÄTER (fp) replik.....	95
Anf. 117 RONNY KORSBERG (mp) replik.....	95
Anf. 118 CARL FREDRIK GRAF (m) replik	96
Anf. 119 RONNY KORSBERG (mp) replik.....	96
Anf. 120 CARL FREDRIK GRAF (m) replik.....	97
Anf. 121 RONNY KORSBERG (mp) replik.....	97
Anf. 122 HOLGER GUSTAFSSON (kd).....	98
Anf. 123 LARS HEDFORS (s).....	99
Anf. 124 CARL FREDRIK GRAF (m) replik	103
Anf. 125 LARS HEDFORS (s) replik	103
Anf. 126 CARL FREDRIK GRAF (m) replik	105
Anf. 127 LARS HEDFORS (s) replik	105
Anf. 128 KARIN PILSÄTER (fp) replik.....	106

Anf. 129 LARS HEDFORS (s) replik	106
Anf. 130 KARIN PILSÄTER (fp) replik	107
Anf. 131 LARS HEDFORS (s) replik	108
Anf. 132 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	108
Anf. 133 LARS HEDFORS (s) replik	109
Anf. 134 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	109
Anf. 135 LARS HEDFORS (s) replik	110
Anf. 136 RONNY KORBERG (mp) replik	110
Anf. 137 LARS HEDFORS (s) replik	110
Anf. 138 RONNY KORBERG (mp) replik	111
Anf. 139 LARS HEDFORS (s) replik	111
Anf. 140 ROLF KENNERYD (c)	112
Anf. 141 KARIN PILSÄTER (fp) replik	113
Anf. 142 ROLF KENNERYD (c) replik	114
Anf. 143 KARIN PILSÄTER (fp) replik	114
Anf. 144 ROLF KENNERYD (c) replik	115
Anf. 145 CARL FREDRIK GRAF (m) replik	115
Anf. 146 ROLF KENNERYD (c) replik	115
Anf. 147 CARL FREDRIK GRAF (m) replik	116
Anf. 148 ROLF KENNERYD (c) replik	116
Anf. 149 PER ROSENGREN (v)	116
Anf. 150 STEN ANDERSSON (m)	117
Anf. 151 KARIN PILSÄTER (fp) replik	119
Anf. 152 STEN ANDERSSON (m) replik	119
Anf. 153 KARIN PILSÄTER (fp) replik	120
Anf. 154 STEN ANDERSSON (m) replik	120
Anf. 155 STEN TOLGFORS (m)	120
Anf. 156 PER ROSENGREN (v)	122
Anf. 157 STEN TOLGFORS (m)	123
Anf. 158 PER ROSENGREN (v)	123
Anf. 159 STEN TOLGFORS (m)	124
(Beslut skulle fattas den 12 mars.)	124
Beslut om uppskjuten votering	124
7 § Energiskatter m.m.	125
Skatteutskottets betänkande 1996/97:SkU16	125
Anf. 160 KARL-GÖSTA SVENSON (m)	125
Anf. 161 ISA HALVARSSON (fp)	127
Anf. 162 PER ROSENGREN (v)	128
Anf. 163 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik	130
Anf. 164 PER ROSENGREN (v) replik	130
Anf. 165 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik	131
Anf. 166 PER ROSENGREN (v) replik	131
(forts.)	132
Ajournering	132
Återupptagna förhandlingar	132
7 § (forts.) Energiskatter m.m. (forts. SkU16)	132
Anf. 167 RONNY KORBERG (mp)	132
Anf. 168 ISA HALVARSSON (fp) replik	135

Anf. 169	RONNY KORSBERG (mp) replik.....	135
Anf. 170	ISA HALVARSSON (fp) replik.....	135
Anf. 171	RONNY KORSBERG (mp) replik.....	135
Anf. 172	LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s).....	136
Anf. 173	KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik	138
Anf. 174	LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik.....	138
Anf. 175	KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik	139
Anf. 176	LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik.....	139
Anf. 177	ISA HALVARSSON (fp) replik.....	140
Anf. 178	LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik.....	140
Anf. 179	ISA HALVARSSON (fp) replik.....	140
Anf. 180	LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s) replik.....	141
Anf. 181	OLLE LINDSTRÖM (m).....	141
Anf. 182	HOLGER GUSTAFSSON (kd).....	142
	(Beslut skulle fattas den 12 mars.).....	142
8 §	Vissa punktskattefrågor	143
	Skatteutskottets betänkande 1996/97:SkU17.....	143
Anf. 183	JAN-OLOF FRANZÉN (m)	143
Anf. 184	ISA HALVARSSON (fp).....	143
Anf. 185	PER ROSENGREN (v).....	145
Anf. 186	RONNY KORSBERG (mp).....	145
Anf. 187	JAN-OLOF FRANZÉN (m) replik.....	146
Anf. 188	RONNY KORSBERG (mp) replik.....	146
Anf. 189	JAN-OLOF FRANZÉN (m) replik.....	147
Anf. 190	RONNY KORSBERG (mp) replik.....	147
Anf. 191	HOLGER GUSTAFSSON (kd).....	148
Anf. 192	LARS U GRANBERG (s).....	148
Anf. 193	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	151
Anf. 194	LARS U GRANBERG (s) replik.....	151
Anf. 195	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	151
Anf. 196	RONNY KORSBERG (mp) replik.....	152
Anf. 197	LARS U GRANBERG (s) replik.....	152
Anf. 198	RONNY KORSBERG (mp) replik.....	152
Anf. 199	ISA HALVARSSON (fp) replik.....	153
Anf. 200	LARS U GRANBERG (s) replik.....	153
Anf. 201	ISA HALVARSSON (fp) replik.....	153
Anf. 202	LARS U GRANBERG (s) replik.....	154
Anf. 203	JAN-OLOF FRANZÉN (m) replik.....	154
Anf. 204	LARS U GRANBERG (s) replik.....	154
Anf. 205	THOMAS JULIN (mp)	154
	(Beslut skulle fattas den 12 mars.).....	155
9 §	Kartavgift i ärenden om EU-finansierat stöd inom jord- brukssektorn.....	155
	Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU7	155
Anf. 206	GÖTE JONSSON (m).....	155
Anf. 207	HOLGER GUSTAFSSON (kd).....	157
Anf. 208	INGE CARLSSON (s).....	157
Anf. 209	GÖTE JONSSON (m).....	158

Anf. 210	INGE CARLSSON (s)	158
Anf. 211	GÖTE JONSSON (m) replik	159
Anf. 212	INGE CARLSSON (s) replik	159
Anf. 213	LENNART BRUNANDER (c)	160
Anf. 214	GÖTE JONSSON (m)	161
Anf. 215	LENNART BRUNANDER (c)	161
Anf. 216	GÖTE JONSSON (m)	162
Anf. 217	LENNART BRUNANDER (c)	162
	(Beslut skulle fattas den 12 mars.)	162
10 §	Trädgårdsnäringens konkurrenssituation	163
	Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU13	163
	(Beslut skulle fattas den 12 mars.)	163
11 §	Hyresrätt m.m.	163
	Bostadsutskottets betänkande 1996/97:BoU8	163
Anf. 218	STIG GRAUERS (m)	163
Anf. 219	ERLING BAGER (fp)	165
Anf. 220	OWE HELLBERG (v)	166
Anf. 221	PER LAGER (mp)	167
Anf. 222	OWE HELLBERG (v) replik	168
Anf. 223	PER LAGER (mp) replik	169
Anf. 224	OWE HELLBERG (v) replik	169
Anf. 225	PER LAGER (mp) replik	169
Anf. 226	LENA LARSSON (s)	169
Anf. 227	OWE HELLBERG (v) replik	171
Anf. 228	LENA LARSSON (s) replik	171
Anf. 229	OWE HELLBERG (v) replik	172
Anf. 230	LENA LARSSON (s) replik	172
Anf. 231	STIG GRAUERS (m) replik	172
Anf. 232	LENA LARSSON (s) replik	173
Anf. 233	STIG GRAUERS (m) replik	173
Anf. 234	LENA LARSSON (s) replik	173
Anf. 235	ULF BJÖRKLUND (kd)	174
Anf. 236	OWE HELLBERG (v)	175
Anf. 237	ULF BJÖRKLUND (kd)	175
Anf. 238	OWE HELLBERG (v)	175
Anf. 239	ULF BJÖRKLUND (kd)	176
	(Beslut skulle fattas den 12 mars.)	176
12 §	Bordläggning	176
13 §	Anmälan om interpellationer	176
14 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	177
15 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	177
16 §	Kammaren åtskildes kl. 22.01.	178

Gotab, Stockholm 1997